

นโยบายของอียิปต์ต่อองค์การสันนิบาตอาหรับ (The Arab League) ในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด
อันวาร์ ซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

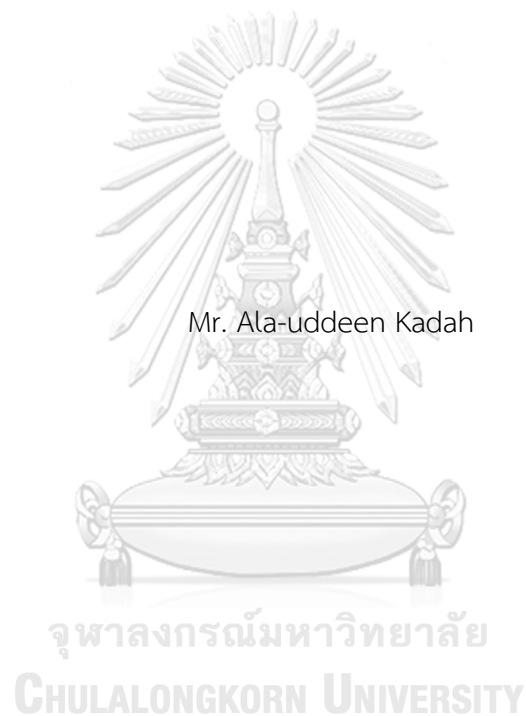
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Egypt's Policy towards The Arab League in the President Muhamad Anwar Sadat's
Reign during 1970-1981

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations
Department of International Relations
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	นโยบายของอียิปต์ต่อองค์การสันนิบาตอาหรับ (The Arab League) ในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981
โดย	นายอาลาอูดดีน กะด๊ะ
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

อาลาอุดดีน กะด๊ะ : นโยบายของอียิปต์ต่อองค์การสันนิบาตอาหรับ (The Arab League) ในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981. (Egypt's Policy towards The Arab League in the President Muhamad Anwar Sadat's Reign during 1970-1981) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่ประกอบไปด้วยหลายตัวแปรเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับและบทบาทของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับภายใต้การนำของประธานาธิบดีซาดัต สมมติฐานในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับเกิดมาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก คือ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา   ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ   ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา   2562   ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5980630724 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD: EGYPT FOREIGN POLICY / THE ARAB LEAGUE / PRESIDENT SADAT /
THE ARAB WORLD

Ala-uddeen Kadah : Egypt's Policy towards The Arab League in the
President Muhamad Anwar Sadat's Reign during 1970-1981. Advisor: Assoc.
Prof. Chookiat Panaspornprasit, Ph.D.

The main theme of this thesis is to study Egypt's policy towards The Arab League in the President Muhamad Anwar Sadat's reign during 1970-1981. The researcher consults with the foreign policy analysis concept which includes various variables to analyze the factors affecting both changes to Egypt's policy towards The Arab League and Egypt's role in The Arab League under the leadership of President Sadat. The hypothesis of this thesis is that the main factors affecting Egypt's policy towards The Arab League have stemmed from both internal and external factors. Internal factors include individual, political and economic factors, while external factors are the policy implementation of both the Soviet Union and the United States of America.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: International Relations

Student's Signature .....

Academic Year: 2019

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” ครั้งที่ 1/2562 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทุนสนับสนุนไปเก็บข้อมูลในต่างประเทศเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในอียิปต์ จากกองทุนวินิตา ศุภรเสพย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยงานวิจัยนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณโดยลำดับต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับรองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิจัย ซึ่งได้ให้การช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และกรุณาตรวจแก้ไขงานเป็นอย่างดี ตลอดจนทุ่มเทเวลาในการให้คำปรึกษาด้วยความเมตตาโดยตลอดและกระตุ้นให้ผู้วิจัยมีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้า พร้อมกับอำนวยความสะดวกในทุกด้าน ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างมาก และขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล ประธานกรรมการสอบ และศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เสียสละเวลาตรวจทานและกรุณาให้คำปรึกษา ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์ ดร.อาลี อี. ฮีลลาล เดชชวีกี อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคโร และศาสตราจารย์ ดร.บาท์จัท โครานี อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร อียิปต์ ที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัย พร้อมกับให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณบุคคลในครอบครัวกะต๊ะอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้า บิดา มารดา และน้องสาว ตลอดจนทุกๆ ท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้การสนับสนุน และให้การช่วยเหลือทุกอย่างเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณและขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

อาลาอูดติน กะต๊ะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	5
1.3 สมมติฐานการวิจัย	5
1.4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	6
1.5 ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	6
1.6 ขอบเขตของการศึกษา.....	13
1.7 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	13
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
1.9 ทบทวนวรรณกรรม.....	14
1.9.1 งานเขียนเกี่ยวกับสันนิบาตอาหรับ.....	14
1.9.2 งานเขียนเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของอียิปต์	16
1.9.3 สิ่งที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรม.....	18
1.10 ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ.....	19
บทที่ 2 ภูมิหลังและความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง	20

2.1	ภูมิหลังของสันนิบาตอาหรับ	20
2.1.1	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์	21
2.1.2	การก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ	27
2.1.3	กติกาและเป้าหมายของสันนิบาตอาหรับ	34
2.1.4	โครงสร้างของสันนิบาตอาหรับ	37
2.2	ความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง	40
2.2.1	ด้านการเมืองและความมั่นคง	40
2.2.2	ด้านเศรษฐกิจ	43
2.2.3	ด้านสังคม	44
2.2.4	บทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค	45
บทที่ 3	นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1970.....	49
3.1	นโยบายต่างประเทศของอียิปต์หลังการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1955	49
3.2	อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1967	53
3.2.1	นโยบายภายในประเทศ	54
3.2.2	นโยบายต่างประเทศ	61
3.3	อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์	64
3.4	นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์	71
3.4.1	เครื่องบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับ	72
3.4.2	เหตุการณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของประธานาธิบดีนัสเซอร์	82
3.5	อียิปต์หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ระหว่างค.ศ. 1967-1970	87
3.5.1	สงครามอาหรับ-อิสราเอล ครั้งที่ 3 ในค.ศ. 1967	87
3.5.2	อียิปต์หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ระหว่างค.ศ. 1967-1970	88
3.6	ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา ระหว่างค.ศ. 1955-1970	91

3.6.1 อียิปต์กับสหภาพโซเวียต.....	91
3.6.2 อียิปต์กับสหรัฐอเมริกา	93
บทที่ 4 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981	95
4.1 นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต	95
4.2 อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต	99
4.3 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต	103
4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981	110
4.4.1 ปัจจัยภายใน.....	111
4.4.1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีชาติัต (ผู้นำอียิปต์).....	111
4.4.1.2 ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมือง	120
4.4.1.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ	126
4.4.2 ปัจจัยภายนอก	133
4.4.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียต	133
4.4.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา.....	149
บทที่ 5 บทสรุป.....	164
บรรณานุกรม	173
ประวัติผู้เขียน	181

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนเงินบริจาคของประเทศสมาชิกเพื่อเป็นงบประมาณให้กับสันนิบาตอาหรับ	75
ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการลงนามในการทำข้อตกลงความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ระหว่างค.ศ. 1971-1981	102
ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการพบปะพูดคุยและปรึกษาหารือกับผู้นำประเทศอาหรับต่างๆ ของประธานาธิบดีชาติคัดผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำ	114
ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการติดต่อสื่อสารและการพบปะทางการเมืองของผู้นำอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ระหว่างค.ศ. 1971-1981	125
ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคระหว่างค.ศ. 1971-1981	132
ตารางที่ 6 ตารางแสดงมูลค่าการค้าอาวุธระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1955-1976 (หลักล้านดอลลาร์สหรัฐ).....	143
ตารางที่ 7 ตารางแสดงมูลค่าการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1954-1976 (หลักล้านดอลลาร์สหรัฐ).....	144
ตารางที่ 8 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการปฏิสัมพันธ์และการพบปะหารือของคณะผู้แทนด้านต่างๆ ระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1970-1975.....	145

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและชาปิโร.....	9
รูปภาพที่ 2 ระดับความเปลี่ยนแปลงในตัวแปรประเภทต่างๆ	10
รูปภาพที่ 3 ระดับความห่างของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ.....	11
รูปภาพที่ 4 รูปภาพแสดงเส้นกราฟของการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแบบทวิภาคีของสหรัฐอเมริกา ต่ออียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1957-1987	154

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสันนิบาตอาหรับหรือมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ” (The League of Arab States) เป็นองค์การในระดับภูมิภาคของประเทศอาหรับที่จัดตั้งบนพื้นฐานทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมอาหรับ ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 โดยอียิปต์เป็นประเทศหนึ่งซึ่งร่วมผลักดันให้เกิดสันนิบาตอาหรับขึ้นมาร่วมกับประเทศอาหรับอื่นๆ อีก 6 ประเทศ คือ อิรัก เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ทรานส์จอร์แดน (ปัจจุบันคือ จอร์แดน) และเยเมน¹ สันนิบาตอาหรับมีเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ การเรียกร้องเอกราชของดินแดนอาหรับที่ยังไม่ได้รับเอกราชจากประเทศอาณานิคมและการต่อต้านกระบวนการฟื้นฟูชาติยิว (Zionism) เพื่อไม่ให้จัดตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์ การรวมตัวกันดังกล่าวเกิดจากแนวคิดอาหรับนิยม (Arabism) อาหรับชาตินิยม (Arab Nationalism) และการรวมอาหรับนิยม (Pan-Arabism) รวมถึงแนวคิดต่อต้านลัทธิการล่าอาณานิคม (Anti-colonialism) นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนอำนาจต่อรองทางการเมืองของกลุ่มประเทศอาหรับและป้องปรามการรุกรานจากประเทศมหาอำนาจภายนอกด้วยเช่นกัน²

การจัดตั้งสันนิบาตอาหรับเป็นแนวคิดริเริ่มของอังกฤษเพื่อรวมตัวกลุ่มประเทศอาหรับให้สนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ในทางปฏิบัติ สันนิบาตอาหรับกลับไม่ได้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่อังกฤษได้ตั้งใจไว้และส่งผลในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ สันนิบาตอาหรับกลับกลายเป็นเครื่องมือสำหรับชาติอาหรับในการต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา สันนิบาตอาหรับได้แสดงบทบาทสำคัญในความพยายามที่จะกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับกับชาติต่างๆ และมีอำนาจในการเจรจาต่อรองในเวทีระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก

---

¹ ในปัจจุบันสันนิบาตอาหรับประกอบด้วยประเทศสมาชิกทั้งหมด 22 ประเทศ ได้แก่ อียิปต์ อิรัก จอร์แดน เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย เยเมน ลิเบีย ซูดาน โมร็อกโก ตูนิเซีย คูเวต แอลจีเรีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาห์เรน กาตาร์ โอมาน มอริเตเนีย โซมาเลีย องค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ จิบูตี โคมoros และเอริเทรีย ซึ่งอยู่ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์

² กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, "องค์การสันนิบาตอาหรับ (the Arab League) [ออนไลน์], 2556. แหล่งที่มา: <http://sameaf.mfa.go.th/th/organization/detail.php?ID=199>. [2561, เมษายน].

เนื่องจากมีคะแนนเสียงของกลุ่มประเทศอาหรับในองค์การสหประชาชาติอยู่จำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชาติอาหรับต่างๆ ในการมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศ

อียิปต์ซึ่งเป็นแกนนำหลักในสันนิบาตอาหรับตั้งแต่ต้นได้ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและต้องการขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก โดยปัจจัยพื้นฐานที่ผลักดันให้อียิปต์ต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคนั้นเป็นเพราะปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ โครงสร้างทางสังคมและประชากร การทหาร และโครงสร้างทางการเมืองของอียิปต์มีความโดดเด่นและเหนือกว่าประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาค กล่าวคือ ด้านภูมิศาสตร์ อียิปต์ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับตะวันตกและกลุ่มประเทศอาหรับตะวันออก ด้านโครงสร้างทางสังคมและประชากร อียิปต์เป็นสังคมของชาวอาหรับขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก ด้านการทหาร อียิปต์มีขีดความสามารถทางทหารที่เข้มแข็งจนนำไปสู่การทำสงครามกับอิสราเอลถึง 5 ครั้ง³ และด้านการเมืองที่ขับเคลื่อนโดยแนวคิดอาหรับชาตินิยม การปฏิวัติ และการปกครองโดยผู้นำที่มีความโดดเด่นและแข็งแกร่ง เช่น ประธานาธิบดีกา말 อับดุล นัซเซอร์ เป็นต้น⁴ ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวได้กระตุ้นความทะเยอทะยานของอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้มีบทบาทนำในภูมิภาคระหว่างค.ศ. 1955-1970 โดยเขามองโลกอาหรับว่าเป็นเขตอิทธิพลและความเป็นผู้นำตามธรรมชาติของอียิปต์ เขาพยายามดำเนินนโยบายที่ทำให้อียิปต์เป็นศูนย์กลางของระบอบการรวมอาหรับ (Pan-Arab regime) ที่ควบคู่ไปกับแนวคิดอาหรับชาตินิยมโดยผ่านการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับ ซึ่งอียิปต์ประกาศตนว่าเป็นผู้นำของชาติอาหรับและเป็นผู้สนับสนุนชาวปาเลสไตน์ รวมถึงเป็นแกนนำในการต่อสู้กับอิสราเอล ผลประโยชน์แห่งชาติของชาติอาหรับได้กลายเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์⁵

ในช่วง 20 ปีแรกหลังการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับภายใต้กรอบความมั่นคงร่วมกันแห่งชาติอาหรับในการเรียกร้องเอกราชให้กับรัฐอาหรับต่างๆ โดยผลักดันให้มีการลงนามใน “สนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกัน” ใน ค.ศ. 1950 เพื่อทำให้เกิดบูรณภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยของประเทศสมาชิกเป็นระบบมากขึ้นและ

³ ในค.ศ. 1948, 1956, 1967, 1969-1970 และ 1973

⁴ Bahgat Korany and Ali E. Hillal Dessouki, *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization* (New York: The American University in Cairo Press, 2010), pp. 169-77.

⁵ Farah Dakhallah, "The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community," *British Journal of Middle Eastern Studies* 39, no. 3 (27 Nov 2012): 401-02.

ป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก รวมถึงทำสงครามกับอิสราเอลในค.ศ. 1956 และผลักดันให้เกิดองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization: PLO) ในการประชุมสุดยอดสันนิบาตอาหรับ ณ กรุงไคโรในค.ศ. 1964 นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติอาหรับด้วยกัน เช่น ความขัดแย้งในสงครามกลางเมืองในเลบานอนในค.ศ. 1958 ความขัดแย้งระหว่างอิรักและคูเวตในค.ศ. 1961 และความขัดแย้งระหว่างแอลจีเรียและโมร็อกโกในค.ศ. 1963 เป็นต้น⁶

บทบาทของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติอาหรับและขจัดอิทธิพลของต่างชาติออกไปทำให้ชาติอาหรับอื่นๆ ติดตามและเฝ้าดูอียิปต์ และอียิปต์ได้กลายเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศอาหรับที่มีความขัดแย้งกับอิสราเอลเรื่องดินแดนปาเลสไตน์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับเป็นอย่างมาก จึงกล่าวได้ว่า สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยรักษาผลประโยชน์ของอียิปต์และเป็นเวทีสำคัญสำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เข้มแข็งของอียิปต์ในยุคของประธานาธิบดีนัสเซอร์ในการมีบทบาทนำในภูมิภาคตะวันออกกลาง จนกระทั่งประธานาธิบดีนัสเซอร์ถึงแก่อสัญกรรมในค.ศ. 1970

หลังจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว ประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต ได้ขึ้นเป็นผู้นำคนใหม่ในค.ศ. 1970 ทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ผู้นำอียิปต์คนใหม่เริ่มลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและออกห่างจากสันนิบาตอาหรับ โดยการแสดงบทบาทเป็นเอกเทศในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ จนนำไปสู่การถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับหลังจากการลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิด (Camp David Accords) ในค.ศ. 1978 และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันในค.ศ. 1979

ประธานาธิบดีซาดัตได้ละทิ้งนโยบายของประธานาธิบดีนัสเซอร์และมีความสัมพันธ์ทางการทูต การทหาร และวัฒนธรรมกับโลกภายนอกใหม่เพราะความฟ่ายแพ้และสูญเสียดินแดนที่มีความสำคัญต่ออียิปต์ในสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1967 ในยุคของประธานาธิบดีนัสเซอร์ คือ คลองสุเอซและแหล่งน้ำมันในคาบสมุทรซินาย ทำให้อียิปต์ขาดรายได้มหาศาล เศรษฐกิจซบเซา ขาดดุลงบประมาณ มีหนี้เพิ่มขึ้น กล่าวคือ อียิปต์ที่เคยใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนมาสนับสนุน

⁶ Hussein A. Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts* (New York: Oceana Publications, Inc., 1975), pp. 61-235.

และใกล้ชิดกับประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาแทน โดยเริ่มจากการขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียต 21,000 คน ออกจากอียิปต์ในค.ศ. 1972 เพื่อสร้างความพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาและขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีอยู่ในอียิปต์⁷ รวมถึงใช้มาตรการต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยการสั่งห้ามเรือขนส่งอาวุธมายังอียิปต์ในช่วงปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 อียิปต์ต้องการความช่วยเหลือและการลงทุนจากภายนอกเป็นอย่างมากเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจของอียิปต์ไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีจำนวนมาก ทำให้ประธานาธิบดีชาติตรีเริ่มนโยบาย “อัล-อินฟิตาห์” (Al-Infithah)⁸ คือ นโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจในค.ศ. 1973 เพื่อดึงดูดการลงทุนจากภายนอกโดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและลดภาระหนี้สิน รวมถึงสร้างความสัมพันธ์แบบทวิภาคีอย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันบางประเทศอย่างซาอุดีอาระเบียเพื่อลดการพึ่งพาจากสหภาพโซเวียต จนนำไปสู่การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการในค.ศ. 1974

การดำเนินนโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติตรีเพื่อใกล้ชิดกับประเทศตะวันตก ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์ถดถอยลง โดยเฉพาะบทบาทในสันนิบาตอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีชาติตรีไม่ได้ดำเนินนโยบายในเชิงรุกเพื่อรักษาสถานะความเป็นผู้นำในภูมิภาค เช่น ระหว่างค.ศ. 1974 ถึง 1975 อียิปต์ได้ยุติความช่วยเหลือและการสนับสนุนในทุกๆ ด้านต่อกลุ่มการเมืองในเลบานอน และในค.ศ. 1976 อียิปต์ปฏิเสธที่จะส่งกองกำลังสันติภาพอาหรับภายใต้สันนิบาตอาหรับไปช่วยระงับสงครามกลางเมืองในเลบานอน⁹ เป็นต้น นอกจากนี้ ประธานาธิบดีชาติตรีได้ดำเนินนโยบายเพื่อหาทางยุติการสู้รบกับอิสราเอลจนนำไปสู่การทำข้อตกลงสันติภาพแบบทวิภาคีในหลายฉบับภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา เช่น การลงนามในข้อตกลงซีนายครั้งที่ 1 (Sinai I) และซีนายครั้งที่สอง (Sinai II) ในค.ศ. 1974 และ ค.ศ. 1975 ตามลำดับ¹⁰ ภายใต้การผลักดันของสหรัฐอเมริกาเพื่อยุติความขัดแย้งทางทหารระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 การเดินทางไปเยือนนครเยรูซาเล็มเป็นครั้งแรกของประธานาธิบดีชาติตรีในค.ศ. 1977

⁷ R.D. McLaurin, Don Peretz, and Lewis W. Snider, *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes* (New York: Praeger, 1982), p. 31.

⁸ Ibid., pp. 52-54.

⁹ Sabri Jiryis, "The Arab World at the Crossroads: An Analysis of the Arab Opposition to the Sadat Initiative," *Journal of Palestine Studies*, 7, no. 2 (Winter, 1978): 43.

¹⁰ Raymond Hinnebusch and Anoushiravan Ehteshami, *The Foreign Policies of Middle East States* (Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002), p. 104.

เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น การพบปะหารือระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีอียิปต์ และนายกรัฐมนตรีอิสราเอล ณ แคมป์เดวิด จนมีการลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันในค.ศ. 1979 เป็นต้น¹¹

ทั้งหมดนี้เป็นการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีชาติที่ปราศจากการปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศอาหรับและประเทศสมาชิกในสันนิบาตอาหรับ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มประเทศอาหรับและถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับ และสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับก็ถูกย้ายจากกรุงไคโรของอียิปต์ไปกรุงตูนิสของตูนิเซียในที่สุด

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติได้เปลี่ยนแปลงไปจากในสมัยของประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับผ่านสันนิบาตอาหรับ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงจะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติ ระหว่างค.ศ. 1970-1981 รวมถึงบทบาทของอียิปต์ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าว

1.2 คำถามวิจัย

ปัจจัยอะไรที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแนวทางการดำเนินนโยบายในสมัยของประธานาธิบดีชาติระหว่างค.ศ. 1970-1981 จากที่เคยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับและการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับเป็นการสนับสนุนประเทศตะวันตกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในสันนิบาตอาหรับ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่ทำให้ประธานาธิบดีชาติเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อสันนิบาตอาหรับ มีทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

¹¹ Adel Safty, "Sadat's Negotiations with the United States and Israel: From Sinai to Camp David," *The American Journal of Economics and Sociology* 50, no. 3 (Jul., 1991): 285-98.

1.4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์จากที่เคยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับผ่านสันนิบาตอาหรับเป็นการสนับสนุนประเทศตะวันตกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในสันนิบาตอาหรับ

2. เพื่อศึกษาบทบาทของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าว

1.5 ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับ “นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติตระหว่างค.ศ. 1970-1981” ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแพทริก เจ. แมคโกแวน (Patrick J. McGowan) และโฮเวิร์ด บี. ซาปิโร (Howard B. Shapiro) ในหนังสือ *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*¹² ซึ่งได้อธิบายถึงตัวแปรหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลาดังกล่าว โดยตัวแปรที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง และตัวแปรทางเศรษฐกิจ รวมถึงตัวแปรภายนอกที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหรือกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโรนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ประการ¹³ คือ

1. เพื่อช่วยพัฒนาและเพิ่มองค์ความรู้ในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและด้านรัฐศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น โดยการรวบรวมหลากหลายตัวแปรอย่างครอบคลุมในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ

2. เพื่อช่วยนักวิชาการในการหาคำตอบของการค้นคว้าวิจัยและทำให้เห็นเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งว่าจะสามารถเกิดขึ้นซ้ำอีกหรือไม่ รูปแบบใด และมีผลลัพธ์อย่างไร รวมถึงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือไม่ อีกทั้ง ช่วยนักวิชาการในการตัดสินใจเลือกประเด็นศึกษาเพื่อการค้นคว้าวิจัยอีกด้วย

¹² Patrick J. McGowan and Howard B. Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings* (Beverly Hills, California: Sage Publications, Inc., 1973), pp. 53-160.

¹³ Ibid., pp. 13-15.

3. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรบางประการที่ยังไม่ได้รับการค้นคว้าวิจัยและตรวจสอบ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวกับคุณลักษณะ (Characteristics) ของกลุ่มชนชั้นนำ (Elites) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศกับพฤติกรรมของนโยบายต่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ แต่ไม่ได้รับการศึกษาค้นคว้าอย่างมากมาย ทำให้นักศึกษาวิจัยที่ออกมาส่วนใหญ่ไม่สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมของนโยบายต่างประเทศได้อย่างครอบคลุม เป็นต้น ดังนั้น แมคโกแวนและซาปิโรจึงมองว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาปัจจัยทุกด้านที่มีผลต่อพฤติกรรมของนโยบายต่างประเทศอย่างครอบคลุมและจัดลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

4. เพื่อใช้เป็นทฤษฎีหรือกรอบคิดในการสร้างสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบต่อพฤติกรรมของนโยบายต่างประเทศ โดยเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) หรือก็คือผลลัพธ์จากการกำหนดนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy output)

5. เพื่อช่วยอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงสิ่งที่ถูกค้นพบกับตัวทฤษฎี แทนที่การรายงานสิ่งที่ถูกค้นพบดังกล่าวเท่านั้น แต่ให้ตั้งเป็นข้อเสนอจากข้อมูลที่ค้นพบแล้วเชื่อมโยงกับทฤษฎี หรือที่เรียกว่า สมมติฐาน (Hypothesis) ในการค้นคว้าวิจัย

ดังนั้น กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโรจึงประกอบด้วยตัวแปรหลายประการ¹⁴ ดังนี้

ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล (Individual Variables) คือ ตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยเฉพาะของตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศในประเทศต่างๆ เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานพรรค และผู้นำเผด็จการ เป็นต้น โดยคุณลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ อุปนิสัยส่วนตัว บุคลิกภาพ ความตระหนักรู้ มุมมอง ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม ประสบการณ์ การเรียนรู้ และภูมิหลังทางสังคม ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคลมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับตัวผู้นำที่เป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศว่าจะมีคุณลักษณะใดติดตัวในขณะที่ทำการกำหนดนโยบายในฐานะตัวบุคคล โดยไม่ใช่ในฐานะของหน่วยงานหรือสถาบันที่กำหนดนโยบายต่างประเทศ และงานวิจัยส่วนใหญ่ในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรตัวบุคคลจะเน้นถึงคุณลักษณะที่เรียกว่า “มุมมอง” (Perceptions) ของผู้กำหนดนโยบาย รวมถึงพฤติกรรมการตัดสินใจและการนำนโยบายไปใช้ ในขณะเดียวกัน คุณลักษณะ

¹⁴ Ibid., pp. 42-45.

ของตัวบุคคล เช่น บุคลิกภาพ (Personalities) และภูมิหลังทางสังคม (Social Backgrounds) ก็มีความสำคัญเช่นกัน

ตัวแปรเกี่ยวกับกลุ่มชนชั้นนำ (Elite Variables) คือ ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะร่วมของกลุ่มผู้นำหรือชนชั้นนำที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่น ระดับการศึกษา อายุ สัดส่วนระหว่างผู้นำที่เป็นทหารและเป็นพลเรือน ภูมิหลังของการก้าวมาสู่กลุ่มชนชั้นนำ เป็นต้น ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศมักจะถูกกำหนดโดยกลุ่มอิทธิพลเล็กๆ และอำนาจผลประโยชน์นี้ให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของชนชั้นนำ ซึ่งสามารถทำให้พวกเขาอยู่ในตำแหน่งและเพิ่มพูนอำนาจและศักดิ์ศรี

ตัวแปรเกี่ยวกับสถาบัน (Establishment Variables) คือ ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และหน่วยงานด้านความมั่นคงของชาติ เช่น จำนวนขององค์กร ความซับซ้อน และลำดับชั้นของความเป็นสถาบันในหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น

ตัวแปรทางการเมือง (Political Variables) คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับระบบการเมืองภายในรัฐ เช่น ภาวะการณ์แข่งขันของระบบพรรค ระดับความขัดแย้งและการพัฒนาทางการเมือง ความสามารถในการรับผิดชอบของรัฐบาลต่อประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น โดยตัวแปรทางการเมืองจะเน้นถึงกระบวนการทางการเมืองภายในรัฐซึ่งมีลักษณะของการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

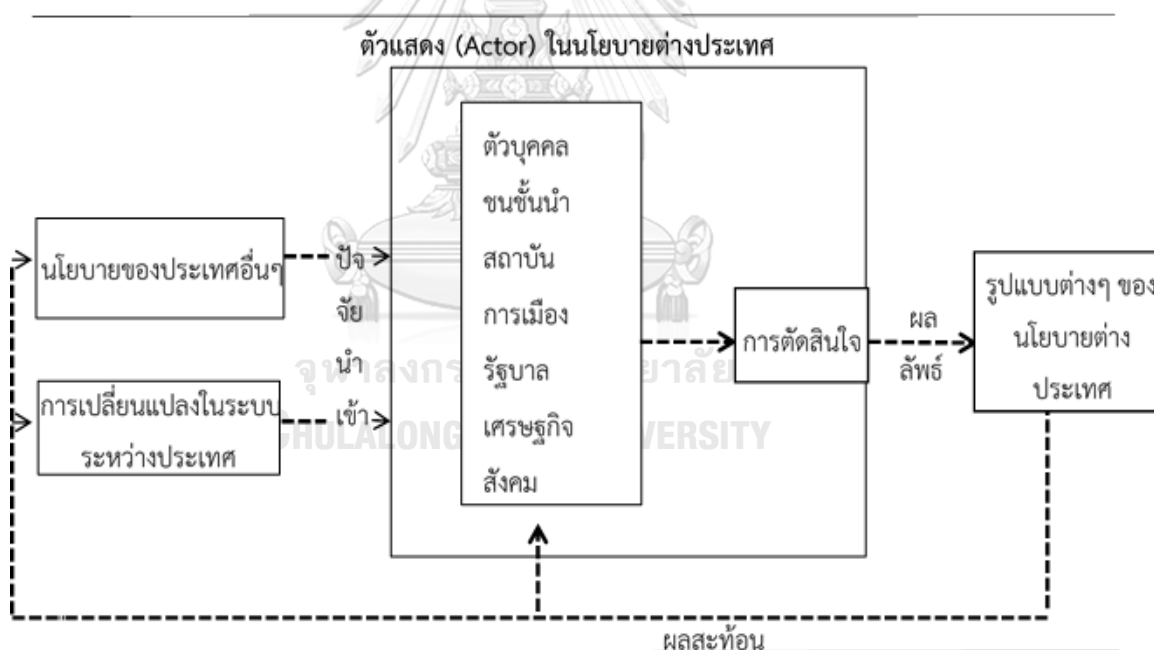
ตัวแปรเกี่ยวกับรัฐบาล (Governmental Variables) คือ โครงสร้างของระบบทางการเมืองและรัฐชาติซึ่งมีลักษณะถาวร เช่น รูปแบบของรัฐบาลที่เป็นระบบประธานาธิบดี หรือรัฐสภา ชีตความสามารถทางทหาร และระยะเวลาของการได้รับเอกราช เป็นต้น

ตัวแปรทางเศรษฐกิจ (Economic Variables) คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับโครงสร้างและระบบทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ เช่น ระดับการพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ ปริมาณและความหลากหลายของการค้าจากต่างชาติ ความสมดุลของการจ่ายเงิน อัตราการแลกเปลี่ยนทางด้านเทคโนโลยี และระดับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ตัวแปรทางสังคม (Societal Variables) คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับภาพรวมของโครงสร้างทางสังคมภายในรัฐ ซึ่งประกอบด้วยจำนวนประชากร อัตราการเจริญเติบโตของประชากร รูปแบบการแบ่งชนชั้นทางสังคม และระดับความทันสมัยด้านสังคม เป็นต้น ตัวแปรดังกล่าวมีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนภายในสังคมรัฐ เช่น ระหว่างชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มเชื้อชาติ จนอาจนำไปสู่สงครามระหว่างประเทศ

ตัวแปรเกี่ยวกับนโยบายของประเทศอื่นๆ (Other's Policies) คือ ตัวแปรเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยการกระทำของตัวแสดงต่างๆ ระหว่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ที่มีผลโดยตรงต่อสังคมภายในรัฐหนึ่งรัฐใด เช่น พฤติกรรมการเป็นศัตรู การเป็นภัยคุกคาม การสนับสนุนและการช่วยเหลือจากต่างชาติ และการเยียมเยียนระหว่างผู้นำรัฐ เป็นต้น

ดังจะเห็นตัวแปรทั้งหมดได้จากรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโร

ที่มา : Patrick J. McGowan and Howard B. Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings* (Beverly Hills, California: Sage Publications, Inc., 1973), p. 41.

รูปภาพที่ 1 ข้างต้นได้อธิบายถึงผลผลิตของนโยบายต่างประเทศว่าถูกกำหนดโดยตัวแปรอิสระ โดยตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวได้ถูกแบ่งออกเป็นตัวแปรภายในและตัวแปรภายนอก ซึ่งมักจะถูกนำไปใช้เป็นการรอบในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศเชิงเปรียบเทียบในหลายสาขาวิชา ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าการทำงานของนักประวัติศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักมนุษยศาสตร์ นักจิตวิทยา และนักรัฐศาสตร์ ล้วนแล้วแต่ต้องเข้าใจผลที่ตามมาของนโยบายต่างประเทศ¹⁵

นอกจากนี้ ตัวแปรต่างๆ ในแต่ละประเภทยังมีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยไม่ได้แตกต่างเฉพาะชื่อเรียกหรือความหมายของแต่ละตัวแปรที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศเท่านั้น แต่ตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวยังมีความแตกต่างเฉพาะตัวใน 2 ลักษณะที่สำคัญ¹⁶ คือ

1. ตัวแปรแต่ละตัวแปรมีระดับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน โดยตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือผู้นำเป็นตัวแปรที่มีความเปลี่ยนแปลงเร็วที่สุดในแต่ละช่วงเวลา ในขณะที่ตัวแปรทางวัฒนธรรมภายในสังคมนั้นเป็นตัวแปรที่มีความเปลี่ยนแปลงช้าที่สุด โดยอาจใช้ระยะเวลาเป็นปี หรือหลายทศวรรษ¹⁷ ดังจะเห็นถึงระดับความเปลี่ยนแปลงของแต่ละตัวแปรได้ในรูปภาพที่ 2 ดังนี้

รูปภาพที่ 2 ระดับความเปลี่ยนแปลงในตัวแปรประเภทต่างๆ

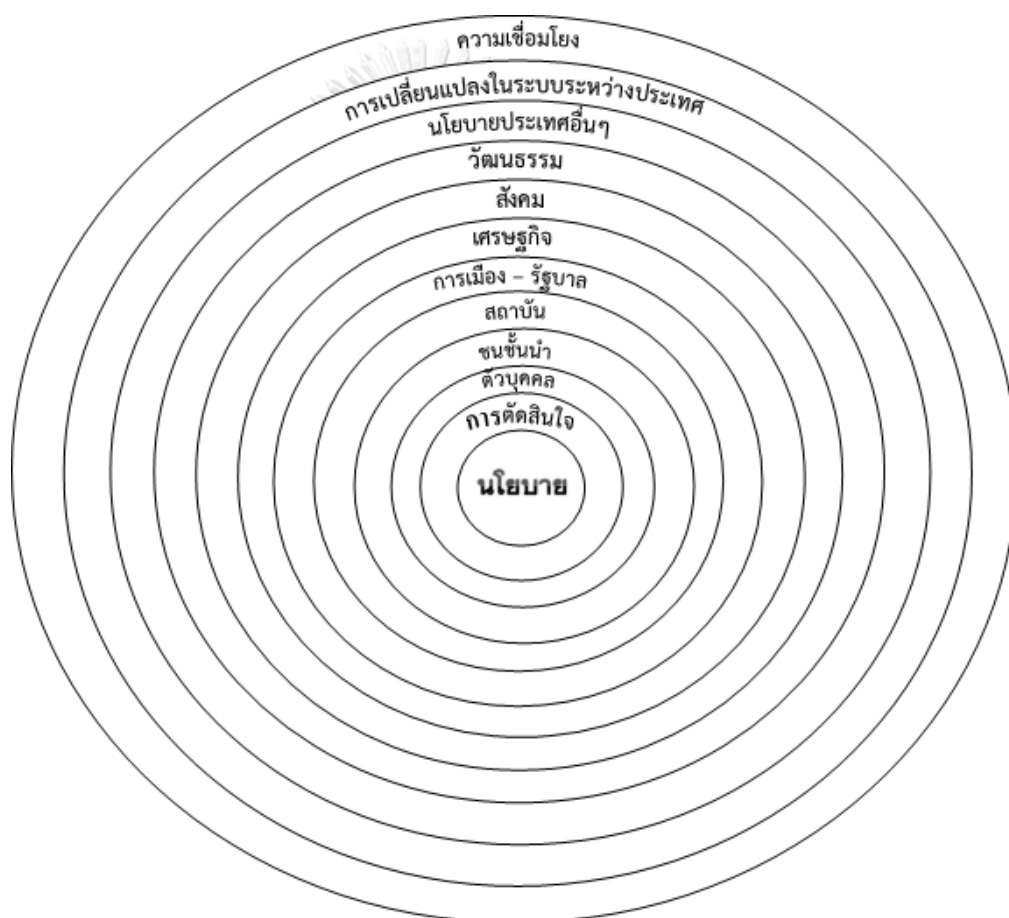
ที่มา : Patrick J. McGowan and Howard B. Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings* (Beverly Hills, California: Sage Publications, Inc., 1973), p. 46.

¹⁵ Ibid., pp. 40-42.

¹⁶ Ibid., p. 46.

¹⁷ Ibid., pp. 46-47.

2. ตัวแปรแต่ละตัวแปร มีระดับความห่างหรือความเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่แตกต่างกัน โดยกระบวนการการตัดสินใจและตัวแปรภายใน ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับบุคคลหรือผู้นำเป็นตัวแปรที่มีความใกล้ชิดมากที่สุดกับกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ในขณะที่ตัวแปรภายในอย่างตัวแปรทางวัฒนธรรมคือตัวแปรที่มีความห่างไกลมากที่สุดกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ¹⁸ ดังจะเห็นได้จากการเรียงลำดับตัวแปรที่มีความใกล้ชิดมากที่สุดไปสู่ตัวแปรที่มีความห่างไกลมากที่สุดกับกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศในรูปภาพที่ 3 ดังนี้

รูปภาพที่ 3 ระดับความห่างของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

ที่มา : Patrick J. McGowan and Howard B. Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings* (Beverly Hills, California: Sage Publications, Inc., 1973), p. 48.

¹⁸ Ibid., pp. 47-48.

หลังจากได้ศึกษากรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโรซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีเข้าใจและตระหนักคิดได้ว่าการจะเข้าใจว่าทำไมประเทศหนึ่งกำหนดนโยบายต่ออีกประเทศหนึ่งแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลานั้น เรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาปัจจัยรอบข้างที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศอย่างครอบคลุมอย่างที่แมคโกแวนและซาปิโรได้รวบรวมตัวแปรต่างๆ เอาไว้ และผู้วิจัยมองว่ากรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโรนั้นเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถใช้อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคของประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับนั้นมีระดับความสำคัญที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาโดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดีซาดัต ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจะขอใช้ตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวเพียง 4 ตัวแปรในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับมากที่สุดระหว่างค.ศ. 1970-1981 โดยผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรสำคัญดังกล่าวที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่

- 1.1. ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีซาดัต (ผู้นำอียิปต์)
- 1.2. ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมือง
- 1.3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ซึ่งก็คือ สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ด้วยเหตุนี้ การใช้กรอบแนวคิดข้างต้นของแมคโกแวนและซาปิโรในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของอียิปต์จะทำให้เห็นถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคของประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยจะศึกษานโยบายของอียิปต์ในสมัยของประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาริ ชาตัต ระหว่าง ค.ศ. 1970-1981 ที่เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ จนอียิปต์ถูกขับไล่ออกจากการเป็นสมาชิกของสันนิบาตอาหรับ

1.7 วิธีการดำเนินการศึกษา

การวิจัยนี้จะใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และนำเสนอรายงานแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจะใช้ข้อมูลปฐมภูมิ เช่น คำแถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศและของผู้นำอียิปต์ รวมถึงรายงานการประชุมของคณะมนตรี (Council) และคำแถลงการณ์ของเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ เป็นต้น จากห้องสมุดสันนิบาตอาหรับและหอจดหมายเหตุแห่งชาติอียิปต์ และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น ข้อมูลที่ได้จากหนังสือวิชาการ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความต่างๆ จากห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดแห่งชาติอียิปต์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโคโร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร อียิปต์ และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ คือ ศ.ดร. อาลี อี. ฮีลลาล เดชชวีกี อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคโร และ ศ.ดร. บารุค จัท โครานี อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร อียิปต์

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2.ทำให้เข้าใจถึงบทบาทของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าว

งานวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อนี้ยังมีน้อยในไทย ผู้วิจัยจึงหวังว่าการวิจัยเรื่องนี้เป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาและค้นคว้าในเรื่องนี้ต่อไป และอาจจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาใช้อ้างอิงในการทำรายงาน ภาคนิพนธ์ การทำวิจัย หรือการอ้างอิงในบทความทางวิชาการต่อไปในอนาคต

1.9 ทบทวนวรรณกรรม

งานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับมักเป็นงานเขียนที่กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในแต่ละยุคสมัยโดยรวมและเป็นงานเขียนที่แยกส่วนในการวิจัยระหว่างอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับ ซึ่งไม่ได้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยอย่างชัดเจนที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแปลงนโยบายต่อสันนิบาตอาหรับจากที่เคยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับผ่านสันนิบาตอาหรับเป็นการสนับสนุนประเทศตะวันตกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในสันนิบาตอาหรับอย่างชัดเจน

สำหรับงานเขียนทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนได้ดังนี้

1.9.1 งานเขียนเกี่ยวกับสันนิบาตอาหรับ

งานเขียนเรื่อง “The League of Arab States”¹⁹ ของซูซิล ชานดร้า ซิงห์ ได้กล่าวถึงสันนิบาตอาหรับไว้ว่า สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (The League of Arab States) นั้นรู้จักกันภายใต้ชื่อสันนิบาตอาหรับ (The Arab League) หรือ สันนิบาตแห่งการรวมอาหรับ (The Pan-Arab League) โดยข้อตกลงร่วมกันของสันนิบาตอาหรับมีการลงนามในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 จากตัวแทนของโลกอาหรับทั้ง 7 ประเทศ คือ อียิปต์ จอร์แดน อิรัก ซีเรีย เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย และเยเมน ซึ่งจุดมุ่งหมายของสันนิบาตอาหรับคือ สร้างความสัมพันธ์อันเข้มแข็งระหว่างรัฐสมาชิกในองค์กรประสานความร่วมมือด้านการเมือง ปกป้องอิสรภาพและดินแดนอธิปไตย พิจารณาเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศโลกอาหรับทั้งหมด มีกลไกที่สำคัญคือ คณะมนตรี (Council) ที่มีอำนาจและสำคัญที่สุดของสันนิบาตอาหรับ และมีสำนักเลขาธิการอยู่ ณ กรุงไคโร อียิปต์ นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ การเงิน วัฒนธรรม และการติดต่อสื่อสารด้วย สันนิบาตอาหรับคือตัวแทนที่ชาวอาหรับใช้แสดงออกถึงความต้องการ โดยเห็นได้จากการพยายามเรียกร้องอย่างเข้มแข็งเพื่อให้อังกฤษถอนออกจากดินแดนโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับยังเป็นองค์การการป้องกันร่วมกันของรัฐอาหรับต่างๆ โดยเห็นได้จากการพยายามสนับสนุนปาเลสไตน์ในการประกาศตัวเป็นรัฐอาหรับปาเลสไตน์ สกัดกั้นการอพยพเข้ามาของชาวยิวสู่ปาเลสไตน์และต่อต้านการสถาปนาเป็นรัฐอิสระของอิสราเอล อำนาจและพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนอยู่

¹⁹ Sushil Chandra Singh, "The League of Arab States," *The Indian Journal of Political Science* 26, no. 4 (October-December, 1965): 202-06.

เบื้องหลังของสันนิบาตอาหรับในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 ก็คือ ความมีบุคลิกภาพอันแข็งแกร่ง และโดดเด่นของประธานาธิบดีนัซเซอร์ของอียิปต์

งานเขียนเรื่อง “The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community?”²⁰ ของฟารห์ ดาคลอลลอห์ ได้อธิบายว่าสันนิบาตอาหรับถูกก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1945 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ หนึ่ง สร้างความเข้มแข็งในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิก สอง ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานกันระหว่างสมาชิก รวมถึงปกป้องเอกราชและอธิปไตยของรัฐอาหรับต่างๆ และสาม ส่งเสริมสวัสดิการทั่วไปและรักษาผลประโยชน์ของประเทศอาหรับ สมาชิกสันนิบาตอาหรับได้ลงนามในสนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกัน (Treaty of Joint Defense and Economic Cooperation) ใน ค.ศ. 1950 และได้ดำเนินการในลักษณะที่คล้ายคลึงกับพันธมิตรที่ร่วมกันต่อต้านภัยคุกคามจากภายนอกโดยเฉพาะจากมหาอำนาจต่างๆ และจากอิสราเอล รัฐอาหรับต่างๆ พยายามพัฒนาองค์การให้เป็นอิสระโดยไม่ยอมอยู่ภายใต้การครอบงำและการปกครองของชาติมหาอำนาจภายนอก ซึ่งทั้งหมดนั้นถูกกระตุ้นโดยลัทธิการต่อต้านการล่าอาณานิคมและการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยเน้นหลักการการกำหนดใจตนเอง (self-determination) และการยืนหยัดด้วยตัวเอง (self-assertion) ในภูมิภาคเพื่อต่อต้านมหาอำนาจจากภายนอก

สันนิบาตอาหรับไม่ได้เหมือนกับองค์การระดับภูมิภาคอื่นๆ เพราะบรรทัดฐานหลักสำหรับการเป็นสมาชิกของสันนิบาตอาหรับคือหลักเกณฑ์ด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมมากกว่าด้านภูมิศาสตร์ที่พื้นฐานสำคัญของการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ดังนั้น นอกจากสันนิบาตอาหรับจะเป็นองค์การระดับภูมิภาคและเป็นองค์การการจัดการความมั่นคงร่วมกันแล้ว สันนิบาตอาหรับยังเป็นตัวแทนของการแสดงออกและเป็นเครื่องหมายของอัตลักษณ์ความเป็นอาหรับอีกด้วย นอกจากนี้ นักชาตินิยมอาหรับทั้งหลายมองว่าการมีอยู่ของสันนิบาตอาหรับคือเวทีแห่งการเปลี่ยนผ่านที่จะนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของชาติอาหรับ (Arab unity) หลังจากที่ได้รับเอกราชและเป็นอิสระจากการถูกครอบงำของต่างชาติมาเป็นเวลานาน

²⁰ Dakhllallah, "The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community," pp. 399-400.

งานเขียนเรื่อง “Iraq, Egypt, and the Arab League”²¹ ของจี.อี.เค. ได้อธิบายถึงความเกี่ยวข้องกับระหว่างอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับเอาไว้ว่าอียิปต์คือหนึ่งในแกนนำของผู้ร่วมผลักดันให้เกิดสันนิบาตอาหรับขึ้นมาร่วมกับอิรักในค.ศ. 1945 ภายใต้แผนการของนุรี ซาอัด ผู้นำอิรักที่ต้องการรวมดินแดนพระจันทร์เสี้ยว (Fertile Crescent) ในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นหนึ่งเดียวซึ่งยังอยู่ในอาณัติของอังกฤษและฝรั่งเศสในขณะนั้น โดยนายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศอาหรับ คือ นายนุรีของอิรัก และ นายมูσταฟา นาฮาส บาชา ของอียิปต์ได้วางกรอบการรวมอาหรับให้เกิดเอกภาพหลังจากอังกฤษได้ประกาศสนับสนุนข้อเรียกร้องของชาวอาหรับดังกล่าวตั้งแต่นั้นในค.ศ. 1941 สำหรับอียิปต์แล้วการร่วมมือกับอิรักในการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับนั้นเป็นเพราะอียิปต์ต้องการมีบทบาทนำในทุกๆ รูปแบบของการรวมอาหรับให้เป็นเอกภาพและมีความเกรงกลัวหากอิรักสามารถรวบรวมดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ คือ ดินแดนอียิปต์โบราณและเมโสโปเตเมีย (อิรัก) เอาไว้เป็นหนึ่งเดียวแล้ว อิรักจะมีอำนาจเหนือกว่าอียิปต์ ดังจะเห็นได้ว่าในค.ศ. 1950 ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันหรือที่มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ข้อตกลงความมั่นคงร่วมกันแห่งสันนิบาตอาหรับ” (Arab League Collective Security Pact) ภายใต้ข้อเสนอและแผนการของอียิปต์ โดยมีเป้าหมายไม่ใช่เพียงแค่ต่อต้านอิสราเอลเท่านั้น แต่ยังยับยั้งและป้องกันการดำเนินกิจกรรมใดๆ ภายในรัฐสมาชิกอาหรับที่อาจสันคลอนอำนาจของอียิปต์ได้

การอ่านบทความในส่วนนี้ทำให้เข้าใจถึงภูมิหลังและความสำคัญของสันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นตัวแทนของการรวมเป็นหนึ่งเดียวของชาวอาหรับและเพิ่มอำนาจให้กับโลกอาหรับในการเจรจาต่อรอง รวมถึงเพิ่มอำนาจและอิทธิพลให้กับรัฐสมาชิกที่อยู่ในองค์กรด้วยเช่นกัน ทำให้ประเทศอาหรับทั้งหลายให้ความสำคัญกับสันนิบาตอาหรับ โดยเฉพาะประเทศที่เข้มแข็งอย่างอียิปต์ที่เป็นตัวขับเคลื่อนหลักเพื่อมีอิทธิพลและมีบทบาทนำในภูมิภาคตะวันออกกลาง

1.9.2 งานเขียนเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของอียิปต์

หนังสือ *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*²² ของอาลี อี. ฮีลาล เดซซูกี้ ได้อธิบายว่านโยบายต่างประเทศของอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัสเซอร์ (ค.ศ. 1955-1970) และประธานาธิบดีซาดัต (ค.ศ. 1970-1981) ได้ผ่านกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปโครงสร้างใหม่มาแล้ว 2 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งแรกเกิดขึ้นใน

²¹ G.E.K., "Iraq, Egypt, and the Arab League," *The World Today* 11, no. 4 (Apr., 1955): 145-51.

²² Korany and Dessouki, *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*, pp. 167-68.

ทศวรรษ 1950 ที่มีขบวนการเรียกร้องเอกราชและขบวนการชาตินิยมอย่างแพร่หลาย อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัสเซอร์ถือเป็นผู้นำที่สนับสนุนขบวนการดังกล่าวในการเรียกร้องอิสรภาพและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้เกิดการเผชิญหน้ากับทั้งสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต ทำให้มหาอำนาจตะวันตกปฏิเสธให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธกับอียิปต์และล้มเลิกความช่วยเหลือด้านการเงินในโครงการการสร้างเขื่อนอัสวานในแม่น้ำไนล์อันเป็นโครงการชลประทานที่สำคัญยิ่งของประธานาธิบดีนัสเซอร์ในค.ศ. 1956 ปัจจัยทั้งสองนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงหลังภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีนัสเซอร์ สหภาพโซเวียตได้กลายเป็นผู้สนับสนุนหลักและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือที่สำคัญด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจกับอียิปต์

ครั้งที่สองในทศวรรษ 1970 ภายใต้การนำของประธานาธิบดีซาดัต อียิปต์ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกครั้ง โดยประธานาธิบดีซาดัตได้ละทิ้งนโยบายของประธานาธิบดีนัสเซอร์ และมีความสัมพันธ์ทางการทูต การทหาร และวัฒนธรรมระหว่างประเทศกับโลกภายนอกเสียใหม่ โดยเฉพาะการสนับสนุนและเข้าหาประเทศตะวันตก โดยเป้าหมายสำคัญของเขา ก็คือ การดึงดูดการลงทุนและการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจจากต่างชาติ รวมถึงการหาทางยุติการสู้รบกับอิสราเอลจนนำไปสู่การทำสนธิสัญญาสันติภาพจนทำให้เกิดความขัดแย้งกับโลกอาหรับ

นอกจากนี้ในหนังสือของเดซซวีกี²³ และเรย์มอนด์ ฮินนบุช เรื่อง *The Foreign Policy Politics of Middle East States*²⁴ ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ ทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประชากรและโครงสร้างทางสังคม ชีตความสามารถทางทหาร โครงสร้างทางการเมือง รวมถึงปัจจัยภายนอกจากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้ง ความแตกต่างในด้านค่านิยมและมุมมองของประธานาธิบดีในแต่ละยุค ล้วนมีผลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ทั้งสิ้น และส่งผลอย่างมากต่อการเป็นผู้นำโดยธรรมชาติของอียิปต์

²³ Ibid., pp. 169-79.

²⁴ Hinnebusch and Ehteshami, *The Foreign Policies of Middle East States*, pp. 91-112.

หนังสือ *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes*²⁵ ของอาร์.ดี. แม็คคลอร์รินดอน เปรตซ์ และลูวิส ดับเบิลยู. ซไนเดอร์ ได้อธิบายว่านโยบายต่างประเทศของอียิปต์นั้นมีความคล้ายคลึงกับประเทศโลกที่สามทั้งหลายโดยถูกกำหนดขึ้นมาจากสถาบันทางการเมืองที่มีความอ่อนแอซึ่งอำนาจการตัดสินใจทั้งหมดอยู่ในมือของบุคคลคนเดียว คือ ประธานาธิบดี ประธานาธิบดีอาจมอบอำนาจให้กับบางฝ่ายเป็นตัวแทนในการดูแลในด้านที่เฉพาะเจาะจง เช่น ด้านการเกษตร ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือกิจการด้านสังคม อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีคือผู้ที่ใช้อำนาจผูกขาดในกระบวนการตัดสินใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความมั่นคงและด้านการต่างประเทศ สำหรับในด้านการต่างประเทศ เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของอียิปต์คือ การมีบทบาทนำในโลกอาหรับ ซึ่งการมีมุมมองดังกล่าวนี้ได้อุบัติและผลักดันจากความเป็นศูนย์กลางของอียิปต์ด้านภูมิศาสตร์ ขนาดและความสามารถของประชากร รวมถึงขีดความสามารถทางทหาร อีกทั้งอียิปต์ยังถูกสนับสนุนโดยผู้นำคนอื่นๆ ในโลกอาหรับด้วย และไม่ว่าโลกอาหรับจะยอมรับหรือไม่ยอมรับนโยบายของอียิปต์ก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นพ้องกันระหว่างชาติอาหรับก็คือ ความมีสถานะที่เป็นศูนย์กลางของอียิปต์ ทำให้มุมมองในการเป็นผู้นำโลกอาหรับของอียิปต์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์

การอ่านบทความวิชาการในส่วนนี้ทำให้เข้าใจถึงทิศทางและเป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในแต่ละสมัยโดยรวม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายและความปรารถนาของอียิปต์ในการมีบทบาทนำและเป็นผู้นำในภูมิภาคในยุคสมัยของประธานาธิบดีนัสเซอร์ และการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในยุคสมัยของประธานาธิบดีซาดัต

1.9.3 สิ่งที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงองค์ความรู้ที่ขาดไปเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ แม้จะมิงานเกี่ยวกับสันนิบาตอาหรับและนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในแต่ละยุคสมัย อย่างไรก็ตาม งานเขียนเหล่านี้เป็นงานวิชาการที่กล่าวถึงโดยรวม และแม้จะมีงานวิชาการที่เชื่อมโยงระหว่างอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับก็ตามแต่ก็มีการกล่าวถึงอย่างกว้างๆ เท่านั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงต้องการเน้นประเด็นที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง กล่าวคือ การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแปลงนโยบายต่อสันนิบาตอาหรับ โดยเฉพาะในยุคของประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

²⁵ McLaurin, Peretz, and Snider, *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes* pp. 31-66.

1.10 ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะนำเสนอเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา คำถามวิจัย สมมติฐาน การวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสิ่งที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรม และลำดับขั้นตอนในการนำเสนอ

บทที่ 2 ภูมิหลังและความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง

บทที่ 3 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1970

บทที่ 4 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

บทที่ 5 สรุป

บทที่ 2

ภูมิหลังและความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง

ในบทนี้จะกล่าวถึงสันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางที่มีความเก่าแก่มากที่สุดและมีบทบาทอย่างยาวนานในกลุ่มประเทศอาหรับ โดยจะเริ่มศึกษาภูมิหลังและความเป็นมาของสันนิบาตอาหรับเพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค จนทำให้กลุ่มประเทศอาหรับให้ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะอียิปต์ซึ่งมีบทบาทในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับมาอย่างยาวนาน

2.1 ภูมิหลังของสันนิบาตอาหรับ

สันนิบาตอาหรับ (The Arab League: AL) หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างคือ “สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ” (The League of Arab States: LAS) เป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่มีความเก่าแก่ที่สุดในโลกอาหรับ โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นองค์การระหว่างรัฐบาลในระดับภูมิภาคที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีความแตกต่างจากองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคอื่นๆ เช่น สหภาพยุโรป (EU) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางด้านภูมิศาสตร์ เป็นต้น แต่สันนิบาตอาหรับถูกจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมอาหรับที่มีร่วมกัน โดยมีสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งทั้งหมด 7 ประเทศ คือ อียิปต์ อิรัก เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ทรานส์จอร์แดน (ปัจจุบันคือ จอร์แดน) และเยเมน เพื่อเรียกร้องเอกราชของประเทศอาหรับที่ยังไม่ได้รับเอกราชจากประเทศจักรวรรดินิยม เสริมสร้างความเป็นเอกภาพของกลุ่มประเทศอาหรับ และต่อต้านกระบวนการฟื้นฟูชาติยิวเพื่อไม่ให้จัดตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์ รวมถึงเพื่อเพิ่มพูนอำนาจต่อรองทางการเมืองของกลุ่มประเทศอาหรับ ประสานนโยบายร่วมกัน และป้องปรามการรุกรานจากประเทศมหาอำนาจภายนอก²⁶ ในปัจจุบันสันนิบาตอาหรับประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งหมด 22 ประเทศ²⁷ จาก

²⁶ Cris E. Toffolo, *The Arab League* (New York: Chelsea House, 2008), p. 7.

²⁷ ได้แก่ อียิปต์ อิรัก ทรานส์จอร์แดน (จอร์แดน) เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย เยเมน (ค.ศ. 1945) ลิเบีย (ค.ศ. 1953) ซูดาน (ค.ศ. 1956) ตูนิเซีย โมร็อกโก (ค.ศ. 1958) คูเวต (ค.ศ. 1961) แอลจีเรีย (ค.ศ. 1962) บาห์เรน กาตาร์ โอมาน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (ค.ศ. 1971) มอริเตเนีย (ค.ศ. 1973) โซมาเลีย (ค.ศ. 1974) องค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (PLO) (ค.ศ. 1976) จิบูตี (ค.ศ. 1977) และโคโมโรส (ค.ศ. 1993)

ภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ²⁸ โดยมีประชากรรวมทั้งหมดประมาณ 423 ล้านคน (ใน ค.ศ. 2019) และมีสมาชิกผู้สังเกตการณ์ทั้งหมดอีก 7 ประเทศ ได้แก่ บราซิลและเอริเทรีย (ค.ศ. 2003) อาร์เมเนีย (ค.ศ. 2004) ตุรกีและชาติ (ค.ศ. 2005)²⁹ เวเนซุเอลา (ค.ศ. 2006) และอินเดีย (ค.ศ. 2007)³⁰ ตามลำดับ

2.1.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

สันนิบาตอาหรับถือกำเนิดขึ้นจากผลของอิทธิพลที่สำคัญ 2 ประการ³¹ คือ แนวคิดอาหรับชาตินิยมและการสนับสนุนของอังกฤษ กล่าวคือ ประการแรก แนวคิดอาหรับชาตินิยม นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนถึงกลางศตวรรษที่ 20 ดินแดนของชาวอาหรับส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การปกครองและอิทธิพลของชาวต่างชาติ เช่น จักรวรรดิออตโตมาน จักรวรรดินิยมอังกฤษ และจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส เป็นต้น โดยขบวนการชาตินิยมของประเทศอาหรับได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ในสมัยการปกครองของจักรวรรดิออตโตมานในหมู่ชาวอาหรับซีเรียในค.ศ. 1847 เพื่อต่อต้านการครอบงำของจักรวรรดิออตโตมาน เรียกร้องอิสรภาพแห่งดินแดนของชาวอาหรับ และแสวงหาความเป็นเอกภาพในโลกอาหรับ ซึ่งความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมได้แพร่เข้ามาในกลุ่มประเทศอาหรับหลังจากชาวอาหรับได้มีการศึกษาเหมือนอย่างประเทศตะวันตก โดยเฉพาะในหมู่ชาวอาหรับที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนของชาวฝรั่งเศสและมหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงเบรุต³² นอกจากนี้ หลังเหตุการณ์การปฏิวัติตุรกีภายในจักรวรรดิออตโตมานของกลุ่มยังเติร์กในค.ศ. 1908 ยิ่งเป็นตัวกระตุ้นแนวความคิดชาตินิยมกับขบวนการชาตินิยมชาวอาหรับมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มเยาวชนชาวอาหรับและกลุ่มยังเติร์ก และเพื่อขจัดความทะเยอทะยานและความปรารถนาของชาวอาหรับในการเรียกร้องอิสรภาพให้หมดไป กลุ่มยังเติร์กใช้นโยบาย “การทำให้เป็นตุรกี” (Turkification) เพื่อทำให้ชาวอาหรับอยู่ภายใต้การปกครองและการบังคับบัญชาของจักรวรรดิออต

²⁸ Andreas Kettis, *Eu-League of Arab States Relations: Prospects for Closer Parliamentary Cooperation* (Brussels: European Union, 2013), p. 4.

²⁹ Irfan Kaya Ulger and Joe Hammoura, "The Arab League: From Establishment to Failure," *E-Journal of Social and Legal Studies* 4, no. 1 (July 2018): 37.

³⁰ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, "องค์การสันนิบาตอาหรับ (the Arab League) [ออนไลน์]. [2561, ตุลาคม].

³¹ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, p. 3.

³² Singh, "The League of Arab States," p. 201.

โตมานโดยสมบูรณ์ การดำเนินนโยบายดังกล่าวของกลุ่มยังเติร์กทำให้ชาวอาหรับไม่สามารถยอมรับได้ และเริ่มเรียกร้องไปสู่การกระจายอำนาจในการปกครอง รวมถึงเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดนผ่านองค์การชาตินิยมอย่างลับๆ ในที่สุด³³ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นการเคลื่อนไหวของขบวนการอาหรับชาตินิยมใน 2 ด้านพร้อมๆ กันคือ ด้านหนึ่งเรียกร้องอิสรภาพแห่งดินแดนและรัฐต่างๆ ของชาติอาหรับจากการครอบงำของชาติมหาอำนาจภายนอก และอีกด้านหนึ่งแสวงหาความเป็นเอกภาพและความเป็นหนึ่งเดียวกันในโลกอาหรับ³⁴

ต่อมา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการเคลื่อนไหวของขบวนการอาหรับชาตินิยมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากชาวอาหรับยังคงตกอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิออตโตมานทั้งในซีเรีย อิรัก และคาบสมุทรอาหรับ โดยเฉพาะได้มีความพยายามในการก่อกบฏและต่อต้านจักรวรรดิออตโตมานในค.ศ. 1916 โดยการนำของชาร์ฟ ฮุสเซน ซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองแคว้นฮิยาซและเป็นตัวแทนของชาวอาหรับทั้งหมด³⁵ การก่อกบฏในครั้งนั้นถือเป็นผลจากการสนับสนุนและการยุยงส่งเสริมของอังกฤษที่ให้ชาวอาหรับต่อต้านจักรวรรดิออตโตมานเพื่อเป็นแรงสนับสนุนและเป็นกำลังที่สำคัญในการต่อสู้กับฝ่ายมหาอำนาจกลางและเยอรมนี กล่าวคือ ในการต่อสู้กับจักรวรรดิออตโตมานและฝ่ายมหาอำนาจกลาง ด้านหนึ่งอังกฤษได้กระตุ้นกระแสชาตินิยมในหมู่ชาวอาหรับให้เกิดความแข็งข้อต่อผู้ปกครองของออตโตมาน โดยอังกฤษได้ให้คำมั่นสัญญากับกษัตริย์ฮุสเซนและกลุ่มอาหรับชาตินิยมว่าจะให้ความช่วยเหลือและผลักดันความปรารถนาของชาวอาหรับในการสร้างเอกภาพและการได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์หากจักรวรรดิออตโตมานล่มสลาย ตามข้อตกลงระหว่างกษัตริย์ฮุสเซนและเซอร์เฮนรี แมคมาฮอน ข้าหลวงใหญ่แห่งอังกฤษประจำอียิปต์จากการโต้ตอบทางจดหมายระหว่างกัน (Hussein–McMahon Correspondence) ในระหว่างค.ศ. 1915-1916³⁶ ในขณะเดียวกันอังกฤษกลับไปลงนามในข้อตกลงอย่างลับๆ กับฝรั่งเศสเพื่อแบ่งดินแดนอาหรับในการปกครอง โดยข้อตกลงดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “ข้อตกลงลับซิกเกส-ปิโก้” (Sykes-Picot Secret Agreement) ในเดือนมิถุนายน

³³ Majid Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," *The American Journal of International Law* 40, no. 4 (Oct., 1946): 756.

³⁴ Cecil A. Hourani, "The Arab League in Perspective," *Middle East Journal* 1, no. 2 (Apr., 1947): 126.

³⁵ W. Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities* (New York: The Arab Information Center, 1955), p. 7.

³⁶ Majid Khadduri, "Towards an Arab Union: The League of Arab States," *The American Political Science Review* 40, no. 1 (Feb., 1946): 90.

ค.ศ. 1916³⁷ โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับชาวอาหรับเจ้าของดินแดนแต่อย่างใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอังกฤษไม่ได้ต้องการให้ชาวอาหรับได้รับเอกราชอย่างแท้จริง แต่ยังคงต้องการปกครองชาวอาหรับต่อไป ทำให้รัฐอาหรับต่างๆ ได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่เพียงในนามเท่านั้น แต่ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของอังกฤษทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งระบบอาณัติขึ้นในการประชุมสันติภาพ ณ กรุงปารีส ภายใต้องค์การสันนิบาตชาติ (League of Nations) ในค.ศ. 1919 ทำอังกฤษได้เข้าควบคุมดูแลและเป็นเจ้าอาณัติในอิรัก ปาเลสไตน์ และทรานส์จอร์แดน ส่วนฝรั่งเศสก็เข้าปกครองและควบคุมดูแลในซีเรียและเลบานอนตามข้อตกลงลับซีเกส-ปิโก้ ทำให้ชาวอาหรับต้องตกอยู่ภายใต้อาณัติของอังกฤษและฝรั่งเศสต่อไปยาวนานอีก 30 ปี

นอกจากนี้ ในช่วงก่อนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการประกาศ "ปฏิญญาบัลโฟร์" (Balfour Declaration) ในค.ศ. 1917 ซึ่งเป็นคำสัญญาของอังกฤษต่อชาวยิวในการสร้างถิ่นฐานในดินแดนปาเลสไตน์อีกด้วย การดำเนินนโยบายของอังกฤษด้วยการให้คำมั่นสัญญาในข้อตกลงต่างๆ เช่น ข้อตกลงระหว่างกษัตริย์ฮุสเซนและแมคมาฮอน (ค.ศ. 1915-16) ข้อตกลงลับซีเกส-ปิโก้ (ค.ศ. 1916) ข้อตกลงในปฏิญญาบัลโฟร์ (ค.ศ. 1917) และการจัดตั้งระบบอาณัติ (ค.ศ. 1919) เป็นต้น จึงเป็นการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมและสร้างความไม่พอใจอย่างมากให้กับชาวอาหรับ รวมถึงเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มผู้นำชาวอาหรับแสวงหาแนวทางไปสู่การรวมอาหรับพร้อมกับความรู้สึกที่จะขจัดอิทธิพลของมหาอำนาจต่างชาติออกจากดินแดนของตนและยังคงฝังลึกอยู่ในความคิดของชาวอาหรับตลอดมา³⁸

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ปฏิบัติการและความเคลื่อนไหวในการเรียกร้องเอกราชและการสร้างเอกภาพในหมู่ชาวอาหรับมีความเข้มข้นมากขึ้น โดยมีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษาหารือระหว่างผู้นำชาวอาหรับ ณ นครเยรูซาเล็มในค.ศ. 1939 พวกเขาได้ออกแถลงการณ์ถึงประเด็นปัญหาเรื่องบูรณภาพแห่งดินแดนของชาวอาหรับว่าไม่อาจแบ่งแยกได้ พร้อมกับระบุถึงเป้าหมายสูงสุดที่สำคัญ 2 ประการ คือ การรวมอาหรับเป็นหนึ่งเดียวและการได้รับอิสรภาพอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการมีผลประโยชน์ร่วมกันในหมู่ชาวอาหรับในประเด็นปัญหาปาเลสไตน์ที่เป็นแรงกระตุ้นในการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีสนธิสัญญาที่สำคัญอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการผลักดันและความพยายามในการสร้างเอกภาพในหมู่ชาวอาหรับ เช่น สนธิสัญญาตอฮิฟ (The Treaty of

³⁷ Singh, "The League of Arab States," p. 201.

³⁸ Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," p. 758.

Taif) ระหว่างกษัตริย์อิบну ซาอูด แห่งซาอุดีอาระเบีย และอิหม่ามยะห์ยา บิน โมฮัมหมัด แห่งเยเมน ในค.ศ. 1934 เพื่อส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวอาหรับและปกป้องรักษาสถานะเกียรติยศศักดิ์ศรี และอิสรภาพแห่งชาติอาหรับ สนธิสัญญามิตรภาพระหว่างอิรักและอียิปต์ในค.ศ. 1936 เป็นต้น โดยสนธิสัญญาต่างๆ ดังกล่าวได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดสันนิบาตอาหรับขึ้นมาในค.ศ. 1945³⁹ ต่อมา ในช่วงกลางสงครามโลกครั้งที่ 2 อามีร์ ไฟซอล แห่งอิรักและอามีร์ अबดุลลอฮ์ แห่งจอร์แดนได้ร่วมมือกับมุสลิมกลุ่มต่างๆ เพื่อกดดันให้อังกฤษมอบคืนอิสรภาพให้แก่ชาวอาหรับ จนนำไปสู่การตอบรับของนายแอนโทนี อีเดน รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษในแถลงการณ์ทำเนียบรัฐบาลอังกฤษในวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1941⁴⁰ ที่จะสนับสนุนความปรารถนาของชาวอาหรับ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสนับสนุนอย่างเป็นทางการโดยรัฐบาลอังกฤษให้ชาวอาหรับได้บรรลุถึงความเป็นเอกภาพและนำไปสู่การจัดตั้งสันนิบาตอาหรับในเวลาต่อมา

ประการที่สองคือ การสนับสนุนของอังกฤษซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เกิดการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับ กล่าวคือ ในช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 นโยบายดั้งเดิมของอังกฤษคือการปกป้องและรักษาเอกราชและเอกภาพของจักรวรรดิออตโตมานด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ⁴¹ คือ ประการแรก ใช้จักรวรรดิออตโตมานเป็นรัฐกันชนเพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของรัสเซียลงมาทางทิศใต้ที่เป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ ประการที่สอง ใช้จักรวรรดิออตโตมานในการปกป้องเส้นทางการค้าไปยังอินเดียซึ่งเป็นอาณานิคมสำคัญของอังกฤษที่เป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าที่สำคัญที่จะนำไปสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออก โดยดินแดนในภูมิภาคตะวันออกกลางภายใต้จักรวรรดิออตโตมานถือเป็นฐานที่มั่นสำคัญเพื่อปกป้องเส้นทางการคมนาคมและการติดต่อกันระหว่างเมืองแม่กับอาณานิคมของจักรวรรดิของตนเอง และเพื่อส่งเสริมการค้าขายของอังกฤษ⁴² และประการที่สาม ใช้จักรวรรดิออตโตมานเพื่อรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจในยุโรป โดยเฉพาะการยึดครองของรัสเซียและเยอรมนีในภูมิภาคตะวันออกกลางและเอเชียใต้

³⁹ Singh, "The League of Arab States," p. 203.

⁴⁰ Sydney Nettleton Fisher, *The Middle East: A History* (New York: Alfred A. Knopf, 1969), p. 630.

⁴¹ Yahya Armajani, *Middle East: Past and Present* (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1970), p. 343.

⁴² ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์, *ภูมิภาคตะวันออกกลางในการเมืองโลก : ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561), หน้า 154.

ต่อมา เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้น อังกฤษได้เปลี่ยนนโยบายต่อจักรวรรดิออตโตมาน โดยมีนโยบายที่จะต่อสู้และทำลายล้างจักรวรรดิออตโตมานด้วยการดำเนินนโยบายแบบคู่ขนานหรือ 2 แนวทางคือ ด้านหนึ่งให้การสนับสนุนชาวอาหรับและขบวนการอาหรับชาตินิยมให้รวมรัฐเป็นหนึ่งเดียวกันในดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์เพื่อต่อสู้กับจักรวรรดิออตโตมาน โดยสัญญาว่าชาวอาหรับจะได้รับเอกราชและอิสรภาพโดยสมบูรณ์หากจักรวรรดิออตโตมานล่มสลายตามที่ได้ปรากฏในข้อตกลงระหว่างอาหรับและอังกฤษ และอีกด้านหนึ่งก็ดำเนินนโยบายเพื่อรักษาอิทธิพลและการปกครองดินแดนในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยการทำข้อตกลงลับกับฝรั่งเศสเพื่อแบ่งดินแดนอาหรับหลังการล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมานตามข้อตกลงลับ “ซีเกส-ปิโก้” ซึ่งในที่สุดเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง อังกฤษและมหาอำนาจในยุโรปก็สามารถทำให้ดินแดนชาวอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางมาอยู่ภายใต้อาณัติและการปกครองได้สำเร็จ⁴³

ต่อมา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของนโยบายของอังกฤษอีกครั้ง เมื่อฝ่ายอักษะได้รับชัยชนะเหนือฝรั่งเศสซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรในค.ศ. 1940 ทำให้สถานการณ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางเปลี่ยนแปลงไป และมีข่าวลือว่ากองทัพและทหารเรือที่ตั้งฐานทัพอยู่ในซีเรียและเลบานอนซึ่งเป็นดินแดนในอาณัติของฝรั่งเศสจะถูกเยอรมนีและอิตาลีใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับฝ่ายสัมพันธมิตรโดยเฉพาะกับอังกฤษ ซึ่งต่อมาทั้งดินแดนของซีเรียและเลบานอนก็ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเยอรมนีและฝ่ายอักษะ ชัยชนะของฝ่ายอักษะที่แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในยุโรปและแอฟริกาได้สร้างความพอใจให้กับกลุ่มอาหรับชาตินิยมบางส่วนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเยอรมนีได้รับชัยชนะเหนืออังกฤษในอียิปต์ภายใต้การบังคับบัญชาของนายพล แอร์วิน รอมเมล ในค.ศ. 1941 ทำให้ขบวนการอาหรับชาตินิยมมีการเคลื่อนไหวอย่างรุนแรงและแบ่งเป็น 2 กลุ่ม⁴⁴ กลุ่มแรกคือ กลุ่มชาตินิยมหัวรุนแรงที่เกลียดชังและต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจต่างชาติในโลกอาหรับโดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส โดยสนับสนุนฝ่ายอักษะในการต่อต้านอังกฤษ และมองว่าชาวอาหรับจะสามารถอยู่รอดได้ รวมถึงดินแดนปาเลสไตน์ และดินแดนอาหรับส่วนอื่นๆ จะเป็นอิสระจากการครอบงำของจักรวรรดิตะวันตกได้หากให้การสนับสนุนกับฝ่ายอักษะ ซึ่งเยอรมนีเองก็ตระหนักถึงความสำคัญของความรู้สึกอาหรับชาตินิยมในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างดี จึงหาทางบั่นทอนกำลังของอังกฤษโดยการกระตุ้นให้ชาวอาหรับลุกขึ้นต่อต้าน

⁴³ Armajani, *Middle East: Past and Present*, p. 343.

⁴⁴ Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," p. 760.

อังกฤษ เช่น การปฏิวัติในอิรักโดยรอชิด อาลี โดยได้รับความสนับสนุนจากเยอรมนีเพื่อโค่นล้มฝ่ายสนับสนุนระบอบอังกฤษในอิรักในค.ศ. 1941 เป็นต้น

กลุ่มที่สองคือ กลุ่มชาตินิยมสายกลางหรือกลุ่มชาตินิยมสายเสรีที่ต่อต้านแนวคิดและอุดมการณ์ของฝ่ายอักษะ และมองเห็นถึงความอันตรายอย่างมากต่อชาวอาหรับหากมหาอำนาจฝ่ายอักษะเข้ามาแทรกซึมและมีอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางในอนาคต กลุ่มนี้ได้สนับสนุนและร่วมมือกับมหาอำนาจประชาธิปไตยในการต่อต้านเยอรมนีและฝ่ายอักษะ อย่างไรก็ตาม แม้อุดมการณ์ที่ชาวอาหรับชาตินิยมสายกลางหรือสายเสรีจะสนับสนุนอังกฤษในการต่อสู้กับฝ่ายอักษะและเยอรมนี แต่ภายในชาติอาหรับต่างๆ ก็ได้เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียกร้องเอกราชและอิสรภาพจากการครอบงำของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลาง เช่น ความพยายามของอามีร์ ไฟซอล แห่งอิรัก และอามีร์ अबดุลลอฮ์ แห่งทรานส์จอร์แดนได้ร่วมมือกับมุสลิมกลุ่มต่างๆ ในการกดดันให้อังกฤษมอบคืนอิสรภาพให้แก่ชาวอาหรับในช่วงปลายทศวรรษ 1930 เป็นต้น

ภายใต้สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีความตึงเครียดในภูมิภาคตะวันออกกลางดังกล่าว ทำให้อังกฤษตัดสินใจกลับมาดำเนินนโยบายสนับสนุนการรวมตัวของชาวอาหรับอีกครั้งในระดับภูมิภาคเพื่อรักษาผลประโยชน์ระยะยาวและเกียรติภูมิทางการทูตของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลาง รวมทั้งการแสวงหาความสนับสนุนจากชาวอาหรับในการต่อสู้กับฝ่ายอักษะและดำรงไว้ซึ่งอิทธิพลและอำนาจในโลกอาหรับ⁴⁵ โดยสนับสนุนกลุ่มชาตินิยมอาหรับสายเสรีที่เรียกร้องการสร้างเอกราชในหมู่ชาวอาหรับและการได้รับอิสรภาพแห่งดินแดนของรัฐอาหรับต่างๆ ตามแถลงการณ์ของนายแอนโทนี อีเดน รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษในวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1941 ณ ทำเนียบรัฐบาลว่าอังกฤษจะดำเนินนโยบายใหม่เพื่อส่งเสริมอิสรภาพและความเป็นหนึ่งเดียวกันในหมู่ชาวอาหรับ และรัฐบาลอังกฤษจะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ในทุกรูปแบบและทุกแผนการเพื่อยกระดับความเป็นเอกภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ตามความปรารถนาของชาวอาหรับ การดำเนินนโยบายดังกล่าว นอกจากจะไม่ขัดกับผลประโยชน์หลักของอังกฤษแล้ว ยังช่วยสร้างความนิยมและการยอมรับในหมู่ชาวอาหรับต่ออังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลาง⁴⁶ คำแถลงการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสนับสนุนของรัฐบาลอังกฤษต่อการรวมตัวของชาวอาหรับที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ

⁴⁵ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 3-4.

⁴⁶ Khadduri, "Towards an Arab Union: The League of Arab States," p. 91.

อย่างไรก็ตาม ผู้นำชาวอาหรับในประเทศต่างๆ ไม่ตอบสนองแถลงการณ์ของรัฐมนตรีอียิปต์ใน ค.ศ. 1941 เพราะสถานการณ์ระหว่างประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลางไม่เอื้ออำนวยต่อการตอบรับข้อเสนอและการดำเนินการไปสู่การสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ และปฏิกิริยาของรัฐอาหรับต่างๆ ต่อคำแถลงการณ์ของอียิปต์ก็มีความแตกต่างกัน เช่น ทรานส์จอร์แดนรู้สึกยินดีต่อจุดยืนของอังกฤษในการสนับสนุนแผนการการรวมรัฐอาหรับ ส่วนซาอุดีอาระเบียก็มีความสงสัยในเจตนาารมณ์และเป้าหมายที่แท้จริงของอังกฤษ ทำให้ค่อนข้างที่จะมัดระวังตัว ในขณะที่อิรัก ซีเรีย เยเมน และเลบานอนกลับไม่ได้รู้สึกกระตือรือร้นต่อคำแถลงการณ์ของอังกฤษแต่อย่างใด ส่วนทางอียิปต์ก็ยังคงยุ่งวุ่นวายอยู่กับการเรียกร้องให้มีการรวมอียิปต์และซูดานเข้าด้วยกันเพื่อความเป็นเอกภาพในดินแดนลุ่มแม่น้ำไนล์ เป็นต้น แต่ต่อมาเมื่อสถานการณ์ของสงครามและความวุ่นวายในตะวันออกกลางได้บรรเทาลงใน ค.ศ. 1943 นายอียิปต์ รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษก็ได้กล่าวซ้ำอีกครั้งในคำแถลงการณ์ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1943 ณ สภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษถึงคำสัญญาที่เคยให้ไว้ในแถลงการณ์ในฉบับ ค.ศ. 1941 ว่าอังกฤษจะยังคงให้การสนับสนุนการสร้างเอกภาพและการรวมตัวกันของชาวอาหรับ⁴⁷ โดยได้ระบุว่า “ตามที่ได้ทำการวางแผนการไว้ รัฐบาลอังกฤษยังคงมีความสนใจต่อขบวนการเคลื่อนไหวชาวอาหรับเพื่อผลักดันการรวมตัวกันทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือการเมือง แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ชัดเจนว่าการริเริ่มในแผนการใดๆ ก็ตามย่อมต้องมาจากการเริ่มต้นของชาวอาหรับด้วยกันเองก่อน จึงจะทำให้แผนการดังกล่าวสามารถบรรลุผลสำเร็จได้”⁴⁸

2.1.2 การก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ

หลังแถลงการณ์ของนายอียิปต์รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1943 ว่าอังกฤษยังคงสนับสนุนแผนการสร้างเอกภาพของชาวอาหรับและส่งสัญญาณว่าแผนการดังกล่าวต้องริเริ่มโดยชาวอาหรับด้วยกันเอง ผู้นำชาวอาหรับ เช่น อามีร์ अबดุลลอฮ์ แห่งทรานส์จอร์แดนก็มีปฏิกิริยาตอบโต้โดยมีแถลงการณ์ในวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ. 1943 ว่าชาวอาหรับควรจะต้องคว้าโอกาสดังกล่าวอย่างเร่งด่วนและเรียกร้องให้มีการประชุมผู้นำอาหรับร่วมกันเพื่อแสวงหาแนวทางและเครื่องมือในการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ เป็นต้น ต่อมาก็มีแผนการสร้างเอกภาพและการรวม

⁴⁷ Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," p. 761.

⁴⁸ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, p. 4.

อาหรับตามคำแถลงการณ์การสนับสนุนของอังกฤษโดยนายกรัฐมนตรีของ 2 รัฐอาหรับ⁴⁹ คือ นายกรัฐมนตรี นูรี ซาอิด แห่งอิรัก และนายกรัฐมนตรี มุสตาฟา นะห์ฮาสา บาชา แห่งอียิปต์

นายกรัฐมนตรี ซาอิด แห่งอิรักได้ส่งข้อความไปให้นายอาร์ จี แคสเซย์ ตัวแทนรัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงไคโร เกี่ยวกับกรอบการสร้างความเอกภาพและอิสรภาพของชาวอาหรับในค.ศ. 1943 ซึ่งเขาได้ร่างข้อเสนอขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการรวมอาหรับและประกอบไปด้วยแนวทางในการจัดการปัญหาปาเลสไตน์⁵⁰ กล่าวคือ ในค.ศ. 1942 นายกรัฐมนตรี ซาอิด แห่งอิรักได้ร่างกรอบการรวมอาหรับเอาไว้ในสมุดปกฟ้า (Blue Book)⁵¹ ของตนเอง โดยมีแนวความคิดสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก การก่อตั้ง “มหารัฐซีเรีย” ขึ้นมาโดยรวมดินแดนของซีเรีย เลบานอน ปาเลสไตน์ และทรานส์จอร์แดนเข้าด้วยกันอีกครั้ง ซึ่งเป็นดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ และให้มีการจัดตั้ง “สันนิบาตอาหรับ” โดยรวมอิรักและมหารัฐซีเรียเข้าด้วยกัน พร้อมกับช่วยแก้ไขปัญหาปาเลสไตน์โดยการบรรเทาความหวาดกลัวของชาวอาหรับปาเลสไตน์ที่กลัวว่าในอนาคตอาจจะกลายเป็นชนกลุ่มน้อยในดินแดนปาเลสไตน์และเพิ่มความสามารถในการต่อต้านขบวนการฟื้นฟูชาติยิวผ่านการสร้างร่วมมืออย่างครอบคลุมด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างรัฐอาหรับ ประการที่สอง คือ การสร้างเอกภาพของชาวอาหรับ โดยจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรวมรัฐอาหรับที่มีความใกล้เคียงด้านสภาพทางการเมืองและสังคมมากที่สุด ซึ่งก็คือ รัฐอาหรับต่างๆ ที่อยู่ดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ และ

⁴⁹ Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," pp. 761-62.

⁵⁰ Khadduri, "Towards an Arab Union: The League of Arab States," p. 94.

⁵¹ คือ 1.การรวมดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ หรือ ซีเรีย เลบานอน ปาเลสไตน์ และทรานส์จอร์แดน ขึ้นมาเป็นรัฐหนึ่งเดียวอีกครั้ง หรือก็คือ “มหารัฐซีเรีย” 2.ประชาชนของรัฐดังกล่าว (มหารัฐซีเรีย) จะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกรูปแบบของการปกครองด้วยตนเอง ไม่ว่าจะป็นระบอบกษัตริย์หรือระบอบสาธารณรัฐ และระบอบรัฐเดี่ยวหรือสหพันธรัฐ 3.จะต้องจัดตั้ง “สันนิบาตอาหรับ” ซึ่งรวมอิรักและมหารัฐซีเรียเข้าด้วยกัน และเปิดโอกาสให้รัฐอาหรับอื่นๆ สามารถเข้าร่วมได้หากต้องการในภายหลัง 4.จะต้องจัดตั้งคณะมนตรีถาวร โดยการเสนอชื่อของรัฐสมาชิกและผู้ทำหน้าที่เป็นประธานจะต้องมาจากผู้นำของรัฐสมาชิกผ่านการเลือกสรรด้วยวิธีการที่รัฐสมาชิกต่างๆ ยอมรับ 5.คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบด้านความมั่นคง การต่างประเทศ การเงิน การเก็บภาษี การติดต่อสื่อสาร และการปกป้องสิทธิชนกลุ่มน้อย 6.ชาวยิวในปาเลสไตน์จะต้องอยู่ภายใต้การปกครองแบบกึ่งอิสระและมีสิทธิเสรีภาพในการจัดการในเขตถิ่นฐานของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ศูนย์สุขภาพ หรือสถานีดำรง เป็นต้น โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องอยู่ภายใต้การดูแลของมหารัฐซีเรียและการรับรองระหว่างประเทศ 7.นครเยรูซาเล็มจะต้องเป็นเมืองที่ประชาชนของรัฐสมาชิกไม่ว่าศาสนาใดก็ตามสามารถมีอิสระในการประกอบพิธีทางศาสนาและการแสวงบุญ เป็นต้น โปรดดูรายละเอียดได้ใน Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," pp. 762-63.

เพื่อให้การรวมรัฐอาหรับบรรลุผลสำเร็จ รัฐอาหรับต่างๆ จำเป็นต้องเสียสละอธิปไตยและผลประโยชน์ของตนเอง⁵² ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากอามีร์ अबดุลลอฮ แห่งทรานส์จอร์แดน และเรียกร้องให้มีการสถาปนา“มหารัฐซีเรีย”ขึ้นภายใต้การนำของ อามีร์ अबดุลลอฮ และราชวงศ์ฮาซิมิดแห่งทรานส์จอร์แดนและอิรัก รวมถึงจัดตั้งสันนิบาตอาหรับในรูปแบบสหพันธรัฐอาหรับที่รวมมหารัฐซีเรีย อิรัก และรัฐอาหรับอื่นๆ ที่ใกล้เคียงหากต้องการเข้าร่วม

อย่างไรก็ตาม แผนการการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับของนายกรัฐมนตรี ซาอิด แห่งอิรักก็ไม่บรรลุผลได้เพราะกลุ่มอาหรับชาตินิยมส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว เพราะไม่อาจรับประกันความมั่นคงและอธิปไตยของรัฐได้หากต้องรวมรัฐอาหรับต่างๆ เข้าเป็นสหพันธรัฐอาหรับ ซึ่งได้รับการคัดค้านอย่างมากโดยเฉพาะจากฝ่ายต่อต้านการครอบงำของราชวงศ์ฮาซิมิดแห่งอิรัก และทรานส์จอร์แดน⁵³ นอกจากนี้ กลุ่มอาหรับชาตินิยมยังมองว่าการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับไม่อาจบรรลุผลสำเร็จได้หากการรวมตัวของชาวอาหรับดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างรัฐอาหรับต่างๆ บนพื้นฐานของความคล้ายคลึงและความใกล้เคียงเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปราศจากอียิปต์ในการเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสันนิบาตอาหรับยิ่งจะทำให้ล้มเหลว ทั้งนี้เพราะกลุ่มอาหรับชาตินิยมส่วนใหญ่มองว่าอียิปต์จะช่วยเพิ่มสถานะในระหว่างประเทศและสร้างความเข้มแข็งให้กับสันนิบาตอาหรับ โดยกลุ่มประเทศอาหรับในดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ไม่สามารถทำได้เพียงลำพัง⁵⁴

ด้านนายกรัฐมนตรีนะห์ฮาซแห่งอียิปต์ก็มีแถลงการณ์ต่อสภาอียิปต์ในวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1943 เพื่อแสดงท่าทีต่อคำประกาศของนายอีเดนรัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษว่ารัฐบาลอียิปต์ได้ตัดสินใจจะสำรวจความคิดเห็นของรัฐบาลอาหรับต่างๆ และจะเชื่อเชิญผู้นำรัฐอาหรับแต่ละประเทศมาเข้าร่วมประชุม ณ กรุงไคโร เพื่อปรึกษาหารือและบรรลุข้อตกลงในแผนการสร้างเอกภาพของชาวอาหรับ ต่อมานายกรัฐมนตรีนะห์ฮาซได้ส่งคำเชิญไปยังประเทศอาหรับต่างๆ คือ อิรัก ซีเรีย เลบานอน ทรานส์จอร์แดน ซาอุดีอาระเบีย และเยเมน เพื่อให้ส่งตัวแทนมาแสดงความคิดเห็นและทำที่ในนามรัฐบาลของตนเกี่ยวกับแผนการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ⁵⁵ โดยประเทศแรกที่ได้ตอบรับคำ

⁵² Hourani, "The Arab League in Perspective," p. 128.

⁵³ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, p. 5.

⁵⁴ Hourani, "The Arab League in Perspective," p. 129.

⁵⁵ Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," p. 762.

เชื้อเชิญคือ นายกรัฐมนตรี ซาอิด แห่งอิรักและได้เดินทางมาเป็นการส่วนตัวเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับประเด็นการรวมอาหรับ โดยใช้เวลานานถึง 6 วัน คือ ตั้งแต่วันที่ 31 กรกฎาคม ถึงวันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 1943⁵⁶ อย่างไรก็ตาม ผู้นำของทั้งสองประเทศก็ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นต่างๆ เช่น นายกรัฐมนตรี ซาอิด แห่งอิรัก เลือกว่าจะให้ความสำคัญกับการรวมซีเรียและอิรักเป็นอันดับแรก⁵⁷ ส่วนนายกรัฐมนตรี นะห์ฮาส แห่งอียิปต์กลับต้องการมีบทบาทนำในทุกๆ รูปแบบของแผนการการสร้างเอกภาพและการรวมอาหรับให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

ต่อมา ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1943 ทรานส์จอร์แดนก็ได้ส่งตัวแทนรัฐบาลนายเดาฟีก อาบู-ฮูดา บานา นายกรัฐมนตรีของทรานส์จอร์แดนมาเข้าร่วมประชุมและปรึกษาหารือ ณ กรุงไคโร ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม ถึงวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1943 โดยได้แสดงท่าทีตามความประสงค์ของอามีร์ अबดุลลอฮ กษัตริย์แห่งทรานส์จอร์แดนว่าเห็นด้วยในแผนการการรวมอาหรับ โดยเฉพาะในการรวมดินแดนแห่งซีเรีย ทรานส์จอร์แดน เลบานอน และปาเลสไตน์ เป็นมหารัฐซีเรียและอยู่ภายใต้การปกครองของระบอบกษัตริย์ฮาซิมิต์ตามแนวคิดของนายกรัฐมนตรีซาอิดแห่งอิรัก ส่วนรัฐบาลซีเรียและเลบานอนได้มีการปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันก่อนที่จะส่งตัวแทนของทั้งสองประเทศไปยังกรุงไคโร โดยนายกรัฐมนตรีซาอิด เบก อัล-ญาบรี และรัฐมนตรีต่างประเทศอูมิล เบก มาตาม แห่งซีเรียได้พบปะพูดคุยกับนายกรัฐมนตรีรียาด เบก อัล-ซุลย์ และรัฐมนตรีต่างประเทศซาเลม เบก ตักลา แห่งเลบานอน ณ เมืองซาตูรอ เลบานอน ในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1943 เกี่ยวกับการแสดงท่าทีต่อแผนการการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ ณ กรุงไคโร และสถานะในอนาคตของซีเรียและเลบานอนภายใต้แผนการการรวมอาหรับ หลังจากเสร็จสิ้นการหารือระหว่างทั้งสองประเทศ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของซีเรียก็ได้เดินทางไปยังกรุงไคโรตามคำเชิญของนายกรัฐมนตรีอียิปต์นายนะห์ฮาส ในวันที่ 26 ตุลาคม ถึงวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1943 โดยแสดงท่าทีถึงการสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อแผนการการรวมอาหรับ โดยเฉพาะในรูปแบบการรวมกลุ่มที่

⁵⁶ Khadduri, "Towards an Arab Union: The League of Arab States," pp. 93-94.

⁵⁷ เพราะอิรักถือเป็นชาติแรกที่นำเสนอแผนการการจัดตั้ง "สันนิบาตอาหรับ" ขึ้นมา โดยการรวมเอามหารัฐซีเรียคือ ซีเรีย เลบานอน ทรานส์จอร์แดน และปาเลสไตน์ กับอิรักเข้าไว้ด้วยกัน แต่เนื่องจากความลังเลของอังกฤษและการคัดค้านของชาวคูเวตและเบียร์ ซีเรีย และอียิปต์ ทำให้ความพยายามในการรวมชาติอาหรับของราชวงศ์ฮาซิมิต์ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งต่อมาอังกฤษก็ดำเนินนโยบายเข้าหาอียิปต์และทำให้อียิปต์เป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรมของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลาง รายละเอียดเพิ่มเติมใน Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," p. 763.

เป็นระบอบสาธารณรัฐมากกว่าในรูปแบบของระบอบกษัตริย์และได้ถ่ายทอดคำพูดของประธานาธิบดีซีเรียนายชุกกรี อัล-กวัตลี ว่า“ซีเรียจะไม่ยกธงชาติของประเทศใดก็ตามบนน่านฟ้าของซีเรียให้อยู่เหนือธงชาติของตนเอง เพื่อรักษาสถานะของตนภายใต้แผนการการรวมอาหรับ”⁵⁸

ส่วนเลบานอนก็ได้ส่งตัวแทนไปยังกรุงไคโรเช่นกันในต้นค.ศ. 1944 โดยนายกรัฐมนตรีรียาต เบก อัล-ซุลย์ แห่งเลบานอน ระหว่างวันที่ 9 ถึงวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1944 โดยเลบานอนได้แสดงท่าทีว่าความปรารถนาของเลบานอนเองอาจไม่ได้ก้าวไกลเหมือนอย่างซีเรีย แต่เลบานอนแค่อยากได้เอกราชและเขตแดนที่ปลอดภัยและมีความมั่นคงสำหรับประเทศอาหรับแต่ละประเทศเท่านั้น โดยนายกรัฐมนตรีแห่งเลบานอนได้ระบุว่า “เลบานอนได้สัญญากับตัวเองตามแถลงการณ์ของรัฐบาลว่าเลบานอนจะไม่เป็นแหล่งที่ตั้งของจักรวรรดิต่างชาติ โดยเฉพาะมหาอำนาจตะวันตก และจะไม่เป็นช่องทางสำหรับการล่าอาณานิคมของประเทศพี่น้องอาหรับด้วยกันเอง” อย่างไรก็ตาม ทางเลบานอนก็ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ต่อรัฐอาหรับต่างๆ ในการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับขึ้นมา

ส่วนทางซาอุดีอาระเบียและเยเมน ผู้นำของทั้งสองประเทศได้ทำการโต้ตอบทางจดหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดกับนายกรัฐมนตรีเนห์ฮาซแห่งอียิปต์ในเบื้องต้นก่อนที่จะส่งตัวแทนไปประชุม ณ กรุงไคโร ซึ่งต่อมาในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1944 เซค ยูซุฟ ญาเซม ตัวแทนกษัตริย์อิบну ซาอุด แห่งซาอุดีอาระเบีย ได้เดินทางมาถึงกรุงไคโรโดยใช้ระยะเวลาในการปรึกษาหารือระหว่างวันที่ 11 ถึงวันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ. 1944 โดยการปรึกษาหารือระหว่างทั้งสองประเทศไม่อาจบรรลุผลสำเร็จ ทั้งนี้เพราะซาอุดีอาระเบียยังคงไม่ไว้วางใจในแผนการการรวมอาหรับของอียิปต์และมีความกังวลอย่างมากต่อแผนการและเจตนารมณ์ของอิรัก โดยเฉพาะต้องการจำกัดความร่วมมือระหว่างรัฐอาหรับในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต่อมาในวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1944 ทั้งสองประเทศก็ได้กลับมาปรึกษาหารือกันอีกครั้งและเห็นพ้องในแผนการการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ ในด้านของเยเมนก็ได้ส่งตัวแทนไปยังกรุงไคโรเช่นกันในต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1944 โดยซาอิด ฮุสเซน อัล-กัษชี รัฐมนตรีกระทรวงศาสนาสมบัติแห่งเยเมน โดยได้นำพระราชสาส์นของอิหม่าม ยะห์ยา กษัตริย์แห่งเยเมนที่ทรงเขียนขึ้นด้วยพระองค์เองมามอบให้กับนายกรัฐมนตรีเนห์ฮาซแห่งอียิปต์และได้ทำการปรึกษาหารือระหว่างกัน ตั้งแต่วันที่ 6 ถึงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1944 โดยเยเมนได้ให้การสนับสนุนต่อแผนการการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับด้วยเช่นกัน⁵⁹

⁵⁸ Khadduri, "Towards an Arab Union: The League of Arab States," pp. 94-95.

⁵⁹ Ibid., p. 95.

อย่างไรก็ตาม แผนการการรวมอาหรับของอียิปต์และอิรักก็ยังคงไม่ประสบความสำเร็จและเกิดความล่าช้า ทั้งนี้เพราะยังคงเกิดความขัดแย้งจากการถกเถียงในเรื่องรูปแบบและโครงสร้างที่เหมาะสมของสันนิบาตอาหรับ จนในวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 1944 นายกรัฐมนตรีเนห์ฮาสแห่งอียิปต์ได้ออกแถลงการณ์ว่าอียิปต์จะดำเนินแผนการการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับให้สำเร็จลุล่วงโดยได้เขียนจดหมายถึงรัฐบาลอิรัก ทรานส์จอร์แดน ซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย เลบานอน และเยเมน เพื่อแจ้งให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการเตรียมการ” เพื่อดำเนินการตามแผนการการรวมอาหรับและหาทางออกเกี่ยวกับประเด็นรูปแบบความเหมาะสมของสันนิบาตอาหรับ รวมถึงร่างกรอบข้อตกลงและเตรียมการสำหรับการประชุมอาหรับสามัญในครั้งต่อไป⁶⁰

หลังจากนั้นในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 1944 คณะกรรมการเตรียมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของรัฐอาหรับแต่ละรัฐได้มาพบปะพูดคุยกัน ณ พระราชวังแอนโทเนียเดส เมืองอเล็กซานเดรีย อียิปต์ โดยได้ทำการปรึกษาหารือระหว่างกันในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับแผนงานการรวมอาหรับ โดยเฉพาะประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบและโครงสร้างที่เหมาะสมขององค์การสันนิบาตอาหรับ ซึ่งได้มีการถกเถียงกันใน 3 รูปแบบด้วยกัน คือ รูปแบบแรก “รูปแบบรัฐเดี่ยว” ที่มีอำนาจศูนย์กลางทางการเมืองเหนือรัฐอาหรับต่างๆ ซึ่งต้องสละอธิปไตยแห่งรัฐเพื่อการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ รูปแบบที่สอง “รูปแบบสหพันธรัฐ” โดยมีรัฐสภากลางและคณะกรรมการบริหารที่มีอำนาจทางการเมืองเต็มรูปแบบในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับสหพันธรัฐ โดยจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติที่รัฐสมาชิกแต่ละรัฐจะต้องสละอธิปไตยและต้องปฏิบัติตามโดยอำนาจส่วนกลาง และรูปแบบที่สาม “รูปแบบการรวมกลุ่มกันอย่างหลวมๆ” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับการประสานงานและความร่วมมือระหว่างกัน ส่วนมติในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จะมีผลผูกมัดกับรัฐสมาชิกที่ทำการยอมรับเท่านั้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะทำให้ไม่เกิดการละเมิดในอธิปไตยของรัฐสมาชิก⁶¹ การปรึกษาหารือระหว่างคณะกรรมการเตรียมการได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองที่แตกต่างกันของรัฐอาหรับต่างๆ ในแต่ละประเทศ เช่น อิรักและจอร์แดนต้องการให้รวมกลุ่มในแบบรัฐเดี่ยว ซีเรียต้องรวมกลุ่มในแบบสหพันธรัฐ เลบานอนและเยเมนต้องการให้รวมตัวกันแบบหลวมๆ เป็นต้น อียิปต์จึงได้ทำการเจรจาโดยการประนีประนอมกับรัฐอาหรับแต่ละประเทศ จนในที่สุดปรากฏว่ารูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่รัฐสมาชิก

⁶⁰ Ibid., pp. 95-96.

⁶¹ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 5-8.

ต่างๆ ให้การยอมรับ ซึ่งก็คือ การรวมตัวกันแบบหลวมๆ โดยการประสานงานและสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับอธิปไตยของแต่ละรัฐ

การประชุมของคณะกรรมการเตรียมการ ณ เมืองอเล็กซานเดรีย ได้ใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน จนถึงที่สุดในวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1944 โดยได้ประกาศปฏิญญาความร่วมมือระหว่างกันที่เรียกว่า “พิธีสารอเล็กซานเดรีย” เพื่อการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับ โดยต้องประกอบไปด้วยรัฐอาหรับต่างๆ ที่เป็นเอกราชและมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม พร้อมกับมีหน่วยงานสูงสุดในสันนิบาตอาหรับคือ คณะมนตรีแห่งสันนิบาตอาหรับที่ประกอบด้วยรัฐสมาชิกที่มีอธิปไตยเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ยังได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายอย่างคร่าวๆ ของสันนิบาตอาหรับ คือ การดำเนินการและปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้บรรลุระหว่างรัฐสมาชิกและจัดการการประชุมปรึกษาหารือตามกำหนดเวลาเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างกัน พร้อมกับประสานความร่วมมือทางการเมืองระหว่างกันให้มีประสิทธิภาพและปกป้องรักษาอิสรภาพและอธิปไตยจากการรุกรานภายนอกโดยเฉพาะจากมหาอำนาจยุโรป และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์โดยรวมของรัฐอาหรับต่างๆ⁶² อีกทั้งยังมีภาคผนวกพิเศษเกี่ยวกับประเด็นปัญหา 2 เรื่องในพิธีสารอเล็กซานเดรีย คือ เรื่องที่หนึ่ง การให้ความเคารพโดยรัฐอาหรับต่างๆ ต่ออิสรภาพและเขตแดนอธิปไตยของเลบานอน และเรื่องที่สอง สิทธิอันชอบธรรมของชาติอาหรับปาเลสไตน์ที่ไม่อาจถูกละเมิดได้ ซึ่งการละเมิดสิทธิดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลกอาหรับโดยรวม⁶³ รวมถึงสันนิบาตอาหรับมีสิทธิ์และอำนาจเต็มในการเลือกตัวแทนของชาติอาหรับปาเลสไตน์ ซึ่งพิธีสารอเล็กซานเดรียนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับขึ้นมา

ต่อมาในระหว่างวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1945 คณะกรรมการเตรียมการที่ประกอบไปด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศและนักวิชาการของรัฐอาหรับต่างๆ ได้พบปะพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องพร้อมกับร่างข้อตกลงและกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับร่วมกัน ซึ่งต่อมาในวันที่

⁶² Khadduri, "The Arab League as a Regional Arrangement," pp. 763-66.

⁶³ คำประกาศเกี่ยวกับปัญหาปาเลสไตน์ดังกล่าวเป็นผลมาจากคำสัญญาของอังกฤษที่จะช่วยยับยั้งการอพยพเข้ามาของชาวยิวในดินแดนปาเลสไตน์ เพื่อปกป้องดินแดนอันชอบธรรมของชาวอาหรับปาเลสไตน์ และรับประกันอิสรภาพของดินแดนปาเลสไตน์โดยการยอมรับสิทธิอันชอบธรรมของอาหรับปาเลสไตน์และอาหรับทั้งหมด โดยพิธีสารดังกล่าวได้กดดันให้หลักการดังกล่าวถูกยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งชาติอาหรับต่างๆก็ได้ให้คำปฏิญาณในการสนับสนุนต่อแนวทางดังกล่าวอย่างเต็มที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาปาเลสไตน์ โปรดดูรายละเอียดได้ใน Hourani, "The Arab League in Perspective," pp. 130-33.

17-20 มีนาคม ค.ศ. 1945 ผู้นำประเทศอาหรับต่างๆ ได้มาประชุมกัน ณ กรุงไคโร อียิปต์อีกครั้งซึ่งเป็นการประชุมอาหรับสามัญเพื่อพิจารณาการก่อกำเนิดสหประชาชาติ และในที่สุดรัฐอาหรับแต่ละประเทศก็ยอมรับและลงนามในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับอย่างเป็นทางการในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 โดยมีประเทศผู้ก่อตั้งลงนามทั้งหมด 7 ประเทศ ได้แก่ อียิปต์ อิรัก เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ทรานส์จอร์แดน และเยเมน⁶⁴ และที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของสันนิบาตอาหรับอยู่ ณ กรุงไคโร อียิปต์

อย่างไรก็ตาม แม้อังกฤษจะเป็นผู้ผลักดันและสนับสนุนการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับขึ้นมาภายใต้แผนการการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับเพื่อสร้างความมั่นคงในภูมิภาคตะวันออกกลางและเอื้อผลประโยชน์ให้กับอังกฤษ แต่ในทางปฏิบัติ สำหรับรัฐอาหรับต่างๆ สันนิบาตอาหรับกลับไม่ได้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่อังกฤษได้ตั้งใจไว้และส่งผลในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ สันนิบาตอาหรับกลับกลายเป็นเครื่องมือสำหรับชาติอาหรับในการต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษเสียเอง รวมทั้งต่อต้านการแบ่งดินแดนปาเลสไตน์และการก่อตั้งรัฐยิวในค.ศ. 1948 โดยขบวนการฟื้นฟูชาติยิวในดินแดนปาเลสไตน์⁶⁵

2.1.3 กติกาและเป้าหมายของสันนิบาตอาหรับ

กติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ หรือ “Pact” คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศอาหรับที่ได้ลงนามโดยผู้นำรัฐหรือตัวแทนของประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งเพื่อให้สัตยาบันและรับรองการก่อกำเนิดสันนิบาตอาหรับอย่างถูกต้อง โดยกติกาสันนิบาตอาหรับประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง อารัมภบท หรือบทนำ ส่วนที่สอง กฎบัตร ซึ่งประกอบไปด้วย 20 มาตรา และส่วนที่สาม ภาคผนวก⁶⁶ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ภาคผนวกว่าด้วยเรื่องปาเลสไตน์ ภาคผนวกว่าด้วยเรื่องความร่วมมือกับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกของสันนิบาตอาหรับ และภาคผนวกว่าด้วยเรื่องการจัดตั้งเลขาธิการของ

⁶⁴ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 7-8.

⁶⁵ Fisher, *The Middle East: A History*, p. 631.

⁶⁶ Robert W. MacDonald, *The League of Arab States: A Study in the Dynamics of Regional Organization* (Princeton, USA: Princeton University Press, 1965), pp. 41-42.

สันนิบาตอาหรับ⁶⁷ และสำหรับเป้าหมายของสันนิบาตอาหรับได้มีการระบุไว้ในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับเอาไว้ ดังนี้

1.เป้าหมายสำคัญในระยะเริ่มต้นของสันนิบาตอาหรับ (ในช่วงปลายและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) คือ การเรียกร้องเอกราชของดินแดนอาหรับที่ยังไม่ได้รับเอกราชจากประเทศอาณานิคม โดยเฉพาะจากอังกฤษและฝรั่งเศส และเรียกร้องให้ชาวปาเลสไตน์ได้รับเอกราชและอำนาจอธิปไตย โดยได้ระบุไว้ในบทนำของกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับว่า “เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแน่นแฟ้นระหว่างรัฐอาหรับ และแสวงหาการสนับสนุนและการสร้างความมั่นคงบนพื้นฐานของการให้ความเคารพต่อเอกราชและอำนาจอธิปไตยของรัฐ พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางไปสู่การมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐอาหรับและฟื้นฟูสถานะและเพิ่มความมั่นคงของรัฐอาหรับให้ดีขึ้นในอนาคต”⁶⁸ ส่วนประเด็นปัญหาปาเลสไตน์ก็ได้มีการระบุไว้ในภาคผนวกพิเศษว่า “ปาเลสไตน์คือรัฐที่ได้รับเอกราชและอิสรภาพที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐใด และคณะมนตรีของสันนิบาตอาหรับมีสิทธิ์คัดเลือกและแต่งตั้งตัวแทนของชาวอาหรับปาเลสไตน์ในการเข้าร่วมสันนิบาตอาหรับ”⁶⁹ ต่อมา เมื่อรัฐยิวได้ถูกก่อตั้งขึ้นบนพื้นที่ทับซ้อนของดินแดนปาเลสไตน์ในค.ศ. 1948 สันนิบาตอาหรับจึงมีเป้าหมายสำคัญอีกประการ คือ การต่อต้านการดำรงอยู่ของรัฐยิวหรือรัฐอิสราเอลโดยขบวนการฟื้นฟูชาติยิวและพยายามสนับสนุนให้เกิดรัฐปาเลสไตน์ขึ้นมาในดินแดนของชาวอาหรับปาเลสไตน์

2.เพื่อสร้างเอกภาพของกลุ่มประเทศอาหรับโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง การป้องกัน การทหาร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น ดังที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 2 ของกฎบัตรในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับว่า “เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิกให้มีความแน่นแฟ้น ประสานนโยบายร่วมกันเพื่อให้บรรลุความร่วมมือระหว่างกัน ปกป้องเอกราชและอำนาจอธิปไตยของรัฐ และให้ความสำคัญกับกิจการและผลประโยชน์ของรัฐอาหรับ” พร้อมกับระบุเพิ่มเติมอีกว่า “เพื่อสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐสมาชิกใน

⁶⁷ Official Documents, "Egypt-Iraq-Lebanon-Saudi Arabia-Syria-Transjordan-Yemen: Text of the Pact of the Arab League," *The American Journal of International Law* 39, no. 4 (Oct., 1945): 271-72.

⁶⁸ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 10-11.

⁶⁹ Official Documents, "Egypt-Iraq-Lebanon-Saudi Arabia-Syria-Transjordan-Yemen: Text of the Pact of the Arab League," p. 271.

สันนิบาตอาหรับ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการเงิน ด้านคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร ด้านวัฒนธรรม ด้านปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ด้านสวัสดิการสังคม และด้านสุขภาพอนามัย”⁷⁰

3. เพื่อเป็นกลไกประสานนโยบายด้านความร่วมมือและการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างรัฐสมาชิกที่อาจนำไปสู่สงคราม ตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 5 ว่าสันนิบาตอาหรับยังมีหน้าที่ในการเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐสมาชิกหรือระหว่างรัฐสมาชิกกับฝ่ายที่สามที่ไม่ใช่สมาชิกของสันนิบาตอาหรับ และสันนิบาตอาหรับจะต้องจัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันระหว่างรัฐสมาชิกตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 6 รวมถึงจะต้องร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศอื่นๆ เพื่อรับรองสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 3 เป็นต้น⁷¹

4. เป้าหมายสูงสุดในปัจจุบันของสันนิบาตอาหรับคือ การสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ให้ตั้งรัฐเอกราชปาเลสไตน์ โดยเฉพาะในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนและฉนวนกาซ่า โดยให้เยรูซาเล็มตะวันออกเป็นเมืองหลวง⁷² นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนอำนาจต่อรองทางการเมืองของกลุ่มประเทศอาหรับในเวทีระหว่างประเทศ โดยแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่สำคัญของชาติอาหรับในเวทีสหประชาชาติหรือในหน่วยงานระหว่างประเทศอื่นๆ⁷³ รวมทั้งการป้องปรามการรุกรานและอิทธิพลจากประเทศมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคด้วย

นอกจากนี้ กติกาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับยังได้ระบุเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิกในสันนิบาตอาหรับไว้ในมาตรา 1 ว่า รัฐใดก็ตามที่จะเป็นสมาชิกของสันนิบาตอาหรับจะต้องเป็นรัฐเอกราช และในภายหลังหากรัฐใดประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสันนิบาตอาหรับก็สามารถร้องขอและสมัครได้ที่เลขาธิการสันนิบาตอาหรับเพื่อยื่นให้กับคณะมนตรีพิจารณา และในมาตรา 8 ได้ระบุว่า รัฐสมาชิกแต่ละรัฐจะต้องให้คำมั่นสัญญาว่าจะเคารพอธิปไตยและรัฐบาลของรัฐสมาชิกอื่นๆ และจะต้องไม่ทำการใดๆ ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบอบการปกครองที่มีอยู่แล้วในประเทศสมาชิก ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างกัน หรือระหว่างสมาชิกกับประเทศที่สามที่ไม่ใช่สมาชิก การใช้กำลังถือเป็นสิ่งต้องห้ามตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 5 และรัฐสมาชิก

⁷⁰ Ibid., pp. 266-67.

⁷¹ Ibid., pp. 267-68.

⁷² กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, "องค์การสันนิบาตอาหรับ (the Arab League) [ออนไลน์]". [2561, ตุลาคม].

⁷³ Toffolo, *The Arab League*, p. 19.

จะต้องสนับสนุนด้านการเงินต่อสันนิบาตอาหรับ ตามสัดส่วนที่คณะมนตรีมีมติพิจารณาในแต่ละช่วงเวลา⁷⁴

สำหรับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมาชิก ได้มีการระบุไว้ในมาตรา 9 ว่า รัฐสมาชิกของสันนิบาตอาหรับที่ได้ลงนามในสนธิสัญญาหรือข้อตกลงใดๆ ก็ตามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หรืออยู่ในกระบวนการการลงนามในอนาคตระหว่างรัฐสมาชิกกับรัฐอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิก จะไม่ถือเป็นสนธิสัญญาที่มีผลผูกมัดต่อสมาชิกอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง และจะต้องไม่ทำสนธิสัญญาระหว่างกันที่เป็นการละเมิดกติกาของสันนิบาตอาหรับ และในมาตรา 18 ได้ระบุว่า หากรัฐสมาชิกใดก็ตามต้องการถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกของสันนิบาตอาหรับจะต้องทำการแจ้งก่อนล่วงหน้า 1 ปีก่อนที่จะมีผลบังคับใช้ และที่สำคัญคือ สันนิบาตอาหรับมีอำนาจเต็มที่ในการขับไล่รัฐหนึ่งรัฐใดก็ตามที่ฝ่าฝืนกติกาและบกพร่องต่อหน้าที่ออกจากสันนิบาตอาหรับ โดยเป็นมติเอกฉันท์ของรัฐสมาชิกซึ่งไม่รวมถึงรัฐที่ถูกขับไล่⁷⁵ เป็นต้น

2.1.4 โครงสร้างของสันนิบาตอาหรับ

โครงสร้างพื้นฐานของสันนิบาตอาหรับที่ระบุไว้ในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับนั้นประกอบไปด้วย 3 สถาบันหลักๆ⁷⁶ คือ หนึ่ง คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ (The Arab League's Council) สอง คณะกรรมการถาวร (Permanent Committees) และสาม สำนักงานเลขาธิการถาวร (Permanent Secretariat-General) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ คือ สถาบันสูงสุดของสันนิบาตอาหรับ เนื่องจากสันนิบาตอาหรับไม่มีสมาชิกใหญ่เหมือนสหประชาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ คณะมนตรีจึงเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดและสำคัญที่สุดของสันนิบาตอาหรับ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประเทศสมาชิกทั้งหมด รวมถึงตัวแทนของชาวปาเลสไตน์ โดยแต่ละประเทศมีสิทธิออกเสียงได้เพียงประเทศละหนึ่งเสียงเท่านั้นและไม่มีระบบวีโต้ คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับจะมีวาระการประชุมโดยปกติหรือ

⁷⁴ MacDonald, *The League of Arab States: A Study in the Dynamics of Regional Organization*, p. 43.

⁷⁵ Official Documents, "Egypt-Iraq-Lebanon-Saudi Arabia-Syria-Transjordan-Yemen: Text of the Pact of the Arab League," pp. 268-70.

⁷⁶ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, p. 13.

สามัญปีละ 2 ครั้งในเดือนมีนาคมและเดือนกันยายน⁷⁷ แต่อาจมีวาระการประชุมพิเศษหรือวิสามัญหากรัฐสมาชิกตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไปร้องขอ โดยเลขาธิการจะเป็นผู้เรียกประชุม และประธานการประชุมสมัยสามัญจะผลัดเปลี่ยนกันระหว่างประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ซึ่งคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับมีกระบวนการการลงมติในการประชุม 2 รูปแบบ คือ การลงมติดัดสินใจแบบเอกฉันท์โดยรัฐสมาชิกแต่ละประเทศ ซึ่งมีผลผูกมัดต่อรัฐสมาชิกสันนิบาตอาหรับทั้งหมด และการลงมติดัดสินใจแบบเสียงข้างมากโดยสมาชิกส่วนใหญ่ ซึ่งมีผลผูกมัดเฉพาะกับรัฐสมาชิกที่ยอมรับมติดังกล่าวเท่านั้น⁷⁸

ในกรณีเกิดการรุกรานระหว่างประเทศสมาชิก การลงมติแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์โดยไม่นับคะแนนเสียงของผู้รุกราน และเช่นกันในกรณีที่สันนิบาตอาหรับต้องการถอดถอนการเป็นสมาชิกของรัฐใดรัฐหนึ่ง จะต้องมิตัดจากคณะมนตรีเป็นเอกฉันท์โดยไม่นับคะแนนเสียงประเทศผู้ถูกถอดถอน และสำหรับการแต่งตั้งเลขาธิการและต้องการแก้ไขกติกาสันนิบาตอาหรับจะต้องได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่สองในสาม⁷⁹

ส่วนหน้าที่ของคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับที่สำคัญคือ การขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การควบคุมดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงโดยรัฐสมาชิก ตัดสินใจเกี่ยวกับการแสวงหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานระหว่างประเทศอื่นๆ เพื่อรองรับสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค เป็นสื่อกลางไกล่เกลี่ยและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐสมาชิกหรือฝ่ายที่สามโดยสันติวิธี แต่งตั้งเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ พิจารณาตรวจสอบงบประมาณของสันนิบาตอาหรับจากการนำเสนอของเลขาธิการ การออกกฎระเบียบต่างๆ ในการบริหารองค์กรแก้ไขกฎบัตร รับสมาชิกใหม่และถอนถอนการเป็นสมาชิก และอื่นๆ เป็นต้น⁸⁰

2. คณะกรรมการถาวร คือ หน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อจัดการความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในทุกๆ รูปแบบ ตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 2 คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเงิน ด้านคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร ด้านวัฒนธรรม ด้านปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ด้านสวัสดิการสังคม และด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น โดยจะต้องจัดตั้งคณะกรรมการถาวรเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ ดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือคณะ

⁷⁷ Kettis, *Eu-League of Arab States Relations: Prospects for Closer Parliamentary Cooperation*, p. 7.

⁷⁸ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 9-10.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 10.

⁸⁰ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 13-14.

มนตรี ตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 4 ซึ่งประกอบไปหลายหน่วยงาน เช่น คณะกรรมการด้านการเมือง คณะกรรมการด้านวัฒนธรรม คณะกรรมการด้านเศรษฐกิจ คณะกรรมการด้านคมนาคม คณะกรรมการด้านสังคม คณะกรรมการด้านกฎหมาย คณะกรรมการด้านสาธารณสุข คณะกรรมการกิจการด้านการเงินและการบริหาร แลหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งแต่ละหน่วยงาน ประกอบด้วยตัวแทนของรัฐสมาชิก และคณะกรรมการดังกล่าวจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ตามความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่เกิดขึ้นในภูมิภาค นอกจากนี้ ระบบการออกเสียงจะเป็นรูปแบบของเสียงข้างมาก⁸¹

3.สำนักงานเลขาธิการถาวร คือ หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับข้อมติหรือคำแนะนำต่างๆ จากคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับมาปฏิบัติ อำนวยความสะดวกด้านงบประมาณ จัดการประชุม และทำหน้าที่ดูแลสันนิบาตอาหรับ ซึ่งประกอบไปด้วย เลขาธิการสันนิบาตอาหรับ ผู้ช่วยเลขาธิการ และเจ้าหน้าที่ในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง⁸² เลขาธิการสันนิบาตอาหรับได้รับการแต่งตั้งโดยคณะมนตรีด้วยการลงคะแนนเสียงสองในสามของรัฐสมาชิกทั้งหมด ส่วนผู้ช่วยเลขาธิการได้รับการแต่งตั้งโดยเลขาธิการ และต้องได้รับการอนุมัติจากคณะมนตรี เลขาธิการสันนิบาตอาหรับมีวาระการทำงาน 5 ปี⁸³ และสามารถกลับมาดำรงตำแหน่งได้อีก โดยสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับตั้งอยู่ ณ กรุงไคโร อียิปต์ ทั้งนี้เลขาธิการสันนิบาตอาหรับมีตำแหน่งเทียบเท่าเอกอัครราชทูต และผู้ช่วยเลขาธิการมีตำแหน่งเทียบเท่าอัครราชทูต ปัจจุบันมีเลขาธิการสันนิบาตอาหรับแล้วทั้งหมด 7 คน⁸⁴ โดยเลขาธิการคนปัจจุบันเป็นชาวอียิปต์ คือ นายนาบิล อัล-อะรอบี (Nabil el-Araby)⁸⁵

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸¹ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, p. 10.

⁸² Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, p. 15.

⁸³ Ulger and Hammoura, "The Arab League: From Establishment to Failure," pp. 41-42.

⁸⁴ โดย 6 คนเป็นชาวอียิปต์ คือ นาย Abdul Rahman Azzam (ค.ศ. 1945-1952) นาย Mohamed Abdul Khalek Hassouna (ค.ศ. 1952-1972) นาย Mohamed Riyad (ค.ศ. 1972-1979) นาย Esmat Abdul Maguid (ค.ศ. 1991-2001) นาย Amre Mahmoud Moussa (ค.ศ. 2001-2010) และเลขาธิการคนปัจจุบัน คือ นาย Nabil el-Araby (ค.ศ. 2011 ถึงปัจจุบัน) และอีก 1 คนเป็นชาวตูนิเซีย คือ นาย Al-Shazly Al-Kaleiby (ค.ศ. 1979-1990)

⁸⁵ Reza Simbar, Tohid Afzali, and Mohsen Asgarian, "Geopolitical Divergence in the League of Arab States from Neorealist Point of View," *Journal of World Sociopolitical Studies* 2, no. 2 (April 2018): 328-30.

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกิดจากสนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันที่มีการลงนามในวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1950 คือ คณะมนตรีเศรษฐกิจ คณะมนตรีการป้องกันร่วมกัน คณะกรรมาธิการถาวรทางทหาร⁸⁶ และหน่วยงานชำนาญพิเศษด้านต่างๆ อีกมากมาย เช่น ด้านการศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านสุขภาพ ด้านการพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ด้านการจัดการแรงงาน ด้านการบินพลเรือน และอื่นๆ⁸⁷ เป็นต้น

2.2 ความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง

สันนิบาตอาหรับถือเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคองค์การแรกที่ถูกก่อตั้งขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุด และก่อนที่สหประชาชาติจะถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945⁸⁸ โดยสันนิบาตอาหรับเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศอาหรับที่ช่วยปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางตั้งแต่วันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1945⁸⁸ โดยมีกิจกรรมและการดำเนินงานสำคัญๆ ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม เป็นต้น รวมถึงบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคอีกด้วย ดังนี้

2.2.1 ด้านการเมืองและความมั่นคง

หลังจากประเทศสมาชิกได้ลงนามในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ เป้าหมายสำคัญประการแรกของสันนิบาตอาหรับก็คือ การสนับสนุนประเทศอาหรับต่างๆ ให้ได้รับเอกราช โดยสันนิบาตอาหรับได้ให้การสนับสนุนกับประเทศอาหรับต่างๆ ทั้งด้านการเงิน การให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการหรือองค์การต่างๆ รวมทั้งการจัดการประชุมเพื่อเรียกร้องและให้การสนับสนุนต่อดินแดนที่ยังไม่ได้รับเอกราชให้ได้รับเอกราชและอิสรภาพอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการเรียกร้องจากประเทศจักรวรรดินิยมยุโรปอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งมีดินแดนอาหรับในอาณัติจำนวนมากให้ได้รับเอกราช รวมถึงดินแดนที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสหประชาชาติ⁸⁹ เช่น ในค.ศ. 1945 สันนิบาตอาหรับได้สนับสนุนให้ซีเรียและเลบานอนต่อต้านฝรั่งเศส พร้อมทั้งจัดการประชุมเพื่อเรียกร้องและ

⁸⁶ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 15-16.

⁸⁷ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, p. 11.

⁸⁸ Toffolo, *The Arab League*, p. 18.

⁸⁹ ศราวุฒิ อารีย์, *สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 28.

กีดกันฝรั่งเศสให้คืนอิสราฟและมอบเอกราชให้กับทั้งสองประเทศ ซึ่งหลังจากนั้น 1 ปี กองกำลังของฝรั่งเศสก็ได้ถอนทัพออกจากดินแดน “เลฟแวนต์” (Levant)⁹⁰ ทำให้ซีเรียและเลบานอนได้รับอิสราฟและเอกราชโดยสมบูรณ์ หลังจากที่ได้นำเสนอต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และต่อมา ในปลายทศวรรษ 1940 สันนิบาตอาหรับได้สนับสนุนและให้การช่วยเหลือต่อขบวนการเรียกร้องอิสราฟแห่งลิเบียเพื่อให้ได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ผ่านการติดต่อทางการทูตและการช่วยเหลือในทุกๆ ด้านเพื่อเรียกร้องให้สหประชาชาติรับรองอิสราฟของลิเบีย จนในที่สุดลิเบียได้รับเอกราชในค.ศ. 1951 ซึ่งต่อมาในวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1953 ลิเบียก็ได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 8 ของสันนิบาตอาหรับ⁹¹ และเช่นกันในค.ศ. 1959 ประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับได้เรียกร้องผ่านวิธีการทางการทูตให้ประเทศสมาชิกองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือไม่ให้การสนับสนุนกับฝรั่งเศสในการใช้กำลังต่อประเทศแอลจีเรีย รวมถึงประเทศอื่นๆ อีกมากมายที่สันนิบาตอาหรับได้เรียกร้องและให้การช่วยเหลือให้ได้รับเอกราช เช่น ตูนิเซียและดินแดนอาณานิคมรอบอ่าวเปอร์เซีย เป็นต้น⁹² นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับยังสนับสนุนและผลักดันให้มีการจัดตั้งสำนักงานแอฟริกาเหนือ ณ กรุงไคโร โดยเชิญประเทศอาหรับในแอฟริกาเหนือมาเข้าร่วม เช่น ตูนิเซีย โมร็อกโก และแอลจีเรีย เพื่อพบปะพูดคุยและปรึกษาหารือในด้านต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การได้รับเอกราชของประเทศอาหรับต่างๆ ดังกล่าวอาจจะเป็นผลมาจากสาเหตุอื่นๆ ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ นอกเหนือจากการสนับสนุนและการช่วยเหลือของสันนิบาตอาหรับ ความอ่อนแอของประเทศจักรวรรดินิยมยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การกีดกันของสหรัฐอเมริกาให้อังกฤษและฝรั่งเศสปลดปล่อยดินแดนในอาณานิคม หรือแรงกดดันของประเทศอาณานิคมต่างๆ เป็นต้น แต่หากพิจารณาถึงบทบาทในการเรียกร้องเอกราชของสันนิบาตอาหรับดังกล่าวแล้ว คงต้องยอมรับว่าสันนิบาตอาหรับมีส่วนอย่างมากในการผลักดันให้รัฐอาหรับต่างๆ บรรลุผลสำเร็จในการได้รับเอกราชและอิสราฟโดยสมบูรณ์

นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ให้มีประเทศของตนและต่อต้านการดำรงอยู่ของรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ โดยสันนิบาตอาหรับได้

⁹⁰ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “อัชชาม” (Ash-Sham) ซึ่งประกอบไปด้วยดินแดนของประเทศจอร์แดน เลบานอน อิสราเอล ดินแดนปาเลสไตน์ และซีเรีย

⁹¹ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 17-18.

⁹² ศราวุฒิ อารีย์, *สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 28-29.

ดำเนินการใน 2 รูปแบบ⁹³ คือ หนึ่ง สนับสนุนให้ชาวปาเลสไตน์ได้รับเอกราชและมีประเทศของตนเอง ซึ่งเห็นได้จากการยินยอมให้ปาเลสไตน์มีที่นั่งในคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับแม้ว่าจะยังไม่ได้รับเอกราช การระบุนิติชอบธรรมในเอกราชของปาเลสไตน์ไว้ในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ การแสดงความยินดีต่อการก่อตั้งองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ในค.ศ. 1964⁹⁴ และการยอมรับองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์เข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1976 และสองต่อต้านการดำรงอยู่ของรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ เช่น การประสานความร่วมมือทางทหารระหว่างรัฐอาหรับต่างๆ ในการต่อสู้และต่อต้านการตั้งรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ระหว่างค.ศ. 1948-1949 การสนับสนุนการทำสงครามระหว่างรัฐอาหรับต่างๆ กับอิสราเอลอีกหลายครั้ง⁹⁵ การลงนามโดยสมาชิกสันนิบาตอาหรับในสนธิสัญญาความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศและเศรษฐกิจร่วมกันในวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1950⁹⁶ เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกรณีที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากอิสราเอล⁹⁷ การโฆษณาชวนเชื่อและการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อโจมตีการรุกรานของอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ การช่วยเหลือด้านการเงินและสวัสดิการด้านต่างๆ ให้กับชาวปาเลสไตน์เพื่อชดใช้หนี้สิน พื้นฟูพื้นที่เกษตรกรรมและตลาดค้าขาย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ของชาวอาหรับปาเลสไตน์ และการจัดตั้งสำนักงานเพื่อการคว่ำบาตรขึ้น ณ กรุงโคโร เพื่อการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิสราเอล⁹⁸ เป็นต้น

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

⁹⁴ ในการประชุมครั้งที่ 2 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1964 ณ เมืองท่าอเล็กซานเดรีย อียิปต์

⁹⁵ ในค.ศ. 1956, 1967, 1969-1970 และ 1973

⁹⁶ สนธิสัญญาความร่วมมือด้านการป้องกันและเศรษฐกิจร่วมกัน คือ สนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันของรัฐอาหรับ (Arab Collective Security Treaty) ซึ่งเกิดขึ้นมาจากสาเหตุ 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อสร้างระบบความมั่นคงร่วมกันระหว่างรัฐอาหรับให้มีประสิทธิภาพหลังจากที่เกิดความล้มเหลวในการปกป้องดินแดนปาเลสไตน์และการต่อต้านการตั้งรัฐอิสราเอลในค.ศ. 1948 ประการที่สอง เพื่อให้สอดคล้องกับกลไกการสร้างสันติภาพและความมั่นคงของสหประชาชาติ และประการที่สาม เพื่อปกป้องจากการรุกรานและการครอบงำของมหาอำนาจในยุโรป หลังจากที่ได้มีการจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ในวันที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1949 รายละเอียดเพิ่มเติมใน Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 13-15.

⁹⁷ ชูเกียร์ติ พนัสพรประสิทธิ์, *ภูมิภาคตะวันออกกลางในการเมืองโลก : ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง*, หน้า 126.

⁹⁸ Thomas Mayer, "Arab Unity of Action and the Palestine Question, 1945-48," *Middle Eastern Studies* 22, no. 3 (Jul., 1986): 335-36.

2.2.2 ด้านเศรษฐกิจ

สันนิบาตอาหรับได้มีการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจโดยการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นในประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาค และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รวมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งแม้ประเทศอาหรับแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันทางด้านระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับส่วนใหญ่ก็ได้รับประโยชน์จากความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าว ความพยายามในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจของสันนิบาตอาหรับนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันในค.ศ. 1950 ต่อมาในค.ศ. 1953 ก็ได้จัดตั้งคณะมนตรีด้านเศรษฐกิจขึ้นเพื่อดำเนินงานและวางนโยบายด้านเศรษฐกิจร่วมกัน⁹⁹

ในวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1953 คณะมนตรีด้านเศรษฐกิจดังกล่าวก็ได้ประชุมเพื่อปรึกษาหารือและดำเนินการในการวางนโยบายทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกันใน 2 ประการ คือ ประการแรก นโยบายการแลกเปลี่ยนทางการค้าและการจัดทำกฎระเบียบว่าด้วยเรื่องการค้าผ่านแดนทั้งด้านผลผลิตเกษตรกรรม ปศุสัตว์ และวัตถุดิบต่างๆ โดยจะให้มีการยกเว้นภาษีนำเข้าระหว่างประเทศสมาชิก เป็นต้น ประการที่สอง นโยบายการทำธุรกรรมและการลงทุนในระหว่างประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับด้วยตนเอง เช่น การปรับอัตราค่าเงินและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิกในการส่งออกสินค้าให้เท่าเทียมกัน¹⁰⁰ เป็นต้น ทำให้มีการลงนามในข้อตกลงเกี่ยวกับอัตราภาษีศุลกากรที่มีมาตรฐานเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิกในค.ศ. 1956 และในค.ศ. 1962 ก็มีการลงนามเช่นกันในข้อตกลงว่าด้วยเรื่องเอกภาพด้านเศรษฐกิจของประเทศอาหรับ รวมถึงได้มีการลงนามในข้อตกลงตลาดร่วมอาหรับในค.ศ. 1964 เพื่อส่งเสริมการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งหน่วยงานอื่นๆ อีกมากมาย เช่น สหภาพด้านเทคโนโลยีการสื่อสารในค.ศ. 1953 สหภาพไประณีย์ในค.ศ. 1954 ธนาคารการพัฒนาอาหรับในค.ศ. 1959¹⁰¹ เป็นต้น

⁹⁹ ศราวูมิ อารีย์, *สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 44-45.

¹⁰⁰ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 19-20.

¹⁰¹ Roberto M. Rodriguez, *The Successes and Failures of the Arab League* (Morrisville: Lulu Press, 2011), pp. 2-3.

2.2.3 ด้านสังคม

สันนิบาตอาหรับคือองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่มีความคล้ายคลึงในหลายด้าน ทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ทำให้การดำเนินงานของสันนิบาตอาหรับในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกในด้านกิจกรรมทางสังคมมีความสอดคล้องมากยิ่งขึ้นทั้งในกรอบของสันนิบาตอาหรับเองหรือในกรอบความร่วมมือแบบทวิภาคีระหว่างสันนิบาตอาหรับกับหน่วยงานชำนาญพิเศษของสหประชาชาติ โดยในกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกภายในสันนิบาตอาหรับนั้นได้แก่ การลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างรัฐสมาชิกในค.ศ. 1946 ต่อมาในค.ศ. 1952 ก็ได้ตกลงในความร่วมมือด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านสังคมอีกมากมาย รวมถึงการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการให้สัญชาติ เป็นต้น¹⁰² ในค.ศ. 1964 ได้จัดตั้งหน่วยงานความร่วมมือด้านการศึกษา วัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ภายในสันนิบาตอาหรับด้วย และยังมีความร่วมมือในการต่อต้านและการปราบปรามยาเสพติด การพัฒนาสตรี การส่งเสริมสิทธิเด็กและเยาวชน¹⁰³ เป็นต้น

นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับยังมีความร่วมมือแบบทวิภาคีโดยทำงานเชื่อมโยงกับสหประชาชาติอีกด้วย ซึ่งเป็นความร่วมมืออย่างใกล้ชิดภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างสันนิบาตอาหรับกับหน่วยงานพิเศษต่างๆ ของสหประชาชาติ เช่น เป็นตัวแทนสหประชาชาติในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมขององค์การยูเนสโก การร่วมมือกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศในการจัดการปัญหาแรงงาน การร่วมมือกับองค์การอนามัยโลก การร่วมมือกับองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ¹⁰⁴ เป็นต้น

กิจกรรมของสันนิบาตอาหรับด้านต่างๆ ดังกล่าวได้พัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของประเทศสมาชิกต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างกันภายใต้กรอบของสันนิบาตอาหรับ และถึงแม้สันนิบาตอาหรับจะแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐสมาชิกอยู่บ่อยครั้ง แต่สันนิบาตอาหรับก็สามารถทำให้เกิดเอกภาพระหว่างประเทศสมาชิกได้ในระดับหนึ่งเช่นกันดังที่เห็นจากการดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ ดังกล่าว

¹⁰² ศราวุฒิ อารีย์, *สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 44.

¹⁰³ Rodriguez, *The Successes and Failures of the Arab League*, pp. 2-6.

¹⁰⁴ Bjorkman, *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*, pp. 23-26.

2.2.4 บทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค

มาตรา 5 ของกติกาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับระบุไว้ว่าสันนิบาตอาหรับมีหน้าที่จัดการปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกด้วยตนเองหรือระหว่างประเทศสมาชิกกับฝ่ายที่สามที่ไม่ใช่สมาชิกของสันนิบาตอาหรับ ทำให้สันนิบาตอาหรับพยายามมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคใน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรก การเข้าช่วยเหลือทางทหาร และรูปแบบที่สอง การเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้ง กล่าวคือ

1. การเข้าช่วยเหลือทางทหาร เช่น ในกรณีของสงครามระหว่างปาเลสไตน์และอิสราเอลระหว่างค.ศ. 1948-49 นั้น สันนิบาตอาหรับและรัฐอาหรับต่างๆ ปฏิเสธในการแบ่งสันปันส่วนดินแดนของปาเลสไตน์และการประกาศตั้งรัฐของอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ สันนิบาตอาหรับจึงได้ประสานความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในการส่งกองกำลังเข้าไปช่วยเหลือปาเลสไตน์เพื่อต่อสู้กับอิสราเอล ซึ่งกองกำลังพิเศษประกอบด้วยกองทัพจากอียิปต์ อิรัก ทรานส์จอร์แดน เลบานอน ซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย และเยเมน เพื่อปฏิบัติการในการเข้าช่วยเหลือปาเลสไตน์ภายใต้สันนิบาตอาหรับ โดยมีกองกำลังทั้งหมด 25,000 นาย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากกองกำลังของอียิปต์ประมาณ 10,000 นาย สันนิบาตอาหรับยังได้ช่วยเหลือและสนับสนุนกองทัพปลดแอกอาหรับ ซึ่งเป็นกองกำลังที่ประกอบไปด้วยกองพลทหารอาสาจากประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคเพื่อต่อสู้กับอิสราเอล นอกจากนี้เลขาธิการสันนิบาตอาหรับยังได้ส่งโทรเลขถึงเลขาธิการสหประชาชาติด้วยการช่วยเหลือทางทหารดังกล่าวของสันนิบาตอาหรับเพื่อช่วยให้ปาเลสไตน์มีรัฐเอกราชของตนเอง อย่างไรก็ตาม แม้สงครามดังกล่าวชาวอาหรับและสันนิบาตอาหรับจะได้รับความพ่ายแพ้ในค.ศ. 1949 แต่ความพยายามดังกล่าวของสันนิบาตอาหรับได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างประเทศอาหรับต่างๆ ในการต่อสู้กับอิสราเอล

ในกรณีของสงครามระหว่างคูเวตกับอิรักระหว่างค.ศ. 1961-63 นั้น เมื่อกองกำลังของอังกฤษได้เคลื่อนย้ายออกจากคูเวตหลังจากที่คูเวตได้รับเอกราชในวันที่ 19 มิถุนายน ค.ศ. 1961 รัฐบาลอิรักได้อ้างสิทธิ์ว่าคูเวตเป็นส่วนหนึ่งของตนตามหลักเชื้อชาติ ภูมิศาสตร์ และสังคม โดยต้องการผนวกอดีตดินแดนในอาณัติของอังกฤษกลับคืนมา สันนิบาตอาหรับจึงช่วยเหลือคูเวตโดยการรับรองเอกราชของคูเวตและจัดส่งกองกำลังพิเศษของสันนิบาตอาหรับซึ่งประกอบไปด้วยกองพลทหาร 3,000 นาย จากซาอุดีอาระเบีย ซูดาน ตูนิเซีย อียิปต์ ซีเรีย และจอร์แดน เพื่อไปปกป้อง

ดินแดนและอธิปไตยของคูเวตจากอิรักจนถึงค.ศ. 1963 หลังจากที่อิรักยอมรับในอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของคูเวต¹⁰⁵

สำหรับในกรณีของสงครามระหว่างเลบานอนและซีเรียในค.ศ. 1976-82 สันนิบาตอาหรับได้ส่งกองกำลังการป้องกันอาหรับหรือในชื่อเดิมว่า “กองกำลังความมั่นคงอาหรับ” เพื่อไปยับยั้งการปะทะกันระหว่างทั้งสองฝ่ายหลังจากที่ซีเรียได้รุกรานเลบานอนในค.ศ. 1976 โดยคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศได้จัดตั้งกองกำลังดังกล่าวขึ้นเพื่อใช้ในการปฏิบัติการให้ทั้งสองฝ่ายหยุดรบและหยุดยิง และนำไปสู่กระบวนการประนีประนอมและสร้างความปรองดองระหว่างกัน ซึ่งกองกำลังการป้องกันอาหรับประกอบด้วยกองพลทหาร 30,000 นาย จากทั้งซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ลิเบีย เยเมนเหนือและเยเมนใต้ และชูดาน นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับยังได้จัดตั้งคณะกรรมการทางทหารขึ้นในค.ศ. 1980 เพื่อติดตามและเฝ้าดู พร้อมทั้งควบคุมดูแลสถานการณ์การหยุดยิงในสงครามกลางเมืองระหว่างเยเมนเหนือและเยเมนใต้อีกด้วย¹⁰⁶ เป็นต้น

2. การเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค ซึ่งเป็นบทบาทส่วนใหญ่ของสันนิบาตอาหรับ เช่น เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยในสงครามกลางเมืองในเลบานอนในค.ศ. 1958 เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยในสงครามระหว่างจอร์แดนและปาเลสไตน์ในค.ศ. 1970 เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างเยเมนเหนือและเยเมนใต้อีกในค.ศ. 1973 เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างคูเวตและอิรักในค.ศ. 1961 1973 และ 1990 จัดตั้งคณะทำงานในการช่วยไกล่เกลี่ยและปรับความสัมพันธ์ระหว่างโมร็อกโกและมอริเตเนียในค.ศ. 1981 และเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในสงครามกลางเมืองของโซมาเลียในค.ศ. 1997 และค.ศ. 2006-7 โดยพยายามผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายยอมรับข้อตกลงในการปลดอาวุธ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในกรณีสงครามระหว่างอิรักและอิหร่านที่เริ่มตั้งแต่ค.ศ. 1980 สันนิบาตอาหรับได้พยายามจัดการประชุมฉุกเฉินในระดับรัฐมนตรีการต่างประเทศของประเทศอาหรับต่างๆ หลายครั้งเพื่อหาทางออกและคลี่คลายในวิกฤติการณ์ความตึงเครียดดังกล่าว เช่น ในค.ศ. 1984 ที่ประชุมสันนิบาตอาหรับได้เรียกร้องให้อิหร่านยอมรับมติต่างๆ ที่ให้มีการยุติการรบทันที และประณามอิหร่าน

¹⁰⁵ Rodrigo Tavares, *Regional Security: The Capacity of International Organizations* (New York: Routledge, 2010), pp. 111-12.

¹⁰⁶ Ibid., pp. 112-13.

ที่มีท่าทีก้าวร้าวต่ออิรัก พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการอิรัก 7 ชาติ เพื่อติดตามสถานการณ์ของสงคราม และใช้มาตรการที่จำเป็นในการติดต่อกับนานาชาติเพื่อเร่งรัดให้รัฐบาลประเทศต่างๆ ช่วยยุติสงครามระหว่างอิรักและอิหร่าน¹⁰⁷ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงผลลัพธ์โดยรวมจากบทบาทของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคแล้วคงไม่อาจปฏิเสธและต้องยอมรับว่าสันนิบาตอาหรับประสบความสำเร็จในหลายๆ กรณี¹⁰⁸ เช่น ล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างโมร็อกโกและแอลจีเรียในค.ศ. 1963 ล้มเหลวในการยุติความขัดแย้งในสงครามกลางเมืองเลบานอนระหว่างค.ศ. 1962-67 และล้มเหลวในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในสงครามระหว่างอิรักและอิหร่าน เป็นต้น แต่ทั้งนี้การมีอยู่ของสันนิบาตอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางถือว่าช่วยสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงได้ในระดับหนึ่งดีกว่าไม่มีเลย เพราะอย่างน้อยก็ช่วยรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาหรับและช่วยให้มีอำนาจในการต่อรองในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น และที่สำคัญสันนิบาตอาหรับถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศอาหรับบางประเทศในการแสวงหาผลประโยชน์และขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยเฉพาะอียิปต์ อิรัก และซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น

สรุป

สันนิบาตอาหรับเป็นองค์การระดับภูมิภาคที่มีความเก่าแก่และสำคัญอย่างมากในโลกอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยสันนิบาตอาหรับเป็นตัวกลางความร่วมมือระหว่างประเทศอาหรับที่ช่วยปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาหรับในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ในภูมิภาคและเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับประเทศอาหรับในเวทีระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ สันนิบาตอาหรับยังมีเป้าหมายในการสร้างเอกภาพและความเป็นปึกแผ่นให้กับชาติอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางอีกด้วย โดยเป็นแกนนำในการเรียกร้องเอกราชและต่อสู้กับอิสราเอล ทำให้ประเทศอาหรับแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอียิปต์ที่มองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับลัทธิจักรวรรดินิยมและอิสราเอลบนพื้นฐานของแนวคิดอาหรับชาตินิยมและการรวมอาหรับ รวมถึงเป็นเวทีสำคัญในการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับ

¹⁰⁷ ศราวุฒิ อารีย์, *สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 34.

¹⁰⁸ Rodriguez, *The Successes and Failures of the Arab League*, pp. 6-10.

ทำให้ยึดดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญกับสันนิบาตอาหารมาตั้งแต่หลังก่อตั้งสันนิบาตอาหารใน ค.ศ. 1945 จนถึงในยุคประธานาธิบดีนixon ระหว่างค.ศ. 1955-1970

บทที่ 3

นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1970

อียิปต์ตั้งแต่หลังก่อตั้งสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1945 ได้ให้ความสำคัญกับโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1970 ที่ต้องการแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับและเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักของสันนิบาตอาหรับ รวมถึงเป็นแกนนำในการทำสงครามกับอิสราเอลและต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจภายนอก ทำให้อียิปต์ในช่วงดังกล่าวเป็นยุคแห่งความเฟื่องฟูของอุดมการณ์อาหรับชาตินิยมและการมีบทบาทนำของอียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลางและสันนิบาตอาหรับ ก่อนที่อียิปต์จะมีการเปลี่ยนแปลงทิศทางทางการดำเนินนโยบายในรูปแบบใหม่ในยุคประธานาธิบดีชาติฮัดตจนถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1979

เพื่อปูพื้นฐานไปสู่ความเข้าใจและความต่อเนื่องเกี่ยวกับนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติฮัดต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 บทนี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1970 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน คือ หนึ่ง นโยบายต่างประเทศของอียิปต์หลังการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1955 สอง อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1967 สาม อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ สี่ นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ ห้า อียิปต์หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ครั้งที่ 3 ระหว่างค.ศ. 1967-1970 และหก ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา ระหว่างค.ศ. 1955-1970

3.1 นโยบายต่างประเทศของอียิปต์หลังการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1945-1955

ในบรรดาระัฐอาหรับต่างๆ อียิปต์คือประเทศที่มีขีดความสามารถในด้านต่างๆ มากที่สุด โดยมีอิทธิพลอยู่ในสันนิบาตอาหรับและเป็นแกนนำในการต่อสู้กับอิสราเอลและต่อต้านมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งอียิปต์ถือเป็นประเทศที่มีขบวนการชาตินิยมมากที่สุด แม้ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 อียิปต์จะอยู่ในการปกครองของจักรวรรดิออตโตมาน แต่อียิปต์ก็มีอิสระในการปกครองประเทศเป็นส่วนใหญ่ต่างหาก¹⁰⁹ โดยหลังจากการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับเป้าหมายสำคัญในนโยบายต่างประเทศ

¹⁰⁹ กล่าวคือ แม้อียิปต์จะอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของจักรวรรดิออตโตมานมาตั้งแต่ค.ศ. 1517 จนถึงค.ศ. 1914 แต่ในความเป็นจริงจักรวรรดิออตโตมานกลับปกครองอียิปต์แต่เพียงในนามมาตั้งแต่ค.ศ. 1882 โดยอียิปต์ได้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของอังกฤษ ซึ่งต่อมาในระหว่างค.ศ. 1922 ถึงค.ศ. 1936 อังกฤษก็ได้รับรองเอกราชของ

ของอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1945-1955 มีอยู่ 2 ประการ¹¹⁰ คือ ประการแรก สร้างความปรองดองกับมหาอำนาจตะวันตก พร้อมกับต่อต้านอิทธิพลของอังกฤษในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ อียิปต์มองว่ามหาอำนาจตะวันตกคือแหล่งสนับสนุนด้านการเงิน อาวุธ และการช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์ โดยอียิปต์ได้ใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากมหาอำนาจตะวันตก ด้วยเหตุนี้ นโยบายของสันนิบาตอาหรับจึงอยู่ในลักษณะที่ย้อนแย้ง คือ ด้านหนึ่งต้องการเรียกร้องเอกราชให้กับประเทศอาหรับที่ยังไม่ได้รับเอกราช และต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งคือต้องการต่อสู้กับอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์โดยต้องการการสนับสนุนทางการเมืองและความช่วยเหลือทางทหารจากอังกฤษ หรืออีกนัยหนึ่งอียิปต์ใช้สันนิบาตอาหรับในการต่อสู้กับอังกฤษในขณะเดียวกันก็ร้องขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ โดยนโยบายของอียิปต์ดังกล่าวก็เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์และสันนิบาตอาหรับ ในขณะเดียวกันก็สร้างความอ่อนแอให้กับสถานะของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยเช่นกัน¹¹¹

ประการที่สอง ปกป้องและรักษาสถานะที่เป็นอยู่ทางดินแดนในโลกอาหรับ โดยนโยบายดังกล่าวคือนโยบายดั้งเดิมของอียิปต์ต่อโลกอาหรับมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1940 ด้วยการที่อียิปต์สนับสนุนและส่งเสริมการแบ่งแยกดินแดนของรัฐอาหรับต่างๆ ในภูมิภาค และต่อต้านการรวมดินแดนบางส่วนหรือทั้งหมดของรัฐอาหรับต่างๆ เป็นหนึ่งเดียวเพื่อจะได้มีอำนาจและอิทธิพลเหนือรัฐอาหรับต่างๆ ที่มีขนาดเล็ก ไร้อำนาจ และไม่มีความก้าวหน้า ภายใต้กรอบนโยบายของการส่งเสริม

อียิปต์ โดยทั้งสองประเทศได้ทำสนธิสัญญาระหว่างกันว่าอังกฤษจะมอบเอกราชให้กับอียิปต์ทั้งในทางนิตินัยและพฤตินัย ในขณะที่อียิปต์ก็จะช่วยปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของอังกฤษในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นการตอบแทน โดยกองทัพอังกฤษจะยังคงประจำการอยู่ในอียิปต์พร้อมกับมีตัวแทนของอังกฤษคือข้าหลวงใหญ่ผู้มียุทธอำนาจสูงสุด และต่อมาในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อียิปต์และอังกฤษก็ได้ทำสนธิสัญญาพันธมิตรระหว่างกันในปีค.ศ. 1936 โดยอังกฤษและฝ่ายพันธมิตรจะใช้อียิปต์เป็นฐานทัพในการทำสงครามในแอฟริกา และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง อังกฤษก็จะถอนกองทัพออกจากอียิปต์ทั้งหมด ยกเว้นที่ประจำการในบริเวณของคลองสุเอซเท่านั้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Stephen Zunes and Jesse Laird, "Egyptian Independence: 1919-22 [Online]," 2011. Available from: <https://www.nonviolent-conflict.org/egyptian-independence-1919-22/> [2018, November].

¹¹⁰ Allan Jeffrey Torobin, *Egyptian Policy Towards the Arab World 1955-1958* (Quebec: McGill University Department of Political Science, 1967), pp. 48-59.

¹¹¹ A.D., "The Arab League: Development and Difficulties," *The World Today* 7, no. 5 (May, 1951): 188-89.

การรักษาสถานะที่เป็นอยู่ทางดินแดนของอียิปต์ นอกจากนี้ นโยบายดังกล่าวยังเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอิรักในการเรียกร้องให้มีการผนวกดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยซีเรีย เลบานอน ปาเลสไตน์ และทรานส์จอร์แดนให้เป็น “มหารัฐซีเรีย” ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ฮาซิมิดแห่งอิรักและทรานส์จอร์แดน ซึ่งในช่วงของการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับอียิปต์จึงได้พยายามผลักดันให้มีการบรรจุสาระสำคัญของนโยบายการรักษาสถานะทางดินแดนเอาไว้ในกติกาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับตามที่ได้ระบุว่า “รัฐสมาชิกจะต้องให้ความเคารพต่อเอกราชและอำนาจอธิปไตยของรัฐอาหรับแต่ละรัฐ เพื่อฟื้นฟูสถานะและเพิ่มความมั่นคงของรัฐอาหรับให้ดีขึ้นในอนาคต”¹¹²

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ที่มีเป้าหมายแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับนโยบายต่างประเทศของอิรักทำให้ทั้งสองประเทศแข่งขันกันในการเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศอาหรับภายในสันนิบาตอาหรับและในโลกอาหรับ โดยในค.ศ. 1949 หลังจากการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ อิรักได้นำเสนอแผนการรวมชาติอาหรับต่างๆ เป็นหนึ่งเดียวอีกครั้ง ซึ่งอียิปต์ได้คัดค้านแผนการดังกล่าวเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเกรงกลัวว่าการรวมกลุ่มของประเทศอาหรับต่างๆ ในดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งและอำนาจให้กับอิรัก และเพื่อเรียกร้องให้รัฐสมาชิกแต่ละประเทศให้ความเคารพและรับรองเอกราชและอำนาจอธิปไตยระหว่างกัน อียิปต์จึงได้เสนอแผนการด้านความมั่นคงในที่ประชุมคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1949¹¹³ เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้คัดเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุดระหว่างแผนการรวมอาหรับของอิรักกับแผนการด้านความมั่นคงของอียิปต์ ซึ่งปรากฏว่าประเทศสมาชิกได้เลือกแผนการการป้องกันด้านความมั่นคงของอียิปต์จนนำไปสู่การลงนามใน “สนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกัน” ในค.ศ. 1950 ณ กรุงไคโร อียิปต์ ซึ่งนอกจากจะช่วยป้องกันการรุกรานของมหาอำนาจภายนอกและอิสราเอลแล้ว ยังช่วยอียิปต์ในการจำกัดการเคลื่อนไหวและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐสมาชิกที่อาจส่งผลกระทบต่ออียิปต์และความมั่นคงในภูมิภาคอีกด้วย¹¹⁴

นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างนโยบายต่างประเทศอียิปต์และอิรักภายในสันนิบาตอาหรับยังเห็นได้จากเหตุการณ์การผนวกดินแดนปาเลสไตน์ของจอร์แดนในทศวรรษ 1950 อีกด้วย โดยดินแดนดังกล่าวคือดินแดนของชาวอาหรับปาเลสไตน์ในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนและอยู่ภายใต้

¹¹² Torobin, *Egyptian Policy Towards the Arab World 1955-1958* pp. 60-64.

¹¹³ Ibid., pp. 71-72.

¹¹⁴ G.E.K., "Iraq, Egypt, and the Arab League," p. 146.

การควบคุมดูแลของกองทัพจอร์แดนตั้งแต่ในช่วงสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอลในวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 หลังจากที่ชาวยิวประกาศตั้งรัฐอิสราเอลขึ้นในวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 โดยอิรักได้สนับสนุนแผนการการผนวกดินแดนปาเลสไตน์ของจอร์แดน ซึ่งอิรักมองว่าแผนการรวมดินแดนปาเลสไตน์ของจอร์แดนดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่การรวมดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ให้เป็นหนึ่งเดียว ในทางตรงกันข้ามอียิปต์กลับให้การสนับสนุนอิสราภาพและการเป็นเอกราชของดินแดนปาเลสไตน์ภายใต้การนำของนายฮุสซาม อัล-ดิน ญารอลลอฮ์ ผู้นำสูงสุดแห่งเยรูซาเล็มภายใต้นโยบายการปกป้องและการรักษาสถานะที่เป็นอยู่ทางดินแดนของอียิปต์¹¹⁵ โดยอียิปต์ได้เรียกร้องให้มีการจัดการประชุมของคณะกรรมการด้านการเมืองและคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับเพื่อแก้ไขปัญหาและหาทางออกสำหรับประเด็นของการผนวกดินแดนปาเลสไตน์ของจอร์แดน ในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1950¹¹⁶ และในการประชุมของสันนิบาตอาหรับอีกหลายครั้ง เป็นต้นเหตุการผนวกดินแดนปาเลสไตน์ของจอร์แดนดังกล่าวถือเป็นสาเหตุสำคัญที่กระตุ้นให้รัฐสมาชิกของสันนิบาตอาหรับยอมรับและเห็นพ้องกับแผนการด้านความมั่นคงของอียิปต์ จนนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันในวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1950

อย่างไรก็ตาม แม้แผนการการป้องกันด้านความมั่นคงร่วมกันของอียิปต์ จะได้รับความสนับสนุนจนนำไปสู่การลงนามระหว่างประเทศสมาชิกของสันนิบาตอาหรับ แต่อิรักซึ่งได้ลงนามในสนธิสัญญาการป้องกันและความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันของสันนิบาตอาหรับเช่นกันกลับไปลงนามในการจัดตั้ง “กติกาสันธิสัญญาแบกแดด” (Baghdad Pact) ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955¹¹⁷ โดยเป็นสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันกับประเทศตะวันตก ซึ่งถือเป็นการละเมิดต่อ

¹¹⁵ Torobin, *Egyptian Policy Towards the Arab World 1955-1958* p. 72.

¹¹⁶ Hassouna, *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*, pp. 33-43.

¹¹⁷ กติกาสันธิสัญญาแบกแดด คือ ข้อตกลงที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนและผลักดันให้มีการจัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1955 โดยมีอิรัก ตุรกี อิหร่าน ปากีสถาน และอังกฤษ ร่วมเป็นภาคีในกติกาสันธิสัญญาฉบับนี้ และมีสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ โดยกติกาสันธิสัญญาฉบับนี้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นแรงสนับสนุนในการโจมตีคอมมิวนิสต์และต่อต้านการรุกรานของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ที่ถูกก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1949 โดยต่อมากติกาสันธิสัญญาแบกแดดก็ได้ถูกยกเลิกไปใน ค.ศ. 1979 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน

สนธิสัญญาความร่วมมือด้านการป้องกันร่วมกันของสันนิบาตอาหรับตามมาตรา 10 ซึ่งได้ระบุว่า “ประเทศคู่สัญญาต่างๆ จะต้องไม่ทำข้อตกลงระหว่างประเทศใดๆ ก็ตามที่มีจุดมุ่งหมายในทางตรงกันข้ามกับเป้าหมายของสนธิสัญญานี้ หรือการกระทำใดๆ ก็ตามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายในสนธิสัญญานี้”¹¹⁸ โดยกติกาสนธิสัญญาแยกแยะของอิรักดังกล่าวถูกมองว่าเกือบจะทำลายสันนิบาตอาหรับลง ซึ่งอียิปต์ได้ต่อต้านอย่างรุนแรง และมองว่ากติกาสนธิสัญญาแยกแยะดังกล่าวจะเป็นการชักนำมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางอีกครั้ง โดยพยายามกีดกันไม่ให้ประเทศอาหรับต่างๆ เข้าร่วมในกติกาสนธิสัญญาแยกแยะดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การที่อียิปต์เป็นผู้นำบรรดารัฐอาหรับต่างๆ ในการต่อต้านกติกาสนธิสัญญาแยกแยะและไม่เห็นด้วยกับการกระทำของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สหรัฐอเมริกาปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือต่ออียิปต์ในการสร้างเขื่อนอัสวานในค.ศ. 1956 ซึ่งเป็นโครงการชลประทานที่สำคัญของประธานาธิบดีนัซเซอร์เพื่อเสริมสร้างสถานะทางเศรษฐกิจของอียิปต์ให้ดีขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศตะวันตกย่ำแย่ลง และต่อมาอียิปต์ก็ได้หันไปรับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตแทนทั้งด้านการเงิน เศรษฐกิจ และอาวุธยุทโธปกรณ์ เป็นต้น

3.2 อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1967

หลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1955-1956¹¹⁹ อียิปต์ได้มีความเข้มแข็งและมีอิทธิพลเหนือกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก

U.S. Department of State, "The Baghdad Pact (1955) and the Central Treaty Organization (Cento) [Online]," 2009. Available from: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/lw/98683.htm>. [2018, November].

¹¹⁸ Official Documents, "Joint Defence and Economic Co-Operation Treaty between the States of the Arab League," *The American Journal of International Law* 49, no. 2 (Apr., 1955): 53.

¹¹⁹ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 2 ของสาธารณรัฐอียิปต์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1956 แต่ในความเป็นจริงประธานาธิบดีนัซเซอร์มีอำนาจในการปกครองอียิปต์ตั้งแต่หลังการปฏิวัติในค.ศ. 1952 โดยหลังจากการปฏิวัติล้มล้างระบอบการปกครองของอียิปต์ อียิปต์ได้เปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบสาธารณรัฐอียิปต์ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1952 ซึ่งได้ยึดอำนาจจากกษัตริย์ฟารูก (King Farouk I) แห่งอียิปต์ได้สำเร็จโดยขบวนการกลุ่มนายทหารอิสระภายใต้การนำแต่เพียงในนามของนายพลมูฮัมหมัด นาอียิบ (General Muhammed Nagib) ในวัย 51 ปี นายพลมูฮัมหมัด นาอียิบ คือ ประธานาธิบดีคนแรกของอียิปต์หลังจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง โดยได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1953 – 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1954 ทั้งนี้ อำนาจเบื้องหลังที่แท้จริงอยู่ในมือของคณะกรรมการทั้ง

โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ใช้แนวคิดการรวมอาหรับนิยมและแนวคิดอาหรับชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการปฏิรูปและการดำเนินนโยบายภายในประเทศ เช่น นโยบายด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น และนโยบายต่างประเทศ เช่น การต่อต้านการครอบงำของมหาอำนาจภายนอกโดยเฉพาะอังกฤษ การดำเนินนโยบายเป็นกลาง การทำสงครามกับอิสราเอล การสนับสนุนชาวปาเลสไตน์ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาค เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์และแสดงบทบาทความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคซึ่งประชาชนชาวอียิปต์และประธานาธิบดีนัสเซอร์เองมองว่าเป็นสิทธิโดยธรรมชาติของอียิปต์ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน¹²⁰ โดยการดำเนินนโยบายของอียิปต์มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 นโยบายภายในประเทศ

อียิปต์เหมือนกับประเทศกำลังพัฒนาหลายๆ ประเทศที่ต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งอียิปต์เป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน¹²¹ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบสาธารณรัฐอียิปต์ โดยหลังจากการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนัสเซอร์ตั้งแต่หลังการปฏิวัติอียิปต์ในค.ศ. 1952 ประธานาธิบดีนัสเซอร์จึงให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งและสร้างเสถียรภาพภายในอียิปต์เป็นอันดับแรก โดยมองว่าการสร้างความมั่นคงภายใน

11 คนจากกลุ่มนายทหารอิสระที่รู้จักกันนาม “คณะมนตรีบัญชาการการปฏิวัติ” ที่ให้การยอมรับต่อพันเอกกามาล อัลดูล นัสเซอร์ (Colonel Gamal Abd Nasser) ในวัย 34 ปี ว่าเป็นผู้นำที่แท้จริงแห่งการปฏิวัติ โดยนายพลนายิบ ถูกพันเอกนัสเซอร์เลือกขึ้นมาเป็นผู้นำการปฏิวัติในคืนก่อนการปฏิวัติเพียงไม่กี่ชั่วโมง (ในเวลาตีหนึ่งของคืนที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1952) เพื่อใช้ความอาวุโสและตำแหน่งของนายพลนายิบสร้างความชอบธรรมและให้ได้มาซึ่งความเคารพยำเกรงต่อการจัดระเบียบใหม่และการปฏิวัติของกลุ่มคณะปฏิวัติในอียิปต์ รายละเอียดเพิ่มเติมใน A. I. Dawisha, *Egypt in the Arab World: The Elements of Foreign Policy* (London: Macmillan, 1976), p. 9. และ Michael T. Thornhill, "Britain, the United States and the Rise of an Egyptian Leader: The Politics and Diplomacy of Nasser's Consolidation of Power, 1952-4," *The English Historical Review* 119, no. 483 (Sep., 2004): 892-921.

¹²⁰ Robert Eugene Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power* (Monterey, California: Naval Postgraduate School, 2007), p. 27.

¹²¹ Shaheen Ayubi, *Nasser and Sadat: Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972* (Lanham: University Press of America, 1994), pp. 9-11.

อียิปต์ถือเป็นพื้นฐานสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยเพิ่มอำนาจและขยายอิทธิพลของอียิปต์ไปสู่ภายนอกประเทศ¹²² กล่าวคือ

ด้านการเมือง ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ดำเนินนโยบายการรวมศูนย์อำนาจภายใต้การเป็นผู้นำของตนที่มีอำนาจสูงสุดทางการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญอียิปต์ค.ศ. 1956¹²³ ค.ศ. 1958 และค.ศ. 1964 ที่ให้อำนาจเต็มแก่ประธานาธิบดีในการแต่งตั้งและปลดคณะรัฐมนตรี มีอำนาจในการเสนอและยกเลิกกฎหมายของสภานิติบัญญัติ มีอำนาจในการควบคุมและสั่งการกองกำลังติดอาวุธ รวมทั้งมีอำนาจในการดำเนินกิจการต่างประเทศและทำสนธิสัญญาหรือประกาศสงคราม เป็นต้น โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ไม่ได้มีตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีเพียงอย่างเดียว แต่ยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและประธานสภาแห่งชาติ รวมถึงเป็นคณะกรรมการบริหารสูงสุดของสหภาพสังคมนิยมอาหรับซึ่งเป็นพรรคการเมืองเดียวในอียิปต์ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง¹²⁴

¹²² ประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มนายทหารอิสระได้ปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในค.ศ. 1952 และฉีกรัฐธรรมนูญปี 1923 ทิ้งในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1952 ต่อมาได้ประกาศจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐอย่างเป็นทางการในวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 1953 พร้อมกับแต่งตั้งนายพลนายิบเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐอียิปต์ รายละเอียดเพิ่มเติมใน :

عطية القوصي وبنس أحمد رضوان، الحضارة الإسلامية وتاريخ العرب الحديث (القاهرة: مركز تطوير المناهج والمواد التعليمية، ٢٠٠٩)، ص. ٢٠٥.

(อาทิตย์ห์ อัล-เกาซี และ เบอรัสนัส อะห์หมัด ริตวาน, *อารยธรรมอิสลามและประวัติศาสตร์อาหรับสมัยใหม่* (โคโร: ศูนย์พัฒนาหลักสูตรและวิชาการศึกษา, 2009), หน้า 205.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

¹²³ รัฐธรรมนูญอียิปต์ค.ศ. 1956 ได้รับการอนุมัติในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุดของช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเก่า (สมบูรณาญาสิทธิราชย์) ไปสู่ระบอบใหม่ (สาธารณรัฐอียิปต์) และเป็นจุดเริ่มต้นของการมอบอำนาจสูงสุดแก่ประธานาธิบดี โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ทำการร่างโดยประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มคณะปฏิวัติเพื่อรวมศูนย์อำนาจและสร้างความเข้มแข็งโดยตรงให้กับประธานาธิบดี หลังจากรัฐธรรมนูญค.ศ. 1956 ได้รับการอนุมัติ คณะมนตรีบัญชาการการปฏิวัติที่เป็นสถาบันทางการเมืองของกลุ่มคณะปฏิวัติที่มีอำนาจสูงสุดหลังการปฏิวัติในค.ศ. 1952 ได้สลายตัวลง และประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่สองของอียิปต์ซึ่งมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 6 ปี ด้วยกับคะแนนเสียง 99.9 เปอร์เซ็นต์ของคะแนนโหวต ทำให้ประธานาธิบดีนัสเซอร์สามารถดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดและได้รับความชอบธรรมโดยสมบูรณ์ในสายตาของประชาชนชาวอียิปต์ ซึ่งทำให้ประธานาธิบดีนัสเซอร์สามารถเดินทางไปปฏิรูปเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงภายในประเทศอย่างเต็มรูปแบบ รายละเอียดเพิ่มเติมใน Derek Hopwood, *Egypt: Politics and Society, 1945-1984* (Boston: Allen & Unwin, 1985), pp. 88-89.

¹²⁴ Ayubi, *Nasser and Sadat: Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*, pp. 13-14.

ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ดำเนินแผนการสร้างประเทศให้เป็นเอกภาพภายใต้การเป็นผู้นำของตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่การประกาศห้ามการดำเนินกิจกรรมและสลายพรรคการเมืองต่างๆ ในวันที่ 16 มกราคม ค.ศ. 1953 และคว่ำบาตรหรือทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ ทางการเมืองอย่างสุดโต่งเป็นกลุ่มผิดกฎหมายเพราะเป็นกลุ่มที่ไม่ให้การสนับสนุนกับรัฐบาลและกับตัวเขาเอง เช่น กลุ่มภราดรภาพมุสลิม เป็นต้น¹²⁵ โดยนโยบายแรกๆ ด้านการเมืองหลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีนัซเซอร์คือ การประกาศยุบและห้ามการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองต่างๆ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รวมศูนย์อำนาจไปสู่การจัดตั้งพรรคเดียวและทำลายขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความคิดเห็นต่างจากตนอย่างกลุ่มภราดรภาพมุสลิม เป็นต้น ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1962 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองเดียวในอียิปต์ที่มีชื่อว่า “สหภาพสังคมนิยมอาหรับ” (Arab Socialist Union: ASU)¹²⁶ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็น “พรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ” (National Democratic Party: NDP) ในค.ศ. 1978 โดยประธานาธิบดีมูฮัมหมัด อันวาร์ ซาดัต รวมถึงประธานาธิบดีมูฮัมหมัด ฮุสนี มุบาร็อก ก็เป็นสมาชิกของพรรคดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ส่วนกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความสุดโต่งซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อการสร้างเอกภาพภายในประเทศของประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็คือ กลุ่มภราดรภาพมุสลิม แม้ว่าในช่วงสามปีแรกของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนัซเซอร์ กลุ่มภราดรภาพมุสลิมและรัฐบาลของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้มีความร่วมมือระหว่างกันและได้ทำงานร่วมกันเพราะมีเป้าหมายที่เหมือนกันคือ การต่อสู้และการเรียกร้องอิสรภาพของอียิปต์จากการปกครองของอังกฤษ แต่หลังจากการได้รับอิสรภาพของอียิปต์จากอังกฤษ เป้าหมายใหม่ของรัฐบาลประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มภราดรภาพมุสลิมได้มีความขัดแย้งกัน โดยกลุ่มภราดรภาพมุสลิมต้องการให้อียิปต์ปกครองในระบอบรัฐอิสลาม ส่วนประธานาธิบดีนัซเซอร์กลับต้องการปกครองในระบอบสังคมนิยมอาหรับที่เป็นรัฐโลกวิสัย ทำให้ตั้งแต่ ค.ศ. 1954 เป็นต้นมาความร่วมมือระหว่างรัฐบาลประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มภราดรภาพมุสลิมได้

¹²⁵ F. R. C. Bagley, "Egypt under Nasser," *International Journal* 11, no. 3 (Summer, 1956): 195.

¹²⁶ สหภาพสังคมนิยมอาหรับ (Arab Socialist Union: ASU) เป็นพรรคการเมืองที่มีวิวัฒนาการมาจากองค์การทางการเมืองที่มีชื่อว่า “ชุมนุมการเรียกร้องอิสรภาพ” (Liberation Rally) ที่ถูกจัดตั้งในเดือนมกราคม ค.ศ. 1953 และพรรคการเมือง “สหภาพแห่งชาติ” (National Union) ที่ถูกก่อตั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1957 และในที่สุดก็ได้เปลี่ยนมาเป็นพรรค “สหภาพสังคมนิยมอาหรับ” ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1962 ซึ่งได้ทำการจัดตั้งโดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ในช่วงตลอดระยะเวลา 18 ปีที่อยู่ในอำนาจ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้พยายามสร้างความเข้มแข็งในอำนาจภายใต้การนำของตนเองและกลุ่มพวกพ้องในการปฏิวัติ รายละเอียดเพิ่มเติมใน Hopwood, *Egypt: Politics and Society*, 1945-1984, pp. 87-89.

สิ้นสุดลง โดยกลุ่มภราดรภาพมุสลิมพยายามลอบสังหารประธานาธิบดีนัซเซอร์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1954 แต่ไม่สำเร็จ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ดำเนินนโยบายการปราบปรามอย่างรุนแรง พร้อมทั้งจับกุมบรรดาแกนนำและสมาชิกของกลุ่มภราดรภาพมุสลิม¹²⁷

การยุบพรรคการเมืองต่างๆ รวมถึงการทำลายขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความสุดโต่งต่างๆ ภายในอียิปต์โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้บรรลุผลสำเร็จในการกำจัดกลุ่มผู้ต่อต้านทางการเมือง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเข้มแข็งและความเป็นเอกภาพภายในอียิปต์

ด้านเศรษฐกิจ ในช่วงแรกของการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ อียิปต์ประสบปัญหาการมีประชากรล้นประเทศและการมีภาระหนี้สินจำนวนมากจากการดำเนินนโยบายของอังกฤษ ในช่วงการปกครองอียิปต์ การมีประชากรจำนวนมากทำให้ประชาชนเกิดความต้องการสวัสดิการของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ประธานาธิบดีนัซเซอร์จึงได้ปฏิรูปด้านเศรษฐกิจภายในประเทศเพื่อให้สามารถลดภาระทางการเงินที่ได้ใช้ในส่วนอื่นๆ เช่น ในด้านสวัสดิการสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับการพึ่งพาภาคส่วนเศรษฐกิจภายในประเทศเพื่อเพิ่มรายได้ภายในประเทศให้สูงขึ้นและลดการพึ่งพาการช่วยเหลือทางการเงินจากภายนอกประเทศ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วนโยบายด้านเศรษฐกิจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็คือ การปิดกั้นเศรษฐกิจภายในประเทศจากตลาดเสรีและให้อำนาจรัฐในการเข้าควบคุมเศรษฐกิจภายในประเทศ¹²⁸

ตัวอย่างการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศของประธานาธิบดีนัซเซอร์ คือ หนึ่ง ประธานาธิบดีนัซเซอร์ดำเนินนโยบายยึดภาคส่วนเศรษฐกิจเอกชนให้เป็นของชาติ เช่น ธนาคารเอกชน และธุรกิจการค้า เป็นต้น โดยให้อำนาจรัฐในการเข้าควบคุมเศรษฐกิจภายในอียิปต์เพื่อเพิ่มรายได้และผลตอบแทนให้ประเทศมากกว่าปล่อยให้รายได้ตกเป็นของมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส ผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีนัซเซอร์ทำให้อิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสภายในอียิปต์ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายอาหรับนิยมที่ต้องการขจัดอิทธิพลของต่างชาติออกไปของประธานาธิบดีนัซเซอร์ สอง ประธานาธิบดีนัซเซอร์ดำเนินนโยบายปฏิรูปกฎหมายที่ดินเพื่อการเกษตร ซึ่งได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1952 เพื่อจัดสรรที่ดินใหม่และถ่ายโอนอำนาจจากชนชั้นผู้เป็นเจ้าของที่ดินไปสู่ชนชั้นกลางระดับล่าง โดยกฎหมายใหม่ดังกล่าวจะจำกัดขนาดของที่ดินที่สามารถครอบครองได้ไม่เกิน 200 เฟดดาน (Feddans) ต่อคน (1 เฟดดาน เท่ากับ

¹²⁷ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, pp. 29-31.

¹²⁸ *Ibid.*, pp. 32-33.

1.04 เอเคอร์)¹²⁹ ซึ่ง 200 เฟดแดน เท่ากับ 203.8 เอเคอร์ และหากมีที่ดินในครอบครองเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ที่ดินส่วนเกินจะต้องถูกยึดและขายให้กับรัฐบาลพร้อมกับอัตราภาษีที่ได้กำหนด หลังจากนั้นรัฐบาลก็จะจัดสรรที่ดินประมาณ 2-5 เฟดแดนให้กับผู้เพาะปลูกหรือเกษตรกรต่อหนึ่งครอบครัว หรือขายต่อให้กับบุคคลที่ปราศจากที่ดินทำกินในราคาต่ำกว่า ทำให้ในปลายค.ศ. 1955 มีจำนวนที่ดินที่ถูกจัดสรรใหม่ประมาณ 250,000 เฟดแดน¹³⁰ และต่อมาในค.ศ. 1961 รัฐบาลได้จำกัดขนาดที่ดินที่สามารถครอบครองได้จาก 200 เฟดแดน ลดลงเหลือ 100 เฟดแดนต่อบุคคล เพื่อลดอำนาจของชนชั้นผู้ครอบครองที่ดินจำนวนมาก โดยผลักดันให้ขายที่ดินส่วนเกินและรัฐบาลสามารถกระจายที่ดินไปสู่กลุ่มชาวไร่ชาวนาที่ไร้ที่ดินทำกินมากขึ้น¹³¹ พร้อมกับเพิ่มเงินจากรายได้ที่ได้รับจากการเก็บเกี่ยวและการขายพืชผล ซึ่งทำให้ประชาชนชาวอียิปต์มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการผลักดันให้มีการพัฒนาในภาคส่วนอุตสาหกรรมโดยการพลิกฟื้นดินแดนบางส่วนของทะเลทรายที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกและสร้างเขื่อนอัสวาน ซึ่งเป็นโครงการชลประทานเพื่อช่วยเหลือในการเพาะปลูกและช่วยเพิ่มผลผลิตและการเก็บเกี่ยวให้มากขึ้น รวมทั้งยึดคลองสุเอซให้เป็นของชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตและเพิ่มรายได้เข้าประเทศอีกด้วย¹³²

สาม ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ดำเนินนโยบายปฏิรูปทางด้านอุตสาหกรรม โดยได้ประกาศใช้แผนการพัฒนาห้าปีตั้งแต่ค.ศ. 1960 เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมหนักภายในประเทศ ซึ่งอียิปต์ถือเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมมากที่สุดในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมีอุตสาหกรรมสิ่งทอขนาดใหญ่ มีระบบโครงสร้างธนาคารที่ทันสมัย การพาณิชย์ ระบบขนส่ง และระบบการสื่อสาร เป็นต้น ทำให้ระหว่างค.ศ. 1952 ถึงค.ศ. 1959 จำนวนการผลิตด้านอุตสาหกรรมของอียิปต์เพิ่มขึ้นถึง 47 เปอร์เซ็นต์ และมีอัตราการเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นต่อปีประมาณ 5.7 เปอร์เซ็นต์ระหว่างค.ศ. 1952-1970 อีกทั้งอัตราส่วนของการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นจาก 15.3 เปอร์เซ็นต์ ถึง 23.2 เปอร์เซ็นต์ระหว่างค.ศ. 1952-1970

¹²⁹ Raymond William Baker, *Egypt's Uncertain Revolution under Nasser and Sadat* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1978), p. 61.

¹³⁰ Bagley, "Egypt under Nasser," p. 197.

¹³¹ Baker, *Egypt's Uncertain Revolution under Nasser and Sadat*, p. 68.

¹³² القوسي ورضوان، الحضارة الإسلامية وتاريخ العرب الحديث، ص. ٢٠٥ - ٠٦ (อัล-เกาซี และ ริดวาน, *อารยธรรมอิสลามและประวัติศาสตร์อาหรับสมัยใหม่*, หน้า 205-206.)

อีกด้วย¹³³ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เช่น การสร้างโรงผลิตไฟฟ้าจากเขื่อนอัสวาน การเพิ่มการสกัดน้ำมัน การสร้างโรงงานเหล็กกล้าในเขตฮิลวานและโรงงานปุ๋ยในเขตอัสวาน การสร้างโรงงานผลิตอาวุธสงคราม การจัดตั้งสำนักงานฝึกฝนวิชาชีพเกี่ยวกับด้านอุตสาหกรรม และอื่นๆ¹³⁴ เป็นต้น

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น ประชาชนสามารถบริโภคสินค้าในราคาที่เหมาะสมและคงที่ และคนงานได้รับการประกันความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น¹³⁵ การปฏิรูปด้านเศรษฐกิจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ถือว่าประสบความสำเร็จในการช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นภายในประเทศ¹³⁶

ด้านสังคม ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ส่งเสริมระบบสวัสดิการทางสังคมสำหรับประชาชน ซึ่งประกอบด้วยบริการด้านสาธารณสุข การช่วยเหลือด้านอาหารและเสื้อผ้า การศึกษา การควบคุมอัตราค่าเช่า การปรับราคาบ้านให้ต้นทุนต่ำ เป็นต้น โดยด้านสาธารณสุขอียิปต์มีความก้าวหน้าในการรักษาโรคต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น โรคพยาธิ โรคพยาธิปากขอแอนคัยลอสโตมา โรคริตส์ดิง เป็นต้น และได้สร้างโรงพยาบาลเฉพาะด้านต่างๆ เช่น ด้านวัณโรค โรคมะเร็ง และโรคทางจิต รวมถึงการจัดตั้งคลินิกในแถบชนบทอีกหลายแห่ง เป็นต้น จากการส่งเสริมสวัสดิการทางสังคมดังกล่าวทำให้ประชาชนชาวอียิปต์ได้รับกันอย่างทั่วถึง ซึ่งแตกต่างจากระบบสวัสดิการของอังกฤษในช่วงที่ปกครองอียิปต์ที่ประชาชนชาวอียิปต์ไม่ได้รับกันอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะสวัสดิการด้านสาธารณสุข ทั้งนี้ เป้าหมายสำคัญด้านสังคมของประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็คือ การจัดหาสวัสดิการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานให้ประชาชนได้รับกันอย่างทั่วถึง โดยการเพิ่มงบประมาณให้กับการพัฒนาระบอบสวัสดิการสาธารณสุขและกระทรวงสาธารณสุข ทำให้ระหว่างค.ศ. 1952 ถึงค.ศ. 1956 จำนวนแพทย์ที่

¹³³ Raymond A. Hinnebusch, *Egyptian Politics under Sadat: The Post-Populist Development of an Authoritarian-Modernizing State* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), p. 26.

¹³⁴ القوسي ورضوان، الحضارة الإسلامية وتاريخ العرب الحديث، ص. ٢٠٦.

(อัล-เกาซี และ ริดวาน, *อารยธรรมอิสลามและประวัติศาสตร์อาหรับสมัยใหม่*, หน้า 206.)

¹³⁵ Hinnebusch, *Egyptian Politics under Sadat: The Post-Populist Development of an Authoritarian-Modernizing State* p. 26.

¹³⁶ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, pp. 34-35.

ลงทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเพิ่มขึ้นจาก 4,470 คน เป็น 6,420 คน รวมทั้งสวัสดิการด้านการแพทย์ก็เพิ่มขึ้น 10 เปอร์เซ็นต์อีกเช่นกัน¹³⁷

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีนัสเซอร์ยังได้ปฏิรูปทางการศึกษาโดยเพิ่มงบประมาณพัฒนาสถานศึกษาทั่วประเทศเพื่อเพิ่มจำนวนโรงเรียนประถมและโรงเรียนมัธยมภายในอียิปต์เนื่องจากจำนวนคนไม่รู้หนังสือมีมากถึง 80 เปอร์เซ็นต์ในค.ศ. 1952¹³⁸ ทำให้ระหว่างค.ศ. 1955 ถึงค.ศ. 1964 โรงเรียนประถมมีจำนวนเพิ่มขึ้นประมาณ 4,000 แห่งทั่วทั้งอียิปต์โดยเฉพาะในชุมชนเมือง ซึ่งประธานาธิบดีนัสเซอร์มองว่าการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจะทำให้ประชาชนชาวอียิปต์มีความสามารถในการเป็นแรงงานและสามารถเข้าร่วมการพัฒนาในภาคส่วนเศรษฐกิจของประเทศได้ ส่วนการเพิ่มงบประมาณการปฏิรูปการศึกษาในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัยประธานาธิบดีนัสเซอร์มองว่าจะช่วยเพิ่มบุคลากรของประเทศที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในด้านต่างๆ เช่น แพทย์ วิศวกร นักธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมและเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และการที่ประชาชนชาวอียิปต์ได้รับโอกาสให้เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ มากขึ้น ทำให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นประมาณ 100,000 คน ในสี่มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยการสำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมและระดับมหาวิทยาลัยจะทำให้ประชาชนชาวอียิปต์มีความสามารถในการเข้าทำงานในภาครัฐที่มีอัตราการตอบแทนสูงตามที่ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้คาดหวังไว้ อีกทั้งรัฐบาลยังได้ส่งเสริมนโยบายการเรียนฟรีในทุกๆ ระดับชั้น และออกกฎหมายการประกันสังคมและการกินที่อยู่ดีของเจ้าหน้าที่และเจ้าพนักงาน รวมทั้งกำหนดเวลาทำงานเพียง 7 ชั่วโมงต่อวัน เป็นต้น

การปฏิรูปด้านการศึกษาดังกล่าวทำให้การพัฒนาทางการศึกษาขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณ 8 เปอร์เซ็นต์ต่อปี จำนวนคนไม่รู้หนังสือลดลงจาก 75 เปอร์เซ็นต์ เหลือ 65 เปอร์เซ็นต์ระหว่างค.ศ. 1955 ถึง ค.ศ. 1970 อัตราส่วนของประชากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านไม่ว่าด้านวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยี ด้านการค้า และอื่นๆ เพิ่มขึ้นจากการได้รับการศึกษาระหว่างค.ศ. 1955 ถึง ค.ศ. 1966 อัตราส่วนการจ้างงานเพิ่มขึ้นจาก 12 เปอร์เซ็นต์ ถึงประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์¹³⁹ เป็นต้น การดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ช่วยลดภาระความรับผิดชอบของประชาชนและช่วยพัฒนา

¹³⁷ Ibid., pp. 31-32.

¹³⁸ Bagley, "Egypt under Nasser," p. 198.

¹³⁹ Hinnebusch, *Egyptian Politics under Sadat: The Post-Populist Development of an Authoritarian-Modernizing State* p. 26.

สังคมภายในประเทศให้ดีขึ้นอย่างมากซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งความสำเร็จของประธานาธิบดีนัสเซอร์ในการปฏิรูปภายในประเทศ¹⁴⁰

3.2.2 นโยบายต่างประเทศ

ในสมัยประธานาธิบดีนัสเซอร์นโยบายต่างประเทศ¹⁴¹ ของอียิปต์มีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ¹⁴² คือ

1. เรียกร้องอิสรภาพในการปกครองตนเองภายในประเทศ หรือเรียกร้องอิสรภาพจากการถูกครอบงำของอังกฤษ โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์มองว่าการที่เป้าหมายและนโยบายสำคัญของอียิปต์ต่อโลกภายนอกจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความมั่นคงภายในประเทศ ดังนั้นประธานาธิบดีนัสเซอร์จึงจำเป็นต้องปฏิรูปและสร้างความมั่นคงภายในประเทศโดยเริ่มจากการขับไล่อังกฤษออกจากดินแดนของอียิปต์ ซึ่งการดำรงอยู่ของอังกฤษในอียิปต์มาอย่างยาวนานได้สร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีนัสเซอร์และประชาชนชาวอียิปต์เป็นอย่างมาก เพราะการมีอิทธิพลของอังกฤษในอียิปต์ได้ทำลายเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของอียิปต์ รวมทั้งเป็นต้นตอของการฉ้อโกงทุจริต การมีระบบที่ดินศักดินา การมีกษัตริย์ที่ถูกเกลียดชังโดยประชาชน และอื่นๆ เป็นต้น

ประธานาธิบดีนัสเซอร์มีความเกลียดชังจักรวรรดิอังกฤษเป็นอย่างมาก โดยเป็นความรู้สึกที่บ่มเพาะมาตั้งแต่สมัยเยาว์วัย เพราะอียิปต์ตกอยู่ในระบบอาณัติของอังกฤษและตามสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับอียิปต์ค.ศ. 1936 ทำให้ทหารอังกฤษเข้ามาประจำการอยู่ในบริเวณเขตสุเอซประมาณ 10,000 กองพัน ซึ่งเป็นการสร้างความโกรธแค้นต่อประชาชนและประธานาธิบดีนัสเซอร์อย่างมาก ต่อมาหลังการปฏิวัติอียิปต์ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ผลักดันและเจรจากับอังกฤษให้มีการ

¹⁴⁰ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 32.

¹⁴¹ นโยบายต่างประเทศโดยทั่วไปในกลุ่มประเทศโลกที่สามมักมีเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ การปกป้องอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ พร้อมกับการแสวงหาผลประโยชน์ที่สำคัญในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศจึงให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ใน 2 ประการที่สำคัญเพื่อกำหนดทิศทาง การดำเนินนโยบายต่างประเทศ คือ ประการแรก การรับรู้ถึงแหล่งที่มาของความท้าทายที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและอธิปไตยของชาติ ประการสอง การรับรู้ถึงแนวทางในการใช้นโยบายต่างประเทศเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด รายละเอียดเพิ่มเติมใน Housam Darwish, "Regime Survival Strategies and the Conduct of Foreign Policy in Egypt," *Middle East Review of IDE-Jetro* 2, no. 3 (2015): 44.

¹⁴² Tawfig Y. Hasou, *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League* (London: Routledge & Kegan Paul, 1985), p. 48.

ยกเลิกสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว โดยต้องการให้อังกฤษบรรลุข้อตกลงถอนทหารออกจากบริเวณคลองสุเอซทั้งหมด ซึ่งต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1954 อังกฤษก็ตอบรับข้อตกลงที่จะถอนทหารออกจากคลองสุเอซภายใน 20 เดือน และประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้แสดงความรู้สึกต่อการตอบรับข้อตกลงดังกล่าวของอังกฤษว่า “กองกำลังของอังกฤษกำลังจะถอนออกจากบ้านเมืองของเราหลังจากนี้ 20 เดือน และหลังจากนั้น 20 เดือนก็จะเป็นครั้งแรกที่เราจะรู้สึกที่เราอาศัยอยู่ในประเทศที่ปราศจากการถูกรบงำโดยมหาอำนาจที่ทำลายความแข็งแกร่งและเกียรติภูมิของเรา การได้รับอิสรภาพอย่างแท้จริงภายในประเทศคือการประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งสาธารณรัฐ ส่วนการได้รับอิสรภาพอย่างแท้จริงภายนอกคือการประสบผลสำเร็จในการบรรลุข้อตกลงถอนทหารของอังกฤษจากดินแดนของอียิปต์หลังจากนี้ 20 เดือน” ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 อังกฤษก็ได้ถอนทหารออกจากอียิปต์จนหมดสิ้น โดยทิ้งไว้เฉพาะผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษที่เป็นพลเรือนเอาไว้ประมาณ 1,200 คนในช่วงระยะเวลา 7 ปีหลังจากส่งมอบพื้นที่ทั้งหมดคืนให้กับอียิปต์ การดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในการเรียกร้องอิสระในการปกครองของตนเองของอียิปต์ดังกล่าวถือว่าเป็นประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากที่สามารถขจัดอิทธิพลของอังกฤษในอียิปต์และสามารถขับไล่ทหารอังกฤษออกจากอียิปต์ในเวลาเดียวกัน¹⁴³

2.แสวงหาอิสรภาพในการปกครองตนเองในต่างประเทศ หรือก็คือยกระดับสถานภาพของอียิปต์ในโลกอาหรับ ความสำเร็จของประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่ใช้ความสามารถในการเจรจาทางการทูตจนบรรลุข้อตกลงการถอนทหารของอังกฤษออกจากอียิปต์ในค.ศ. 1954 ทำให้อียิปต์สามารถกำหนดโชคชะตาของตนเองโดยปราศจากการรบงำของมหาอำนาจเป็นครั้งแรกในรอบหลายศตวรรษ โดยเฉพาะประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวอียิปต์ภายในประเทศในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดปล่อยอียิปต์จากลัทธิจักรวรรดินิยมและประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ได้กลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการดำเนินนโยบายอย่างอิสระในต่างประเทศเพื่อแสวงหาเกียรติยศ ความภาคภูมิใจ และปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์¹⁴⁴

อียิปต์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีนัซเซอร์คือประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดใญุภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือ โดยใน “หนังสือปรัชญาการปฏิวัติ” (The

¹⁴³ Ibid., pp. 48-50.

¹⁴⁴ Ibid., p. 50.

Philosophy of the Revolution) ของประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ได้ระบุว่า ประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศของอียิปต์บนพื้นฐานของ 3 วงล้อที่มีอียิปต์อยู่ศูนย์กลางคือ อาหาร อิสลาม และแอฟริกา โดยภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ อียิปต์ได้เป็นอิสระจากการครอบงำของต่างชาติ มหาอำนาจจะวันออกและตะวันตกต่างก็แข่งขันกันจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับอียิปต์ และสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมต่างๆ ของอียิปต์ โดยอิทธิพลของอียิปต์ได้ขยายครอบคลุมไปทั่วดินแดนอาหรับในตะวันออกกลางและแอฟริกามากกว่าในอดีตที่ผ่านมา¹⁴⁵

สำหรับประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์วงล้อที่สำคัญที่สุดก็คือ “อาหาร” กล่าวคือ ประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์มองว่าชาวอาหรับทั้งหมดมีเอกลักษณ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งอียิปต์คือศูนย์กลางของชาวอาหรับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอียิปต์ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาค และจากความเป็นหนึ่งเดียวกัน การมีประวัติศาสตร์คล้ายคลึงกัน การมีสถานที่ทางยุทธศาสตร์ใกล้เคียงกัน และมีน้ำมันจำนวนมากในโลกอาหรับ จึงเป็นเหตุผลหลักๆ ของประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ที่เน้นความสำคัญของโลกอาหรับ โดยมองว่าปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวสามารถส่งเสริมเกียรติภูมิ เสถียรภาพ และผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของอียิปต์ได้อย่างมาก

ในช่วงแรกๆ หลังการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ อียิปต์และโลกอาหรับได้เผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมายจากการดำเนินนโยบายต่างๆ ของประธานาธิบดีนโปเลียนเซออร์ เช่น การสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชอาหรับในการต่อต้านกติกาสันธิสัญญาแบกแดด การปฏิเสธการยอมรับของการตั้งรัฐอิสราเอล การประชุมของขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ณ บันดุง การ

¹⁴⁵ ตั้งแต่อดีตมานโยบายต่างประเทศของอียิปต์ได้ถูกกำหนดทิศทางดำเนินการดำเนินนโยบายบนพื้นฐานของการคำนึงถึงปัจจัยทางประวัติศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ กล่าวคือ หนึ่ง อียิปต์ต้องพึ่งพาแม่น้ำไนล์อย่างมากเพื่อการเกษตรกรรมและการเป็นอยู่อาศัยของประชากร แต่จุดกำเนิดของแม่น้ำไนล์กลับอยู่นอกเขตแดนของอียิปต์ โดยแม่น้ำไนล์ไหลจากทางใต้ขึ้นไปทางเหนือซึ่งก็คืออียิปต์ และเพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์จากแม่น้ำไนล์ นโยบายต่างประเทศของอียิปต์จึงให้ความสำคัญกับการขยายอิทธิพลในเขตแดนทางใต้ของแอฟริกาเพื่อรักษาทรัพยากรน้ำที่สำคัญ สอง อียิปต์มองว่าพื้นที่เขตลิแวนต์ (The Levant) หรือดินแดนอาหรับในแถบตะวันออกกลางและคาบสมุทรซีนายซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองและอิทธิพลของต่างชาติมาอย่างยาวนานเป็นเครื่องมือของมหาอำนาจจักรวรรดินิยมที่ใช้เพื่อควบคุมและรักษาอิทธิพลของตนในอียิปต์ ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของอียิปต์จึงมองว่าพื้นที่เขตลิแวนต์คือพื้นที่สำคัญที่มีผลต่ออียิปต์และผลประโยชน์ในภูมิภาคของอียิปต์ เพราะในอดีตสมัยการปกครองของผู้นำอียิปต์ มุฮัมหมัด อาลี บาช่า (Muhammad Ali Pasha) ในช่วงค.ศ. 1805 ถึง ค.ศ. 1848 อิทธิพลของอียิปต์ได้แผ่ขยายไปถึงดินแดนของซูดานตอนเหนือทางใต้ของอียิปต์และดินแดนแถบลิแวนต์ในตะวันออกกลาง จนถึงเขตแดนของตุรกี เป็นต้น รายละเอียดเพิ่มเติมใน Darwisheh, "Regime Survival Strategies and the Conduct of Foreign Policy in Egypt," pp. 44-45.

เปิดรับข้อตกลงด้านอาวุธของอียิปต์กับสหภาพโซเวียต การยึดบริษัทคลองสุเอซเป็นของชาติ การส่งต่อแนวคิดการปฏิวัติไปยังประเทศอาหรับอื่น การรวมเป็นหนึ่งเดียวกับซีเรีย และอื่นๆ เป็นต้น การดำเนินนโยบายต่างๆ เหล่านี้ของประธานาธิบดีนัซเซอร์ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์มีความโดดเด่นและยกระดับสถานะของอียิปต์ต่อการมีอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับตัวของประธานาธิบดีนัซเซอร์ด้วยเช่นกัน ซึ่งนโยบายการแสวงหาอิสรภาพในการปกครองตนเองในต่างประเทศของประธานาธิบดีนัซเซอร์ดังกล่าวได้ขับเคลื่อนอียิปต์ไปสู่การเป็นมหาอำนาจในกลุ่มประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง¹⁴⁶

3.3 อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์

หลังจากการขึ้นสู่อำนาจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในค.ศ. 1954 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้วางยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศบนพื้นฐาน 3 วงล้อตามลำดับ คือ โลกอาหรับ โลกอิสลาม และโลกแอฟริกา โดยในทางปฏิบัติประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้ความสำคัญกับบทบาทของอียิปต์ในโลกอาหรับเป็นอันดับแรก ส่วนโลกอิสลามและโลกแอฟริกามีความสำคัญรองลงมา¹⁴⁷ ในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัซเซอร์ต่อโลกอาหรับประกอบไปด้วย 2 ประการที่สำคัญคือ ประการแรก รักษาสถานะตนเองไม่ให้เข้าไปเกี่ยวพันกับความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับ ประการที่สอง รักษาสถานภาพความเป็นกลางของอียิปต์และโลกอาหรับระหว่างมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายคือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์มีความเชื่อว่าอียิปต์เป็นประเทศที่มีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมโลกอาหรับให้เป็นเอกภาพหลังจากที่มหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในโลกอาหรับมาอย่างยาวนาน

ประธานาธิบดีนัซเซอร์มองว่าการดำรงอยู่ของอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกในภูมิภาคตะวันออกกลางคือภัยคุกคามต่อการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับตามแนวคิดการรวมอาหรับนิยม โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการสร้างระยะห่างของอียิปต์และโลกอาหรับอื่นๆ ออกจากมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งเริ่มต้นโดยการส่งเสริมแนวคิดการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับเพื่อต่อต้านการรุกรานของอิสราเอลและสนับสนุนขบวนการอาหรับชาตินิยม และในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1954 ประธานาธิบดี

¹⁴⁶ Hasou, *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*, pp. 50-51.

¹⁴⁷ السيد أمين شليبي، "نظرة على السياسة الخارجية المصرية في خمسين عاما،" *السياسة الدولية*، العدد ١٤٩، المجلد ٣٧ (يوليو ٢٠٠٢): ص. ١٨.

(อัส-ซัยยิด อามีน ซาลาบี, "มุมมองต่อนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในช่วงระยะเวลา 50 ปี," *วารสารการเมืองระหว่างประเทศ* 149, ฉบับที่ 37 (กรกฎาคม 2002): 18.) (วารสารภาษาอาหรับ)

นัซเซอร์ได้จัดตั้งรายการวิทยุที่มีชื่อว่า “เสียงแห่งอาหรับ” ซึ่งออกอากาศในหลายประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมีการพูดคุยถึงประเด็นปัญหาต่างๆ ของโลกอาหรับและประเด็นที่มีความกังวลเกี่ยวกับอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกในภูมิภาค¹⁴⁸ นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ อียิปต์ไปยังประเทศอาหรับต่างๆ โดยเฉพาะในจอร์แดน เลบานอน และซีเรีย เป็นต้น¹⁴⁹ ซึ่งทำให้อียิปต์สามารถกระจายข่าวสารไปยังประชาชนในภูมิภาคตะวันออกกลางและสร้างอิทธิพลผ่านการมีบทบาทในการช่วยบรรเทาความกังวลของชาวอาหรับในประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก¹⁵⁰

สำหรับบทบาทของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในโลกอาหรับสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ คือ ช่วงแรก ช่วงเวลาแห่งการเป็นวีรบุรุษ ระหว่างค.ศ. 1955-1961 และช่วงที่สองคือ ช่วงเวลาแห่งความถดถอยของแนวคิดการรวมอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1961-1967¹⁵¹ กล่าวคือ

ในระหว่างค.ศ. 1955-1961 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้แสดงบทบาทการเป็นผู้นำและเข้าไปมีบทบาทในการจัดอิทธิพลของต่างชาติและสร้างความเป็นปึกแผ่นในดินแดนโลกอาหรับจนได้รับคำชื่นชมว่าเป็น “วีรบุรุษแห่งโลกอาหรับ” ผ่านเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. เหตุการณ์ความท้าทายจากการจัดทำกติกาสันธิสัญญาแบกแดดในช่วงค.ศ. 1955¹⁵²

ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 อิรักได้ลงนามในกติกาสันธิสัญญาแบกแดดร่วมกับตุรกี อิหร่าน ปากีสถาน และอังกฤษ โดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังได้ชักชวนประเทศอาหรับต่างๆ ให้เข้าร่วมด้วยเช่นกัน เช่น จอร์แดน ซีเรีย เลบานอน และซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น¹⁵³ ซึ่งผู้นำประเทศ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁴⁸ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 37.

¹⁴⁹ ในความเป็นจริงแล้วหลังจากการปฏิวัติอียิปต์ใน ค.ศ. 1952 ประธานาธิบดีนัซเซอร์มีบทบาทสำคัญในการส่งต่อแนวคิดการปฏิวัติเพื่อล้มล้างระบบอาณานิคมในโลกอาหรับ โดยการสนับสนุนขบวนการเรียกร้องอิสรภาพ (the Liberation Movements) ในประเทศอาหรับต่างๆ ทั้งในแอฟริกาเหนือ เช่น แอลจีเรีย ตูนิเซีย และลิเบีย และในภูมิภาคตะวันออกกลาง เช่น อิรัก จอร์แดน และซีเรีย เป็นต้น

¹⁵⁰ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 38.

¹⁵¹ Bruce Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2016), p. 70.

¹⁵² Joseph P. Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity* (Boulder: Westview Press, 1990), pp. 27-28.

¹⁵³ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, p. 71.

อาหรับหลายประเทศมองว่ากติกาสนธิสัญญาแบกแดดดังกล่าวเป็นเครื่องมือของมหาอำนาจตะวันตก ในการรักษาอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยเฉพาะประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่มองว่าการลงนาม ในกติกาสนธิสัญญาแบกแดดคือภัยคุกคามต่อเป้าหมายสำคัญของอียิปต์ในการสร้างเอกภาพและการ มีบทบาทนำในโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ทำการต่อต้านกติกาสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว อย่างรุนแรง ซึ่งต่อมาอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ทำการตอบโต้โดยการประกาศ จัดตั้งพันธมิตร 3 ฝ่าย คือ อียิปต์ ซีเรีย และซาอุดีอาระเบีย เพื่อต่อต้านกติกาสนธิสัญญาแบกแดด และสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบการป้องกันอาหรับร่วมกัน¹⁵⁴ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการ สกัดกั้นซีเรียและซาอุดีอาระเบียจากการถูกรอบงำของกติกาสนธิสัญญาดังกล่าว¹⁵⁵ ทำให้ในที่สุด อิรักถูกโดดเดี่ยวจากโลกอาหรับ และประเทศอาหรับอื่นๆ ก็ได้ทำการสนับสนุนกรอบความร่วมมือ สามฝ่ายของอียิปต์ในการต่อต้านกติกาสนธิสัญญาแบกแดด นอกจากนี้ ยังได้เกิดกระแสการต่อต้าน และความเกลียดชังในหมู่ประชาชนชาวอียิปต์และชาวอาหรับต่อมหาอำนาจตะวันตกในหัวเมือง สำคัญต่างๆ ในโลกอาหรับอีกด้วย ประธานาธิบดีนัซเซอร์จึงได้รับการยอมรับในฐานะผู้ปกป้อง อิทธิปไตยของชาวอาหรับจากการถูกรอบงำของประเทศอาณานิคมตะวันตกในภูมิภาคตะวันออก กลาง¹⁵⁶

2. การปะทะกับอิสราเอลและการทำข้อตกลงซื้อขายอาวุธกับประเทศซีเรีย

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955 ได้เกิดการปะทะกันตรงแนวชายแดนระหว่างอียิปต์กับ อิสราเอลในเขตพื้นที่เมืองกาซ่า โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ส่งหน่วยข่าวกรองทางทหารของอียิปต์ ไปแทรกซึมตามชายแดนของปาเลสไตน์และเป็นแกนนำกองกำลังอาหรับชาตินิยมในการโจมตี อิสราเอลจากฉนวนกาซ่าของปาเลสไตน์ไปจนถึงดินแดนของอิสราเอล ซึ่งต่อมาหลังจากการลงนามใน สนธิสัญญาระหว่างอิรักและตุรกีเพียง 4 วัน อิสราเอลก็ได้ตอบโต้กลับในพื้นที่ตั้งฐานทัพของอียิปต์ใน เขตกาซ่าจนทำให้ทหารเสียชีวิตจำนวน 38 นาย และบาดเจ็บอีกหลายร้อยนาย การโจมตีกลับของ

¹⁵⁴ โดยก่อนหน้านี้ ในค.ศ. 1950 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ผลักดันให้สมาชิกสันนิบาตอาหรับลงนามในสนธิสัญญา ความมั่นคงอาหรับร่วมกันเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อต้านอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่อียิปต์และประเทศอาหรับต่างๆ มองว่ามีประสิทธิภาพต่อการปกป้องรักษาอิทธิปไตยของโลกอาหรับ โดย ประธานาธิบดีนัซเซอร์สามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกรอบ ความมั่นคงอาหรับร่วมกัน แม้จะอยู่ในช่วงของการถูกรอบงำของมหาอำนาจตะวันตกก็ตาม รายละเอียดเพิ่มเติมใน Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 38.

¹⁵⁵ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, p. 71.

¹⁵⁶ Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*, p. 28.

อิสราเอลดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์เกิดความตื่นตัวและมองว่าขีดความสามารถทางทหารของอียิปต์และประเทศอาหรับต่างๆ ยังคงไร้ประสิทธิภาพและไม่สามารถต้านทานการรุกรานของอิสราเอลได้ และอียิปต์ต้องทำการพัฒนาและปฏิรูปทางทหารอย่างเข้มข้น ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์สร้างความร่วมมือกับสหภาพโซเวียตเพื่อซื้อขายอาวุธ จนนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงการซื้อขายอาวุธระหว่างอียิปต์กับเชโกสโลวาเกียในเดือนกันยายน ค.ศ. 1955 ซึ่งอยู่ภายใต้กลุ่มกติกาสันติสัญญาวอร์ซอที่มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำเพื่อจัดหาอาวุธและเครื่องมือที่ทันสมัยให้กับอียิปต์ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องบินโจมตี รถถัง และปืนใหญ่ชนิดต่างๆ เป็นต้น¹⁵⁷ นอกจากนี้ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังได้สนับสนุนและช่วยเหลือในการฝึกฝนกลุ่มกองโจรชาวปาเลสไตน์เพื่อก่อการอย่างลับๆ ในการต่อสู้กับอิสราเอลอีกด้วย บทบาทต่างๆ ดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในโลกอาหรับเพิ่มมากยิ่งขึ้นในฐานะแกนนำชาวอาหรับผู้ต่อต้านการรุกรานของอิสราเอล¹⁵⁸

3. การประชุมบันดุงในค.ศ. 1955 และวิกฤตการณ์คลองสุเอซในค.ศ. 1956

ในระหว่างวันที่ 18-24 เมษายน ค.ศ. 1955 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เข้าร่วมการประชุมแอฟริกา-เอเชีย ณ เมืองบันดุง อินโดนีเซีย ซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำประเทศต่างๆ จาก 29 ประเทศเอกราชในแอฟริกาและเอเชีย ด้วยจุดประสงค์เพื่อจัดตั้งขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นในฐานะตัวแทนของชาวอาหรับจากทั้งประธานาธิบดียะวาหะร์ ลาล เนห์รูของอินเดีย ประธานาธิบดีโตของยูโกสลาเวีย นายกรัฐมนตรีโจว เอินไหลของจีน และประธานาธิบดีชูการ์โนของอินโดนีเซีย รวมทั้งผู้นำของประเทศต่างๆ อีกมากมายที่มีชื่อเสียงในการเรียกร้องเอกราชและอิสรภาพประเทศของตนจากการถูกครอบงำของต่างชาติ¹⁵⁹ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับของประเทศต่างๆ ต่อประธานาธิบดีนัซเซอร์ในฐานะตัวแทนชาวอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง และในมุมมองของประธานาธิบดีนัซเซอร์เองมองว่าการเข้าร่วมในขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจะทำให้อียิปต์หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับมหาอำนาจตะวันตก และในขณะเดียวกันก็สามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประเทศเอกราชต่างๆ ในแอฟริกาและเอเชียในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกอีกด้วย¹⁶⁰

¹⁵⁷ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, pp. 72-73.

¹⁵⁸ Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*, p. 28.

¹⁵⁹ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, p. 72.

¹⁶⁰ Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*, p. 29.

ในวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1956 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ยึดบริษัทคลองสุเอซให้เป็นของชาติเพื่อหารายได้ในการสร้างเขื่อนอัสวานซึ่งเป็นโครงการสำคัญที่ช่วยส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมภายในประเทศ ซึ่งก่อนหน้านี้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ไปขอความช่วยเหลือจากธนาคารโลกและสหรัฐอเมริกาเองก็ได้ตอบตกลงในการให้อียิปต์ยืมเงินเพื่อสร้างเขื่อนอัสวาน แต่ต่อมาสหรัฐอเมริกาก็ปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวหลังจากที่อียิปต์ได้แสดงสถานะต่อต้านมหาอำนาจตะวันตกโดยการให้การยอมรับจีนคอมมิวนิสต์ ให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มกบฏแอลจีเรียในการต่อต้านฝรั่งเศส และประณามมหาอำนาจตะวันตกในที่สาธารณะภายใต้แนวคิดอาหรับชาตินิยม ซึ่งต่อมาสหภาพโซเวียตก็ได้ให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์ในการสร้างเขื่อนอัสวานและแลกเปลี่ยนโดยการส่งตัวแทนทางทหารของสหภาพโซเวียตเพื่อเจรจาความร่วมมือทางทหารกับอียิปต์ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนจากการที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนต่ออียิปต์ในการสร้างเขื่อนอัสวาน¹⁶¹

การยึดบริษัทคลองสุเอซของประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้เป็นของชาติถือเป็นสัญลักษณ์ของชัยชนะของแนวคิดอาหรับชาตินิยมเหนือจักรวรรดินิยมตะวันตกและสร้างความตื่นตัวในโลกอาหรับเป็นอย่างมาก เช่น ซีเรียได้เรียกร้องให้มีการจัดประชุมคณะมนตรีด้านการเมืองของสันนิบาตอาหรับเพื่อแถลงการณ์ร่วมกันในการสนับสนุนการยึดบริษัทคลองสุเอซให้เป็นของชาติของประธานาธิบดีนัซเซอร์ และซีเรียได้จัดตั้งคณะกรรมการอาหารับซีเรียเพื่อให้การช่วยเหลือกับอียิปต์ ซึ่งจัดตั้งโดยตัวแทนจากพรรคการเมืองต่างๆ ในซีเรียเพื่อประสานงานให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์ ทั้งนี้คณะกรรมการอาหารับซีเรียยังได้เชิญชวนผู้เข้าร่วมจากองค์กรอาหรับต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนการยึดบริษัทคลองสุเอซของอียิปต์ในการประชุมที่กรุงดามัสกัส ซีเรีย ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1956 ณ อาคารรัฐสภาซีเรีย โดยมีมติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดังกล่าวในประเทศอาหรับต่างๆ และมีศูนย์กลางการทำงานของเครือข่ายคณะกรรมการของแต่ละประเทศ ณ กรุงไคโร อียิปต์ เป็นต้น¹⁶² เหตุการณ์การยึดบริษัทคลองสุเอซของอียิปต์ดังกล่าวได้ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์กลายเป็นศูนย์กลางของโลกอาหรับและเป็นผู้เติมเต็มความปรารถนาของชาวอียิปต์ ชาวอาหรับ และชาวมุสลิมในทุกๆ ห้วงมุมของโลก¹⁶³

¹⁶¹ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, pp. 39.

¹⁶² Elie Podeh, "The Struggle over Arab Hegemony after the Suez Crisis," *Middle Eastern Studies* 29, no. 1 (Jan., 1993): 92-93.

¹⁶³ Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*, p. 29.

การยึดบริษัทคลองสุเอซของประธานาธิบดีนัซเซอร์ทำให้อิสราเอลบุกโจมตีอียิปต์ผ่านคาบสมุทรซีนายในวันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 1956 ตามมาด้วยอังกฤษและฝรั่งเศส หรือที่ชาวอาหรับขนานนามว่า “ผู้รุกรานทั้งสาม” โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การเข้าควบคุมคลองสุเอซที่ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ยึดเอาเป็นของชาติกลับคืนมา เนื่องจากว่าก่อนหน้านี้คลองสุเอซแม้จะอยู่ในเขตแดนของอียิปต์ แต่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของอังกฤษและฝรั่งเศส รวมทั้งทั้งสองประเทศยังให้เงินทุนในการบริหารจัดการบริษัทคลองสุเอซอีกด้วย การเกิดสงครามระหว่างอียิปต์กับอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอลได้เกิดความตึงเครียดขึ้นในทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยสหรัฐอเมริกาพยายามเข้ามาเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการเรียกร้องให้อังกฤษและฝรั่งเศสยุติปฏิบัติการทางทหารและถอนทัพออกจากคลองสุเอซ ในขณะที่สหภาพโซเวียตได้ทำการประณามประเทศผู้รุกรานทั้งสามและให้การสนับสนุนอียิปต์โดยการขู่อิสราเอลว่าหากยังไม่ยุติการโจมตีเขตแดนของอียิปต์ สหภาพโซเวียตจะทำการยิงขีปนาวุธเพื่อโจมตีอิสราเอลแทน¹⁶⁴

ในที่สุดประเทศผู้รุกรานทั้งสามคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอลก็ได้ถอนกำลังออกจากอียิปต์ การยึดบริษัทคลองสุเอซของประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้เป็นของชาติก็สำเร็จ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับความน่าเชื่อถือและการสนับสนุนจากชาวอียิปต์และชาวอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประเทศอาหรับต่างๆ ได้ส่งจดหมายแสดงการสนับสนุนการกระทำของอียิปต์และแสดงความยินดีกับการยึดบริษัทคลองสุเอซได้สำเร็จ และก่อนหน้านี้คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจากประเทศอาหรับต่างๆ ได้แถลงจุดยืนร่วมกันในการสนับสนุนรัฐบาลอียิปต์ และยังมีซีเรียและจอร์แดนที่ได้เสนอความช่วยเหลือทางทหารกับอียิปต์ในการต่อสู้กับอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิสราเอล รวมทั้งซาอุดีอาระเบียก็ได้ยุติการส่งน้ำมันให้กับทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ชัยชนะของอียิปต์ที่ได้รับจากการยึดบริษัทคลองสุเอซทำให้อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำโลกอาหรับ เพราะอียิปต์ได้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ประเทศอาหรับอื่นๆ ไม่สามารถทำได้และมีความกล้าหาญในการเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตก ชัยชนะของอียิปต์ดังกล่าวทำให้อียิปต์ ซีเรีย ซาอุดีอาระเบีย และจอร์แดนลงนามในสนธิสัญญาการสร้างความเข้มแข็งให้กับอาหรับในเดือนมกราคม ค.ศ. 1957 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่เน้นถึงพันธะและหน้าที่รับผิดชอบที่มีร่วมกันในความร่วมมือระหว่างประเทศอาหรับด้วยกัน โดยการแสดงออกของประเทศอาหรับต่างๆ

¹⁶⁴ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, pp. 74-79.

ในการสนับสนุนอียิปต์ดังกล่าวทำให้นโยบายการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับของประธานาธิบดีนัซเซอร์เป็นไปอย่างราบรื่น¹⁶⁵

4.การจัดตั้งสหสาธารณรัฐอาหรับ (The United Arab Republic: UAR)

บทบาทการเป็นผู้นำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในโลกอาหรับมีความเข้มแข็งมากขึ้นหลังจากได้มีการจัดตั้งสหสาธารณรัฐอาหรับ ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือทางพันธมิตรระหว่างอียิปต์และซีเรียระหว่างค.ศ. 1958-1961 และการรวมตัวกันดังกล่าวถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในการสร้างเอกภาพภายใต้แนวคิดการรวมอาหรับและยังส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้นำโลกอาหรับของประธานาธิบดีนัซเซอร์อีกด้วย นอกจากนี้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังมองว่าการรวมตัวดังกล่าวระหว่างอียิปต์และซีเรียจะช่วยรักษาผลประโยชน์ของอียิปต์ในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งสหสาธารณรัฐอาหรับถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้อียิปต์บรรลุผลประโยชน์ที่ได้ตั้งไว้ ในขณะที่ซีเรียก็ยินยอมเข้าร่วมกับอียิปต์โดยการผลักดันของขบวนการชาตินิยมในซีเรียเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับซีเรียภายใต้การนำของอียิปต์เพราะซีเรียมีความเกรงกลัวขบวนการฝ่ายซ้ายที่เป็นคอมมิวนิสต์ และฝ่ายขวาที่สนับสนุนประเทศตะวันตก ตุรกีและอิรัก ทำให้ขบวนการชาตินิยมซึ่งนำโดยนายพลอาฟิฟ อัล-บิสรี และผู้นำพรรคบาธแสวงหาความร่วมมือกับประธานาธิบดีนัซเซอร์ในการรวมตัวเป็นสหภาพ ซึ่งการรวมกับอียิปต์ดังกล่าวจะทำให้ซีเรียปลอดภัยจากฝ่ายสนับสนุนคอมมิวนิสต์และฝ่ายสนับสนุนตะวันตก¹⁶⁶

อย่างไรก็ตาม สหสาธารณรัฐอาหรับเป็นการรวมตัวในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งมีระยะเวลาเพียงสามปีครึ่งเท่านั้น โดยได้ถูกยุบตัวลงในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1961 จากการถอนตัวของซีเรียเนื่องจากเกิดการรัฐประหารโดยทหารในซีเรียและคณะรัฐประหารได้ประกาศตัวเป็นอิสระจากอียิปต์¹⁶⁷

ต่อมาในระหว่างค.ศ. 1961-1967 ถือเป็นช่วงเวลาแห่งความถดถอยของแนวคิดการรวมอาหรับ เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาค โดยในช่วง 3 ปีที่อียิปต์และซีเรียรวมตัวกันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับบางประเทศเกิด

¹⁶⁵ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 40.

¹⁶⁶ Maddy-Weitzman, *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*, pp. 79-82.

¹⁶⁷ Lorenz, *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*, pp. 29-31.

ความไม่ลงรอยกันและเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สามารถคาดการณ์ได้ ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวได้แบ่งประเทศอาหรับออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายอนุรักษนิยมที่ให้การสนับสนุนระบอบกษัตริย์โดยการสนับสนุนของชาติตะวันตก ซึ่งนำโดยซาอุดีอาระเบีย และฝ่ายนิยมการปฏิวัติหรือฝ่ายนิยมสาธารณรัฐซึ่งนำโดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ของอียิปต์¹⁶⁸ โดยตั้งแต่ค.ศ. 1961-1967 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้แสดงบทบาทการเป็นผู้นำในรูปแบบใหม่โดยผ่านนโยบายการสร้างความระส่ำระสายในประเทศอาหรับที่สนับสนุนระบอบกษัตริย์และประเทศตะวันตก เช่น เลบานอน อิรัก และจอร์แดน เป็นต้น และอียิปต์ยังให้การสนับสนุนขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ในการต่อสู้กับอิสราเอลอีกด้วย ส่วนซาอุดีอาระเบียก็ได้ต่อต้านอียิปต์โดยใช้นโยบายการรวมอิสลาม (Pan-Islamic Policy) ในประเทศอาหรับต่างๆ และให้ที่หลบซ่อนและอุปถัมภ์กลุ่มขบวนการภราดรภาพมุสลิมซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลประธานาธิบดีนัสเซอร์ และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความไม่มั่นคงให้กับระบอบการปกครองของประธานาธิบดีนัสเซอร์

นอกจากนี้ ในระหว่างค.ศ. 1962-1967 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ทำการแทรกแซงในสงครามกลางเมืองในเยเมน โดยประธานาธิบดีนัสเซอร์พยายามส่งออกแนวคิดสังคมนิยมอาหรับและแนวคิดอาหรับชาตินิยมไปสู่โลกอาหรับ ทำให้ในค.ศ. 1962 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ส่งกองทัพอียิปต์ไปยังเยเมนเพื่อช่วยเหลือทหารเยเมนทำการรัฐประหารล้มระบอบกษัตริย์และจัดตั้งสาธารณรัฐในรูปแบบเดียวกับอียิปต์ ซึ่งอียิปต์และซาอุดีอาระเบียได้เข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามดังกล่าวในลักษณะของสงครามตัวแทน โดยอียิปต์ให้การสนับสนุนเยเมนเหนือ ส่วนซาอุดีอาระเบียให้การสนับสนุนเยเมนใต้¹⁶⁹ ต่อมา เพื่อรักษาสถานภาพความเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลในโลกอาหรับและส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับ รวมทั้งฟื้นฟูความเป็นเอกภาพในหมู่ชาวอาหรับในประเทศต่างๆ ทำให้ประธานาธิบดีนัสเซอร์ตัดสินใจเผชิญหน้ากับอิสราเอลในสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอล ครั้งที่ 3 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1967¹⁷⁰

3.4 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์

องค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคโดยส่วนใหญ่มักถูกจัดตั้งขึ้นด้วยเป้าหมายเพื่อดูแลและปกป้องผลประโยชน์และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศสมาชิก แต่ตามบทเรียนทาง

¹⁶⁸ Maridi Nahas, "State-Systems and Revolutionary Challenge: Nasser, Khomeini, and the Middle East," *International Journal of Middle East Studies* 17, no. 4 (Nov., 1985): 513.

¹⁶⁹ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 41.

¹⁷⁰ Darwisheh, "Regime Survival Strategies and the Conduct of Foreign Policy in Egypt," p. 46.

ประวัติศาสตร์และประสบการณ์ที่ผ่านมาในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้แสดงให้เห็นว่า มหาอำนาจคือผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุด โดยมหาอำนาจคือผู้มีอิทธิพลในการขับเคลื่อนองค์การระหว่างประเทศและชักจูงประเทศสมาชิกให้ปฏิบัติตามนโยบายของตน ตามที่ได้มีการกล่าววาทองการระหว่างประเทศระดับภูมิภาคมักถูกจัดตั้งขึ้นตามความปรารถนาของมหาอำนาจในภูมิภาคนี้ๆ ซึ่งมีลักษณะเหมือนระบบสุริยะที่ประกอบไปด้วยดาวเคราะห์ต่างๆ ที่โคจรรอบเพื่อส่งเสริมการทำงานของดวงอาทิตย์ และนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ วินสตัน เชอร์ชิล ก็ได้เคยกล่าวไว้ว่า บทบาทขององค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคคือเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมความเป็นผู้นำของมหาอำนาจ

ในกรณีของอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับก็เช่นกัน โดยเฉพาะภายใต้การนำของประธานาธิบดี นัซเซอร์ที่มองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายต่างๆ แม้ว่าประธานาธิบดีนัซเซอร์จะมีเป้าหมายด้านนโยบายต่างประเทศมากมาย แต่เป้าหมายหลักที่สำคัญคือการปกป้องอิสรภาพและเอกราชของอียิปต์ รวมทั้งเพิ่มอำนาจและอิทธิพลของอียิปต์ในโลกอาหรับ ซึ่งสันนิบาตอาหรับคือเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์บรรลุเป้าหมายในนโยบายต่างประเทศที่ได้ตั้งเอาไว้¹⁷¹ โดยมีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

3.4.1 เครื่องบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับ

การมีอิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ โดยเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการมีอิทธิพลครอบงำของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับ คือ

1. การมีอำนาจผูกขาดของอียิปต์ในการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ

ในมาตรา 12 ของกฎบัตรสันนิบาตอาหรับได้ระบุว่า “สันนิบาตอาหรับจะต้องจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับที่ประกอบด้วยเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ ผู้ช่วยเลขาธิการ และคณะผู้ทำงานในส่วนต่างๆ โดยคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับจะต้องเป็นผู้แต่งตั้งเลขาธิการสันนิบาตอาหรับโดย 2 ใน 3 ของเสียงส่วนใหญ่และเลขาธิการสันนิบาตอาหรับจะต้องเป็นผู้แต่งตั้งผู้ช่วย

¹⁷¹ Tawfig Y. Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States* (Virginia: University of Virginia, 1979), pp. 276-77.

เลขาธิการสันนิบาตอาหรับและเจ้าหน้าที่ส่วนต่างๆ ด้วยการปรึกษาหารือกับคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ ...”

ในทางปฏิบัติคณะทำงานในส่วนต่างๆ ของสันนิบาตอาหรับไม่ว่าจะเป็นเลขาธิการสันนิบาตอาหรับและเจ้าหน้าที่ส่วนอื่นๆ ล้วนแล้วแต่เป็นชาวอียิปต์ซึ่งอียิปต์มีอิทธิพลในสันนิบาตอาหรับมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง และในมาตรา 15 ของกฎบัตรสันนิบาตอาหรับได้ระบุว่า “คณะมนตรีจะต้องจัดประชุมครั้งแรก ณ ที่ทำการผู้นำรัฐบาลของอียิปต์และลำดับต่อมาจัดประชุม ณ สำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการที่อียิปต์เป็นผู้มีอำนาจและสามารถกำหนดทิศทาง การดำเนินงานส่วนต่างๆ ของสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับ¹⁷²

สำหรับเลขาธิการสันนิบาตอาหรับนั้นคือตำแหน่งสูงสุดของสันนิบาตอาหรับ แม้ว่าหน้าที่ของเลขาธิการสันนิบาตอาหรับจะเป็นการบริหารงานและการจัดสรรงบประมาณของสันนิบาตอาหรับ แต่เลขาธิการสันนิบาตอาหรับก็มีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายของสันนิบาตอาหรับอีกด้วย อีกทั้งยังสามารถใช้อิทธิพลในการโน้มน้าวประเทศสมาชิกอื่นๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศของตน ซึ่งเลขาธิการสันนิบาตอาหรับส่วนใหญ่เป็นชาวอียิปต์ และในกฎบัตรสันนิบาตอาหรับแม้ว่าจะระบุบทบาทหน้าที่ของเลขาธิการสันนิบาตอาหรับไว้เพียงแค่การบริหารจัดการและการจัดสรรงบประมาณในสันนิบาตอาหรับ แต่ในความเป็นจริงเลขาธิการสันนิบาตอาหรับยังสามารถประพฤติตนอย่างอิสระตามความคิดของตนโดยเฉพาะการมีมุมมองในประเด็นปัญหาต่างๆ ที่สำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศของตน โดยที่ผ่านมาเลขาธิการสันนิบาตอาหรับมีทั้งหมด 7 คน ซึ่ง 6 คนเป็นชาวอียิปต์ และอีก 1 คนเป็นชาวตูนิเซีย¹⁷³ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้า

¹⁷² Ibid., pp. 34-37.

¹⁷³ 6 คนเป็นชาวอียิปต์ คือ นาย Abdul Rahman Azzam (ค.ศ. 1945-1952) นาย Mohamed Abdul Khalek Hassouna (ค.ศ. 1952-1972) นาย Mohamed Riyad (ค.ศ. 1972-1979) นาย Esmat Abdul Maguid (ค.ศ. 1991-2001) นาย Amre Mahmoud Moussa (ค.ศ. 2001-2010) และเลขาธิการคนปัจจุบัน คือ นาย Nabil el-Araby (ค.ศ. 2011 ถึงปัจจุบัน) และอีก 1 คนเป็นชาวตูนิเซีย คือ นาย Al-Shazly Al-Kaleiby (ค.ศ. 1979-1990) ซึ่งเป็นผลมาจากการที่อียิปต์ถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1979 และสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับก็ได้ย้ายไปตั้งอยู่ ณ กรุงตูนิส ตูนิเซีย รายละเอียดเพิ่มเติมใน Simbar, Afzali, and Asgarian, "Geopolitical Divergence in the League of Arab States from Neorealist Point of View," pp. 328-30.

ความสัมพันธ์ระหว่างเลขาธิการสันนิบาตอาหรับกับประเทศของตนเองนั้นมีอยู่ใน 2 ด้าน คือ

ก. ความผูกพันเชื่อมโยงทางด้านอารมณ์และความรู้สึกผิดชอบต่อประเทศชาติของตนเองที่ไม่สามารถละเลยได้ เนื่องจากเลขาธิการสันนิบาตอาหรับคือพลเมืองของอียิปต์และอียิปต์ก็เป็นที่ตั้งของสันนิบาตอาหรับ

ข. ตำแหน่งเลขาธิการสันนิบาตอาหรับไม่ได้ยกเลิกความเป็นพลเมืองของประเทศชาติของตน และเลขาธิการสันนิบาตอาหรับยังมีสิทธิพิเศษในการดำเนินงานและเจรจาทางการทูตตามกฎบัตรของสันนิบาตอาหรับและข้อกำหนดภายในประเทศของตนเอง อีกทั้งเลขาธิการสันนิบาตอาหรับก็ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศของตน ทำให้เลขาธิการสันนิบาตอาหรับสามารถดำเนินงานของสันนิบาตอาหรับเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศของตน เช่น กฎหมายด้านการเกษตร การค้า และการเงินที่ถูกประกาศใช้โดยรัฐบาลอียิปต์หลังจากการปฏิวัติในค.ศ. 1952 ก็ได้ถูกนำมาใช้โดยเลขาธิการสันนิบาตอาหรับคนที่ 2 คือ นายโมฮัมหมัด อับดุล คอลิก ฮาซซันว่า ด้วยเช่นกัน

และอีกหนึ่งตัวอย่างคือ กษัตริย์อับดุลลาห์แห่งจอร์แดนได้เคยกล่าวว่าเลขาธิการคนแรกของอียิปต์ คือ นายอับเดล เราะห์มาน อัซซาม ไม่เคยลังเลใจต่อการเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ เพื่อความปลอดภัยของอียิปต์ โดยเลขาธิการอัซซามในช่วงการทำงานในสันนิบาตอาหรับได้เป็นนักนิยามการรวมอาหรับอย่างมีความเด็ดเดี่ยว ซึ่งมีแนวคิดการทำงานเพื่ออียิปต์ต้องมาก่อน โดยกล่าวว่าอียิปต์ต้องมาก่อน อาหรับเป็นที่สอง และมุสลิมเป็นที่สาม เป็นต้น¹⁷⁴

2. การช่วยเหลือด้านการเงินของอียิปต์เพื่อบริจาคเป็นงบประมาณของสันนิบาตอาหรับ

โดยส่วนใหญ่แล้วประเทศสมาชิกที่มอบเงินช่วยเหลือมากที่สุดให้กับองค์การระหว่างประเทศจะเป็นผู้มีอิทธิพลและอำนาจในองค์การดังกล่าวมากที่สุด เช่น สหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลครอบงำในสหประชาชาติ รวมทั้งในองค์การนาถรัฐอเมริกา ธนาคารโลก และองค์การกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งสหรัฐอเมริกามีอำนาจครอบงำอย่างมาก เนื่องจากสหรัฐอเมริกามีบทบาทในการช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่องค์การต่างๆ ดังกล่าวจำนวนมาก

สำหรับอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับก็เช่นกัน ตั้งแต่สันนิบาตอาหรับได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาจนกระทั่งถึงทศวรรษ 1960 อียิปต์คือประเทศที่มอบเงินช่วยเหลือด้านการเงินให้กับสันนิบาตอาหรับมากที่สุด

¹⁷⁴ Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*, pp. 39-40.

และมีอิทธิพลครอบงำในองค์การมากที่สุดด้วยเช่นกัน ซึ่งในช่วงทศวรรษ 1950 และทศวรรษ 1960 อียิปต์ถูกมองว่าเป็นประเทศที่มีความร่ำรวยมากที่สุดในบรรดาประเทศอาหรับชาติต่างๆ อียิปต์ยินดีมอบเงินช่วยเหลือเกือบครึ่งหนึ่งในงบประมาณของสันนิบาตอาหรับตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ทำให้อิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยแม้ว่าได้มีการระงับไว้ในกฎบัตรสันนิบาตอาหรับว่าสมาชิกสันนิบาตอาหรับมีความเท่าเทียมกันและมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียงเหมือนกัน แต่ในทางปฏิบัติ ขนาดจำนวนประชากร ความร่ำรวย และความแข็งแกร่งล้วนแต่มีผลต่อการเป็นผู้มีอำนาจในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับ

ดังตารางต่อไปนี้ที่ได้แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดการช่วยเหลือด้านการเงินของประเทศสมาชิกต่อสันนิบาตอาหรับจากเอกสารรายงานอย่างเป็นทางการด้านงบประมาณของสันนิบาตอาหรับ โดยงบประมาณของสันนิบาตอาหรับได้เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปีจาก 75,000 ปอนด์อียิปต์ในค.ศ. 1945 จนถึงจำนวนเงิน 1,064,681 ปอนด์อียิปต์ในทศวรรษ 1970 ซึ่งอียิปต์เป็นประเทศผู้ให้การสนับสนุนรายใหญ่ที่สุด โดยในตารางแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นและการลดลงของเงินสนับสนุนของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับเป็นเปอร์เซ็นต์ ระหว่างค.ศ. 1945-1970¹⁷⁵ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนเงินบริจาคของประเทศสมาชิกเพื่อเป็นงบประมาณให้กับสันนิบาตอาหรับ

ประเทศ	จำนวนการสนับสนุนด้านการเงินของประเทศสมาชิกต่อปี					
	1945	1954	1958	1962	1967	1970
แอลจีเรีย	-----	-----	-----	-----	6.00	6.20
อียิปต์	42.00	40.00	50.29	25.73	23.73	15.16
อิรัก	20.00	17.00	15.98	10.94	12.00	12.20
จอร์แดน	3.00	3.00	2.82	1.93	1.93	1.50
คูเวต	-----	-----	-----	13.00	15.50	15.00
เลบานอน	6.00	6.00	5.64	3.85	3.85	3.00
ลิเบีย	-----	2.00	1.88	1.29	4.24	13.30
โมร็อกโก	-----	-----	-----	13.68	7.99	7.25
ซาอุดีอาระเบีย	7.00	15.50	14.57	9.97	12.47	12.47
ซูดาน	-----	-----	6.00	4.11	4.11	4.25

¹⁷⁵ Ibid., pp. 46-48.

ซีเรีย	16.00	13.50	-----	8.69	4.00	3.00
ตูนิเซีย	-----	-----	-----	4.88	4.67	4.67
เยเมน (เหนือ)	6.00	3.00	2.82	1.93	.50	1.00
เยเมน (ใต้)	-----	-----	-----	-----	-----	1.00
คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ (%)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : Tawfig Y. Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States* (Virginia: University of Virginia, 1979), p. 49.

ตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอียิปต์คือประเทศผู้บริจาคเงินช่วยเหลือด้านการเงินต่อสันนิบาตอาหรับมากที่สุด แม้ว่าในระหว่างค.ศ. 1967-1970 เงินบริจาคจะลดลง แต่ก็ยังเป็นประเทศที่บริจาคเงินสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่นๆ ในสันนิบาตอาหรับ ทำให้อียิปต์เป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลสูงสุดในสันนิบาตอาหรับในช่วงทศวรรษ 1950 ถึง 1960¹⁷⁶

3.สถานที่ตั้งของสันนิบาตอาหรับอยู่ ณ กรุงไคโร และพนักงานส่วนใหญ่เป็นชาวอียิปต์

องค์การระหว่างประเทศส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสภาพแวดล้อมที่เป็นสถานที่ตั้ง โดยต้องพึ่งพาประเทศเจ้าบ้านในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ที่สำคัญ ซึ่งสันนิบาตอาหรับมีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงไคโร อียิปต์ โดยสาเหตุที่กรุงไคโรได้รับเลือกให้เป็นสถานที่จัดตั้งสำนักงานใหญ่สันนิบาตอาหรับนั้นเป็นเพราะอังกฤษซึ่งเป็นผู้ผลักดันให้มีการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับมองว่าอียิปต์คือศูนย์กลางของอิทธิพลในโลกอาหรับ จึงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับในอียิปต์ กษัตริย์อับดุลลาห์แห่งจอร์แดนได้เคยเขียนจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีอียิปต์ มุสตาฟา นะห์ฮาสาเกี่ยวกับการเป็นผู้นำโลกอาหรับของอียิปต์ว่าสาเหตุที่กรุงไคโรได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่สันนิบาตอาหรับนั้นเนื่องจากจำนวนประชากรของอียิปต์ที่มีจำนวนมาก ประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ มีอิทธิพลในแวดวงการสื่ออาหรับ เป็นศูนย์กลางของการศึกษาและกิจกรรมต่างๆ ของปัญญาชนชาวอาหรับ เป็นต้น ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ จำนวนประชากร และเศรษฐกิจ ทำให้อียิปต์ได้รับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประเทศอาหรับอื่นๆ ให้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่สันนิบาตอาหรับตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 10 ของกฎบัตรสันนิบาตอาหรับว่า “กรุงไคโรจะเป็นที่ตั้งถาวรของสำนักงานใหญ่สันนิบาตอาหรับ”

¹⁷⁶ Ibid., pp. 49-50.

การจัดตั้งสำนักงานถาวรของสันนิบาตอาหรับ ณ กรุงไคโรนั้นได้สร้างคุณประโยชน์ให้กับ อียิปต์เป็นอย่างมาก โดยสำนักงานใหญ่สันนิบาตอาหรับเป็นสถานที่ทำงานของคณะมนตรีและ เลขาธิการสันนิบาตอาหรับ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการจัดการประชุมต่างๆ นอกจากนี้ อียิปต์ยังได้รับ ผลประโยชน์ทางการเงินจากการเป็นที่ตั้งของสันนิบาตอาหรับ โดยมีการหมุนเวียนเงินทุนและ งบประมาณในส่วนต่างๆ ของสันนิบาตอาหรับผ่านค่าเงินปอนด์อียิปต์ ซึ่งเพิ่มมูลค่าให้กับค่าเงินของ อียิปต์และเพิ่มรายได้มากขึ้นจากการแลกเปลี่ยนค่าเงินต่างประเทศ¹⁷⁷ อีกทั้งการจัดตั้งสันนิบาต อาหรับ ณ กรุงไคโรยังสร้างความได้เปรียบให้กับอียิปต์ในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเชื้อเชิญบุคคล สำคัญของประเทศต่างๆ มาเยี่ยมเยียนอียิปต์ ซึ่งเป็นการเพิ่มชื่อเสียงให้กับอียิปต์ในหมู่ชาวอาหรับอีก ด้วย

สำหรับเจ้าหน้าที่ของสันนิบาตอาหรับส่วนใหญ่เป็นชาวอียิปต์ โดยเลขาธิการสันนิบาต อาหรับเป็นผู้ดูแลซึ่งมีอำนาจในการแต่งตั้งด้วยการเห็นชอบของคณะมนตรี ในขณะที่เดียวกันก็มี เจ้าหน้าที่บางส่วนที่เลขาธิการสันนิบาตอาหรับใช้อำนาจเต็มในการแต่งตั้ง โดยเลขาธิการสันนิบาต อาหรับได้ใช้อำนาจในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงเพื่อเป็นกำลังสนับสนุนในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของอียิปต์ได้อย่างง่ายดาย เช่น ในปลาย ค.ศ. 1953 เลขาธิการฮาซซัวน่า ได้เขียนคำขอไปยังรัฐบาลอียิปต์เพื่อขอให้อนุมัตินายอับเดล มุนอิม มุสตาฟา ซึ่งเป็นคนที่ตนเองเสนอ เป็นรองเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ โดยภายใน 48 ชั่วโมงอียิปต์ก็ทำการอนุมัติตามคำขอดังกล่าว และภายในระยะเวลา 2 เดือนคณะกรรมการด้านการเมืองและคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ ก็ได้ เห็นชอบบุคคลที่ได้ถูกนำเสนอชื่อมาให้เป็นรองเลขาธิการสันนิบาตอาหรับตามความต้องการของ เลขาธิการสันนิบาตอาหรับ และในส่วนของผู้ช่วยเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ ดร.ชาฮิด โนฟาล ซึ่งเป็น ชาวอียิปต์ก็ผ่านกระบวนการแต่งตั้งเหมือนดังกล่าวเช่นกัน นอกจากนี้ เลขาธิการสันนิบาตอาหรับยัง ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่จำนวนมากที่เป็นชาวอียิปต์ในตำแหน่งต่างๆ ในสันนิบาตอาหรับด้วยเช่นกัน

หากวิเคราะห์เชิงสถิติแล้วจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ในสันนิบาตอาหรับจะเป็นชาว อียิปต์ โดยในค.ศ. 1953 มีจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 135 คน ในค.ศ. 1956 มีจำนวน 211 คน ในค.ศ. 1963 มีจำนวน 233 คน ในค.ศ. 1967 มีจำนวน 359 คน และในค.ศ. 1970 มีจำนวน 394 คน เป็น ต้น ซึ่งจากการคำนวณตัวเลขอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการแสดงให้เห็นว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็น ชาวอียิปต์ เช่น ใน ค.ศ. 1964 มีจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 150 คน เป็นชาวอียิปต์ 92 คน เป็นต้น นั้น

¹⁷⁷ Ibid., pp. 50-53.

หมายความว่าหากคิดเป็นตัวเลขเฉลี่ยจะเห็นว่า 61.3% เป็นเจ้าหน้าที่ชาวอียิปต์ และเช่นเดียวกันในบางปีมีจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 235 คน เป็นชาวอียิปต์ 176 คนหรือประมาณ 75% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นอัตราส่วนของเจ้าหน้าที่ชาวอียิปต์ที่มีค่อนข้างสูง¹⁷⁸

นอกจากนี้ อียิปต์ยังมีอิทธิพลในแวดวงของสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์อียิปต์ วิทยุเคโร และรายการโทรทัศน์ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในโลกอาหรับ โดยอียิปต์มองว่าสื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยการรับข้อมูลข่าวสารของสันนิบาตอาหรับไม่ว่าจะผ่านการอ่าน การฟัง และการรับชมแล้วแต่ส่งผลต่อท่าทีการดำเนินนโยบายของสันนิบาตอาหรับและมีผลต่อความคิดของประชาชนชาวอาหรับด้วยเช่นกัน ในสันนิบาตอาหรับมีกลไกที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาเพื่อกระจายข่าวสารในโลกอาหรับ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของเลขาธิการสันนิบาตอาหรับ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ของสันนิบาตอาหรับ และเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนชาวอาหรับต่อสันนิบาตอาหรับ อีกทั้งสันนิบาตอาหรับยังได้ใช้สื่อในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการรวมอาหรับด้วยเช่นกัน ซึ่งจุดประสงค์ทั้งหมดดังกล่าวของสันนิบาตอาหรับได้สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ รวมทั้งกลไกด้านข้อมูลข่าวสารของสันนิบาตอาหรับก็ได้มีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับแวดวงสื่อของอียิปต์อีกด้วย¹⁷⁹

4. บุคลิกลักษณะของประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่มีอิทธิพลต่อท่าทีและทิศทางการดำเนินนโยบายของสันนิบาตอาหรับ

ประธานาธิบดีนัซเซอร์มีคุณลักษณะที่เฉพาะและโดดเด่นกว่าผู้นำอาหรับประเทศอื่นๆ โดยมีความมั่นใจ เชื่อ และบุคลิกลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในโลกอาหรับและในอียิปต์

ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับความนิยมมาตั้งแต่เริ่มมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในอียิปต์ เช่น ในวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1952 กองทัพอียิปต์ได้ขับไล่กษัตริย์ฟารูกภายใต้การนำของนายพลมุฮัมหมัด นาอิบ โดยในนาม แต่ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากทั้งกองทัพและประชาชนคือ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์เป็นคนที่มีความกระตือรือร้นและเด็ดเดี่ยว รวมถึงมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นซึ่งทำให้ชนะใจเพื่อนร่วมงานและประชาชนชาวอียิปต์ แม้แต่

¹⁷⁸ Ibid., pp. 53-54.

¹⁷⁹ Ibid., pp. 57-58.

อดีตประธานาธิบดีนาอียิปที่ถูกประธานาธิบดีนัซเซอร์ขับไล่ออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีก็ได้กล่าวชื่นชมประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่ปฏิเสธรากษัตริย์และการลงโทษกษัตริย์ฟารูก เป็นต้น

หลังจากการลาออกของอดีตประธานาธิบดีนาอียิปเพียงไม่นาน ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้แต่งตั้งตนเองเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้มีอำนาจเต็มในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศภายนอก และตั้งแต่อียิปต์อยู่ภายใต้การกดขี่ของต่างชาติโดยเฉพาะอังกฤษมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ประกาศกร้าวต่ออารักขารัฐของต่างชาติ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศตั้งแต่นั้นมา และจากคุณลักษณะที่มีบารมีของประธานาธิบดีนัซเซอร์ทำให้ประชาชนให้การสนับสนุนและส่งเสริมแนวทางการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัซเซอร์เป็นอย่างมาก

จนกระทั่ง ค.ศ. 1954 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ขยายอิทธิพลของตนเองไปสู่โลกอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้สร้างความเข้มแข็งด้านอำนาจ ทำลายศัตรู และสร้างความมั่นคงปลอดภัยในดินแดนอียิปต์โดยของชาวอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ใช้พลังและความตั้งใจในการแผ่อิทธิพลของอียิปต์ไปสู่ประเทศอาหรับต่างๆ และเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนชาวอาหรับภายใต้ศติพจน์ที่เรียกว่า “ชาติอาหรับ” ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในค.ศ. 1955 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ตระหนักว่าการรักษาความมั่นคงของประเทศ รวมถึงเกียรติภูมิของตนเองจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับอื่นๆ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ใช้แนวคิดการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชนชาวอาหรับในแต่ละประเทศ¹⁸⁰

หลังจากการดำเนินนโยบายแผ่อิทธิพลของอียิปต์ไปสู่ประเทศอาหรับต่างๆ รวมทั้งดำเนินนโยบายขับไล่ต่างชาติออกจากดินแดนชาวอาหรับ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของอาหรับชาตินิยม และต่อมาก็ได้กลายเป็นผู้นำของขบวนการอาหรับชาตินิยมในประเทศอาหรับต่างๆ เพราะอียิปต์ในสายตาของประเทศอาหรับต่างๆ มองว่าอียิปต์เป็นความหวังที่จะทำให้เป้าหมายของกลุ่มอาหรับชาตินิยมบรรลุผลสำเร็จซึ่งก็คือการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ นอกจากนี้ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังใช้ประโยชน์จากเครื่องมือด้านสื่อของอียิปต์ที่มีอิทธิพลอย่างมากในโลกอาหรับ ซึ่งก็คือวิทยุกระจายเสียงแห่งอาหรับที่ถูกกระจายเสียงไปในประเทศอาหรับต่างๆ โดยผลจากการได้รับ

¹⁸⁰ Ibid., pp. 58-61.

ข่าวสารดังกล่าวของประชาชนชาวอาหรับทำให้อียิปต์ถูกมองว่าเป็นผู้นำทางและเป็นแรงบันดาลใจของชาวอาหรับทั้งหมด

ตัวอย่างคำพูดของประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่ได้เคยกล่าวไว้ในวิทยุกระจายเสียงคือ นโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับนั้นมีเป้าหมายเพื่อสร้างเอกภาพในโลกอาหรับและทำให้ชาติอาหรับเป็นหนึ่งเดียว เรา (ประธานาธิบดีนัซเซอร์) มีความหวังว่าระบบการป้องกันตนเองจะเกิดขึ้นในโลกอาหรับ เพราะมันจะนำไปสู่การเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศอาณานิคมและชาติอื่นๆ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ เป็นต้น คำพูดดังกล่าวได้กระจายเสียงไปในโลกอาหรับหลายครั้งและประชาชนชาวอาหรับก็เชื่อตามความคิดดังกล่าวที่ประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการส่งสาส์นถึง คำพูดดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์กลายเป็น “บุรุษผู้ถูกกำหนดมาโดยพระเจ้า” ในสายตาของชาวอาหรับ ในขณะเดียวกันก็ถูกขนานนามว่าเป็นวีรบุรุษหรือซูเปอร์แมนผู้ที่ย่างกรายไปในทะเลทรายที่แห้งแล้งก็จะกลายเป็นเขียวชอุ่มและเมื่อเผชิญหน้ากับจักรวรรดินิยมก็ทำให้พ่ายแพ้อย่างราบคาบ (มาจากคำกล่าวในเพลงของชาวอียิปต์)

ความเป็นที่ชื่นชอบของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เพิ่มมากขึ้นผ่านเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น เช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งในกติกาสันธิสัญญาแบกแดด เหตุการณ์การโจมตีกาซ่า การประชุมบันดุง การทำข้อตกลงด้านอาวุธกับสหภาพโซเวียต การยึดคลองสุเอซ การจัดตั้งสหสาธารณรัฐอาหรับ และการเป็นเจ้าภาพจัดประชุมต่างๆ ในฐานะผู้นำของขบวนการอาหรับชาตินิยม ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้รับความนิยมจากประชาชนชาวอาหรับมากขึ้นและประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ได้กลายเป็นผู้นำโลกอาหรับอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง¹⁸¹

ดังนั้น บุคลิกลักษณะที่มีความโดดเด่นของประธานาธิบดีนัซเซอร์และมีความกล้าหาญในการเป็นผู้นำขับเคลื่อนโลกอาหรับเพื่อต่อสู้กับต่างชาติ ทำให้ประเทศอาหรับต่างๆ และองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยเฉพาะสันนิบาตอาหรับให้การยอมรับกับแนวทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์และอยู่ภายใต้อิทธิพลของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์มีผลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายของสันนิบาตอาหรับ¹⁸²

¹⁸¹ Ibid., pp. 61-73.

¹⁸² ประธานาธิบดีนัซเซอร์สามารถใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ได้ในระยะเวลาที่ยาวนานเนื่องจากปัจจัย 6 ประการ คือ

ประการแรก บุคลิกลักษณะและบารมีของประธานาธิบดีนixon ในการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ บารมีของประธานาธิบดีนixon เป็นที่ดึงดูดอย่างมากในสายตาประชาชนชาวอาหรับ ประธานาธิบดีนixon ใช้คุณลักษณะดังกล่าวเพื่อผลประโยชน์ด้านการเมืองและจิตวิทยา โดยประธานาธิบดีนixon ได้ใช้ภาษาบ้านๆ ในการสื่อสารกับประชาชนชาวอาหรับและประชาชนก็ชื่นชมอย่างมาก ประธานาธิบดีนixon ได้โน้มน้าวประชาชนชาวอาหรับว่าลัทธิจักรวรรดินิยมต้องการกำจัดตนเองเนื่องจากเป็นชาวอาหรับคนแรกที่มีอิทธิพลในการต่อต้านมหาอำนาจและต่างชาติ ซึ่งประชาชนชาวอาหรับก็สนับสนุนประธานาธิบดีนixon และเชื่อมั่นในคำกล่าวอ้างของประธานาธิบดีนixon และส่งผลให้สมาชิกสันนิบาตอาหรับยอมรับและเชื้อฟิงประธานาธิบดีนixon ด้วยเช่นกัน

ประการที่สอง อียิปต์มีบทบาทมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ โดยมีเลขาธิการสันนิบาตอาหรับและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ เป็นชาวอียิปต์เป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าผู้มีตำแหน่งสูงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่เป็นชาวอียิปต์จะภักดีและซื่อสัตย์ต่อสันนิบาตอาหรับและทำงานเพื่อผลประโยชน์ของชาวอาหรับ แต่จากการมีเชื้อชาติเป็นชาวอียิปต์ทำให้ความรู้สึกที่แท้จริงมีความภักดีและซื่อสัตย์ต่อประเทศอียิปต์มากกว่าและพร้อมที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนประเทศตนเอง

ประการที่สาม สมาชิกเกิดเป็นขั้วและแบ่งเป็นฝักฝ่ายในสันนิบาตอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีนixon ใช้ประโยชน์จากความขัดแย้งดังกล่าวในการเรียกร้องการสนับสนุนและแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในการจัดการกับปัญหาต่างๆ เช่น ในค.ศ. 1956 สมาชิกสันนิบาตอาหรับแบ่งออกเป็นสองขั้ว คือ ซาอุดีอาระเบีย เยเมน และอียิปต์ ส่วนอีกฝ่ายก็เป็นประเทศในเครือราชวงศ์ฮาซิดคือ อิรักและจอร์แดน โดยอียิปต์ได้รับแรงสนับสนุนจากทั้งซีเรียและเลบานอน ทำให้อียิปต์มีอำนาจเหนืออีกฝ่ายและมีอิทธิพลครอบงำสันนิบาตอาหรับ เป็นต้น

ประการที่สี่ ประธานาธิบดีนixon ใช้ความรู้สึกต่อต้านชาติตะวันตกในการเอาชนะใจสมาชิกสันนิบาตอาหรับ โดยประธานาธิบดีนixon ให้คำปราศรัยทุกครั้งด้วยการกระตุ้นชาวอาหรับว่าอย่าไว้ใจประเทศตะวันตกและโน้มน้าวความคิดต่อประชาชนชาวอาหรับว่าชาติตะวันตกคือต้นเหตุของปัญหาและความวุ่นวายต่างๆ ในโลกอาหรับ ซึ่งทำให้ชาติอาหรับอ่อนแอและไร้ความสามารถในการปกครอง โดยชาติสมาชิกและประชาชนชาวอาหรับในประเทศต่างๆ ก็เห็นพ้องกับคำพูดของประธานาธิบดีนixon

ประการที่ห้า ประธานาธิบดีนixon ใช้ความรู้สึกของการเกลียดชังอิสราเอลเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความนิยมของอียิปต์ โดยตั้งแต่ได้มีการจัดตั้งรัฐอิสราเอลในดินแดนของชาวอาหรับปาเลสไตน์ ชาวอาหรับมองว่ารัฐอิสราเอลเป็นเครื่องมือของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกและการกระทำดังกล่าวเป็นการลบหลู่เกียรติยศของชาวอาหรับ ซึ่งการให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาปาเลสไตน์ของประธานาธิบดีนixon ส่งผลต่อความรู้สึกของชาวอาหรับโดยตรงและดึงดูดความสนใจและการสนับสนุนจากชาติอาหรับอย่างท่วมท้น

ประการที่หก ประธานาธิบดีนixon ใช้แนวคิดการรวมอาหรับเป็นเครื่องมือในการเพิ่มอิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมและประธานาธิบดีนixon ก็เป็นสัญลักษณ์ของแนวคิดดังกล่าว โดยตั้งแต่ชาวอาหรับมองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นสัญลักษณ์ของแนวคิดความเป็นเอกภาพของอาหรับและประธานาธิบดีนixon เองก็เป็นแกนนำผลักดันแนวคิดดังกล่าว ทำให้ประชาชนรู้สึกคล้อยตามและเชื้อฟิงประธานาธิบดีนixon นอกจากนี้ ประธานาธิบดีนixon ยังได้ใช้สื่ออียิปต์ในการโฆษณาและเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ

3.4.2 เหตุการณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้นิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของประธานาธิบดีนัซเซอร์

1. เหตุการณ์การลงนามในกติกาสนธิสัญญาแบกแดดในค.ศ. 1955

เมื่ออิรักลงนามในกติกาสนธิสัญญาแบกแดดในค.ศ. 1955 ประธานาธิบดีนัซเซอร์มองว่า กติกาสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อสถานะของตนเองในโลกอาหรับ ในช่วงแรกประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ใช้วิธีการส่งตัวแทนส่วนตัวทางการทูตไปยังกรุงแบกแดดเพื่อโน้มน้าวให้ผู้นำอิรักไม่ลงนามในกติกาสนธิสัญญาดังกล่าว เพราะกติกาสนธิสัญญาฉบับดังกล่าวจะช่วยปกป้องผลประโยชน์ให้กับชาติตะวันตกและประเทศต่างๆ ที่ไม่ใช่อาหรับในโลกอาหรับ และประธานาธิบดีนัซเซอร์มีความเชื่อว่าการลงนามในกติกาสนธิสัญญาดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มอำนาจและอิทธิพลของอิรักในโลกอาหรับ โดยเฉพาะหากประเทศอาหรับอื่นๆ เข้าร่วมด้วย

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ประสบกับความล้มเหลว หลังจากนั้นประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ได้ใช้วิธีที่สองคือ ใช้ประโยชน์จากการประชุมระดับนายกรัฐมนตรีของประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับที่จัดขึ้น ณ กรุงเวียงการต่างประเทศอียิปต์ภายใต้การเป็นประธานของประธานาธิบดีนัซเซอร์ และด้วยการช่วยเหลือของเลขาธิการสันนิบาตอาหรับประธานาธิบดีนัซเซอร์สามารถโน้มน้าวผู้นำอาหรับประเทศต่างๆ ว่ากติกาสนธิสัญญาแบกแดดดังกล่าวขัดแย้งกับสนธิสัญญาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับและขัดกับข้อตกลงด้านความมั่นคงร่วมกันของชาติอาหรับ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ยกมาตรา 10 ขึ้นมาอ้างว่าการทำสนธิสัญญาใดๆ ก็ตามของรัฐสมาชิกจะต้องไม่ขัดแย้งกับสนธิสัญญาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์ประสบผลสำเร็จในการดำเนินนโยบายของตนผ่านสันนิบาตอาหรับ และใช้วิธีการกดดันทางการทูตและเรียกร้องโดยสาธารณชนเพื่อให้โดดเดี่ยวอิรักจากโลกอาหรับ ซึ่งการถูกโดดเดี่ยวดังกล่าวของอิรักจากโลกอาหรับนำไปสู่การล้มล้างระบอบกษัตริย์ในอิรักในค.ศ. 1958 และส่งผลให้กติกาสนธิสัญญาแบกแดดเกิดความวุ่นวายในเวลาต่อมา¹⁸³

ดังนั้น การใช้นิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือจึงมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ซึ่งสามารถยับยั้งประเทศอาหรับอื่นๆ ในการเข้าร่วมกติกาสนธิสัญญา

เพื่อให้ได้รับความนิยมนอกจากชาวอาหรับ ทำให้สมาชิกสันนิบาตอาหรับต้องยอมรับแนวทางการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibid., pp. 283-88.

¹⁸³ Hasou, *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*, pp. 68-85.

แบกแดดและโตเด็ยวอิรักจากโลกอาหรับอย่างประสบผลสำเร็จ และจากการใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือในค.ศ. 1955 และระบอบกษัตริย์ในอิรักถูกโค่นล้ม ทำให้ประธานาธิบดีนัสเซอร์มีอำนาจและอิทธิพลเพิ่มขึ้นในสันนิบาตอาหรับและสร้างความอ่อนแอให้กับประเทศอาหรับที่เป็นคู่แข่งทางอุดมการณ์คือราชวงศ์ฮาซิมิต¹⁸⁴

2. สงครามกลางเมืองในเลบานอนในค.ศ. 1958

สงครามกลางเมืองในเลบานอนได้บานปลายสู่วิกฤติระหว่างประเทศซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมหาอำนาจในภูมิภาค รวมถึงมหาอำนาจต่างๆ ของโลกอีกด้วย โดยเลบานอนได้กล่าวหาประธานาธิบดีนัสเซอร์และสหสาธารณรัฐอาหรับว่าทำการแทรกแซงกิจการภายในเลบานอนและทำให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศ รัฐบาลเลบานอนจึงได้ร้องทุกข์ไปยังสันนิบาตอาหรับเป็นอันดับแรกในฐานะองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อช่วยจัดการกับปัญหาดังกล่าว แต่ต่อมาเมื่อสันนิบาตอาหรับได้เสนอทางออกและทางแก้ไขที่เสนอโดยรัฐบาลอียิปต์ เลบานอนก็ได้ปฏิเสธเนื่องจากเป็นคู่กรณีโดยตรงและทางออกที่เสนอมานี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ทำให้เลบานอนร้องทุกข์ไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ¹⁸⁵ แต่ประธานาธิบดีนัสเซอร์ก็ได้ปฏิเสธและขัดขวางการร้องทุกข์ของเลบานอนไปยังคณะมนตรีความมั่นคงโดยจำกัดควบคุมปัญหาดังกล่าวให้อยู่ภายใต้การจัดการของสันนิบาตอาหรับที่ประธานาธิบดีนัสเซอร์สามารถควบคุมดูแลได้ ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้กล่าวหาเลบานอนว่าพยายามมองข้ามองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎบัตรสหประชาชาติในมาตรา 52 วรรค 2 พร้อมกับคัดค้านเลบานอนที่เสนอเรื่องไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในขณะที่เลขาธิการสันนิบาตอาหรับก็ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเลื่อนเวลาการพิจารณาประเด็นปัญหาดังกล่าวออกไปจนกระทั่งสันนิบาตอาหรับสามารถที่จะจัดการกับปัญหาดังกล่าวในเบื้องต้น

ต่อมาหลังจากการประชุม 6 ครั้งของคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ ประธานาธิบดีนัสเซอร์ก็ได้นำเสนอทางแก้ไขเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว ทำให้เลบานอนนำปัญหาดังกล่าวสู่ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากเลขาธิการสันนิบาตอาหรับได้เสนอแผนการแก้ไขปัญหาลेบานอนต่อสหประชาชาติ โดยการดำเนินงานของสันนิบาตอาหรับดังกล่าวเป็นไปตามเป้าหมายใน

¹⁸⁴ Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*, pp. 277-78.

¹⁸⁵ Hasou, *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*, pp. 89-108.

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ และประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกอาหรับต่างๆ สนับสนุนแผนการแก้ไขปัญหาของสันนิบาตอาหรับซึ่งต่อมาได้รับการเห็นชอบอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ ดังนั้น สันนิบาตอาหรับจึงประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวสมาชิกในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเพื่อให้ตอบรับแนวทางแก้ไขปัญหาของสันนิบาตอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการของประธานาธิบดีนัซเซอร์ ทำให้เลบานอนจึงต้องจำใจยอมรับแผนการดังกล่าวของสันนิบาตอาหรับในที่สุด¹⁸⁶

3.กรณีพิพาทระหว่างซีเรียและอียิปต์ในค.ศ. 1961

หลังจากการรวมตัวของซีเรียและอียิปต์เป็นสหสาธารณรัฐอาหรับในค.ศ. 1958 ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างทั้งสองประเทศก่อนที่จะยุบลงในค.ศ. 1961 โดยซีเรียมองว่าประเทศตนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประธานาธิบดีนัซเซอร์อย่างสมบูรณ์และเกิดความขัดแย้งภายในประเทศระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนระบอบนัซเซอร์กับกลุ่มผู้ต้องการแยกตัวออกจากการครอบงำของอียิปต์ ซึ่งต่อมารัฐบาลซีเรียก็ได้นำเรื่องเสนอต่อสันนิบาตอาหรับเพื่อออกมาตรการขั้นเด็ดขาดเพื่อลดอิทธิพลของอียิปต์ แต่อียิปต์ก็ได้คัดค้านอย่างแข็งกร้าวและกดดันให้คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับยกเลิกการประชุมและการหารือทุกอย่างที่เกี่ยวกับปัญหาซีเรียที่มีประธานาธิบดีนัซเซอร์เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ภายใต้การกดดันของอียิปต์คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับก็ได้กดดันให้ซีเรียตอบรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงต่อความต้องการของซีเรียและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในซีเรียได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในกรณีของเลบานอน

ต่อมาประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ได้เร่งรัดคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับให้ทำการประณามผู้ปกครองซีเรียและทำการข่มขู่ว่าหากสันนิบาตอาหรับไม่ทำตามความต้องการของอียิปต์ อียิปต์จะทำการถอนตัวออกจากสันนิบาตอาหรับ ซึ่งรวมถึงการตัดงบประมาณช่วยเหลือด้านการเงินต่อสันนิบาตอาหรับด้วยเช่นกัน เลขาธิการสันนิบาตอาหรับจึงได้พยายามไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ พร้อมกับเกรงกลัวต่อการข่มขู่ของอียิปต์ว่าหากอียิปต์ถอนตัวออกจากสันนิบาตอาหรับจะทำให้กลไกการทำงานต่างๆ ของสันนิบาตอาหรับเป็นอัมพาต¹⁸⁷ เพราะอิทธิพลของอียิปต์ ณ ช่วงเวลานั้นสามารถทำให้กลไกต่างๆ ของสันนิบาตอาหรับหยุดชะงักลงและประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับก็

¹⁸⁶ Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*, pp. 278-79.

¹⁸⁷ Ibid., pp. 279-81.

จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าวเพื่อสร้างความพอใจให้กับประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยในที่ประชุม คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับได้ปฏิเสธคำร้องของซีเรียและไม่สนใจต่อคำเตือนของซีเรียว่าอียิปต์กำลังใช้อิทธิพลครอบงำสันนิบาตอาหรับ ซึ่งคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับก็ได้ตอบรับและยินยอมต่อข้อเรียกร้องของอียิปต์เพราะหากปราศจากการเป็นสมาชิกของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับก็ไม่มี ความสำคัญใดๆ

หลังจากการประชุมคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับเพียง 2 อาทิตย์ คณะมนตรีสันนิบาตอาหรับ ได้แต่งตั้งนายโมฮัมหมัด อับดุล คอลิก ฮาซซัวน่า เป็นเลขาธิการสันนิบาตอาหรับอีกสมัยซึ่งถูกมองว่า เป็นสัญลักษณ์ในฐานะตัวแทนของประธานาธิบดีนัสเซอร์ อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีนัสเซอร์ก็จะยังไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ ของสันนิบาตอาหรับจนกว่าซีเรียจะถอนคำร้องในการต่อต้านอียิปต์และ ประธานาธิบดีนัสเซอร์ และอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนอกจากประธานาธิบดีนัสเซอร์จะใช้อิทธิพล ครอบงำสันนิบาตอาหรับโดยการยับยั้งแนวทางทางแก้ไขของคณะมนตรีสันนิบาตอาหรับที่ขัดแย้งต่อ เป้าหมายในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์แล้ว ประธานาธิบดีนัสเซอร์ยังใช้การข่มขู่ในการทำให้ กลไกการทำงานของสันนิบาตอาหรับหยุดชะงักลงอีกด้วย ซึ่งทำให้ประเทศอาหรับต่างๆ ต้อง ตอบสนองต่อความต้องการของประธานาธิบดีนัสเซอร์¹⁸⁸

4. สงครามกลางเมืองในเยเมนในค.ศ. 1962-67¹⁸⁹

สงครามกลางเมืองในเยเมนเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนระบอบกษัตริย์และกลุ่ม ผู้ต้องการล้มล้างระบอบกษัตริย์หรือกลุ่มผู้สนับสนุนระบอบสาธารณรัฐ โดยในค.ศ. 1962 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ส่งกองทัพอียิปต์ไปเยเมนเพื่อให้ความช่วยเหลือกับทหารเยเมนทำการ รัฐประหารล้มระบอบกษัตริย์และจัดตั้งสาธารณรัฐในรูปแบบเดียวกับอียิปต์ โดยอียิปต์และ ชาอูคูดอาระเบียได้เข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามดังกล่าวในลักษณะของสงครามตัวแทน ซึ่งอียิปต์ สนับสนุนเยเมนเหนือ ส่วนชาอูคูดอาระเบียสนับสนุนเยเมนใต้

ต่อมาในค.ศ. 1963 ประธานาธิบดีนัสเซอร์ได้ใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือเพื่อรับรอง ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐในเยเมน โดยให้การยอมรับเยเมนเหนือเป็นตัวแทนอย่างถูกต้อง ในสันนิบาตอาหรับ เนื่องจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ไม่สามารถประเมินถึงผลประโยชน์ในสงครามกลาง เมืองเยเมนที่ยึดเยื้อได้อย่างชัดเจนเพราะอียิปต์ได้สูญเสียกำลังพลและงบประมาณในสงครามจำนวน

¹⁸⁸ Hasou, *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*, pp. 112-32.

¹⁸⁹ *Ibid.*, pp. 136-58.

มาก ต่อมาเมื่อสหรัฐอเมริกาและสหประชาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในเยเมนแต่ประสบกับความล้มเหลว ประธานาธิบดีนิกซันเซอร์จึงใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมืออีกครั้งในการจัดการปัญหาดังกล่าว โดยประธานาธิบดีนิกซันเซอร์ได้สนับสนุนการดำเนินงานของสันนิบาตอาหรับซึ่งนำโดยเลขาธิการสันนิบาตอาหรับในการเจรจาหรือกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะซาอุดีอาระเบีย ซึ่งโดยนัยยะแล้วสันนิบาตอาหรับกำลังดำเนินตามนโยบายของอียิปต์เพื่อโน้มน้าวให้ซาอุดีอาระเบียให้การยอมรับต่อระบอบสาธารณรัฐในเยเมน

อย่างไรก็ตาม ซาอุดีอาระเบียภายใต้การนำของกษัตริย์ไฟซอลไม่ได้มีนโยบายสนับสนุนอียิปต์เหมือนในทศวรรษ 1950 ที่ซาอุดีอาระเบียต้องร่วมมือกับอียิปต์ในการต่อต้านอิทธิพลของราชวงศ์ฮาซิมิด์ แต่หลังจากอิทธิพลและแนวคิดการปฏิวัติของประธานาธิบดีนิกซันเซอร์ได้แผ่ครอบคลุมโลกอาหรับ ทำให้กษัตริย์ไฟซอลมองว่าแนวคิดการปฏิวัติดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อระบอบกษัตริย์ในซาอุดีอาระเบีย ทำให้คณะทำงานสันนิบาตอาหรับประสบกับความล้มเหลวในการเจรจากับซาอุดีอาระเบียโดยกลับไปมือเปล่าและสร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีนิกซันเซอร์อย่างมาก

หลังจากนั้นไม่นานสงครามกลางเมืองในเยเมนได้ถึงจุดแตกหัก ประธานาธิบดีนิกซันเซอร์จึงได้เบี่ยงเบนความสนใจของชาติอาหรับต่างๆ โดยใช้ประเด็นการยึดแม่น้ำจอร์แดนของอิสราเอลเพื่อปกปิดความตั้งใจอย่างแท้จริง ซึ่งก็คือการเรียกร้องให้สันนิบาตอาหรับจัดการประชุมผู้นำอาหรับสูงสุดเพื่อที่ประธานาธิบดีนิกซันเซอร์จะได้พบกับคูร์ณีและฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงในเยเมน ต่อมาสันนิบาตอาหรับก็ได้จัดประชุมผู้นำอาหรับประเทศต่างๆ ณ สำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับในกรุงไคโร โดยเยเมนเป็นประเด็นหลักในการประชุมและการปรึกษาหารือของผู้นำอาหรับประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตาม การใช้การประชุมผู้นำอาหรับภายใต้สันนิบาตอาหรับของประธานาธิบดีนิกซันเซอร์เป็นเครื่องมือก็ประสบกับความล้มเหลวในการจัดการปัญหาของอียิปต์ในเยเมน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวอิทธิพลของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับก็เริ่มเสื่อมถอยลง จนนำไปสู่ความพยายามในการเรียกความเชื่อมั่นจากประเทศอาหรับกลับคืนมาของประธานาธิบดีนิกซันเซอร์โดยการทำสงครามกับอิสราเอลในค.ศ. 1967¹⁹⁰

¹⁹⁰ Hasou, *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*, pp. 281-83.

3.5 อียิปต์หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ระหว่างค.ศ. 1967-1970

3.5.1 สงครามอาหรับ-อิสราเอล ครั้งที่ 3 ในค.ศ. 1967

สงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอล ครั้งที่ 3 ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1967 เป็นสงครามที่รู้จักกันในนาม “สงครามหกวัน” หรือถูกขนานนามในเรื่องเล่าของชาวอียิปต์ว่า “Naksa” คือ ความเสื่อมถอยและความล้มเหลว กล่าวคือ สงครามดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างอียิปต์ ซีเรีย และจอร์แดนฝ่ายหนึ่ง¹⁹¹ กับอิสราเอลอีกฝ่ายหนึ่ง ผลของสงครามคืออิสราเอลสามารถยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ส่วนที่เหลือในเขตเวสต์แบงก์ ฉนวนกาซ่า เขตเยรูซาเล็มตะวันออกของจอร์แดน ที่ราบสูงโกลันของซีเรีย และคาบสมุทรซีนายของอียิปต์ได้เป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาเพียง 6 วัน (5 มิถุนายน ถึง 10 มิถุนายน ค.ศ. 1967) ทำให้ดินแดนของอิสราเอลขยายตัวออกไปถึง 4 เท่า และสร้างความอับอายให้กับประเทศอาหรับต่างๆ จนถูกกล่าวขานกันอย่างกว้างขวางว่า “Naksa” ซึ่งเป็นความเสื่อมถอยและความล้มเหลวของทหารในกลุ่มประเทศอาหรับรวมถึงชาวปาเลสไตน์ที่ต้องพ่ายแพ้และจำต้องสูญเสียแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง

สงครามดังกล่าวได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากกองทัพอียิปต์ได้เคลื่อนเข้ายึดฉนวนกาซ่าและปิดล้อมอ่าวอะกาบา¹⁹² และประกาศห้ามไม่ให้เรือสินค้าของอิสราเอลผ่านเข้าทะเลแดงและช่องแคบไทรานในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1967 ต่อมาในวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1967 อียิปต์ก็ได้รับแจ้งเตือนจากสหภาพโซเวียตว่าอิสราเอลได้รวบรวมกองกำลังทหารเพื่อเตรียมบุกซีเรีย ประธานาธิบดีนัสเซอร์จึงได้สั่งการให้กองกำลังทหารแห่งสหประชาชาติถอนกำลังออกจากซีนายแล้วส่งกองกำลังทหารของตนเองเข้าประจำการแทน ไม่กี่วันต่อมา ประธานาธิบดีนัสเซอร์ก็ได้ระงับการคมนาคมทางเรือของอิสราเอลในทะเลแดงจนหมดสิ้น¹⁹³ ทั้งนี้ เนื่องจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ต้องทำตามสนธิสัญญาเพื่อปกป้องอียิปต์และซีเรียตามที่ตกลงกันไว้ในค.ศ. 1955 ที่ได้ระบุไว้ว่าทั้งอียิปต์และซีเรียจะต้องปกป้องกันและกันในกรณีที่มีการโจมตีเกิดขึ้นกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ตาม ต่อมา ในช่วงปลายเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1967 อียิปต์และจอร์แดนก็ได้ร่วมลงนามในข้อตกลงเพื่อปกป้องประเทศร่วมกันเช่นกัน ทำให้ทหารจอร์แดนอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอียิปต์อย่างเต็มรูปแบบ

¹⁹¹ และอิรัก คูเวต แอลจีเรีย รวมถึงซาอุดีอาระเบียเป็นฝ่ายสนับสนุน

¹⁹² อิสราเอลกล่าวหาการปิดกั้นช่องแคบไทรานของประธานาธิบดีนัสเซอร์ถือเป็นการกระทำที่รุนแรง ซึ่งประธานาธิบดีนัสเซอร์ก็ได้ตอบกลับว่า “อ่าวอะกาบาเป็นส่วนหนึ่งของน่านน้ำอียิปต์เช่นกัน” ฉะนั้นการตัดสินใจปิดกั้นช่องแคบดังกล่าวจึงถือเป็นการข่มขู่ทางกฎหมาย

¹⁹³ Rania Ahmed Hmaid, *Egyptian Foreign Policy* (Madrid: University of Madrid, 2017), pp. 123-27.

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดอิสราเอลก็ได้ทำการโจมตีก่อน โดยในเช้าตรู่ของวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1967 อิสราเอลได้ส่งกองกำลังโจมตีฐานที่มั่นทางอากาศของอียิปต์อย่างไม่ทันให้ตั้งตัว จนสามารถทำลายฐานทัพอากาศของอียิปต์อย่างย่อยยับ โดยการโจมตีของอิสราเอลต่อฐานทัพอากาศของอียิปต์ในเขตซีนายและเขตคลองสุเอซนั้นทำให้กองกำลังทางอากาศของอียิปต์ต้องเสียหายประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ กองกำลังภาคพื้นดินของอิสราเอลยังได้ทำการบุกฉนวนกาซ่า คาบสมุทรซีนาย และโจมตีสนามบินของซีเรียในวันเดียวกันนั้นด้วยเช่นกัน ต่อมา อิสราเอลก็สามารถยึดพื้นที่สำคัญต่างๆ ได้ตามลำดับ โดยสามารถยึดเขตเยรูซาเล็มตะวันออกซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของจอร์แดนในขณะนั้นได้ในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1967 สามารถยึดเมืองหลักๆ ในเขตเวสต์แบงก์อย่างเมือง نابรุส เบ็ธเลเฮม เชมรอน และเจอร์โค ได้ในวันถัดมา และในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1967 อิสราเอลได้เริ่มโจมตีที่ราบสูงโกลันของซีเรียและในวันถัดมาก็สามารถยึดครองพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นผลสำเร็จ¹⁹⁴

ผลของสงครามในครั้งนี้ อียิปต์ จอร์แดน ซีเรีย และอิรักต้องสูญเสียกองทัพอากาศไปจำนวนมาก โดยทหารจอร์แดนเสียชีวิตประมาณ 6,000 นาย ทหารอียิปต์เสียชีวิตราว 15,000 นาย ในขณะที่ทหารอิสราเอลเสียชีวิตไปแค่ 700 นายเท่านั้น และอิสราเอลก็ได้ดินแดนเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 4 เท่าจากที่เคยมีอยู่ในครอบครอง ส่วนชาวปาเลสไตน์ประมาณ 430,000 คนก็ต้องถูกขับไล่ออกจากดินแดนปาเลสไตน์ และส่วนใหญ่ของชาวปาเลสไตน์ต้องลี้ภัยเข้าไปในจอร์แดน สงครามครั้งนี้จบลงโดยการที่อียิปต์และอิสราเอลร่วมลงนามเพื่อหยุดยิงในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1967 ในขณะที่ซีเรียและอิสราเอลก็ได้ร่วมลงนามกันในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1967 ทำให้สงครามสิ้นสุดลงโดยมีสหประชาชาติทำหน้าที่เป็นตัวกลางคลี่คลายสถานการณ์¹⁹⁵

3.5.2 อียิปต์หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ระหว่างค.ศ. 1967-1970

อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนัซเซอร์ในช่วงระยะ 3 ปีหลังการพ่ายแพ้ในสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1967 ได้เกิดความระส่ำระสายเนื่องจากประชาชนชาวอียิปต์และประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางได้ขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลอียิปต์และประธานาธิบดีนัซเซอร์ การสูญเสียดินแดนสำคัญทางยุทธศาสตร์ของอียิปต์ให้กับอิสราเอลในสงครามดังกล่าวทำให้ประชาชนรู้สึกไม่พอใจต่อประธานาธิบดีนัซเซอร์และต่อแนวคิดการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับภายใต้

¹⁹⁴ Halalife: ฮาลาลิเฟ, "เชื่อมโยงผู้คนด้วยแนวคิดฮาลาล, สงครามหกวัน: ย้อนรอยเส้นทางอิสราเอลยึดครองปาเลสไตน์ [ออนไลน์], 2017. แหล่งที่มา: <https://www.halallifemag.com/six-day-war/> [2562, สิงหาคม].

¹⁹⁵ "เปิดตำนาน "สงครามหกวัน" การรบที่ทำให้เหล่าชาติอาหรับ 'ขายหน้า' มากที่สุดครั้งหนึ่งในโลก [ออนไลน์], 2016. แหล่งที่มา: <https://www.catdumb.com/six-day-war-064/> [2562, สิงหาคม].

การเป็นผู้นำของอียิปต์ การพ่ายแพ้ในสงคราม ค.ศ. 1967 ทำให้ประเทศอาหรับต่างๆ มองว่าอียิปต์ปราศจากความสามารถในการต่อต้านการรุกรานของอิสราเอลในดินแดนของชาวอาหรับ โดยเฉพาะหลังจากอียิปต์สูญเสียคลองสุเอซและคาบสมุทรซีนายให้กับอิสราเอล ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ลงนามในแผนการโรเจอร์ในค.ศ. 1969 เพื่อเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอล แผนการโรเจอร์ที่นำเสนอโดยสหรัฐอเมริกาเป็นแผนการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการทูตในสงคราม ค.ศ. 1967 มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องให้ประเทศอาหรับและอิสราเอลหยุดยิงเพื่อปฏิบัติการตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ 242 หรือที่เรียกว่า “แผนดินแดนเพื่อสันติภาพ”¹⁹⁶ เพื่อเรียกร้องให้อิสราเอลถอนกำลังออกจากดินแดนของชาวอาหรับจากการยึดครองในสงคราม ค.ศ. 1967 ในขณะที่บางประเทศของโลกอาหรับกลับมองว่าการตอบรับแผนการโรเจอร์ดังกล่าวของประธานาธิบดีนัซเซอร์จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับโลกตะวันตกและขัดแย้งต่ออุดมการณ์การรวมอาหรับ อีกทั้งมองว่าอียิปต์ไม่สามารถแบกรับความรับผิดชอบในการดำเนินตามแนวคิดการรวมอาหรับได้อีกต่อไป

การสูญเสียในสงคราม ค.ศ. 1967 ทำให้อียิปต์ต้องประสบกับปัญหาด้านการเงินเพราะอียิปต์ได้สูญเสียดินแดนในเขตคลองสุเอซและแหล่งน้ำมันในคาบสมุทรซีนายซึ่งเป็นท่อน้ำเลี้ยงสำคัญของอียิปต์ ทำให้อียิปต์ต้องขาดรายได้และเงินทุนจำนวนมาก ในขณะที่งบประมาณของรัฐที่มีอยู่แล้วก็ถูกถ่ายโอนไปใช้ในทางทหารและด้านอื่นๆ เช่น การปฏิรูปกองทัพ และการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องประสบกับการไร้ถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นผลจากสงคราม ค.ศ. 1967 เป็นต้น นอกจากนี้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังได้เอาใจคนยากคนจนซึ่งเป็นฐานเสียงสำคัญของประธานาธิบดีนัซเซอร์เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนกลับมา โดยการช่วยเหลือด้านการเงินตามข้อตกลงหรือสัญญาประชาคมที่ได้ไว้กับประชาชน ทำให้เศรษฐกิจของอียิปต์ต้องย่ำแย่ลงและภาคส่วนอุตสาหกรรมก็ทรุดตัวลงอีกด้วยเช่นกัน

หลังจากความพ่ายแพ้ของอียิปต์ในสงคราม ค.ศ. 1967 ประชาชนชาวอียิปต์ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องสูญเสียและสละในการเป็นผู้นำโลกอาหรับของอียิปต์เพื่อสร้างเอกภาพในโลกอาหรับแม้ชาวอียิปต์ต้องการรักษาอำนาจและอิทธิพลของอียิปต์ภายในภูมิภาคก็ตาม แต่ไม่ได้ต้องการสูญเสียสิ่งสำคัญต่างๆ ของประเทศ เช่น ดินแดนและงบประมาณค่าใช้จ่ายจำนวนมาก เป็นต้น การพ่ายแพ้

¹⁹⁶ Rania Ahmed Hemaied, *Egyptian Foreign Policy (Special Reference after the 25th of January Revolution)* (Madrid: University of Madrid, 2017), p. 125.

ในสงครามดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องสูญเสียต้นทุนทางการเมืองและรัฐบาลไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ในช่วงแรกหลังสิ้นสุดสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1967 แม้ประธานาธิบดีนัซเซอร์จะได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชนหลังจากที่ได้ประกาศลาออกในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1967 ซึ่งก็ไม่ใช่สำเร็จเนื่องจากประชาชนออกมาเดินขบวนสนับสนุนและปฏิเสธการลาออกของประธานาธิบดีนัซเซอร์¹⁹⁷ แต่หลังจากนั้นประชาชนชาวอียิปต์ก็รู้สึกขาดความมั่นใจและผิดหวังในรัฐบาลประธานาธิบดีนัซเซอร์เพราะพวกเขาฝากอนาคตไว้ไว้ในมือของประธานาธิบดีนัซเซอร์ แต่อนาคตนั้นก็กลับไม่มีความแน่นอนและสั่นคลอน ประชาชนชาวอียิปต์จึงได้ออกมาเดินประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมจากรัฐบาลในค.ศ. 1968 ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์มีแถลงการณ์เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญและให้อำนาจรัฐสภาในการควบคุมดูแลรัฐบาล รวมทั้งลดหย่อนความเข้มงวดในการเอาผิดการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการปฏิรูปแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ศูนย์กลางอำนาจก็ยังคงอยู่ในมือของประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่สามารถควบคุมดูแลรัฐบาลของอียิปต์ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ไม่ต้องการสละอำนาจและอิทธิพลของตน จนนำไปสู่การประท้วงอีกรอบของประชาชนชาวอียิปต์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1968 เพื่อเรียกร้องให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ลาออก ซึ่งในระหว่างค.ศ. 1968-1970 อำนาจและอิทธิพลของประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เสื่อมถอยลงเนื่องจากประชาชนได้ให้การสนับสนุนน้อยลง และต่อมาในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1970 ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอียิปต์และโลกอาหรับ โดยประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้เสียชีวิตลงจากอาการหัวใจวายเฉียบพลัน¹⁹⁸ และรอง

¹⁹⁷ หลังจากสิ้นสุดสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอล ค.ศ. 1967 ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ประกาศลาออกจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ผ่านทางวิทยุกระจายเสียงเพื่อรับผิดชอบต่อความผิดพลาดดังกล่าว แต่ประชาชนชาวอียิปต์ปฏิเสธและคัดค้านโดยการออกมาชุมนุมเพื่อสนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ ทำให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังคงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ต่อไป หลังจากนั้นในเดือนกันยายนปีเดียวกันได้มีการประชุมผู้นำอาหรับสูงสุด ณ กรุงคาร์ทุม ซูดาน ประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้ใช้โอกาสในการเรียกคืนความเชื่อมั่นและรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับต่างๆ โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันในแถบอ่าวเปอร์เซีย จนทำให้อียิปต์ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินกลับมา นอกจากนี้ ประเทศอาหรับแต่ละประเทศได้เห็นพ้องให้ประกาศกฎเกณฑ์ในการปฏิเสธที่เรียกว่า “3 ไม่” คือ ไม่เจรจา ไม่สร้างสันติภาพ และไม่ยอมรับต่ออิสราเอล ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibid., p. 125.

¹⁹⁸ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, pp. 43-45.

ประธานาธิบดีในขณะนั้นคือ ฮันวาร์ ซาดัต ก็ได้รับเลือกให้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ แทน

3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา ระหว่างค.ศ. 1955-1970

3.6.1 อียิปต์กับสหภาพโซเวียต

ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตได้พัฒนาไปในทางที่ดีในช่วงต้นค.ศ. 1954 โดยเป็นผลมาจากเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น เกิดขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และเกิดความล้มเหลวจากการขัดตกลงด้านอาวุธกับชาติตะวันตกหลังจากอังกฤษถอนตัวออกจากอียิปต์ เป็นต้น แม้นักประวัติศาสตร์ชาวอียิปต์ นายโมฮัมเหม็ด ฮัสซานเนน ฮัยกัล ได้ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตได้เกิดความไม่แน่นอนมาตั้งแต่ในช่วงการปฏิวัติอียิปต์ ค.ศ. 1952 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่หยุดนิ่ง แต่หลังจากค.ศ. 1955 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ได้มีการพัฒนาและมีความมั่นคงมากขึ้น

ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ด้านการทูตระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตนั้นได้ถูกสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1943 ซึ่งต่อมาในค.ศ. 1948 ความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศก็ได้พัฒนามากขึ้นโดยมีการประกาศลงนามในสนธิสัญญาด้านเศรษฐกิจฉบับแรก โดยสหภาพโซเวียตจะส่งออกเมล็ดข้าว ท่อนไม้ และสินค้าอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับฝ้ายของอียิปต์ นอกจากนี้ในช่วงทศวรรษ 1950-1960 สหภาพโซเวียตได้ส่งผู้เชี่ยวชาญไปอียิปต์เพื่อช่วยในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอียิปต์ โดยคณะผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ช่วยจัดตั้งโรงงานสำคัญต่างๆ เช่น โรงงานเหล็กกล้าในเขตเฮลวานและศูนย์การค้าอูมูเนียมในตอนเหนือของอียิปต์ อีกทั้งยังช่วยเหลือและสนับสนุนในการจัดทำโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ต่างๆ มากมาย เช่น โครงการเขื่อนอัสวานและโครงการระบบเครือข่ายไฟฟ้าระหว่างเมืองอเล็กซานเดรียและเมืองอัสวาน ในขณะที่อียิปต์ก็ส่งนักศึกษาจำนวนมากไปศึกษาในหลากหลายสาขา ณ มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ ของสหภาพโซเวียต เป็นต้น

ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตได้เริ่มขึ้นในค.ศ. 1955 โดยคณะผู้แทนทางทหารของอียิปต์ได้ไปเยือนประเทศเชโกสโลวาเกียซึ่งเป็นพันธมิตรของสหภาพโซเวียต การเยือนดังกล่าวนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาด้านอาวุธที่เชโกสโลวาเกียจะจัดส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับอียิปต์ ซึ่งประกอบด้วยรถถัง 200 คัน ชิ้นส่วนอาวุธ 150 ชิ้น เครื่องบินรบ 120 ลำ เครื่องบินทิ้ง

ระเบิด 50 ลำ เรือดำน้ำ 2 ลำ และปืนยาวอีก 1,000 กระบอก เป็นต้น¹⁹⁹ การบรรลุข้อตกลงดังกล่าวทำให้สหภาพโซเวียตสามารถขยายอิทธิพลและอำนาจของตนมาสู่โลกอาหรับตะวันออกกลาง แม้ว่าสหรัฐอเมริกาและอังกฤษจะพยายามสกัดกั้นอิทธิพลของสหภาพโซเวียตก็ตามแต่ก็ไม่สำเร็จ

หลังการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวของอียิปต์กับเซโกสโลวะเกียแล้วทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น และทำให้มีข้อตกลงฉบับใหม่อีก 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญาระหว่างอียิปต์กับโปแลนด์เพื่อซื้อขายเครื่องมือด้านเรือรบ และอีกหนึ่งฉบับกับโปแลนด์เช่นกันใน ค.ศ. 1956 เพื่อเพิ่มเติมรายละเอียดในสนธิสัญญาฉบับแรก อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตได้ถึงจุดสูงสุดในช่วงการพ่ายแพ้หลังสงคราม ค.ศ. 1967 เนื่องจากประธานาธิบดีนิกซันเซอร์ได้ร้องขอสหภาพโซเวียตในการจัดตั้งระบบการป้องกันตนเองบริเวณคลองสุเอซเพื่อปกป้องอียิปต์จากการโจมตีของอิสราเอล²⁰⁰ กล่าวคือ ก่อนการพ่ายแพ้ในสงคราม ค.ศ. 1967 ประธานาธิบดีนิกซันเซอร์ได้เยือนกรุงมอสโกเพื่อร้องขอให้มีการจัดตั้งระบบการป้องกันที่มีการปฏิบัติการโดยนักบินชาวโซเวียตและกองกำลังจู่โจมเครื่องบินรบโดยกองกำลังของสหภาพโซเวียต และเพื่อให้ระบบการป้องกันจัดตั้งสำเร็จและได้รับความสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต ประธานาธิบดีนิกซันเซอร์ได้ยินยอมให้สหภาพโซเวียตควบคุมเหนือน่านฟ้าอียิปต์ พร้อมกับสามารถส่งการกองทัพทหารของอียิปต์ได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ สหภาพโซเวียตได้ส่งกองกำลังทหารและคณะที่ปรึกษาประมาณ 10,000-15,000 นาย ไปยังอียิปต์อีกด้วยเพื่อปกป้องเขตแดนของอียิปต์จากการโจมตีของอิสราเอล และหลังสิ้นสุดสงคราม ค.ศ. 1967 สหภาพโซเวียตได้มอบความช่วยเหลือกับอียิปต์เพื่อฟื้นฟูกองกำลังทางทหารและระบบการป้องกันต่างๆ ในดินแดนของอียิปต์หลังการโจมตีของอิสราเอล อย่างไรก็ตาม การส่งกองกำลังทหาร นักบิน และที่ปรึกษาด้านต่างๆ ของสหภาพโซเวียตไปยังอียิปต์เพื่อรับมือและต่อสู้กับอิสราเอล ทำให้สหภาพโซเวียตต้องเผชิญหน้ากับสหรัฐอเมริกาอย่างตึงเครียดในเขตอิทธิพลและดินแดนในโลกอาหรับ²⁰¹

¹⁹⁹ Hemaïd, *Egyptian Foreign Policy (Special Reference after the 25th of January Revolution)*, p. 115.

²⁰⁰ Ibid., pp. 114-16.

²⁰¹ Ibid., p. 116.

3.6.2 อียิปต์กับสหรัฐอเมริกา

ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงและวุ่นวาย แม้ในช่วงต้นทศวรรษ 1950 หลังจากการปฏิวัติใน ค.ศ. 1952 สหรัฐอเมริกาได้เสนอช่วยอียิปต์ในการบรรลุข้อตกลงการถอนทหารกับอังกฤษออกจากอียิปต์ และยังคงเสนอช่วยเหลือและสนับสนุนอียิปต์ด้านการทหารและด้านเศรษฐกิจ แต่หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็เกิดความระส่ำระสายและเสื่อมถอยลง เพราะอียิปต์ปฏิเสธในการสนับสนุนแผนการของสหรัฐอเมริกาในการจัดตั้งกติกาสัญญาแบกแดดที่เป็นเหมือนกรอบข้อตกลงด้านความมั่นคงและการทหารในตะวันออกกลางที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้ประธานาธิบดีนัซเซอร์ร่วมมือด้วยเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในตะวันออกกลางและสร้างความมั่นคงภายในภูมิภาคโดยการทำสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอล อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีนัซเซอร์ก็ปฏิเสธแผนการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา รวมถึงปฏิเสธในการเข้าร่วมองค์การการป้องกันในภูมิภาคตะวันออกกลาง (The Middle East Defence Organization: MEDO) อีกด้วย นอกจากนี้ ประธานาธิบดีนัซเซอร์ยังได้ให้การยอมรับและรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ และต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส รวมถึงตอบโต้การโจมตีอิสราเอลหลังจากอิสราเอลได้โจมตีฉนวนกาซ่าใน ค.ศ. 1955 ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวที่ได้เกิดขึ้นส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาเกิดความยุ่งเหยิงและเสื่อมถอยลง²⁰²

ต่อมา แม้อียิปต์จะดำเนินนโยบายต่อต้านตะวันตก แต่สหรัฐอเมริกาก็ยังคงพยายามในการโน้มน้าวประธานาธิบดีนัซเซอร์เพื่อให้เข้าร่วมในฝ่ายเสรีประชาธิปไตย โดยประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้เสนอโครงการความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจต่ออียิปต์ซึ่งมีมูลค่า 56 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสร้างเขื่อนอัสวานในเขตเมืองอัสวานทางตอนใต้ของอียิปต์เพื่อแลกเปลี่ยนกับการทำสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งโครงการเขื่อนอัสวานดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่จะทำให้อียิปต์ก้าวทันโลกสมัยใหม่ และการเสนอความช่วยเหลือดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาก็จะทำให้อียิปต์สามารถลดค่าใช้จ่ายและประหยัดงบประมาณของประเทศอีกด้วย แต่แผนการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาก็ประสบกับความล้มเหลวเนื่องจากความไม่ไว้วางใจระหว่างกันของอียิปต์และประเทศตะวันตก

²⁰² Ibid., pp. 116-17.

อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ของสหรัฐอเมริกาก็ยังคงพยายามในการสร้างสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลผ่านวิธีการทูตแบบลับๆ ในหลายครั้ง พร้อมกับได้เสนอความช่วยเหลือกับอียิปต์เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยอมรับแผนการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล แต่ประธานาธิบดีนixonเซอร์ก็ปฏิเสธการพูดคุยโดยตรงกับอิสราเอลและเรียกร้องให้มีการส่งคืนผู้พลพชาวปาเลสไตน์ เมื่อสหรัฐอเมริกาพบว่าประธานาธิบดีนixonเซอร์และนายกรัฐมนตรีเบน กูเรียนของอิสราเอลไม่สามารถบรรลุข้อตกลงสันติภาพร่วมกันได้ ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์และนายคูลเลอร์รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้กดดันประธานาธิบดีนixonเซอร์โดยวิธีการต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกาพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับที่เป็นคู่แข่งทางอุดมการณ์กับอียิปต์อย่างอิรัก ซาอุดีอาระเบีย และลิเบีย เป็นต้น ซึ่งสหรัฐอเมริกามองว่าจะสามารถทำให้อียิปต์ถูกโดดเดี่ยวจากประเทศอาหรับต่างๆ และมีพันธมิตรช่วยเหลือแค่สหภาพโซเวียต แต่สหรัฐอเมริกาก็ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากประธานาธิบดีนixonเซอร์สามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่างๆ กลับคืนมาอีกครั้ง ในช่วงก่อนสงครามกับอิสราเอล ค.ศ. 1967²⁰³ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีนixonเซอร์กับสหรัฐอเมริกาเกิดความไม่มั่นคงและเลวร้ายลง

สรุป

อียิปต์ตั้งแต่หลังก่อตั้งสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1945 มีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคประธานาธิบดีนixonเซอร์ที่มองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางและช่วยสนับสนุนอียิปต์ในการเป็นแกนนำเพื่อต่อสู้กับอิสราเอลและประเทศตะวันตก ทำให้อียิปต์ทำสงครามกับอิสราเอลในหลายๆ ครั้งและความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกา ก็เสื่อมถอยลง การดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีนixonเซอร์โดยใช้สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมืออยู่บนพื้นฐานของแนวคิดอาหรับชาตินิยมซึ่งช่วยสร้างเกียรติภูมิและชื่อเสียงให้กับอียิปต์ในโลกอาหรับอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ อียิปต์จึงได้รับการยอมรับและยกย่องจากชาวอาหรับในประเทศต่างๆ ว่าเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศอาหรับและประชาชนชาวอาหรับในแต่ละประเทศก็ให้การสนับสนุนการดำเนินนโยบายของอียิปต์ตลอดมา จนกระทั่งหลังจากประธานาธิบดีชาติได้ขึ้นเป็นผู้นำของอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ก็เปลี่ยนแปลงไป

²⁰³ Ibid., pp. 117-18.

บทที่ 4

นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหารับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

นโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้เปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านการต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหารับ โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตมีทิศทางการดำเนินนโยบายที่มีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากนโยบายของอียิปต์ในระหว่างค.ศ. 1945-1970 ซึ่งเป็นผลมาจากหลากหลายปัจจัยที่สำคัญ ทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหารับ ระหว่างค.ศ. 1970-1981 รวมถึงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหารับในช่วงดังกล่าว เนื้อหาในบทนี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 โดยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ หนึ่ง นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต สอง อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต สาม นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหารับในยุคประธานาธิบดีชาติัต และสี่ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหารับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

4.1 นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต

นโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตทั้งนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศมีความแตกต่างจากนโยบายของอียิปต์ในยุคก่อนๆ ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดอาหรับชาตินิยมในการขับเคลื่อนนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ โดยอียิปต์มองว่าผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผลประโยชน์ของโลกอาหรับและมีเป้าหมายสำคัญในการต่อต้านการครอบงำของอังกฤษและเรียกร้องเอกราชให้กับชาติอาหรับต่างๆ ในทางตรงกันข้าม อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตกลับให้ความสำคัญกับแนวคิด “ชาตินิยมอียิปต์” โดยดำเนินนโยบาย “อียิปต์ต้องมาก่อน” ในการขับเคลื่อนนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ ซึ่งประธานาธิบดีชาติัตมองว่าเป้าหมายและผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์มี

ความสำคัญมากกว่าผลประโยชน์ของชาติอาหรับ และมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างสันติภาพและเรียกร้องดินแดนของอียิปต์คืนจากการยึดครองของอิสราเอล²⁰⁴ กล่าวคือ

นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัดมีความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงจากยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์เป็นอย่างมาก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ คือ ช่วงแรกระหว่างค.ศ. 1970-1973 ซึ่งเป็นช่วงของความต่อเนื่องของนโยบายต่างประเทศและเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง และช่วงที่สอง คือ ระหว่างค.ศ. 1973-1981 ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างชัดเจน

ในช่วงแรกระหว่างค.ศ. 1970-1973 หลังจากประธานาธิบดีชาติัดขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 3 ของอียิปต์ในค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีชาติัดได้ดำเนินรอยตามนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีนัซเซอร์และแก้ไขข้อผิดพลาดจากความล้มเหลวของประธานาธิบดีนัซเซอร์เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอำนาจของตนเอง โดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญในนโยบายต่างประเทศ 6 ประการ คือ ประการแรก รักษาชื่อเสียงและสถานภาพการเป็นผู้นำของอียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประการที่สอง รักษาความเป็นเอกภาพในโลกอาหรับ²⁰⁵ ประการที่สาม ยุติสงครามที่ยืดเยื้อมาอย่างยาวนานระหว่างชาติอาหรับกับอิสราเอล ประการที่สี่ เชื่อมสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ประการที่ห้า พัฒนาและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจภายในอียิปต์ให้ดียิ่งขึ้นโดยการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ และประการที่หก เรียกร้องดินแดนที่เสียไปในสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1967 คืนจากอิสราเอล²⁰⁶ ซึ่งความต้องการในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอลถือเป็นเป้าหมายสำคัญอันดับแรกในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัดในระหว่างค.ศ. 1970-1973

ประธานาธิบดีชาติัดเริ่มดำเนินนโยบายต่างๆ ดังกล่าวด้วยการเรียกร้องการสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่างๆ เพื่อเพิ่มอำนาจให้กับอียิปต์ในการเผชิญหน้ากับอิสราเอลและเปลี่ยนแปลง

²⁰⁴ שליبي، "نظرة على السياسة الخارجية المصرية في خمسين عاما"، ص. 10.

(ขาลาบี, "มุมมองต่อนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในช่วงระยะเวลา 50 ปี," หน้า 10.)

²⁰⁵ Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 53.

²⁰⁶ بھجت قرنی وعلي الدين هلال دسوقي، *السياسات الخارجية للدول العربية* (القاهرة: مركز البحوث والدراسات السياسية، 1994)، ص. 206.

(บาทร์จัท โครานี และ อาลี อี. ฮีลลาล เดชชวักกี, *นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ* (โคโร, มหาวิทยาลัยโคโร: ศูนย์วิจัยและศึกษานโยบาย, 1994), หน้า 256.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

นโยบายจากการสนับสนุนสหภาพโซเวียตไปเข้าหาสหรัฐอเมริกาแทน ซึ่งประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่า สหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่มีความแข็งแกร่งมากกว่าสหภาพโซเวียต และการที่จะเอาชนะ อิสราเอลได้นั้นไม่อาจพึ่งพาโลกอาหรับได้อย่างเดียว แต่ต้องอาศัยมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาที่มี อิทธิพลเหนืออิสราเอลด้วยเช่นกัน โดยประธานาธิบดีชาติตั้งได้วางยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายของ อียิปต์ต่อสหรัฐอเมริกาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้ได้รับความ โปรดปรานจากสหรัฐอเมริกาแทนที่อิสราเอลและได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการเจรจา สันติภาพ ประการที่สอง เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ประการ ที่สาม เพื่อเน้นให้เกิดความเข้าใจในความคิดของรัฐบาลประเทศอาหรับต่างๆ ว่าไม่สามารถปฏิเสธ แผนการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาได้ และ อียิปต์เป็นศูนย์กลางทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง ทั้งนี้ ประธานาธิบดี ชาติตั้งมีความรู้สึกชื่นชอบในวิถีชีวิต สังคม ระเบียบเศรษฐกิจเสรี และระบบการปกครองในรูปแบบ ประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่าสหรัฐอเมริกา คือ กุญแจสำคัญในการสร้างสันติภาพในภูมิภาคตะวันออกกลาง²⁰⁷ ซึ่งในช่วงค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติตั้งได้เริ่มขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียต 21,000 คน ออกจากอียิปต์ เพื่อ สร้างความพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาและขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีอยู่ในอียิปต์²⁰⁸ และใน ค.ศ. 1973 อียิปต์ใช้มาตรการต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยการสั่งห้ามเรือขนส่งอาวุธมายังอียิปต์ในช่วง ปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอล เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนิน นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติตั้ง

ในช่วงที่สองระหว่างค.ศ. 1973-1981 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนิน นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติตั้งอย่างชัดเจน โดยเริ่มต้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ประธานาธิบดีชาติตั้งได้ตอบรับข้อเสนอในการหยุดยิงภายใต้ข้อ แก้ไขของสหประชาชาติ 338 และลงนามในข้อตกลงสันติภาพแบบทวิภาคีกับอิสราเอลในหลายฉบับ ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา เช่น ข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และข้อตกลงซินาย

²⁰⁷ مجت قرني وعلي الدين هلال دسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية تحدى العولمة (القاهرة: المركز القومي للترجمة، ٢٠١٦)، ص. ٢٧١.

(บาร์ห์จัท โครานี และ อาลี อี. ฮีลลาล เดชชวักิ, *นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับในยุคโลกาภิวัตน์* (ไคโร: ศูนย์การแปลแห่งชาติ, 2016), หน้า 271.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

²⁰⁸ McLaurin, Peretz, and Snider, *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes* p. 31.

ครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 ตามลำดับ²⁰⁹ ภายใต้การผลักดันของสหรัฐอเมริกาเพื่อยุติความขัดแย้งทางทหารระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973²¹⁰ และในค.ศ. 1977 ประธานาธิบดีซาดัตได้เดินทางไปเยือนนครเยรูซาเล็มเป็นครั้งแรกเพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น ต่อมาประธานาธิบดีซาดัตได้เดินทางไปพบปะหารือกับประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ของสหรัฐอเมริกา และนายกรัฐมนตรีเมนาเชม เบนกินของอิสราเอล ณ แคมป์เดวิด พร้อมกับลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 จนกระทั่งถึงการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ณ กรุงวอชิงตันในค.ศ. 1979 เป็นต้น²¹¹ ซึ่งทั้งหมดเป็นการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีซาดัตที่ปราศจากการปรึกษาหารือกับกลุ่มประเทศอาหรับและประเทศสมาชิกในสันนิบาตอาหรับ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มประเทศอาหรับอย่างรุนแรงจนถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับในที่สุด

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีซาดัตยังได้ริเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่มีชื่อว่า “อัล-อินฟิตาห์” (Al-Infithah) หรือนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจในค.ศ. 1973 เพื่อทำลายรากฐานทางเศรษฐกิจของประธานาธิบดีนัซเซอร์ และดึงดูดการลงทุนจากภายนอกโดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและลดภาระหนี้สินในประเทศ²¹² โดยประธานาธิบดีซาดัตมองว่าอียิปต์จะได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการลงทุนของต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการช่วยเหลือและสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาแทนสหภาพโซเวียต ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบดังกล่าวของประธานาธิบดีซาดัตแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ได้อย่างชัดเจน

²⁰⁹ ข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 อียิปต์ลงนามเพื่อเรียกร้องให้อิสราเอลคืนดินแดนที่ยึดครองในเขตพื้นที่ซีนายกลับคืนสู่อียิปต์ รวมถึงดินแดนเขตโกลันของซีเรีย แต่การดำเนินการและการปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวเกิดความล่าช้าและไม่คืบหน้า ทำให้มีการลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเร่งให้มีการดำเนินการตามข้อตกลงซินายครั้งแรก และเรียกร้องให้อิสราเอลถอนทัพออกจากทางผ่านกิดี (Gidi Pass) และทางผ่านมิตลา (Mitla Pass) ในเขตพื้นที่ซีนายของอียิปต์ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน C. Paul Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* (Grantham, NH: Tompson & Rutter; Hamden, CT: Distributed by Shoe String Press, 1981), pp. 4-5.

²¹⁰ Najib E. Saliba, "The Decline of Nasirism in Sadat's Egypt," *World Affairs* 138, no. 1 (Summer 1975): 56.

²¹¹ Safty, "Sadat's Negotiations with the United States and Israel: From Sinai to Camp David," pp. 285-98.

²¹² Darwisheh, "Regime Survival Strategies and the Conduct of Foreign Policy in Egypt," p. 48.

4.2 อียิปต์กับโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต

นโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติตมีความเปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากนโยบายของผู้นำอียิปต์ในยุคก่อนๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนโยบายในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและเน้นเรื่องแนวคิดอาหรับนิยมและอาหรับชาตินิยม แต่ประธานาธิบดีชาติตกลับดำเนินนโยบายที่เน้นเรื่องแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และให้ความสำคัญกับอียิปต์เป็นอันดับแรกโดยเริ่มจากการเปลี่ยนชื่อประเทศอียิปต์จาก “สหสาธารณรัฐอาหรับ” ไปเป็น “สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์” ในค.ศ. 1971²¹³ และในระหว่างค.ศ. 1971-1972 อียิปต์ได้พยายามสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับบางประเทศ เช่น ลิเบียและซีเรียในการรวมตัวกันจัดตั้ง “สหพันธ์สาธารณรัฐอาหรับ” เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์ ต่อมาในค.ศ. 1973 อียิปต์ได้ร่วมมือกับซีเรียทำสงครามกับอิสราเอลภายใต้ความร่วมมือจากประเทศอาหรับต่างๆ เช่น จอร์แดน อิรัก ซาอุดีอาระเบีย โมร็อกโก ซูดาน และแอลจีเรีย เพื่อเรียกร้องดินแดนสำคัญต่างๆ ของอียิปต์ที่ถูกอิสราเอลยึดครองไปตั้งแต่สงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1967 ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์กลับคืนมา²¹⁴

ในช่วงแรกหลังจากการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของชาติต เป้าหมายสำคัญในนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับมี 3 ประการ คือ ประการแรก ต้องการบรรลุข้อตกลงระหว่างชาติอาหรับเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างอาหรับกับอิสราเอล ประการที่สอง ต้องการสร้างหลักประกันที่มั่นคงเพื่อการไหลเวียนเงินทุนและการช่วยเหลือต่างๆ ด้านเศรษฐกิจและการเงินจากประเทศอาหรับมาสู่อียิปต์ และประการที่สาม ต้องการร่วมมือกับประเทศอาหรับเพื่อทวงคืนดินแดนที่ถูกยึดครองโดยอิสราเอลกลับคืนมา โดยในช่วงแรกของทศวรรษ 1970 ประธานาธิบดีชาติตมองว่าการจะทำให้เป้าหมายดังกล่าวประสบผลสำเร็จจะต้องไม่แบ่งแยกระหว่างกลุ่มประเทศอาหรับอนุรักษนิยมหรือปฏิวัตินิยม แต่อียิปต์จะเน้นความสำคัญต่อกลุ่มประเทศอาหรับที่มีเป้าหมายในการต่อสู้และต่อต้านอิสราเอล โดยในกลางเดือนตุลาคม ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติตได้กล่าวว่า “อียิปต์ให้ความสำคัญกับประเทศอาหรับทุกๆ ประเทศที่มีจุดยืนในการปกป้องปาเลสไตน์และต่อต้านอิสราเอล ซึ่งอียิปต์ต้องมีบทบาทในการเป็นตัวกลางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับและสร้างแนวร่วมอาหรับให้มีความกว้างขวางมากขึ้น” โดยประธานาธิบดีชาติตได้เยือนประเทศอาหรับหลายประเทศเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ เช่น อิรักและคูเวต ซึ่งประธานาธิบดีชาติตเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอียิปต์ที่

²¹³ Saliba, "The Decline of Nasirism in Sadat's Egypt," p. 56.

²¹⁴ Hopwood, *Egypt: Politics and Society, 1945-1984*, p. 119.

เยือนประเทศทั้งสอง โดยประธานาธิบดีชาติได้อ้างว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศนั้นๆ และเพื่อสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้กับโลกอาหรับ²¹⁵

ต่อมาในช่วงหลังสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลใน ค.ศ. 1973 ทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับได้เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยแม้ว่าประธานาธิบดีชาติจะสามารถรวบรวมการสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่างๆ และสร้างความเป็นเอกภาพชั่วคราวในโลกอาหรับได้ในสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 แต่การดำเนินนโยบายทั้งหมดก็เพื่อผลประโยชน์ของอียิปต์ในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอล โดยแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของประธานาธิบดีชาติต่อกับอียิปต์เป็นอันดับแรกและลดบทบาทการทำเพื่อผลประโยชน์ให้กับโลกอาหรับ เช่น ในปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติได้ตอบรับข้อเสนอในการหยุดยิงของสหประชาชาติ ในค.ศ. 1974 ประธานาธิบดีชาติตกลงนามในข้อตกลงซีนายครั้งที่ 1 โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับอื่นๆ และในค.ศ. 1975 ประธานาธิบดีชาติได้เกิดความขัดแย้งกับซีเรียในข้อตกลงซีนายครั้งที่ 2 กับอิสราเอล โดยประธานาธิบดีชาติได้ขานรับตามแนวทางการทูตของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายของอียิปต์ และระหว่างค.ศ. 1974-1975 อียิปต์ได้ยุติความช่วยเหลือและการสนับสนุนในทุกๆ ด้านต่อกลุ่มการเมืองในประเทศอาหรับอย่างเลบานอน และในค.ศ. 1976 อียิปต์ปฏิเสธที่จะส่งกองกำลังสันติภาพอาหรับภายใต้สันนิบาตอาหรับไปยังสงครามกลางเมืองในเลบานอน²¹⁶

จนกระทั่งในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1977 ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับโลกอาหรับได้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงเมื่อประธานาธิบดีชาติได้ตัดสินใจไปเยือนอิสราเอลภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา โดยสาเหตุหลักๆ ภายใต้การตัดสินใจของประธานาธิบดีชาติในการไปเยือนอิสราเอล²¹⁷ คือ ประการแรก เป็นผลมาจากความล้มเหลวของแนวคิดการรวมอาหรับและการไม่

²¹⁵ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. ٢٨٤ - ٨٥.

(โครานี และ เดชชวักี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 284-85.)

²¹⁶ Jiryis, "The Arab World at the Crossroads: An Analysis of the Arab Opposition to the Sadat Initiative," p. 43.

²¹⁷ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. ٢٨٥.

(โครานี และ เดชชวักี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 285.)

สามารถสร้างเอกภาพในโลกอาหรับได้ ประการที่สอง ซีเรียซึ่งเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีอิทธิพลในโลกอาหรับขาดความกระตือรือร้นในการจัดการประชุมระหว่างประเทศอาหรับเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในภูมิภาคตะวันออกกลาง และประการที่สาม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญ คือ เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในอียิปต์อย่างรุนแรงทำให้อียิปต์เกิดความวุ่นวายภายในอย่างชัดเจนมาตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1977 เป็นต้น

การไปเยือนอิสราเอลของประธานาธิบดีซาตต์ดังกล่าวทำให้กลุ่มประเทศอาหรับเกิดความขัดแย้งและแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย²¹⁸ คือ ฝ่ายแรก กลุ่มประเทศอาหรับที่เป็นกลาง ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน และประเทศอาหรับบางประเทศแถบอ่าวเปอร์เซีย ฝ่ายที่สอง กลุ่มประเทศอาหรับที่สนับสนุนอียิปต์ ได้แก่ โมร็อกโก ซูดาน โชมเลีย และโอมาน และฝ่ายที่สาม กลุ่มประเทศอาหรับที่ต่อต้านและประณามการกระทำของอียิปต์ ได้แก่ แอลจีเรีย ลิเบีย ซีเรีย อิรัก เยเมนใต้ และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศใหญ่ในภูมิภาคตะวันออกกลาง จนกระทั่งในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1977 กลุ่มประเทศอาหรับที่ต่อต้านอียิปต์ทั้ง 5 ประเทศรวมถึงองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ได้ตอบโต้อียิปต์อย่างรุนแรงด้วยการประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์ในการประชุม ณ กรุงตรีโปลี ลิเบีย และต่อมาเมื่อประธานาธิบดีซาตต์ตัดสินใจตอบรับและลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 จนนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลอีกฉบับในค.ศ. 1979 โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับอื่นๆ ทำให้กลุ่มประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจกับการกระทำดังกล่าวของอียิปต์เป็นอย่างมาก และได้เรียกร้องให้สันนิบาตอาหรับจัดการประชุมสุดยอดผู้นำอาหรับ ณ กรุงแบกแดด อิรัก โดยสมาชิกสันนิบาตอาหรับได้มีมติเห็นชอบให้ตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์ พร้อมกับคว่ำบาตทางเศรษฐกิจและขับไล่อียิปต์ออกจากสันนิบาตอาหรับ อีกทั้งย้ายสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับจากกรุงไคโรไปยังกรุงตูนิสตูนีเซีย²¹⁹ ซึ่งอียิปต์ถูกโดดเดี่ยวจากโลกอาหรับจนกระทั่งประธานาธิบดีซาตต์ถูกลอบสังหารจนเสียชีวิตในค.ศ. 1981

จะเห็นได้ว่าการทำข้อตกลงความร่วมมือด้านต่างๆ ของอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดเจนในระหว่างค.ศ. 1971-1981 แม้ประธานาธิบดีซาตต์จะให้ความสำคัญกับการทำข้อตกลงด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวย

²¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 285-287.

²¹⁹ Hopwood, *Egypt: Politics and Society, 1945-1984*, p. 20.

น้ำมันบางประเทศเพื่อฟื้นฟูปัญหาทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศก็ตาม แต่ส่วนใหญ่ยึดเน้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกามากกว่า ทำให้การทำข้อตกลงความร่วมมือด้านต่างๆ กับประเทศอาหรับในภูมิภาคลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ดังตารางแสดงจำนวนครั้งของการลงนามในการทำข้อตกลงความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการลงนามในการทำข้อตกลงความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ระหว่างค.ศ. 1971-1981

ข้อตกลง	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	รวม	คิดเป็นร้อยละ
ด้านเศรษฐกิจ	3	5	3	8	22	10	9	4	3	1	1	69	51
ความร่วมมือทางเทคนิค	4	6	3	5	11	6	6	0	1	1	0	43	32
สื่อและวัฒนธรรม	1	1	6	2	2	3	1	1	0	0	0	17	13
ด้านการเมือง	2	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	5	4
ด้านความมั่นคง	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1
รวมทั้งหมด	10	12	12	16	35	21	17	5	4	2	1	135	100
คิดเป็นร้อยละ	7	9	9	12	26	16	13	4	3	1	1	100	

ที่มา : ฮาซัน อาบู ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัตระหว่างค.ศ. 1970-1981* (เบรุต: ศูนย์ศึกษาวิจัยด้านเอกภาพแห่งโลกอาหรับ, 1998), หน้า 127.

(حسن أبو طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)* (بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ١٩٩٨)، ص. ١٢٧.)

จะเห็นได้ว่าระหว่างค.ศ. 1971-1981 จำนวนข้อตกลงเพื่อความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง เช่น การลงนามในข้อตกลงเพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในช่วงค.ศ. 1971 ที่มีแค่ 3 ครั้ง แม้ว่าระหว่างค.ศ. 1972-1975 การลงนามในข้อตกลงด้านเศรษฐกิจจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในค.ศ. 1975 ที่มีถึง 22 ครั้ง แต่ต่อมาในช่วงระหว่างค.ศ. 1976-1981 จำนวนการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจก็ลดลง โดยเฉพาะในค.ศ. 1981 ที่ลดลงเหลือเพียงแค่ 1 ครั้งเท่านั้น และการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้าน

การเมืองระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ที่มีน้อยมากอย่างเห็นได้ชัดเจน จากจำนวนแค่ 2 ครั้ง ในค.ศ. 1971 จนไม่มีการทำข้อตกลงความร่วมมือทางการเมืองใดๆ ทั้งสิ้นในค.ศ. 1981 เป็นต้น²²⁰

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่าทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัตในระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินนโยบายของผู้นำอียิปต์ในยุคก่อนๆ โดยประธานาธิบดีชาติัตได้ลดความสำคัญของโลกอาหรับ และเน้นความสำคัญกับการพัฒนาและฟื้นฟูปัญหาต่างๆ ภายในประเทศด้วยการรับความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกา ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์ลดน้อยลงอย่างชัดเจน

4.3 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต

นโยบายของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตมีความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของอียิปต์ในระหว่างค.ศ. 1945-1970 อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับ ซึ่งในช่วงแรกระหว่างค.ศ. 1970-1973 เป็นช่วงของความต่อเนื่องของนโยบายและเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง โดยเป้าหมายสำคัญในนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับในช่วงแรกคือ การบรรลุข้อตกลงระหว่างชาติอาหรับเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างอาหรับกับอิสราเอล และการร่วมมือกับประเทศอาหรับต่างๆ เพื่อทวงคืนดินแดนที่ถูกยึดครองโดยอิสราเอลในค.ศ. 1967 กลับคืนมา ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายในนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในช่วงแรกคือ การใช้สันนิบาตอาหรับซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องแรงสนับสนุนจากประเทศอาหรับและทวงคืนดินแดนของอียิปต์ที่ถูกอิสราเอลยึดครองไปกลับคืนมา

หลังการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีชาติัตในค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีชาติัตได้ดำเนินนโยบายสร้างสันติภาพกับอิสราเอลเพื่อทวงคืนดินแดนกลับคืนมา โดยพยายามรวบรวมแรงสนับสนุนจากชาติอาหรับและสานสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาซึ่งประธานาธิบดีชาติัตมองว่าเป็นประเทศมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับกับอิสราเอลที่มีมา

²²⁰ حسن أبو طالب، علاقات مصر العربية 1970-1981 (مرحلة السادات) (بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، 1998)، ص. 127.

(ฮาซัน อาบู ตอลิบ, ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 (เบรุต: ศูนย์ศึกษาวิจัยด้านเอกภาพแห่งโลกอาหรับ, 1998), หน้า 127.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

อย่างยาวนาน แต่ในทางกลับกัน อิสราเอลกลับไม่ยอมทำตามคำเรียกร้องของอียิปต์และยื่นหยัดในการครอบครองดินแดนที่ได้ยึดครองมาซึ่งสหรัฐอเมริกาเองก็ให้การสนับสนุนความต้องการของอิสราเอลและปฏิเสธคำเรียกร้องของอียิปต์ ทำให้ระหว่างค.ศ. 1970-1971 ประธานาธิบดีชาติตได้พยายามอย่างต่อเนื่องในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอล จนได้ประกาศให้ค.ศ. 1971 เป็นปีแห่งสงครามเพื่อปลดปล่อยดินแดนที่ถูกยึดครอง แต่จนกระทั่งปลายค.ศ. 1971 แผนการทวงคืนดินจากอิสราเอลก็ไม่ประสบผลสำเร็จและประธานาธิบดีชาติตก็ต้องเผชิญกับความไม่พอใจของประชาชนชาวอาหรับโดยเฉพาะชาวอาหรับอียิปต์อย่างรุนแรง จนต้นค.ศ. 1972 แผนการสร้างสันติภาพและการทวงคืนดินแดนคืนจากอิสราเอลได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประสบกับความล้มเหลว ทำให้อียิปต์มี 2 ทางเลือกในขณะนั้น คือ หนึ่ง ยอมรับความอัปยศจากการสูญเสียดินแดน และสอง ต่อสู้กับอิสราเอลแม้อียิปต์กำลังเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในและความอ่อนด้อยทางทหารในขณะนั้น โดยผลการตัดสินใจของประธานาธิบดีชาติตคือการทำสงครามกับอิสราเอลอีกครั้ง จนนำไปสู่การทำสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอลในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973²²¹

การตัดสินใจทำสงครามและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สงครามของอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1973 ทำให้สันนิบาตอาหรับจัดการประชุมครั้งสำคัญขึ้นในระหว่างวันที่ 11-15 กันยายน ค.ศ. 1973 เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนจากชาติอาหรับในการต่อสู้กับอิสราเอล โดยเรียกร้องให้ประเทศอาหรับและกลุ่มประเทศที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตัดความสัมพันธ์กับอิสราเอล และเรียกร้องให้สหประชาชาติรวมถึงประเทศต่างๆ ทั่วโลกร่วมกันต่อต้านอิสราเอล ซึ่งประธานาธิบดีชาติตได้กำชับต่อเลขาธิการสันนิบาตอาหรับนายมาห์มูด รีอาด ว่าจะต้องพยายามอย่างถึงที่สุดในการรวบรวมการสนับสนุนจากชาติอาหรับและชาติอื่นๆ ทั่วโลกผ่านสันนิบาตอาหรับในการทำสงครามกับอิสราเอล²²² จนในที่สุดประธานาธิบดีชาติตก็สามารถรวบรวมการสนับสนุนจากประเทศอาหรับแต่ละประเทศได้สำเร็จและนำไปสู่สงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลหรือสงครามยมคิปปูร์ (Yom Kippur War) ในระหว่างวันที่ 6-25 ตุลาคม ค.ศ. 1973

²²¹ آية محمود أحمد قبيصي، موقف الجامعة العربية من أزمة العلاقات المصرية - العربية : 1977-1979 (القاهرة:

كلية التربية قسم التاريخ، 2015)، ص. 8-9.

(อายะห์ มะห์มูด อะห์หมัด กูไบซี, จุดยืนของสันนิบาตอาหรับต่อความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับระหว่างค.ศ. 1977-1989 (ไคโร: คณะครุศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์, 2015), หน้า 8-9.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

²²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

ต่อมา ก่อนสิ้นสุดสงครามสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้เรียกร้องให้ชาติอาหรับและอิสราเอลยุติสงคราม ทำให้มีการประกาศหยุดยิงในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1973 อียิปต์และอิสราเอลได้ตอบรับข้อมติสหประชาชาติ 338 เพื่อยุติสงคราม แต่หลังจากนั้นไม่นานอิสราเอลก็ได้ฝ่าฝืนข้อมติดังกล่าวโดยบุกโจมตีอียิปต์อีกครั้ง จนได้มีข้อมติสหประชาชาติ 339 เพื่อให้มีการยุติสงครามอีกครั้ง แต่อิสราเอลก็ได้ฝ่าฝืนข้อมติดังกล่าวอีกครั้งโดยทำการโจมตีอียิปต์ก่อน จนสหประชาชาติได้ส่งกองทหารฉุกเฉินเข้าควบคุมสถานการณ์และมีข้อมติสหประชาชาติ 340 ในเวลาต่อมา ทำให้สงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอลยุติลงอย่างเป็นทางการในวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1973 และการตอบรับข้อมติสหประชาชาติของอียิปต์ดังกล่าวทำให้คณะทูตานุทูตและรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศอาหรับแต่ละประเทศเรียกร้องให้นายมาห์มูด รีอาด เลขาธิการสันนิบาตอาหรับจัดประชุมด่วนเพื่อหารือเกี่ยวกับจุดยืนของชาติอาหรับต่ออิสราเอลและกำหนดแนวทางในการดำเนินนโยบายต่อต้านอิสราเอลในอนาคต โดยสมาชิกสันนิบาตอาหรับยังคงมีมติเห็นชอบในการยื่นหยัดเพื่อทวงคืนดินแดนของชาติอาหรับทั้งหมดกลับคืนมาจากอิสราเอลและพร้อมให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่ออียิปต์ในการต่อสู้กับอิสราเอล²²³

หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับก็เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับและมองสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือในการทวงคืนดินแดนคืนจากอิสราเอล อียิปต์กลับเน้นนโยบายให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูประเทศโดยเน้นเรื่องแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และให้ความสำคัญกับอียิปต์เป็นอันดับแรกพร้อมกับดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นเอกเทศโดยร่วมมือกับประเทศอาหรับน้อยลงและสร้างความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ทำให้สันนิบาตอาหรับต้องเผชิญกับภาวะความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศสมาชิกที่มีความขัดแย้งกัน โดยสันนิบาตอาหรับไม่สามารถขับเคลื่อนกลไกในการทำงานเพื่อสร้างหลักประกันให้กับประเทศสมาชิกและไม่สามารถต้านทานการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินนโยบายใหม่ของอียิปต์ได้²²⁴

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่าประธานาธิบดีชาติตะวันตกได้ละทิ้งบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและในสันนิบาตอาหรับอย่างชัดเจน โดยเน้นสร้างความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและออกห่างจากสหภาพโซเวียตหลังจากที่ประธานาธิบดีชาติตะวันตกมองว่าสหรัฐอเมริกาคือ ภัยคุกคามสำคัญในการสร้างสันติภาพใน

²²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11-12.

²²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

ตะวันออกกลางและต้องการเป็นมิตรกับอิสราเอลเพื่อหวังสร้างความโปรดปรานในสายตาของสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนมุมมองของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ว่าเป็นกุญแจสำคัญในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางแทนที่อิสราเอล ซึ่งหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 สหรัฐอเมริกาก็ได้มองว่าอียิปต์เป็นเครื่องมือทางการทูตที่สำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งสหรัฐอเมริกาต้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างเต็มที่ จนในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1974 อียิปต์ได้ลงนามในสนธิสัญญาซินายครั้งที่ 1 ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาโดยเป็นสนธิสัญญาทางทหารระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ซึ่งสร้างความไม่พอใจอย่างมากต่อสมาชิกสันนิบาตอาหรับและเกิดความขัดแย้งระหว่างชาติอาหรับต่อการดำเนินนโยบายสร้างสันติภาพกับอิสราเอลของอียิปต์²²⁵

ต่อมาในวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1975 อียิปต์ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญากับอิสราเอลอีกฉบับในข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 ณ นครเจนีวา ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลที่เน้นถึงข้อผูกมัดในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อแผนการยุติสงครามของสหประชาชาติในค.ศ. 1973 และสร้างความแน่นแฟ้นในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์ อิสราเอล และสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดีชาติตมองว่าสนธิสัญญาดังกล่าวจะทำให้อียิปต์ได้รับดินแดนที่ถูกยึดครองโดยอิสราเอลกลับคืนมา ซึ่งการลงนามในข้อตกลงดังกล่าวของอียิปต์ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างอียิปต์กับประเทศสมาชิกในสันนิบาตอาหรับเนื่องจากอียิปต์ลงนามโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับอื่นๆ และทำให้ประเทศอาหรับแตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายสนับสนุนได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย และชูดาน ฝ่ายต่อต้านได้แก่ ซีเรีย องค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ ลิเบีย และอิรัก เป็นต้น ซึ่งแผนการเชื่อมสัมพันธ์และสร้างสันติภาพของประธานาธิบดีชาติตกับอิสราเอลและสหรัฐอเมริกาได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสามประเทศมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ทำลายความสัมพันธ์และสร้างความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับด้วยกันเองโดยเฉพาะระหว่างประเทศสมาชิกในสันนิบาตอาหรับ²²⁶

หลังจากนั้นในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1977 ประธานาธิบดีชาติตได้ตัดสินใจเดินทางไปเยือนนครเยรูซาเล็มเป็นครั้งแรก เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น โดยประธานาธิบดีชาติตเป็นผู้นำอาหรับคนแรกที่ได้เยือน

²²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

²²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27-43.

อิสราเอลอย่างเป็นทางการและปราศจากการบอกกล่าวและความเห็นชอบของประเทศสมาชิก สันนิบาตอาหรับ ทำให้ประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจและขัดแย้งกันอย่างรุนแรงกับการกระทำของ ประธานาธิบดีชาติตัตต์ดังกล่าว โดยประเทศสมาชิกบางประเทศของสันนิบาตอาหรับได้ประณามและต่อต้านการเยือนอิสราเอลของอียิปต์ เนื่องจากประเทศอาหรับมีความกังวล 3 ประการต่อการเยือน อิสราเอลของอียิปต์ คือ ประการแรก กังวลว่าประธานาธิบดีชาติตัตต์จะละทิ้งแนวทางการสร้างความเป็นเอกภาพของชาติอาหรับและบรรลุข้อตกลงเป็นเอกเทศระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลเท่านั้น ประการที่สอง กังวลว่าประธานาธิบดีชาติตัตต์จะให้การยอมรับอิสราเอลซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับประเทศอาหรับทั้งหมด และประการที่สาม กังวลว่าประธานาธิบดีชาติตัตต์จะให้การรับรองนครเยรูซาเล็มว่าเป็นเมืองหลวงของอิสราเอล ด้วยเหตุนี้ ทำให้สมาชิกสันนิบาตอาหรับแบ่งแยกออกเป็นหลายฝ่ายคือ ฝ่ายต่อต้านได้แก่ ซีเรีย อิรัก ลิเบีย แอลจีเรีย เยเมนใต้ และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ ฝ่ายสนับสนุน ได้แก่ ซูดาน โอมาน โมร็อกโก โซมาเลีย และเยเมนเหนือ และฝ่ายที่สงวนท่าทีได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย คูเวต จอร์แดน ตูนิเซีย และเลบานอน

นอกจากนี้ เลขาธิการสันนิบาตอาหรับนายมาห์มูด รืออาด ได้โกรธกริ้วต่อการเยือนอิสราเอลของประธานาธิบดีชาติตัตต์ดังกล่าวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงการออกห่างจากสันนิบาตอาหรับและวิถีทางของโลกอาหรับ ทำให้เลขาธิการสันนิบาตอาหรับเรียกร้องให้มีการพิจารณาขับไล่อียิปต์ออกจากสันนิบาตอาหรับ รวมถึงประธานาธิบดีก็อดดาฟีของลิเบียเช่นกันก็ได้เรียกร้องให้มีการจัดประชุมฉุกเฉิน ณ กรุงเตโปลีในค.ศ. 1977 เพื่อประณามการกระทำของประธานาธิบดีชาติตัตต์และประกาศให้การกระทำดังกล่าวเป็นการทรยศหักหลังชาติอาหรับด้วยกันอย่างร้ายแรง รวมทั้งเรียกร้องให้ประเทศอาหรับทำการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ²²⁷ และย้ายสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับออกจากกรุงไคโร แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากประเทศสมาชิกสันนิบาตอาหรับมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน²²⁸ จนกระทั่งในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1978 ประธานาธิบดีชาติตัตต์ได้ลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดกับอิสราเอลหลังจากที่ประธานาธิบดีชาติตัตต์ได้มีการพบปะหารือและเจรจาทันทีอย่างลับๆ กับประธานาธิบดีคาร์เตอร์ของสหรัฐอเมริกาและนายกรัฐมนตรียุสซุฟเบียกันของ

²²⁷ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 21.

²²⁸ قبيصي، موقف الجامعة العربية من أزمة العلاقات المصرية - العربية : 1977-1979، ص. 66-69. (กูไบซี, จุดยืนของสันนิบาตอาหรับต่อความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับ ระหว่างค.ศ. 1977-1989, หน้า 66-69.)

อิสราเอล ณ แคมป์เดวิดในระยะเวลา 12 วัน ซึ่งเป็นสนธิสัญญาฉบับแรก²²⁹ และต่อมาประธานาธิบดีชาติตส์ก็ได้ลงนามอีกครั้งในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1979 ซึ่งเป็นสนธิสัญญาฉบับที่สอง ทำให้ประเทศอาหรับและสมาชิกสันนิบาตอาหรับไม่พอใจกับการกระทำของประธานาธิบดีชาติตส์อย่างมากและทำให้เกิดวิกฤตความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับอย่างรุนแรง²³⁰

หลังการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1979 สันนิบาตอาหรับก็ได้เรียกประชุมฉุกเฉินในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศและเศรษฐกิจอาหรับระหว่างวันที่ 27-31 มีนาคม ค.ศ. 1979 ณ กรุงแบกแดด อิรัก เพื่อปรึกษาหารือและแถลงจุดยืนร่วมกันต่อการดำเนินนโยบายสามสัมพันธ์ของอียิปต์กับอิสราเอลดังกล่าว โดยสมาชิกสันนิบาตอาหรับได้มีมติตอบโต้ต่อการกระทำของอียิปต์ทั้งด้านการเมืองและการทูต และด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุผลที่ว่าอียิปต์ได้ดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับกับอิสราเอลโดยปราศจากการปรึกษาหารือและออกห่างจากประเทศอาหรับโดยมีจุดยืนร่วมกับอิสราเอลและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนชาวอาหรับและส่งผลกระทบต่อโลกอาหรับโดยรวม อีกทั้งยังละเลยต่อภาระหน้าที่สำคัญในการเรียกร้องดินแดนชาวอาหรับคืนมา โดยเฉพาะดินแดนในปาเลสไตน์ และละทิ้งเป้าหมายในการเรียกร้องสิทธิให้กับชาวอาหรับปาเลสไตน์ในการจัดตั้งประเทศอย่างอิสระในดินแดนปาเลสไตน์²³¹

ผลการประชุมสันนิบาตอาหรับได้มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการด้านการเมืองและการทูตดังนี้ หนึ่ง เรียกตัวเอกอัครราชทูตของประเทศอาหรับต่างๆ ออกจากอียิปต์อย่างเร่งด่วน พร้อมกับให้มีการประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการเมืองและทางการทูตกับรัฐบาลอียิปต์ภายในระยะเวลาหนึ่งเดือน นับตั้งแต่วันที่ประกาศแถลงการณ์ร่วมกันฉบับนี้ สอง ให้ถอดถอนและยกเลิกการเป็นสมาชิกภาพของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับ พร้อมกับเพิกถอนสิทธิต่างๆ ในสันนิบาตอาหรับ โดยมีผลตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป สาม ย้ายสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับและหน่วยงานย่อยต่างๆ จากกรุงไคโรไปยังกรุงตูนิส

²²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91-134.

²³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 137-182.

²³¹ أحمد سالم وأحمد خليل الجباس، جامعة الدول العربية في ستين عاما (القاهرة: معهد البحوث والدراسات العربية، ٢٠٠٧)، ص. ١٤٦.

(อะห์หมัด ซาเลม และ อัมยัด คอสิล อัล-ยูบาช, *องค์การสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลา 60 ปี* (ไคโร: สถาบันการวิจัยและการศึกษาอาหรับ, 2007), หน้า 146.) (หนังสือภาษาอาหรับ)

ตูนีเซียชั่วคราว พร้อมกับจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษจากอิรัก ซีเรีย ตูนิเซีย คูเวต ซาอุดีอาระเบีย แอลจีเรีย และชาติสมาชิกอื่นๆ เพื่อดำเนินการตามมติดังกล่าวภายในระยะเวลาสองเดือน โดยกำหนดงบประมาณในการดำเนินการทั้งหมดประมาณ 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สี่ เรียกร้ององค์กร หน่วยงาน สถาบัน และสมาคมอาหรับต่างๆ ให้ใช้มาตรการพิเศษในการเพิกถอนสิทธิการเป็นสมาชิกของอียิปต์ และย้ายสถานที่ตั้งจากกรุงไคโรไปยังประเทศอาหรับอื่นๆ ชั่วคราว ห้า เรียกร้องให้มีการระงับการเป็นสมาชิกของอียิปต์ในขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด องค์การการประชุมอิสลาม (Organization of Islamic Conference: OIC) และสหภาพแอฟริกา (Organization of African Unity) และหก แสดงจุดยืนของชาติอาหรับต่อต่างชาติเพื่อต่อต้านการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลและเรียกร้องประเทศต่างๆ ไม่ให้การสนับสนุนต่อสนธิสัญญาดังกล่าว เป็นต้น²³²

ด้านเศรษฐกิจสมาชิกสันนิบาตอาหรับได้มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการดังนี้ หนึ่ง ให้รัฐบาลและองค์กรอาหรับในประเทศต่างๆ รวมถึงสันนิบาตอาหรับยุติการช่วยเหลือด้านการเงินในรูปแบบต่างๆ ต่ออียิปต์ เช่น การกู้เงิน การฝากเงิน การประกัน การเป็นหุ้นส่วน เป็นต้น สอง ให้รัฐบาลอาหรับแต่ละประเทศและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันนิบาตอาหรับยุติการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจในทุกๆ รูปแบบต่ออียิปต์ เช่น การซื้อขายสินค้า การแลกเปลี่ยนเงินตรา การนำเข้า การส่งออก เป็นต้น สาม ระงับการเป็นสมาชิกภาพของอียิปต์ในหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสันนิบาตอาหรับ และย้ายสำนักงานจากกรุงไคโรไปยังประเทศอาหรับอื่นๆ เป็นการชั่วคราว สี่ ย้ายสำนักงานสหประชาชาติส่วนภูมิภาคที่มีหน้าที่ดูแลประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางจากกรุงไคโรไปยังประเทศอาหรับอื่นๆ ห้า คว้าบาตรการส่งออกน้ำมันของประเทศอาหรับต่างๆ ต่ออียิปต์ เพื่อขัดขวางการค้าขายน้ำมันของอียิปต์กับอิสราเอล หก ยุติการค้าขายในทุกๆ รูปแบบระหว่างประเทศอาหรับกับอียิปต์ ทั้งกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับอิสราเอล และบังคับใช้มาตรการคว่ำบาตรกับบริษัทและองค์กรต่างๆ ที่มีความร่วมมือกับอิสราเอล เจ็ด สันนิบาตอาหรับจะต้องเรียกร้องประชาชนชาวอาหรับในแต่ละประเทศให้ทำการสนับสนุนแผนการคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจต่ออิสราเอลและอียิปต์ เป็นต้น²³³

²³² บันทึกรายงานการประชุมสันนิบาตอาหรับ ณ กรุงแบกแดด ระหว่างวันที่ 27-31 มีนาคม ค.ศ. 1979 (จดบันทึกจากห้องสมุดสันนิบาตอาหรับในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019)

²³³ سالم والجباس، جامعة الدول العربية في ستين عاما، ص. ٤٩-١٤٦.

(ชาเลม และ อัล-ยูบาช, องค์กรสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลา 60 ปี, หน้า 146-49.)

การตัดสัมพันธ์ทางการเมืองและทางการทูต รวมถึงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสันนิบาตอาหรับต่ออียิปต์ใช้ระยะเวลาประมาณ 10 ปี ตั้งแต่ในค.ศ. 1979 ในยุคประธานาธิบดีชาติัตจนกระทั่งถึงค.ศ. 1989 ในยุคประธานาธิบดีมูบาร็อก สันนิบาตอาหรับได้ประกาศยกเลิกแผนการคว่ำบาตรต่างๆ ต่ออียิปต์ในการประชุมวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1989 ต่อมาในวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1990 สันนิบาตอาหรับก็ได้ประกาศย้ายสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับจากกรุงตูนิส ตูนิเซียกลับไปยังกรุงไคโร อียิปต์ ดังนั้น รายละเอียดทั้งหมดข้างต้นจึงได้แสดงให้เห็นว่านโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนจากที่เคยมองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายของอียิปต์ในโลกอาหรับกลับถูกลดความสำคัญลงในยุคประธานาธิบดีชาติัต โดยประธานาธิบดีชาติัตลดบทบาทในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับและหันไปสร้างความร่วมมือกับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาแทน

4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981

แพทริค เจ. แมคโกแวน และโฮเวิร์ด บี. ซาปิโร ได้อธิบายในหนังสือ *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*²³⁴ ว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นมีหลายตัวแปร เช่น ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง ตัวแปรทางเศรษฐกิจ ตัวแปรเกี่ยวกับกลุ่มชนชั้นนำ ตัวแปรเกี่ยวกับสถาบัน ตัวแปรเกี่ยวกับรัฐบาล ตัวแปรเกี่ยวกับสังคม และตัวแปรเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ภายนอก เป็นต้น สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัตนั้นจะใช้ตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวเพียง 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง ตัวแปรทางเศรษฐกิจ และตัวแปรเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ภายนอก โดยเป็นตัวแปรที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับมากที่สุดในยุคประธานาธิบดีชาติัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยหลักๆ ดังนี้

²³⁴ McGowan and Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*, pp. 53-160.

4.4.1 ปัจจัยภายใน

คือ ปัจจัยภายในอียิปต์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีชาติต (ผู้นำอียิปต์) ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมืองของอียิปต์ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจในอียิปต์

4.4.1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีชาติต (ผู้นำอียิปต์)

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความใกล้ชิดกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากที่สุด โดยปัจจัยดังกล่าวเกี่ยวกับคุณลักษณะนิสัยเฉพาะของตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศในประเทศต่างๆ เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานพรรค และผู้นำเผด็จการ เป็นต้น โดยคุณลักษณะเฉพาะตัวที่สำคัญของผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ อุดมการณ์ส่วนบุคคล ทัศนคติ มุมมอง ความเชื่อ อุดมการณ์ ความศรัทธา ค่านิยม ประสบการณ์ และภูมิหลังทางสังคม เป็นต้น²³⁵ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในระหว่างค.ศ. 1970-1981 คือ ประธานาธิบดีชาติต

เมื่อวิเคราะห์จากคุณลักษณะนิสัยและบุคลิกเฉพาะตัวของตัวประธานาธิบดีชาติตแล้วจะเห็นได้ว่า การเป็นผู้นำของประธานาธิบดีชาติตมีความแตกต่างจากผู้นำอียิปต์ในยุคก่อนๆ อย่างมาก โดยเฉพาะแตกต่างจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความโดดเด่นและแข็งแกร่ง รวมถึงมีความเชื่ออย่างมุ่งมั่นในอุดมการณ์และสิ่งที่ตนเองยึดถือคือ การสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ แต่ประธานาธิบดีชาติตเป็นผู้นำที่มีความอ่อนโยนและมีภาวะความเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ โดยหันหลังให้กับอุดมการณ์อาหรับนิยมและโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีชาติตไม่มีบทบาทและอิทธิพลในโลกอาหรับ²³⁶ ซึ่งรูปแบบการเป็นผู้นำของประธานาธิบดีชาติตดังกล่าวเป็นผลมาจากคุณลักษณะส่วนตัวและประสบการณ์ในอดีต

ประธานาธิบดีชาติตมีภูมิหลังที่แตกต่างจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยครอบครัวของประธานาธิบดีชาติตเป็นชาวไร่ชาวนาที่มีฐานะยากจนในหมู่บ้านแถบชนบท²³⁷และไม่ได้มีเส้นสายใน

²³⁵ Ibid., p. 42.

²³⁶ Karen Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt* (London: Palgrave Macmillan Press, 1979), p. 54.

²³⁷ หมู่บ้านมิต อาบูล กอม (Mit Abul-Qom) ในเขตจังหวัดโมนูเฟีย (Monufia Governorate) ทางตอนเหนือของอียิปต์ บิดาเป็นเสมียนโรงพยาบาลทหารในชูดานและมารดาเป็นชาวชูดานไม่รู้หนังสือ (illiterate Sudanese)

หมู่ชนชั้นกลางในอียิปต์ การเจริญเติบโตของประธานาธิบดีชาติในครอบครัวที่ยากจนและไม่มีโอกาสพบเห็นความเจริญดังกล่าวได้กลุ่มเกลาประธานาธิบดีชาติทำให้มีคุณลักษณะของผู้ตามมากกว่าการเป็นผู้นำ ซึ่งประธานาธิบดีชาติมักถูกมองว่าเป็นบุคคลธรรมดา ไม่เป็นภัยต่อผู้อื่น และไม่มีอำนาจที่จะสร้างศัตรูกับผู้คนรอบข้าง รวมถึงได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลที่อ่อนน้อมถ่อมตน จนได้รับการกล่าวว่าเป็น แฮร์รี ทรูแมน ของอียิปต์ (Egyptian Harry Truman)²³⁸ รวมทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิดกับประธานาธิบดีชาติเองก็ได้ระบุว่าประธานาธิบดีชาติเป็นคนที่มีรักสงบ รับผิดชอบต่อหน้าที่ และเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา²³⁹ จะเห็นได้ว่าในช่วงของการเข้าร่วมกองทัพอียิปต์ ประธานาธิบดีชาติไม่ได้มีความมุ่งมั่นและไม่มีความต้องการแสดงบทบาทการเป็นผู้นำ หรือแม้แต่ที่จะสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับนายทหารชั้นสูง ประธานาธิบดีชาติพอใจแค่เพียงการเป็นนายทหารธรรมดาเท่านั้น แต่ด้วยความสามารถทางด้านสติปัญญาทำให้ประธานาธิบดีชาติก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งสูงๆ ในกองทัพ รวมถึงการเป็นรองประธานาธิบดีและเป็นประธานาธิบดีของอียิปต์ในที่สุด

จากบทสัมภาษณ์ ศ.ดร. อาลี เดซซวีกี อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคโร ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวว่า “ประธานาธิบดีชาติมีแนวคิดในการดำเนินนโยบายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแบบของตัวเองในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต ความสัมพันธ์กับอิสราเอล และความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับ ซึ่งเป็นผลมาจากบุคลิกลักษณะส่วนบุคคลของประธานาธิบดีชาติที่มีวิสัยทัศน์ที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยประธานาธิบดีชาติได้มีแนวทางใหม่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์และตีความในเรื่องผลประโยชน์สูงสุดของอียิปต์ในแบบฉบับของตนเอง ในระหว่างค.ศ. 1970-1973 ไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์มากนัก แต่หลังจากสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 ทิศทางการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีชาติได้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ทั้งนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ โดยประธานาธิบดีชาติได้เปลี่ยนชื่อประเทศ ธงชาติ เพลงชาติ เปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจที่เป็นแบบสังคมนิยมไปสู่นโยบายการเปิดประตูเศรษฐกิจ แสวงหาความร่วมมือกับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกามากขึ้นและลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับลง”²⁴⁰

²³⁸ Alvin Z. Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War* (Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1977), p. 131.

²³⁹ Ayubi, *Nasser and Sadat: Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*, pp. 93-94.

²⁴⁰ อาลี อี. ฮีลาล เดซซวีกี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

บุคลิกลักษณะของประธานาธิบดีชาติต่างดัดตั้งกล่าวว่ามีผลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ โดยประธานาธิบดีชาติต่างดัดไม่ต้องการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เน้นการมีบทบาทนำในกลุ่มประเทศอาหรับผ่านสันนิบาตอาหรับ แต่เน้นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นเอกเทศและลดความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับรวมถึงลดความสำคัญต่อสันนิบาตอาหรับลง

สำหรับมุมมองของประธานาธิบดีชาติต่างดัดเกี่ยวกับการเป็นผู้นำนั้นจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีชาติต่างดัดมองว่าความเป็นผู้นำของอียิปต์ในภูมิภาคเป็นคุณลักษณะเชิงโครงสร้างไม่ใช่เป็นการแสดงออกหรือแสดงบทบาทนำในลักษณะเชิงพฤติกรรม ซึ่งไม่มีชาติอาหรับใดสามารถมาแย่งชิงและปฏิเสธความเป็นผู้นำของอียิปต์ได้ ด้วยเหตุนี้ อียิปต์จึงไม่จำเป็นต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในภูมิภาคและในโลกอาหรับ²⁴¹ ทำให้ประธานาธิบดีชาติต่างดัดลดความสำคัญต่อสันนิบาตอาหรับในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขยายอิทธิพลในตะวันออกกลางและลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับลง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ศ.ดร. บารห์จัท โครรานี อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองของประธานาธิบดีชาติต่างดัดตั้งกล่าวไว้ว่า “ประธานาธิบดีชาติต่างดัดมีความเชื่อว่า อียิปต์มีเกียรติและศักดิ์ศรีซึ่งชาติอาหรับอื่นๆ ไม่สามารถบังคับและครอบงำได้ โดยประธานาธิบดีชาติต่างดัดมีความภาคภูมิใจในชาติของตนเองและประวัติศาสตร์ที่มีมาอย่างยาวนาน และมีแนวคิดที่เน้นความสำคัญให้กับอียิปต์เป็นอันดับแรก ทำให้ประธานาธิบดีชาติต่างดัดมีแนวทางเป็นของตนเองในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับ ส่งผลให้การปฏิสัมพันธ์และการสร้างความร่วมมือในโลกอาหรับลดลง”²⁴²

จะเห็นได้ว่าอียิปต์ในระหว่าง ค.ศ. 1971-1981 ประธานาธิบดีชาติต่างดัดได้มีการพบปะพูดคุยและปรึกษารื้อกับผู้นำประเทศอาหรับอื่นๆ ผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำน้อยลงอย่างต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังตารางแสดงจำนวนครั้งของการประชุมสุดยอดผู้นำของประธานาธิบดีชาติต่างดัดที่ได้พบปะกับผู้นำประเทศอาหรับอื่นๆ ดังต่อไปนี้

²⁴¹ قرنى ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية تحدى العولمة، ص. ٢٧٢.

(โครรานี และ เดชชวักกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 272.)

²⁴² บารห์จัท โครรานี, สัมภาษณ์, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการพบปะพูดคุยและปรึกษาหารือกับผู้นำประเทศอาหรับ
ต่างๆ ของประธานาธิบดีชาติตผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำ

ประเทศ	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	รวม	ร้อยละ
ลิเบีย	10	10	6	2	0	0	0	0	0	0	0	28	17
ซีเรีย	7	6	5	2	2	2	1	0	0	0	0	25	15
ซูดาน	5	1	1	2	2	2	4	2	1	0	1	21	13
ซาอุดีอาระเบีย	3	1	2	4	3	4	1	0	0	0	0	18	11
ปาเลสไตน์	6	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	11	7
คูเวต	0	1	2	2	1	2	0	0	0	0	0	8	5
สหรัฐอาหรับ เอมิเรตส์	2	0	2	1	0	2	0	0	0	0	0	7	4
จอร์แดน	0	0	2	2	1	0	2	0	0	0	0	7	4
โชมเลีย	2	0	0	0	0	0	3	2	0	0	0	7	4
แอลจีเรีย	0	1	2	2	0	0	1	0	0	0	0	6	4
โอมาน	0	1	1	0	0	3	1	0	0	0	0	6	4
เยเมนเหนือ	2	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	5	3
กาตาร์	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	4	2
โมร็อกโค	0	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0	4	2
บาห์เรน	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	3	2
เลบานอน	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	3	2
เยเมนใต้	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
ตูนิเซีย	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.6
โมริตานิ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0.6
อิรัก	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0.6
รวม	38	25	28	23	10	22	15	5	1	0	1	168	100

ที่มา : ฮาซัน อาบู ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติตระหว่างค.ศ. 1970-1981* (เบรุต: ศูนย์ศึกษาวิจัยด้านเอกภาพแห่งโลกอาหรับ, 1998), หน้า 87.

(حسن أبو طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)* (بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ١٩٩٨)، ص. ٨٧.)

ในระหว่างค.ศ. 1971-1981 ประธานาธิบดีชาติตได้พบปะหารือผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำกับผู้นำประเทศอาหรับอื่นๆ น้อยลงตามลำดับ เช่น การพบปะระหว่างประธานาธิบดีชาติตกับผู้นำ

ซีเรียในค.ศ. 1971 จำนวน 7 ครั้ง ซึ่งในปีถัดๆ มาก็ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งซีเรียได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์ และในค.ศ. 1981 ทั้งสองประเทศก็ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิง และการพบปะของประธานาธิบดีซาดัตกับผู้นำซาอูดิอาระเบียในค.ศ. 1971 มีแค่ 3 ครั้ง และลดลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งซาอูดิอาระเบียประกาศตัดความสัมพันธ์กับอียิปต์หลังการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพของอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 และในค.ศ. 1981 ทั้งสองประเทศก็ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน และจำนวนรวมทั้งหมดของการพบปะระหว่างประธานาธิบดีซาดัตกับผู้นำประเทศอาหรับต่างๆ ในค.ศ. 1971 มีจำนวน 38 ครั้ง และลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือเพียงแค่ 1 ครั้งเท่านั้นในค.ศ. 1981 ซึ่งเป็นการพบปะของประธานาธิบดีซาดัตกับผู้นำชูดานผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำ หลังจากทีชูดานประกาศเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์อีกครั้งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1981 เป็นต้น²⁴³ ตารางข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าบรรดาผู้นำของประเทศอาหรับต่างๆ ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับอียิปต์น้อยลงและประกาศยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับอียิปต์หลังจากได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพอิสราเอลในค.ศ. 1979 เนื่องจากผู้นำประเทศอาหรับแต่ละประเทศไม่พอใจและไม่ยอมรับการดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศของประธานาธิบดีซาดัต²⁴⁴ การมีมุมมองดังกล่าวของประธานาธิบดีซาดัตจึงถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและในสันนิบาตอาหรับลดน้อยลงอย่างมาก

ในด้านอุดมการณ์ ประธานาธิบดีซาดัตมีอุดมการณ์และความเชื่อที่แตกต่างจากประธานาธิบดีนัซเซอร์อย่างชัดเจน กล่าวคือ ประธานาธิบดีซาดัตมีแนวคิดนิยมฝ่ายขวาที่เป็นประชาธิปไตย ให้การสนับสนุนตะวันตก และอนุรักษ์นิยมที่ให้ความสำคัญกับอียิปต์เป็นอันดับแรก แทนการให้ความสำคัญกับโลกอาหรับ²⁴⁵ ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตเน้นการพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก และเชื่อว่าอียิปต์ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาและพัฒนาความร่วมมือแบบพหุภาคีกับกลุ่มประเทศอาหรับ โดยเฉพาะภายใต้การขับเคลื่อนของสันนิบาตอาหรับที่ไร้ความสามารถและไร้ประสิทธิภาพในการช่วยเหลืออียิปต์ตามความต้องการของประธานาธิบดีซาดัตได้

²⁴³ طالب، *علاقات مصر العربية* 1970-1981 (مرحلة السادات)، ص. 87.

(ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981*, หน้า 87.)

²⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

²⁴⁵ A.K. Pasha, *Egypt's Quest for Peace: Determinants and Implications* (New Delhi: National Publishing House, 1994), p. 4.

ศ.ดร. เดชชวีกี อาจารย์มหาวิทยาลัยโคโร ได้แสดงความคิดเห็นว่า “สาเหตุที่ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแนวทางการดำเนินนโยบายในสมัยของประธานาธิบดีชาตต์ ระหว่างค.ศ. 1970-1981 จากที่เคยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับและการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับเป็นการสนับสนุนโลกตะวันตกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในสันนิบาตอาหรับนั้นมี 2 ประการ คือ ประการแรก ประธานาธิบดีชาตต์มีอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้นำแตกต่างจากอดีตประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยประธานาธิบดีชาตต์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายในประเทศและสร้างสันติภาพโดยเชื่อมสัมพันธ์กับอิสราเอลและชาติตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งการมีมุมมองที่แตกต่างกันในการเป็นผู้นำระหว่างทั้งสองท่านทำให้อียิปต์ได้รับผลลัพธ์จากการดำเนินนโยบายที่ไม่เหมือนกันและแตกต่างกัน ประการที่สอง อียิปต์ประสบกับความยากแค้นด้านเศรษฐกิจและมีหนี้สินจำนวนมาก อียิปต์ไร้ความสามารถในการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับและโลกอาหรับเพื่อต่อสู้กับอิสราเอล”²⁴⁶

ศ.ดร. โครานี อาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร ก็ได้แสดงความคิดเห็นไว้เช่นกันว่า “ประธานาธิบดีชาตต์มีความคิดและอุดมการณ์แตกต่างจากประธานาธิบดีนัสเซอร์ในหลายด้าน เช่น ในด้านการเมืองภายใน ประธานาธิบดีชาตต์ขึ้นขอระบอบการปกครองแบบสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนพรรคการเมืองเดี่ยวเป็นพรรคการเมืองหลายพรรค และในการเมืองระหว่างประเทศ ประธานาธิบดีชาตต์ฝักใฝ่ชาติตะวันตกและสหรัฐอเมริกา รวมถึงต้องการร่วมมือกับอิสราเอล ส่วนในด้านเศรษฐกิจ ประธานาธิบดีชาตต์ขึ้นขอระบบทุนนิยมและให้ความสำคัญกับภาคส่วนเอกชนในการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นต้น”²⁴⁷

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีชาตต์ยังได้รับอิทธิพลทางความคิดจากศาสนาอิสลามอีกด้วย โดยประธานาธิบดีชาตต์เป็นมุสลิมที่มีความเคร่งศาสนามากกว่าประธานาธิบดีนัสเซอร์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ก่อนการปฏิวัติอียิปต์ในค.ศ. 1952 ประธานาธิบดีชาตต์มีหน้าที่ดูแลและติดต่อประสานงานระหว่างคณะปฏิวัติและกลุ่มภราดรภาพมุสลิม และหลังจากการปฏิวัติอียิปต์ประธานาธิบดีชาตต์ได้ถูกแต่งตั้งเป็นเลขาธิการรัฐสภาอิสลามและที่ปรึกษาประเทศอาหรับมุสลิมที่ร่ำรวยน้ำมันอย่างซาอุดีอาระเบีย และประเทศอื่นๆ แถบอ่าวเปอร์เซีย ทำให้ประธานาธิบดีชาตต์มีแนวคิดต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยมองว่าชาวโซเวียตเป็นชนป่าเถื่อนและหยาบกร้านซึ่งประธานาธิบดีชาตต์รู้สึกเกลียดชังเป็นอย่างมาก เพราะชาวโซเวียตเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีพระเจ้า ในขณะที่อิสลามเป็นศาสนาที่เชื่อในพระเจ้า

²⁴⁶ อาลี อี. ฮีลาล เดชชวีกี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

²⁴⁷ บาทัจท์ โครานี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

โดยประธานาธิบดีชาติตมองว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตและศาสนาอิสลามมีแนวความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันและเข้ากันไม่ได้ อีกทั้งประธานาธิบดีชาติตรู้สึกไม่ไว้วางใจสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมากโดยเป็นผลมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของประธานาธิบดีชาติตที่ได้เยือนกรุงมอสโกเพื่อเฉลิมฉลองในวันแรงงานในค.ศ. 1962 และนายนิคิตา ครุชเชฟ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตก็ได้กล่าวกับประธานาธิบดีชาติตว่า “คณะผู้แทนชาวอียิปต์จำนวนมากจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ในอนาคต”²⁴⁸ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเผด็จการและสร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีชาติตเป็นอย่างมาก ทำให้ประธานาธิบดีชาติตมีแนวคิดเข้าหาชาติตะวันตกแทน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่เป็นตัวแปรสำคัญในปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับและอิสราเอล²⁴⁹

ประธานาธิบดีชาติตยังยึดถือแนวความคิดทางศาสนาอิสลามที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสันติภาพ การประนีประนอม การยุติความขัดแย้งและการให้ความสำคัญกับการเป็นมุสลิมมากกว่าการเป็นอาหรับ ทำให้การเป็นผู้นำของประธานาธิบดีชาติตและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์มีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงจากยุคก่อนๆ โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาความขัดแย้งกับอิสราเอลที่ประธานาธิบดีชาติตมีความคิดที่จะสร้างสันติภาพและบรรลุข้อตกลงสันติภาพร่วมกับอิสราเอลแบบทวิภาคี ซึ่งขัดต่อหลักการและกติกาสันนิบาตอาหรับที่ได้ระบุว่าอิสราเอลเป็นศัตรูสำคัญของประเทศอาหรับ และสันนิบาตอาหรับมีหน้าที่ในการขับไล่อิสราเอลออกจากดินแดนปาเลสไตน์ โดยประธานาธิบดีชาติตมองว่า อิสราเอลและสหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูชั่วคราวและมีขอบเขตจำกัดมากกว่าที่จะเป็นศัตรูที่เป็นอันตรายที่ไม่อาจร่วมมือกันได้ ประธานาธิบดีชาติตต้องการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลและไม่ต้องการต่อต้านชาวยิวหรือทำลายอิสราเอล²⁵⁰

ศ.ดร. เดชชวีกี ได้กล่าวถึงสาเหตุหลักของความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับที่ย่ำแย่และเสื่อมถอยลงในยุคประธานาธิบดีชาติตว่าเป็นเพราะการสร้างความใกล้ชิดของประธานาธิบดีชาติตกับอิสราเอล โดยเป็นผลมาจากมุมมองและความคิดส่วนตัวของประธานาธิบดีชาติตที่ต้องการดำเนินนโยบายต่างประเทศในแบบของตัวเองเป็นเอกเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประธานาธิบดีชาติตได้ลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มประเทศอาหรับและสมาชิกสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก เนื่องจากในบทบาทของข้อตกลง

²⁴⁸ Ayubi, Nasser and Sadat: *Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*, pp. 110-11.

²⁴⁹ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, pp. 54-55.

²⁵⁰ Ayubi, Nasser and Sadat: *Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*, pp. 108-09.

ดังกล่าวได้ระบุว่าอียิปต์และอิสราเอลได้ตกลงกันว่าความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศและความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยสันติภาพเท่านั้น ซึ่งอียิปต์ได้ดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศกับอิสราเอลโดยไม่ผ่านการปรึกษาหารือกับชาติอาหรับอื่นๆ แต่กลับทำข้อตกลงในนามของตัวแทนประเทศอาหรับเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับสันนิบาตอาหรับและประเทศอาหรับต่างๆ

ต่อมาในค.ศ. 1977 ประธานาธิบดีซาดัตเป็นผู้นำอาหรับคนแรกที่ได้เยือนอิสราเอลอย่างเป็นทางการ ทำให้หลังจากนั้นตัวแทนสันนิบาตอาหรับและตัวแทนกลุ่มประเทศอาหรับได้ทำการพูดคุยกับประธานาธิบดีซาดัตเพื่อยับยั้งการเชื่อมสัมพันธกับอิสราเอลและได้เสนอความช่วยเหลือด้านการเงินหากอียิปต์ต้องการ แต่ประธานาธิบดีซาดัตได้ปฏิเสธอย่างหนักแน่นและมองว่าการเสนอความช่วยเหลือดังกล่าวของชาติอาหรับเป็นการดูถูกอียิปต์ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจและมีความแข็งแกร่งที่สุดในภูมิภาคตะวันออกกลาง ต่อมาในค.ศ. 1978 อียิปต์ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอล (ฉบับแรก) ในข้อตกลงแคมป์เดวิด และในค.ศ. 1979 ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล (ฉบับที่สอง) ทำให้สันนิบาตอาหรับได้จัดการประชุมฉุกเฉิน ณ กรุงแบกแดดในปีเดียวกัน เพื่อพิจารณาระงับการเป็นสมาชิกภาพของอียิปต์และขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับ รวมถึงย้ายสำนักงานเลขาธิการสันนิบาตอาหรับออกจากกรุงไคโรไปยังกรุงตูนิส ตูนิเซีย โดยระบุเหตุผลว่าอียิปต์ได้ดำเนินนโยบายการประนีประนอมกับอิสราเอลตามลำพังและลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นการละเมิดและฝ่าฝืนต่อหลักการในกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับที่ระบุเอาไว้ว่าอิสราเอลเป็นชาติศัตรูสำคัญของประเทศอาหรับและประเทศสมาชิกของสันนิบาตอาหรับมีหน้าที่ในการต่อต้านการดำรงอยู่ของรัฐยิวหรือรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์

หลังจากนั้นในค.ศ. 1980 ประธานาธิบดีซาดัตจึงได้มีความคิดในการจัดตั้ง “องค์การประชาชนอาหรับและอิสลาม” เพื่อแทนที่สันนิบาตอาหรับ และจัดการประชุมเป็นครั้งแรกในวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1980 ภายใต้การนำของประธานาธิบดีซาดัต ณ ที่ทำการอดีตสันนิบาตอาหรับ กรุงไคโร โดยมีประเทศอาหรับ 3 ประเทศหลักที่ไม่ได้ตัดความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับอียิปต์ คือ โอมาน ซูดาน และโซมาเลียเข้าร่วมประชุมและมีประเทศอื่นๆ ได้เข้าร่วมด้วยเช่นกัน เช่น ไนจีเรีย ปากีสถาน ตุรกี กินี และเซเนกัล เป็นต้น ประธานาธิบดีซาดัตได้รับเลือกเป็นประธานและนายซายิด โนฟาล อดีต

รองเลขาธิการสันนิบาตอาหรับเป็นเลขาธิการ อย่างไรก็ตาม หลังจากการเสียชีวิตของประธานาธิบดีชาติัตในค.ศ. 1981 การรวมกลุ่มดังกล่าวก็สิ้นสุดลง²⁵¹

เหตุการณ์ต่างๆ ได้แสดงให้เห็นว่าการมีมุมมอง ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่แตกต่างของประธานาธิบดีชาติัตจากผู้นำในยุคก่อนๆ นั้นล้วนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ รวมถึงนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีชาติัตดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยยุทธศาสตร์ 3 ประการ ระหว่างค.ศ. 1970-1981 คือ ประการแรก ใช้วิธีทางการทูตแบบกะทันหัน โดยส่วนใหญ่ประธานาธิบดีชาติัตได้ทำการตัดสินใจเพียงลำพังในการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วยความรวดเร็วและเป็นความลับ ซึ่งไม่สามารถคาดเดาและรับรู้ความคิดของประธานาธิบดีชาติัตก่อนล่วงหน้า และส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกับประเทศอาหรับซึ่งสร้างความตื่นตระหนกและความประหลาดใจให้กับชาวอาหรับเป็นอย่างมาก เช่น การเดินทางเยือนอิสราเอลในค.ศ. 1977 และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 เป็นต้น ประการที่สอง ทำให้ศัตรูประเมินความสามารถและศักยภาพของประธานาธิบดีชาติัตต่ำลง เพื่อที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการเจรจาต่อรองหรือสร้างความชะล่าใจกับศัตรูเพื่อโจมตีแบบกะทันหันอย่างไม่ทันตั้งตัว เช่น การขจัดกลุ่มผู้สนับสนุนอดีตประธานาธิบดีนัซเซอร์ในค.ศ. 1971 และการบุกโจมตีคลองสุเอซอย่างกะทันหันในสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 เป็นต้น และประการที่สาม ดำเนินนโยบายแบบครอบคลุมทั้งด้านการเมือง ด้านการทูต ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ เช่น การเชื่อมสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา การสร้างสันติภาพกับอิสราเอล การซื้อขายอาวุธกับประเทศตะวันตก และการเปิดประตูเศรษฐกิจเพื่อดึงดูดการลงทุนจากทั้งประเทศตะวันตกและประเทศอาหรับ เป็นต้น²⁵²

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัตจึงมีความแตกต่างจากในยุคก่อนๆ โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์เน้นความสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดอาหรับชาตินิยมและความเป็นอันดับหนึ่งในโลกอาหรับ จนได้รับคำวิจารณ์จากชาวอาหรับอียิปต์ว่าประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้ความสำคัญกับโลกอาหรับมากเกินไป แทนที่จะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์ ในขณะที่ประธานาธิบดีชาติัตกลับให้ความสำคัญกับอียิปต์เป็นอันดับแรกและลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนทั้งใน

²⁵¹ อาลี อี. ฮีลลาล เดชชวักกี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

²⁵² Ayubi, Nasser and Sadat: *Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*, pp. 116-18.

มุมมอง ความเชื่อ อุดมการณ์ และความคิดของประธานาธิบดีทั้งสองท่าน²⁵³ ด้วยเหตุนี้เอง บุคลิกลักษณะ ความคิดส่วนบุคคล มุมมอง อุดมการณ์ และความเชื่อของประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญมากที่สุดที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับที่ประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ ให้ความสำคัญน้อยลงอย่างชัดเจน²⁵⁴ ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับชาวอาหรับและทั่วโลกเป็นอย่างมากจากการตัดสินใจของประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ บนพื้นฐานของความคิดและมุมมองส่วนตัวที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากผู้นำคนก่อนๆ ของอียิปต์²⁵⁵

4.4.1.2 ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมือง

ปัจจัยด้านการเมืองเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับระบบการเมืองภายในรัฐ เช่น ภาวะการณ์การแข่งขันของระบบพรรค ระดับความขัดแย้งและการพัฒนาทางการเมือง ความสามารถในการรับผิดชอบของรัฐบาลต่อประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เป็นต้น²⁵⁶ โดยปัจจัยทางการเมืองเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมืองของอียิปต์

เมื่อวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองภายในของอียิปต์จะเห็นได้ว่า ปัญหาทางการเมืองภายในของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ เกิดขึ้นเมื่อประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ ได้ให้คำมั่นสัญญาอย่างมุ่งมั่นว่าจะดำเนินตามแนวทางการปกครองของประธานาธิบดีนัสเซอร์ในช่วงการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1970 แต่หลังจากนั้นไม่นาน ประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ กลับแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าไม่ต้องการเป็นเพียงหุ่นเชิดและเป็นแค่ผู้ตามของประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ ต้องการสร้างแนวทางการบริหารประเทศในแบบฉบับของตนและมีอำนาจในการเป็นผู้กำหนดหรือผู้ริเริ่มนโยบายต่างประเทศในยุคของตนเอง ทำให้ประธานาธิบดีชาติต่าง ๆ พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินนโยบายในการบริหารประเทศผ่านการ

²⁵³ บาทจัท โครานี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

²⁵⁴ Danielson, Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power, pp. 59-61.

²⁵⁵ Ayubi, Nasser and Sadat: Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972, p. 112.

²⁵⁶ McGowan and Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*, pp. 43-44.

ปฏิรูปการเมืองภายใน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในทางการเมืองอย่างรุนแรงจนทำให้อียิปต์ไม่สามารถแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับได้อย่างเต็มที่และบทบาทในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับก็ลดลง

ความขัดแย้งภายในทางการเมืองของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติดัดเริ่มต้นขึ้นในช่วง 7 เดือนแรกหลังจากการสาบานตนเพื่อขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของชาติดัดอย่างเป็นทางการในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 1970 แม้ว่าประธานาธิบดีชาติดัดจะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นผู้ทำชิงตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างชอบธรรมจากคณะกรรมการบริหารระดับสูงของพรรคสหภาพสังคมนิยมอาหรับในวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1970 และได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนที่ 3 แห่งอียิปต์โดยได้รับคะแนนอย่างท่วมท้นจากการลงประชามติในวันที่ 15 ตุลาคม ค.ศ. 1970 ก็ตาม²⁵⁷ แต่ความท้าทายและความขัดแย้งเกิดขึ้นหลังจากประธานาธิบดีชาติดัดแสดงเจตจำนงว่าไม่ต้องการดำเนินรอยตามประธานาธิบดีนัซเซอร์ ซึ่งสร้างความไม่พอใจและไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลสำคัญต่างๆ ที่อยู่ฝ่ายสนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ในพรรคสหภาพสังคมนิยมอาหรับและในคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบันของประธานาธิบดีชาติดัด ซึ่งเป็นคณะรัฐมนตรีชุดเดิมเกือบทั้งหมด²⁵⁸ ที่ได้รับการแต่งตั้งในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ในค.ศ. 1968²⁵⁹ เช่น นายอาลี ซอบรี รองประธานาธิบดีอียิปต์และแกนนำพรรคสหภาพสังคมนิยมอาหรับ²⁶⁰ ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มผู้สนับสนุนฝ่ายประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่มองว่าตนเองมีคุณสมบัติเหมาะสมและมีสิทธิ์อันชอบธรรมในการเป็นประธานาธิบดี โดยซอบรีและฝ่ายผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการให้ประธานาธิบดีชาติดัดอยู่ภายใต้การควบคุมและรับฟัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁵⁷ Anwar El-Sadat, *In Search of Identity: An Autobiography* (New York: Fontana, 1978), p. 205.

²⁵⁸ หลังจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีได้สองวัน ประธานาธิบดีชาติดัดได้แต่งตั้งบุคคลผู้สนับสนุนตนเองเพียงไม่กี่คนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในรัฐบาล เช่น นายมะห์มูด เฟาซี (Mahmoud Fawzi) เป็นนายกรัฐมนตรี นายอับดุล อัล-อาซีส ฮีญาซี (Abd al-Aziz Higazi) เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง นายฮาซาเนน ฮัยกัล (Hassanein Heikal) บรรณาธิการสำนักพิมพ์อัล-อะฮ์รอม (al-Ahram) เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการสารสนเทศ และนายซัยยิด มาร์ออี (Sayyid Mar'ai) เป็นรัฐมนตรีกระทรวงเกษตร เป็นต้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน John Waterbury, *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1983), p. 124.

²⁵⁹ Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*, pp. 130-31.

²⁶⁰ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, p. 57.

คำแนะนำต่างๆ ในการบริหารประเทศ ทำให้ในช่วง 7 เดือนแรกประธานาธิบดีชาติได้ไม่มีอำนาจอย่างเต็มที่และถูกคุกคามจากกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์²⁶¹

ต่อมาในช่วงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1971 ประธานาธิบดีชาติได้ตัดสินใจครั้งสำคัญครั้งแรกในฐานะการเป็นประธานาธิบดีโดยดำเนินแผนการการปฏิวัติเพื่อแก้ไขโดยไ้ร่องประธานาธิบดีชอบริออกจากตำแหน่งในวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 และต่อมาก็ได้ปฏิรูปคณะรัฐมนตรี สมาชิกแห่งชาติอียิปต์ และพรรคการเมืองสหภาพสังคมนิยมอาหรับเพื่อสร้างความเข้มแข็งในอำนาจของตนเอง โดยการกวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์กว่า 90 คน ซึ่งล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งสูง²⁶² และถูกนำไปจองจำอยู่ในคุกและถูกคุมขังอยู่ในบริเวณบ้านพัก โดยถูกกล่าวหาว่าวางแผนเพื่อโค่นล้มประธานาธิบดีชาติออกจากตำแหน่ง เป็นกบฏ และสมรู้ร่วมคิดเพื่อมุ่งร้ายต่อรัฐ²⁶³ ประธานาธิบดีชาติจึงได้ให้คำมั่นสัญญาต่อกลุ่มผู้สนับสนุนตนเองในการปฏิรูปครั้งนี้ว่าจะให้มีการเลือกตั้งอย่างอิสระเพื่อจัดระบบใหม่ของสมาชิกแห่งชาติอียิปต์และปฏิรูปพรรคการเมืองสหภาพสังคมนิยมอาหรับซึ่งเป็นพรรคการเมืองเดียวไปสู่ระบอบพรรคการเมืองหลายๆ พรรค²⁶⁴ อีกทั้งสัญญา

²⁶¹ Saliba, "The Decline of Nasserism in Sadat's Egypt," p. 51.

²⁶² การปฏิรูปคณะรัฐมนตรีโดยการบังคับให้กลุ่มฝักใฝ่ประธานาธิบดีนัซเซอร์ลาออก เช่น นายชารอวี ยุมอะห์ (Sha'rawi Gum'ah) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย นายพลมุฮัมหมัด เฟาซี (Muhammad Fawzi) รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม นายซามี ชาราฟ (Sami Sharaf) รัฐมนตรีผู้ดูแลกิจการของประธานาธิบดี นายมุฮัมหมัด ฟาลิก (Muhammad Falig) รัฐมนตรีกระทรวงสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น การปฏิรูปสมาชิกแห่งชาติอียิปต์โดยการไล่นายลาบิบ ชุกอย (Labib Shuqayr) โฆษกประจำสมาชิกแห่งชาติอียิปต์ และการปฏิรูปพรรคการเมืองสหภาพสังคมนิยมอาหรับ โดยการขับไล่นายอับดุล อัล-มุฮซิน อาบู อัน-นุร (Abu al-Muhsin Abu an-Nur) หัวหน้าพรรคสหภาพสังคมนิยมอาหรับ รวมทั้งนายอะห์เหม็ด กามล (Ahmed Kamel) หัวหน้าหน่วยข่าวกรองอียิปต์ เป็นต้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*, pp. 145-46.

²⁶³ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, p. 60.

²⁶⁴ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1976 พรรคการเมืองสหภาพสังคมนิยมอาหรับได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ หนึ่ง ปีกฝ่ายขวา โดยจัดตั้งเป็น "the Liberal Socialist Organization" สอง ปีกตรงกลาง โดยจัดตั้งเป็น "Egypt Arab Socialist Organization" และสาม ปีกฝ่ายซ้าย โดยจัดตั้งเป็น "the National Progressive Unionist Organization" ต่อมาในวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1976 ในการประชุมสภาประชาชน ประธานาธิบดีชาติได้ประกาศให้ทั้ง 3 องค์กรเปลี่ยนเป็นพรรคการเมือง และต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1977 กฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตให้มีการกระจายพรรคการเมืองไปสู่ระบอบหลายพรรคได้ถูกประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดเป็นพรรคการเมืองต่างๆ เช่น องค์กรปีกฝ่ายขวาได้กลายเป็น "the Liberal Socialists Party" องค์กรปีกฝ่ายซ้ายได้กลายเป็น "The National Progressive Unionist Party" และองค์กรปีกฝ่ายตรงกลางได้กลายเป็น "the

ว่าจะยกเลิกการควบคุมตรวจตราของตำรวจ ยกเลิกการดักฟังโทรศัพท์ ให้อิสระภาพส่วนบุคคลอย่างเต็มที่ และสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ประธานาธิบดีชาติได้ดำเนินแผนการปฏิรูปดังกล่าวเพื่อสร้างความเข้มแข็งในอำนาจของตน แต่ความวุ่นวายภายในประเทศก็ยังคงเกิดขึ้น เนื่องจากการกวาดล้างรองประธานาธิบดีซอบรี และกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้สร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตอย่างมาก เพราะกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์คือฝ่ายสนับสนุนสหภาพโซเวียต ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศแย่ง²⁶⁵ ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งมากมายในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมืองภายใน เช่น การขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวรัสเซีย 21,000 คน ออกจากอียิปต์ในค.ศ. 1972 การใช้มาตรการต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยการสั่งห้ามเรือขนส่งอาวุธมายังอียิปต์ในช่วงปลายสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 เป็นต้น

ประธานาธิบดีชาติยังได้ปฏิรูปทางทหารเพื่อรวมศูนย์อำนาจและให้อยู่ภายใต้การควบคุมของตนเองโดยการขับไล่ผู้มีอิทธิพลทางทหารที่เป็นภัยคุกคามต่อตำแหน่งประธานาธิบดีในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1972 เช่น รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมนายพลมูฮัมหมัด แซดดิก ผู้บัญชาการกองทัพเรือ ผู้บัญชาการหน่วยข่าวกรอง และเสนาธิการทางทหารที่เป็นวีรบุรุษสงครามเดือนตุลาคมอย่างนายพลซาอัด ซาซี ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1973 เป็นต้น²⁶⁶ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจาก

National Democratic Party” ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลที่มีอำนาจอย่างแท้จริงมาจนกระทั่งถึงการปฏิวัติอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีมูบารัคใน ค.ศ. 2011 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีพรรค “the Labour Socialist Party”(Left of Center) และพรรค “the New Wafd” (Right of Centre) ต่อมาใน ค.ศ. 1978 พรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับอนุญาตให้เป็นพรรคการเมืองอิสระอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้พรรคสหภาพสังคมนิยมอาหรับถูกยุบตัวลงอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1978 ทั้งนี้ทั้ง 5 พรรคการเมืองล้วนแล้วแต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของประธานาธิบดีชาติ แต่ต่อมาหลังจากนโยบายการเปิดประตูเศรษฐกิจของประธานาธิบดีชาติประสบกับความล้มเหลวและเกิดการจลาจลทั่วประเทศ ทำให้ประธานาธิบดีชาติไม่ได้รับการสนับสนุนและคะแนนนิยมก็ตกลงเป็นอย่างมาก ซึ่งประธานาธิบดีชาติต้องเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงและความไม่พอใจจากหลายๆ ฝ่าย จนต่อมาใน ค.ศ. 1981 ประธานาธิบดีชาติจึงถูกลอบสังหารโดยกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ray Bush, *Economic Crisis and the Politics of Reform in Egypt* (Boulder, Colo.: Westview Press, 1999), pp. 17-18. และ Ewan Stein, *Conceptions of Israel and the Formation of Egypt Foreign Policy: 1952-1981* (Ann Arbor: ProQuest LLC, 2014), pp. 108-10.

²⁶⁵ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, pp. 51-52.

²⁶⁶ Dawisha, *Egypt in the Arab World: The Elements of Foreign Policy* p. .192

ประชาชน ทำให้เกิดความวุ่นวายและเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและผู้ต่อต้าน ประธานาธิบดีชาติต้อยอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีชาติต้อยยังมีความขัดแย้งกับกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีชื่อว่า “กลุ่มภราดรภาพมุสลิม” ที่แม้ว่าในช่วงแรกประธานาธิบดีชาติต้อยได้พยายามกระจายอำนาจและปฏิรูป พรรคการเมืองสหภาพสังคมนิยมอาหรับซึ่งเป็นพรรคการเมืองเดียวไปสู่พรรคการเมืองหลายๆ พรรค และผ่อนปรนกลุ่มภราดรภาพมุสลิมให้อยู่ในฐานะองค์กรอิสระนอกกฎหมาย²⁶⁷ หลังจากถูกปราบปรามอย่างหนักในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ แต่หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา กลุ่มภราดรภาพมุสลิมก็ไม่พอใจอย่างมากที่ประธานาธิบดีชาติต้อยได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายเพื่อหาทางยุติการสู้รบกับอิสราเอลจนนำไปสู่การทำข้อตกลงสันติภาพ แบบทวีภาคีในหลายฉบับภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา เช่น การลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 และซินายครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1974 และ ค.ศ. 1975²⁶⁸ ตามลำดับ รวมถึงการเดินทางไปเยือนกรุง เยรูซาเล็มครั้งแรกของประธานาธิบดีชาติต้อยในค.ศ. 1977 เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสันติภาพกับ อิสราเอลและเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้น จนถึงการลงนามในสนธิสัญญา สันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 เป็นต้น เหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวทำให้เกิดความ ขัดแย้งภายในประเทศอย่างรุนแรงและต่อเนื่องระหว่างกลุ่มภราดรภาพมุสลิมกับประธานาธิบดีชาติต้อย จนนำไปสู่การลอบสังหารประธานาธิบดีชาติต้อยในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1981 โดยกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง

สถานการณ์ความวุ่นวายและความขัดแย้งภายในทางเมืองในอียิปต์ตลอดช่วงการปกครอง ของประธานาธิบดีชาติต้อย ระหว่างค.ศ. 1971-1981 ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอียิปต์ต้องให้ความสำคัญ กับการจัดการปัญหาภายในประเทศเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะประธานาธิบดีชาติต้อยที่ต้องการสร้างการ ยอมรับและสร้างความเข้มแข็งในอำนาจของตนเองเพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคง ภายในประเทศ จึงทำให้อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติต้อยไม่ค่อยมีบทบาทนำในภูมิภาคและโลกอาหรับ รวมถึงบทบาทในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับก็น้อยลง

²⁶⁷ โดยอยู่ภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองในค.ศ. 1976 ที่ว่าด้วยการห้ามไม่ให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใดๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสกัดกั้นกลุ่มภราดรภาพมุสลิมในการเป็นพรรคการเมืองที่ ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ประธานาธิบดีชาติต้อยได้ผ่อนปรนให้เป็นองค์กรอิสระที่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้แทน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Stein, *Conceptions of Israel and the Formation of Egypt Foreign Policy: 1952-1981*, pp. 108-09.

²⁶⁸ Hinnebusch and Ehteshami, *The Foreign Policies of Middle East States*, p. 104.

จะเห็นได้ว่าอัตราความถี่ของการติดต่อสื่อสารทางการเมืองและการพบปะในระดับผู้นำและตัวแทนรัฐบาลของอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1971-1981 น้อยลงและลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังตารางที่แสดงให้เห็นต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการติดต่อสื่อสารและการพบปะทางการเมืองของผู้นำอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ระหว่างค.ศ. 1971-1981

รูปแบบ	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	รวม	คิดเป็นร้อยละ
การประชุมสุดยอดผู้นำ	38	25	28	23	10	22	15	5	1	0	1	168	17
ตัวแทนพิเศษ	48	33	50	51	60	15	29	14	4	1	0	304	30
โทรเลข	57	25	50	36	63	18	23	23	6	0	1	302	30
นายกรัฐมนตรี	6	8	0	5	4	2	1	0	1	0	0	27	3
รัฐมนตรี	56	23	31	18	32	16	16	3	2	0	0	197	20
รวมทั้งหมด	204	114	159	133	169	73	84	45	14	1	2	998	100
คิดเป็นร้อยละ	20	11	16	13	17	7	8	5	1	0.1	0.2	100	

ที่มา : ฮาซัน อาบู ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1970-1981* (เบรุต: ศูนย์ศึกษาวิจัยด้านเอกภาพแห่งโลกอาหรับ, 1998), หน้า 85.

(حسن أبو طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)* (بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ١٩٩٨)، ص. ٨٥.)

ในระหว่างค.ศ. 1971-1981 จำนวนการติดต่อสื่อสารทางการเมืองและการพบปะในระดับผู้นำและตัวแทนรัฐบาลของอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ลดน้อยลงตามลำดับจนแทบไม่มีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เช่น การประชุมสุดยอดผู้นำของอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ในค.ศ. 1971 จากจำนวน 38 ครั้ง ลดลงเหลือแค่เพียง 1 ครั้งในค.ศ. 1981 การพบปะหารือระหว่างตัวแทนพิเศษของรัฐบาลอียิปต์กับตัวแทนพิเศษของประเทศอาหรับอื่นๆ ในค.ศ. 1971 จากจำนวน 48 ครั้ง จนไม่มีการพบปะพูดคุยเลยสักครั้งในค.ศ. 1981 และการพบปะในระดับรัฐมนตรีในค.ศ. 1971 จากจำนวน 56 ครั้ง จนไม่มีการพบปะพูดคุยเลยแม้แต่ครั้งเดียวในค.ศ. 1981 เป็นต้น²⁶⁹

²⁶⁹ طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)*، ص. ٨٥.
(ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1970-1981*, หน้า 85.)

ด้วยเหตุนี้ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในของอียิปต์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับ โดยเฉพาะนโยบายต่อสันนิบาตอาหรับ ซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองภายในดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีชาติัต (ผู้นำอียิปต์) ที่มีอุดมการณ์ขัดแย้งกับกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มผู้ฝึกฝนสหภาพโซเวียต ความขัดแย้งทางการเมืองภายในอียิปต์ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยด้านการเมืองที่ส่งเสริมให้ประธานาธิบดีชาติัตดำเนินนโยบายเข้าหาชาติตะวันตกมากขึ้น ทำให้อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัตมีบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับน้อยลงและการปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของอียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางผ่านสันนิบาตอาหรับก็ลดลงเช่นกัน อีกทั้งการเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในดังกล่าวทำให้อียิปต์ต้องเน้นความสำคัญไปที่การปฏิรูปทางการเมืองภายในเป็นอันดับแรก ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำและการเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักของอียิปต์ในสันนิบาตอาหรับลดน้อยลงอย่างชัดเจน

4.4.1.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับโครงสร้างและระบบทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ เช่น ระดับการพัฒนาและความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ ปริมาณและความหลากหลายของการค้าจากต่างชาติ ความสมดุลของการจ่ายเงิน อัตราการแลกเปลี่ยนทางด้านเทคโนโลยี และระดับการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น²⁷⁰ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติัต คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจภายในของอียิปต์

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติัต จะเห็นได้ว่า ก่อนการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของชาติัต อียิปต์ต้องประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากเนื่องจากการพ่ายแพ้ในสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลครั้งที่ 3 หรือสงคราม 6 วันใน ค.ศ. 1967 ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ โดยผลของสงครามดังกล่าวทำให้อียิปต์ต้องขาดรายได้มหาศาลเนื่องจากการสูญเสียคลองสุเอซซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่สร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้กับอียิปต์ ทำให้เศรษฐกิจอียิปต์ซบเซา ขาดดุลงบประมาณ มีหนี้เพิ่มขึ้น และประชาชนประสบกับความยากจน

²⁷⁰ McGowan and Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*, p. 44.

และว่างงานจำนวนมาก หลังจากขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของชาติในค.ศ. 1970 ประธานาธิบดีชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญอย่างเร่งด่วนในการจัดการกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้ดียิ่งขึ้น

ประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่าการพึ่งพาทรัพยากรภายในประเทศเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับอียิปต์ได้ แต่ต้องอาศัยเงินทุนต่างประเทศและดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติมาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว อีกทั้งประธานาธิบดีชาติยังต้องการปฏิรูปภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่เน้นความสำคัญให้กับธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย โดยประธานาธิบดีชาติได้กำหนดหลักการพื้นฐาน 4 ประการไว้ในนโยบายด้านเศรษฐกิจ คือ ประการแรก เปิดตลาดเสรีเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ ประการที่สอง สร้างสมดุลในการพัฒนาภาคส่วนอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ประการที่สาม ให้ความสำคัญกับธุรกิจภาคเอกชน โดยเพิ่มการแข่งขันในธุรกิจภาคเอกชนเพื่อช่วยกระตุ้นและฟื้นฟูธุรกิจของภาครัฐ และประการที่สี่ วางแผนระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต²⁷¹

อย่างไรก็ตาม แผนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติยังคงไม่สามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของอียิปต์ภายในประเทศให้ดียิ่งขึ้นเนื่องจากปัญหาหนี้สินจำนวนมากและรายได้ไม่เพียงพอต่อการลดภาระหนี้สินที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวต้องมาหยุดชะงักลงเมื่อเกิดสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอล หรือสงครามยมคิปปูร์ในค.ศ. 1973 ทำให้อียิปต์ยังต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 เศรษฐกิจภายในประเทศของอียิปต์ยังคงตกต่ำลงและการเติบโตทางเศรษฐกิจของอียิปต์ไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำดังกล่าวทำให้อียิปต์ต้องแสวงหาความช่วยเหลือและการลงทุนจากภายนอกอย่างเร่งด่วน ทำให้ประธานาธิบดีชาติได้ปฏิรูปและแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจโดยการริเริ่มนโยบาย “อัล-อินฟิตาห์” (Al-Infithah)²⁷² หรือที่รู้จักกันในชื่อ “the Open Door Economic

²⁷¹ Danielson, Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power, pp. 47-48.

²⁷² McLaurin, Peretz, and Snider, Middle East Foreign Policy: Issues and Processes pp. 52-54.

Policy” (ODEP)²⁷³ คือนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจในค.ศ. 1973 ด้วยเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากภายนอกโดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและลดภาระหนี้สิน ควบคู่กับการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ จากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์แบบทวิภาคีอย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันอย่างซาอุดีอาระเบียเพื่อลดการพึ่งพาจากสหภาพโซเวียต ในรายงานประจำเดือนตุลาคมของประธานาธิบดีชาติต์ได้บันทึกไว้ในค.ศ. 1974 ว่าประธานาธิบดีชาติต์ได้กล่าวว่า “ไม่ว่ารัฐจะสามารถรวบรวมทรัพยากรต่างๆ ภายในประเทศมาได้มากมายเท่าไร แต่อียิปต์ก็ยังคงต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจากทรัพยากรภายนอกประเทศซึ่งจะช่วยให้อียิปต์มีความเข้มแข็งและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ เราจำเป็นต้องเปิดประตูเศรษฐกิจเพื่อรับการช่วยเหลือและดึงดูดการลงทุนจากภายนอก”²⁷⁴ ซึ่งสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลครั้งที่ 4 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 ถือเป็นจุดเริ่มต้นและสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นการปูทางไปสู่การริเริ่มนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจของประธานาธิบดีชาติต์²⁷⁵

²⁷³ หรือเรียกอีกชื่อว่า “the Policy of the Opening of the Economy” ซึ่งเป็นนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจอียิปต์สำหรับการลงทุนจากบริษัทเอกชนโดยตรงทั้งด้านการเงินและเทคโนโลยีจากชาติตะวันตกและประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมัน ซึ่งเป็นความพยายามเพื่อที่จะลดขีดจำกัดด้านการพัฒนาทั้งในเรื่องช่องว่างด้านเงินออมหรือภาวะความไม่สมดุลด้านการออมและช่องว่างด้านการเงินแลกเปลี่ยนต่างชาติหรือภาวะความไม่สมดุลด้านอัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างชาติ โดยนโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากความล้มเหลวของอียิปต์ในการใช้ระบอบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในยุคก่อนประธานาธิบดีชาติต์ นอกจากนี้ นโยบายดังกล่าวยังเป็นนโยบายหลักสำคัญของประธานาธิบดีชาติต์ที่ใช้ในการจัดระบอบของประธานาธิบดีนัสเซอร์ รวมทั้งทำลายแนวคิดด้านสังคมนิยมและยุติความสัมพันธ์กับโซเวียต และทวงคืนดินแดนในเขตซีนายของอียิปต์กลับคืนมาจากอิสราเอล ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Herbert M. Thompson, *Studies in Egyptian Political Economy: Methodology Theory and Case Studies* (Cairo: American University in Cairo, 1979), pp. 74-79. และ Bush, *Economic Crisis and the Politics of Reform in Egypt*, p. 16.

²⁷⁴ Waterbury, *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes* p. 123.

²⁷⁵ أمين العيوطي، مصر عبد الناصر والسادات : الاقتصاد السياسي في عهدين (القاهرة: الهلال، ١٩٨٦)، ص.

ศ.ดร. โครานี อาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “ในช่วงหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือแบบทวิภาคีและแบบไตรภาคีโดยเฉพาะกับอิสราเอลและสหรัฐอเมริกา ซึ่งการสร้างความร่วมมือดังกล่าวเป็นผลมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำภายในประเทศของอียิปต์ โดยประธานาธิบดีชาติได้สร้างความร่วมมือกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันอย่างซาอุดีอาระเบียและกับสหรัฐอเมริกาในการขอความช่วยเหลือทางการเงินและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ”²⁷⁶ ซึ่งประธานาธิบดีชาติได้ละทิ้งการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคีกับประเทศอาหรับต่างๆ โดยเฉพาะความร่วมมือภายใต้สันนิบาตอาหรับที่ประธานาธิบดีชาติมองว่าไร้ประสิทธิภาพในการช่วยเหลืออียิปต์แก้ไขปัญหาภายในประเทศ นอกจากนี้ นายเดวิด ร็อกกีเฟลเลอร์ ผู้อำนวยการธนาคารเชส แมนฮัตตัน ได้กล่าวไว้ในค.ศ. 1974 ว่า “อียิปต์ได้รับรู้และเข้าใจแล้วว่าระบอบสังคมนิยมและอาหรับชาตินิยมสุดโต่งไม่ได้ช่วยประชาชนชาวอียิปต์ 37 ล้านคนให้อยู่รอดได้ และหากประธานาธิบดีชาติต้องการช่วยเหลือประชาชนชาวอียิปต์ ประธานาธิบดีชาติต้องมองหาการช่วยเหลือและการลงทุนจากภาคเอกชนภายนอก”²⁷⁷

การดำเนินนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจของประธานาธิบดีชาติดังกล่าวเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติเข้ามานั้นรัฐบาลอียิปต์ได้ยกเลิกการผูกขาดและการแทรกแซงของรัฐในระบบเศรษฐกิจ ยกเว้นภาษีให้กับบริษัทต่างชาติและยอมรับการช่วยเหลือจากต่างชาติเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างไม่มีเงื่อนไข²⁷⁸ ทำให้หลังจากความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาแน่นแฟ้นมากขึ้นในค.ศ. 1974 มีนักลงทุนชาวต่างชาติจำนวนมากมาลงทุนในอียิปต์ เช่น นักธุรกิจชาวอเมริกันจำนวนมากที่ถูกเชิญให้มาลงทุนในอียิปต์ รวมถึงนายเดวิด ร็อกกีเฟลเลอร์ ผู้อำนวยการธนาคารเชส แมนฮัตตัน ที่ต้องการมาเปิดสาขาธนาคารอีกหลายแห่งในอียิปต์ เป็นต้น²⁷⁹ อีกทั้งจากการดำเนินนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจดังกล่าวได้กระตุ้นให้ราคาน้ำมันพุ่งสูงขึ้นตั้งแต่หลังสงครามเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 และชาวอียิปต์จำนวนหลายล้านคนได้เดินทางไปทำงานในประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันแถบอ่าวเปอร์เซียและส่งเงินกลับมายังอียิปต์จำนวนหลายพันล้าน

²⁷⁶ บาทจัท โครานี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

²⁷⁷ Waterbury, *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes* p. 123.

²⁷⁸ Jason Brownlee, "Peace before Freedom: Diplomacy and Repression in Sadat's Egypt," *Political Science Quarterly* 126, no. 4 (Winter 2011-12): 649.

²⁷⁹ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, p. 72.

ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปีตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ซึ่งประเทศแถบอ่าวเปอร์เซียได้รับประโยชน์อย่างมากจากรายได้และค่าน้ำมันที่พุ่งสูงขึ้น รวมทั้งได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาลจากการลงทุนในอียิปต์ และอียิปต์เองก็ได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลเช่นกันจากการส่งเงินกลับประเทศและการลงทุนจากประเทศอาหรับที่ส่งออกน้ำมัน โดยตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 อียิปต์ได้รับเงินหมุนเวียนเข้าประเทศประมาณ 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปีจากประเทศอาหรับที่ส่งออกน้ำมัน และจากเงินช่วยเหลือของประเทศตะวันตกโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาอีกประมาณ 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี²⁸⁰ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ในช่วงแรกของการเริ่มต้นนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจดังกล่าวจะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของอียิปต์เพิ่มขึ้นถึง 9 เปอร์เซ็นต์ต่อปี และการลงทุนจากต่างชาติก็เพิ่มขึ้นถึง 35 เปอร์เซ็นต์ต่อปีในช่วงค.ศ. 1976 แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติตกกลับไม่สามารถทำให้การขยายตัวด้านเศรษฐกิจเกิดความยั่งยืนได้ เพราะอียิปต์ต้องประสบกับปัญหาหนี้สินที่สั่งสมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้ว่า หนี้สินจากภายนอกของอียิปต์เพิ่มขึ้นจาก 5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นหนี้พลเรือนประมาณ 1.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และหนี้ทางทหารประมาณ 3.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในค.ศ. 1970 เพิ่มขึ้นเป็น 30 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในค.ศ. 1981²⁸¹ และระหว่างค.ศ. 1973 ถึง ค.ศ. 1978 หนี้สินของอียิปต์เพิ่มขึ้นสูงจาก 31 เปอร์เซ็นต์ถึง 66 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของอียิปต์²⁸² เนื่องจากต้องพึ่งพาเงินทุนและเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาและประเทศอาหรับที่รัวรายน้ำมัน อีกทั้งประชาชนชาวอียิปต์ยังต้องเผชิญกับค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นถึง 20 เปอร์เซ็นต์ อัตราการส่งออกก็ลดลงตั้งแต่ค.ศ. 1974 ในขณะที่เดียวกันอัตราการนำเข้าจากประเทศตะวันตกกลับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 36.8 เปอร์เซ็นต์ในค.ศ. 1971 เพิ่มขึ้นเป็น 67.6 เปอร์เซ็นต์ในค.ศ. 1976²⁸³ และในค.ศ. 1975 คนงานชาวอียิปต์จำนวนกว่า 40,000 คนได้ประท้วงในปัญหาเรื่องค่าแรงต่ำในกรุงไคโรจนส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งปิดตัวลงเพราะภาคอุตสาหกรรมมีรายได้และเงินลงทุนไม่เพียงพอ ซึ่งต้องแบกรับภาระการจ้างงานมากเกินไปและเงินเดือนไม่เหมาะสมต่อการจ้างงาน พร้อม

²⁸⁰ Bush, *Economic Crisis and the Politics of Reform in Egypt*, pp. 16-17.

²⁸¹ Ibid., p. 18.

²⁸² Danielson, *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*, p. 49.

²⁸³ Thompson, *Studies in Egyptian Political Economy: Methodology Theory and Case Studies*, p. 78.

กับราคาสินค้าก็ถูกควบคุมและการลงทุนจากภาคเอกชนก็เป็นเพียงระยะสั้นเท่านั้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมของอียิปต์ต้องประสบกับปัญหาการขาดทุนอย่างหนัก²⁸⁴ อีกทั้งยังเกิดข่าวลือเรื่องการคอร์รัปชันในรัฐบาลและครอบครัวผู้เกี่ยวข้องกับประธานาธิบดีชาติดัดอีกด้วย โดยนโยบายดังกล่าวได้อำนวยผลประโยชน์ให้กับกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มคนร่ำรวย ซึ่งสร้างความไม่พอใจอย่างรุนแรงให้กับกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นล่างที่ได้รับผลประโยชน์และมีความร่ำรวยไม่เท่าเทียมกัน

ต่อมาในค.ศ. 1977 ก็ได้เกิดความวุ่นวายและเกิดจลาจลขึ้นทั่วประเทศในอียิปต์ เนื่องจากประชาชนชาวอียิปต์ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนอาหาร ซึ่งประชาชนเกิดความไม่พอใจอย่างมากที่ประธานาธิบดีชาติดัดไม่สามารถแก้ไขปัญหาปากท้องและปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในประเทศให้ดีขึ้นได้²⁸⁵ ดังนั้น นโยบายการเปิดประตูเศรษฐกิจของประธานาธิบดีชาติดัดจึงเป็นแค่นโยบายที่ช่วยเหลืออียิปต์ฟื้นฟูปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ในระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้นด้วยการช่วยเหลือจากชาติตะวันตกและการลงทุนจากประเทศอาหรับแถบอ่าวเปอร์เซีย แต่ด้วยภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มขึ้นของประชากรจำนวนมาก รวมทั้งเกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มคนจนและกลุ่มคนร่ำรวยมากขึ้น ทำให้ประชาชนต้องประสบกับความเหลื่อมล้ำและความยากจนจำนวนมากเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันตั้งแต่ประธานาธิบดีชาติดัดได้ไปเยือนอิสราเอลในค.ศ. 1977 ทำให้ประเทศอาหรับหลายประเทศเริ่มคว่ำบาตรด้านเศรษฐกิจต่ออียิปต์ ทำให้อียิปต์ต้องเผชิญกับความวุ่นวายจากปัญหาความเสื่อมถอยด้านเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดในยุคของประธานาธิบดีชาติดัด²⁸⁶

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าจำนวนการลงทุนในข้อตกลงความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ ในระหว่างค.ศ. 1971-1981 น้อยลงอย่างเห็นได้ชัดจน แม้ว่าประธานาธิบดีชาติดัดจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศก็ตาม แต่ส่วนใหญ่อียิปต์เน้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา ทำให้การทำข้อตกลงในความร่วมมือด้านต่างๆ กับประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้บทบาทของอียิปต์ในโลกอาหรับก็ลดลงเช่นกัน ดังตาราง

²⁸⁴ Marvin G. Weinbaum, *Egypt and the Politics of U.S. Economic Aid* (Boulder, Colo.: Westview Press, 1986), pp. 40-41.

²⁸⁵ Brownlee, "Peace before Freedom: Diplomacy and Repression in Sadat's Egypt," pp. 650-51.

²⁸⁶ Bush, *Economic Crisis and the Politics of Reform in Egypt*, p. 18.

แสดงจำนวนครั้งของการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างอียิปต์กับประเทศ
อาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคต่อไปนี้

**ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่าง
อียิปต์กับประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคระหว่างค.ศ. 1971-1981**

ประเทศ	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	รวม	ร้อยละ
ชูดาน	0	0	1	1	2	2	4	3	2	1	1	17	25
คูเวต	1	0	1	2	5	1	2	0	0	0	0	12	17
สหรัฐอเมริกา เอมิเรตส์	0	0	0	2	5	0	0	0	1	0	0	8	12
ซาอุดีอาระเบีย	0	0	0	0	4	2	1	0	0	0	0	7	10
จอร์แดน	1	0	0	0	1	0	2	1	0	0	0	5	7
อิรัก	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	5	7
ตูนิเซีย	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	4	6
ลิเบีย	0	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4	6
โมร็อกโก	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3	4
ซีเรีย	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	3
กาตาร์	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	3
แอลจีเรีย	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1
รวม	3	5	3	8	22	10	9	4	3	1	1	69	100

ที่มา : ฮาซัน อาบู ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต
ระหว่างค.ศ. 1970-1981* (เบรุต: ศูนย์ศึกษาวิจัยด้านเอกภาพแห่งโลกอาหรับ, 1998), หน้า 129.

(حسن أبو طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)* (بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ١٩٩٨)، ص. ١٢٩.)

จะเห็นได้ว่าระหว่างค.ศ. 1971-1981 การลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ
ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับต่างๆ น้อยมากอย่างเห็นได้ชัด เช่น การลงนามในข้อตกลงด้าน
เศรษฐกิจของอียิปต์กับซาอุดีอาระเบียมีเพียงแค่ 7 ครั้งในระหว่างค.ศ. 1971-1981 และการลงนาม
ในข้อตกลงด้านเศรษฐกิจของอียิปต์กับคูเวตที่มีเพียงแค่ 12 ครั้งระหว่างค.ศ. 1971-1981 เป็นต้น²⁸⁷

²⁸⁷ طالب، *علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات)*، ص. ١٢٩.

(ตอลิบ, *ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับประเทศอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981*, หน้า 129.)

ด้วยเหตุนี้ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจภายในประเทศที่อียิปต์ต้องเผชิญทำให้อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีซาดัตมุ่งเน้นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นอันดับแรก โดยประธานาธิบดีซาดัตได้หันไปขอความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาและสร้างความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันบางประเทศอย่างซาอุดีอาระเบียและประเทศแถบอ่าวเปอร์เซียเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ²⁸⁸ ในขณะเดียวกันก็ละทิ้งความร่วมมือ การปฏิสัมพันธ์ และลดการพึ่งพากับกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง ทำให้อียิปต์ในยุคของประธานาธิบดีซาดัตมีบทบาทน้อยลงในโลกอาหรับและในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยเฉพาะในสันนิบาตอาหรับ อีกทั้งประธานาธิบดีซาดัตยังได้สร้างความสัมพันธ์กับอิสราเอลอย่างใกล้ชิดซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของชาวอาหรับเพื่อดึงดูดการลงทุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาและฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้บทบาทผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัตเสื่อมถอยลงอย่างเห็นได้ชัดเจน

4.4.2 ปัจจัยภายนอก

คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เกิดขึ้นมาจากตัวแปรภายนอกอียิปต์ ซึ่งก็คือ ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ซึ่งประกอบไปด้วย การกระทำของตัวแสดงต่างๆ ระหว่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ ที่มีผลโดยตรงต่อสังคมภายในรัฐหนึ่งรัฐใด เช่น พฤติกรรมการเป็นศัตรู การเป็นภัยคุกคาม การสนับสนุนและการช่วยเหลือจากต่างชาติ และการเยื่อมเยียนระหว่างผู้นำรัฐ เป็นต้น²⁸⁹ โดยนโยบายของประเทศมหาอำนาจภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัตระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้แก่ สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

4.4.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียต

การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต เมื่อวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตแล้วจะเห็นได้ว่า ภูมิภาคตะวันออกกลางและพื้นที่ทางทิศตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับเขตแดนทางตอนใต้ของสหภาพโซเวียตและเป็นท่าเรือสำคัญที่เป็น

²⁸⁸ Waterbury, *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes* p. 133.

²⁸⁹ McGowan and Shapiro, *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*, p. 45.

ทางออกสู่มหาสมุทรทางตอนใต้ของสหภาพโซเวียต ซึ่งสหภาพโซเวียตมองว่าดินแดนในพื้นที่ดังกล่าว มีทรัพยากรต่างๆ มากมาย และที่สำคัญเป็นพื้นที่เกิดความขัดแย้งหลักๆ ระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก

ประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางมีความสำคัญด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติของสหภาพโซเวียตอย่างยิ่งเพราะอยู่บริเวณหลังบ้านของตนเองและเป็นเขตอิทธิพลที่สหภาพโซเวียตไม่อาจปล่อยให้อิทธิพลของประเทศตะวันตกเข้ามาแทนที่ได้ เป้าหมายสำคัญสูงสุดในนโยบายของสหภาพโซเวียตต่อกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางตั้งแต่กลางทศวรรษ 1960 เป็นต้นมามี 3 ประการหลักๆ ที่สำคัญ คือ ประการแรก สหภาพโซเวียตต้องการเป็นมหาอำนาจหลักในกิจการของกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประการที่สอง สหภาพโซเวียตต้องการป้องกันกลุ่มประเทศอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลางจากการถูกใช้เป็นที่ของการโจมตีทางทหารหรือการบ่อนทำลายทางการเมืองเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นนโยบายในเชิงรับ และประการที่สาม สหภาพโซเวียตต้องการสกัดกั้นและขจัดอิทธิพลของประเทศตะวันตกออกจากภูมิภาคและแทนที่ด้วยอิทธิพลของสหภาพโซเวียตแทน ซึ่งเป็นนโยบายในเชิงรุก²⁹⁰ และเป็นรูปแบบการดำเนินนโยบายที่สำคัญที่สุดของสหภาพโซเวียต²⁹¹ โดยสหภาพโซเวียตต้องการแข่งขันกับสหรัฐอเมริกาในการมีอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางและเน้นความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับ โดยเฉพาะกับอียิปต์ซึ่งเป็นประเทศสำคัญที่มีอิทธิพลในโลกอาหรับและเป็นประเทศผู้ขับเคลื่อนสำคัญในองค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคที่มีเป้าหมายในการสร้างเอกภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างสันนิบาตอาหรับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁹⁰ W. Raymond Duncan, *Soviet Policy in the Third World* (New York: Pergamon press, 1980), p. 155.

²⁹¹ ในการขจัดอิทธิพลของชาติตะวันตกออกจากโลกอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง สหภาพโซเวียตได้ใช้กลยุทธ์หลายวิธี เช่น หนึ่ง ให้ความช่วยเหลือทางทหารต่อกลุ่มประเทศอาหรับ สอง ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สาม สร้างความเข้มแข็งในอำนาจของสหภาพโซเวียตผ่านการจัดทำสนธิสัญญาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างมิตรภาพระยะยาวกับกลุ่มประเทศอาหรับ สี่ เผยแพร่เรื่องราวของลัทธิการล่าอาณานิคมตะวันตกซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อโลกอาหรับมาอย่างยาวนาน ทำให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศอาหรับต่างๆ หก สนับสนุนฝ่ายประเทศอาหรับในเวทีระหว่างประเทศ เช่น ในการประชุมสหประชาชาติและการประชุมเจนีวา เป็นต้น ในประเด็นความขัดแย้งระหว่างอาหรับ-อิสราเอล เจ็ด เสนอความช่วยเหลือทางทหารและทางการทูตต่อชาติอาหรับในการต่อสู้กับอิสราเอล เป็นต้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ibid., pp. 155-56.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับอียิปต์ได้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีตั้งแต่ในช่วงต้นค.ศ. 1954 ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ ซึ่งอียิปต์ถือเป็นต้นแบบของสหภาพโซเวียตในการสร้างความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับโลกที่สาม โดยสหภาพโซเวียตได้ดำเนินนโยบายการสร้างเอกภาพในกลุ่มประเทศอาหรับให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตเพื่อขจัดอิทธิพลของประเทศตะวันตกออกจากภูมิภาค ซึ่งสหภาพโซเวียตมองว่าอียิปต์เป็นแกนหลักสำคัญในการทำให้สหภาพโซเวียตบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จนนำไปสู่การรวมกลุ่มของ “ขบวนการอาหรับต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม” ที่รวมชาติอาหรับสายปฏิวัติต่างๆ รวมถึงพรรคอาหรับคอมมิวนิสต์และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ อีกทั้งสหภาพโซเวียตยังให้การสนับสนุนสันนิบาตอาหรับอีกด้วยเพื่อต่อสู้กับอิสราเอลและชาติตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา²⁹²

ต่อมาในยุคของประธานาธิบดีชาติตความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ตกต่ำลง เนื่องจากสหภาพโซเวียตมองว่า ประธานาธิบดีชาติตไม่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายสำคัญของสหภาพโซเวียตได้ กล่าวคือ เป้าหมายสำคัญในนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตมีดังนี้ หนึ่ง สนับสนุนแนวคิดในการต่อต้านตะวันตกในนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศของกลุ่มประเทศอาหรับและอียิปต์²⁹³ รวมถึงจัดตั้งระบอบสังคมนิยมฝักใฝ่สหภาพโซเวียตในอียิปต์²⁹⁴ ซึ่งเป็นเป้าหมายอันดับแรก สอง ทำลายอิทธิพลครอบงำของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกในโลกอาหรับ ซึ่งเป็นเป้าหมายอันดับสอง และสาม ขยายลัทธิมาร์กซิสต์เพื่อแทนที่ระบอบทุนนิยมซึ่งสหภาพโซเวียตมองว่าประธานาธิบดีชาติตไม่สามารถทำให้สหภาพโซเวียตบรรลุเป้าหมายต่างๆ ได้ และประธานาธิบดีชาติตเองก็ไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าวของสหภาพโซเวียต²⁹⁵ ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อกันและเกิดปัญหาความขัดแย้งในหลายๆ ด้าน ดังนี้

ด้านการเมือง สหภาพโซเวียตไม่ให้การสนับสนุนประธานาธิบดีชาติตและไม่พึงพอใจกับการที่ประธานาธิบดีชาติตพัฒนาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา รวมถึงไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของอียิปต์ในการใช้สหรัฐอเมริกาเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับกับอิสราเอล กล่าวคือ สหภาพโซเวียตมีมุมมองเกี่ยวกับประธานาธิบดีชาติตแตกต่างจากประธานาธิบดีนัซเซอร์ โดยสหภาพโซเวียตมองว่า ประธานาธิบดีชาติตเป็นฝ่ายฝักใฝ่ตะวันตก ต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์

²⁹² Ibid., p. 157.

²⁹³ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, p. 56.

²⁹⁴ Ibid., p. 157.

²⁹⁵ Ibid., pp. 159-60.

ต่อต้านสหภาพโซเวียต และมีแนวคิดที่ต้องการให้อียิปต์แยกตัวออกจากโลกอาหรับ²⁹⁶ ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ โดยนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ในช่วงดังกล่าวคือ การให้การสนับสนุนฝ่ายประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มผู้สนับสนุนสหภาพโซเวียตเพื่อโค่นล้มประธานาธิบดีชาติต แต่ประธานาธิบดีชาติตก็ได้ปฏิวัติเพื่อแก้ไขเพื่อกวาดล้างกลุ่มอิทธิพลของประธานาธิบดีนัสเซอร์และฝ่ายสนับสนุนสหภาพโซเวียต เช่น ไล่รองประธานาธิบดีชอเบรี ที่มีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตออกจากตำแหน่งในค.ศ. 1971 เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก

ต่อมาหลังจากการกวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัสเซอร์และกลุ่มผู้ฝักใฝ่สหภาพโซเวียต ทำให้สหภาพโซเวียตเกิดความกังวลและได้พยายามเชื่อมสัมพันธ์กับอียิปต์ให้แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยส่งตัวแทนรัฐบาลระดับสูงของสหภาพโซเวียต นายนิโคไล วิคโทโรวิช ปอดกอร์นีย์ ประธานคณะผู้บริหารสูงสุดแห่งสภาโซเวียตสูงสุดแห่งสหภาพโซเวียตมาทำสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียต²⁹⁷ ซึ่งได้ลงนามอย่างเป็นทางการในวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 หลังจากประธานาธิบดีชาติตได้กวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนสหภาพโซเวียตได้เพียง 2 อาทิตย์ เพื่อสร้างหลักประกันและความเชื่อมั่นต่อสหภาพโซเวียตว่าสหภาพโซเวียตยังคงมีสถานะที่มั่นคงในอียิปต์และอียิปต์ยังคงมีสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับสหภาพโซเวียต²⁹⁸ แต่ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาอีกครั้งในเหตุการณ์การรัฐประหารในชูดานในวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ.

²⁹⁶ Joseph G. Whelan and Michael J. Dixon, *The Soviet Union in the Third World: Threat to World Peace?* (Virginia: Pergamon-Brassey's International Defense Publisher, Inc., 1986), pp. 182-83.

²⁹⁷ สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกระหว่างสหภาพโซเวียตกับประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ โดยเป็นสนธิสัญญาที่ให้ประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย อียิปต์ได้รับประโยชน์จากหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 1 และสำหรับสหภาพโซเวียตได้รับผลประโยชน์จากการทำให้อียิปต์มีพันธสัญญาภายใต้ระบอบสังคมนิยมของสหภาพโซเวียตที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 2 รวมทั้งทั้งสองฝ่ายจะต้องพัฒนาความร่วมมือทางทหาร (มาตรา 8) และจะต้องไม่เข้าร่วมหรือทำสนธิสัญญาใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อหรือสร้างผลเสียต่ออีกฝ่าย เป็นต้น ซึ่งสหภาพโซเวียตมองว่าสนธิสัญญาฉบับนี้จะสามารถหยุดยั้งการสานสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาได้ ในขณะที่ประธานาธิบดีชาติตกลับมองว่าสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ช่วยรับประกันการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ในการต่อสู้กับอิสราเอล ตูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, pp. 61-63.

²⁹⁸ Alvin Z. Rubinstein, *Soviet Foreign Policy since World War II : Imperial and Global* (New York: Harper Collins, 1992), p. 215.

1971 โดยขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดย นายพันฮาเซม อัล-ออตตะ ที่ต่อต้านและล้มล้างรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งซูดานของประธานาธิบดีกาฟาร์ นิเมียร์ สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนการรัฐประหารของขบวนการคอมมิวนิสต์และให้การยอมรับรัฐบาลใหม่ ในขณะที่อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติัตได้ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือรัฐบาลเก่าของประธานาธิบดีนิเมียร์ และต่อต้านการรัฐประหารและขบวนการคอมมิวนิสต์ จนในที่สุดประธานาธิบดีนิเมียร์ก็สามารถโค่นล้มและช่วงชิงอำนาจคืนจากรัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จ ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวในซูดานทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศชัดเจนขึ้น โดยอียิปต์และสหภาพโซเวียตขาดความไว้วางใจระหว่างกัน และประธานาธิบดีชาติัตก็ได้พยายามดำเนินนโยบายเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศอาหรับที่ฝักใฝ่ตะวันตกอย่างซาอุดีอาระเบียและกับสหรัฐอเมริกาแทนที่สหภาพโซเวียต²⁹⁹

ต่อมาในวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 1972 หลังจากสหภาพโซเวียตปฏิเสธให้ความช่วยเหลือทางทหารต่ออียิปต์ที่ประธานาธิบดีชาติัตได้ร้องขอ ประธานาธิบดีชาติัตจึงได้ตัดสินใจขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียตประมาณ 15,000-21,000 คน³⁰⁰ รวมทั้งกองกำลังป้องกันทางอากาศและถนอนอาวุธที่ทันสมัยต่างๆ³⁰¹ ของสหภาพโซเวียตออกจากอียิปต์และหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแทน³⁰² โดยประธานาธิบดีชาติัตได้ระบุเหตุผล 5 ประการที่ได้ขับไล่เจ้าหน้าที่ชาวโซเวียตออกจากอียิปต์ คือ ประการแรก สหภาพโซเวียตไม่ยอมส่งมอบอาวุธตามที่อียิปต์ร้องขอเพื่อต่อสู้กับอิสราเอล ประการที่สอง สหภาพโซเวียตไม่สามารถจัดหาอาวุธที่มีคุณภาพและจัดส่งให้ตามวันเวลาที่กำหนด ประการที่สาม สหภาพโซเวียตกำหนดเงื่อนไขมากมายในการใช้สอยอาวุธที่มอบให้กับอียิปต์ ซึ่งสร้างความยุ่งยากให้กับอียิปต์เป็นอย่างมาก ประการที่สี่ จะทำให้อียิปต์และประเทศอาหรับได้รับเกียรติยศอย่างเต็มภาคภูมิหากได้รับชัยชนะในสงครามกับอิสราเอลโดยปราศจากการช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต และประการที่ห้า จะทำให้อียิปต์มีอิสระและมีอำนาจในการปฏิบัติตามเห็นสมควรของตนเองในการทำสงครามกับอิสราเอล ซึ่งสหภาพโซเวียตไม่อาจมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของ

²⁹⁹ قرن ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. ٢٦٥-٦٦.

(โครานี และ เดชชวักิ, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 265-66.)

³⁰⁰ Rubinstein, *Soviet Foreign Policy since World War II : Imperial and Global* p. 215.

³⁰¹ เช่น เครื่องบินขับไล่พลังไอพ่นเร็วเหนือเสียง รุ่น MiG-21s และ MiG-25s และเครื่องบินประจัญบานรุ่น Su-11 รวมถึงเครื่องบินทิ้งระเบิดไอพ่นสองเครื่องยนต์ รุ่น TU-16 ซีปนาวุธและแท่นยิงซีปนาวุธจากจากพื้นสู่อากาศ (SAM) เป็นต้น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, pp. 63-65.

³⁰² Mark V. Kauppi and R. Craig Nation, *The Soviet Union and the Middle East in the 1980s: Opportunities, Constraints, and Dilemmas* (Lexington, MA: Lexington Books, 1983), p. 170.

อียิปต์ได้³⁰³ อีกทั้งประธานาธิบดีชาติตังยังได้ประกาศว่าอียิปต์จะเป็นแกนนำชาติอาหรับในการต่อต้านสหภาพโซเวียตและจะให้การสนับสนุนฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่ฝักใฝ่สหภาพโซเวียตในอัฟกานิสถาน ซึ่งสร้างความไม่พอใจและความโกรธกริ้วให้กับสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก³⁰⁴

ต่อมาหลังจากสงครามอาหรับ-อิสราเอลในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติตังก็ได้ตอบรับแผนการสร้างสันติภาพและนโยบาย “การทุดัก้าวทีละก้าว” ของคิสซิงเจอร์ จนนำไปสู่การลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และในค.ศ. 1975 อียิปต์ก็ได้ลงนามอีกครั้งในข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 ร่วมกับอิสราเอล ทำให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มสนับสนุนตะวันตกอย่างอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย ซูดาน เยเมนเหนือ โอมาน คูเวต และสหรัฐอเมริกา และกลุ่มต่อต้านตะวันตกและสนับสนุนสหภาพโซเวียตอย่างลิเบีย ซีเรีย เยเมนใต้ อิรัก แอลจีเรีย และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ ทำให้สมาชิกสันนิบาตอาหรับแบ่งออกเป็นสองฝ่ายและเกิดการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง นอกจากนี้ อียิปต์ยังได้ใช้มาตรการสั่งห้ามสหภาพโซเวียตเข้ามาয়ฐานทัพเรือในเขตมัจมาฏูร์ห์ของอียิปต์ด้วยเช่นกัน ทำให้สหภาพโซเวียตมองว่าอิทธิพลของตนเองในภูมิภาคตะวันออกกลางถดถอยลงอย่างมากและอียิปต์ก็ให้ความสำคัญกับสหภาพโซเวียตน้อยลง สหภาพโซเวียตจึงพยายามฟื้นฟูนโยบายการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตเพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยสหภาพโซเวียตได้ต่อต้านข้อตกลงดังกล่าวด้วยเหตุผลว่านอกจากจะสร้างความไม่ลงรอยกันในโลกอาหรับแล้ว แต่ยังคงทำให้ทหารของสหรัฐอเมริกาเข้ามาประจำการในคาบสมุทรซินายของอียิปต์จำนวนมาก ทำให้สหภาพโซเวียตทำการตอบโต้อียิปต์จากการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หนึ่ง ใช้สื่อต่างๆ ของสหภาพโซเวียตประณามการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประธานาธิบดีชาติตังอย่างรุนแรง สอง เพิ่มเงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือต่ออียิปต์และปฏิเสธการผ่อนผันการชำระหนี้ทางทหารของอียิปต์ต่อสหภาพโซเวียตซึ่งอียิปต์ต้องจ่ายคืนเต็มจำนวน สาม ให้การสนับสนุนและสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับสายปฏิวัติ เช่น ซีเรีย อิรัก และลิเบีย เป็นต้น เพื่อคานอำนาจกับอียิปต์³⁰⁵ และสี่

³⁰³ Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*, pp. 192-95.

³⁰⁴ Whelan and Dixon, *The Soviet Union in the Third World: Threat to World Peace?*, p. 183.

³⁰⁵ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, pp. 160-61.

จัดการประชุมผู้นำอาหรับเพื่อโจมตีการดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีซาัดและโน้มน้าวให้ทำการโดดเดี่ยวอียิปต์เพื่อไม่ให้ชาติอาหรับอื่นๆ เอาเป็นเยี่ยงอย่าง³⁰⁶

ต่อมาในค.ศ. 1976 ประธานาธิบดีซาัดจึงได้ตัดสินใจยกเลิกสนธิสัญญาความร่วมมือและมิตรภาพระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ และได้สั่งให้สหภาพโซเวียตยุติการปฏิบัติการทางน้ำโดยทันที ณ เมืองอเล็กซานเดรีย โดยประธานาธิบดีซาัดได้แถลงการณ์ต่อหน้ารัฐสภาอียิปต์ในวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1976 ว่าต้องการยกเลิกสนธิสัญญากับสหภาพโซเวียตโดยเป็นการตัดสินใจแต่เพียงฝ่ายเดียวและได้เสนอเหตุผล 5 ประการเพื่อยุติสนธิสัญญาดังกล่าว คือ ประการแรก ประธานาธิบดีซาัดมองว่าสหภาพโซเวียตไม่ได้ต้องการที่จะสร้างสันติภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างแท้จริง ประการที่สอง สหภาพโซเวียตคัดค้านแผนปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศของประธานาธิบดีซาัดที่ขอความช่วยเหลือจากชาติตะวันตก ประการที่สาม สหภาพโซเวียตปฏิเสธการผ่อนผันการชำระหนี้ทางทหารของอียิปต์ ประการที่สี่ สหภาพโซเวียตปฏิเสธการซ่อมแซมเครื่องบินทางทหารที่ชำรุดและปฏิเสธการจัดหาอะไหล่ที่จำเป็นให้กับอียิปต์ซึ่งขัดต่อมาตรา 8 ในสนธิสัญญาฉบับดังกล่าว และประการสุดท้าย ประธานาธิบดีซาัดกล่าวหาว่าสหภาพโซเวียตได้วางแผนล้มล้างรัฐบาลของตนผ่านกลุ่มผู้ฝักใฝ่สหภาพโซเวียตในอียิปต์ ทำให้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวระหว่างทั้งสองประเทศถูกยกเลิกไปในที่สุด

ต่อมาในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1976 สหภาพโซเวียตและอียิปต์ได้เผชิญกับความขัดแย้งอีกครั้ง ในปัญหาข้อพิพาทระหว่างอียิปต์กับลิเบีย โดยสหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนลิเบียในการต่อสู้กับอียิปต์และได้ประณามการดำเนินนโยบายของอียิปต์ที่ทำให้ชายช่างชาวโซเวียตต้องเสียชีวิตถึง 3 คน ในการโจมตีทางอากาศของอียิปต์ ณ สถานีเรดาร์ในลิเบีย ทำให้ทั้งสองประเทศต่างก็กล่าวหากันและตั้งข้อสงสัยระหว่างกัน จนในที่สุดความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตได้เกิดความขัดแย้งจนถึงขีดสุดเมื่อประธานาธิบดีซาัดได้ไปเยือนอิสราเอลในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1977 และสถานกงสุลของสหภาพโซเวียตทั้งในเมืองอเล็กซานเดรีย พอร์ทซาอิด และเมืองอัสวานก็ปิดตัวลง³⁰⁷ หลังจากที่สหภาพโซเวียตได้ถอนทหารและนำเครื่องบินขับไล่รุ่นมิก-21 ออกจากอียิปต์ และสหภาพโซเวียตได้ขับไล่ทหารชาวอียิปต์ที่ฝึกซ้อมรบร่วมกันออกจากสหภาพโซเวียตในเดือนสิงหาคม ค.ศ.

³⁰⁶ Duncan, *Soviet Policy in the Third World* pp. 157-58.

³⁰⁷ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. ٢٦٦-٦٨.

(โครานี และ เดชชวีกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 266-68.)

1977 รวมทั้งสหภาพโซเวียตไม่พึงพอใจประธานาธิบดีชาติต่ออย่างมากหลังจากขอผ่อนผันในการชำระหนี้ทางทหารซึ่งมีมูลค่าประมาณ 11 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1977³⁰⁸

ก่อนการเดินทางไปเยือนอิสราเอลของประธานาธิบดีชาติ สหภาพโซเวียตได้มองว่าการไปเยือนอิสราเอลดังกล่าวเป็นทั้งอันตรายและเป็นโอกาสให้กับสหภาพโซเวียต กล่าวคือ เป็นอันตรายต่อสหภาพโซเวียตหากการเจรจาพูดคุยระหว่างประธานาธิบดีชาติกับรัฐมนตรีเบกินของอิสราเอล ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะทำให้ประเทศอาหรับสายกลางอื่นๆ เช่น จอร์แดน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย และ ชาวปาเลสไตน์สายกลางบางส่วนอาจดำเนินตามแนวทางของอียิปต์ในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งจะทำให้สหภาพโซเวียตเหลือพันธมิตรชาวอาหรับแค่ไม่กี่ประเทศ เช่น ลิเบีย อิรัก แอลจีเรีย เยเมน ใต้ และขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ เป็นต้น และจะทำให้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลางลดลงเป็นอย่างมาก ในทางตรงกันข้ามก็สร้างโอกาสให้กับสหภาพโซเวียตหากการพบปะดังกล่าวประสบกับความล้มเหลว ซึ่งจะทำให้ประเทศอาหรับสายกลางต่างๆ หันมาเข้าร่วมกับสหภาพโซเวียตในการต่อต้านประธานาธิบดีชาติและโคดเด็วอียิปต์ และจะนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มผู้ต่อต้านประธานาธิบดีชาติ ซึ่งจะช่วยขจัดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาออกไปจากภูมิภาค

แต่ปรากฏว่าการเยือนอิสราเอลดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติประสบความสำเร็จและประธานาธิบดีชาติได้จัดทำแผนสันติภาพตามแนวคิดของตนเอง ทำให้สหภาพโซเวียตตอบโต้การกระทำดังกล่าวของอียิปต์กับ 2 วิธี คือ หนึ่ง สหภาพโซเวียตได้ส่งกองทัพและเครื่องมือทางทหารจำนวนมากไปยังเอธิโอเปียเพื่อปกป้องเขตอิทธิพลบริเวณทะเลแดงทางตอนใต้ของอียิปต์และในดินแดนแอฟริกา เช่น แองโกลา เป็นต้น รวมทั้งในดินแดนของเยเมนใต้ และสหภาพโซเวียตยังได้ดำเนินนโยบายเพื่อเข้าหาประเทศอาหรับน้ำมันในแถบอ่าวเปอร์เซียเพื่อโคดเด็วอียิปต์และสกัดกั้นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา³⁰⁹ และสอง สหภาพโซเวียตได้ประณามแผนสันติภาพของประธานาธิบดีชาติและพยายามโคดเด็วประธานาธิบดีชาติโดยกล่าวหาว่าเป็นการกระทำที่แสดงถึงการยอมแพ้³¹⁰ รวมถึงสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มประเทศอาหรับเพื่อต่อต้านประธานาธิบดีชาติ โดยหลังจากการเดินทางกลับจากอิสราเอลของประธานาธิบดีชาติไม่นาน ผู้นำประเทศอาหรับต่างๆ ได้รวมตัวกัน ณ กรุงมอสโก เพื่อปรึกษาหารือและขอความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตในการต่อต้านแผน

³⁰⁸ Kauppi and Nation, *The Soviet Union and the Middle East in the 1980s: Opportunities, Constraints, and Dilemmas*, p. 171.

³⁰⁹ Ibid. p. 171.

³¹⁰ Rubinstein, *Soviet Foreign Policy since World War II : Imperial and Global* p. 217.

สันติภาพของประธานาธิบดีชาติตัดกับอิสราเอล จนนำไปสู่การจัดตั้งขบวนการต่อต้านประธานาธิบดีชาติตัดโดย 5 ประเทศอาหรับ คือ อิรัก ซีเรีย เยเมนใต้ แอลจีเรีย ลิเบีย และองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ ภายใต้การสนับสนุนของสหภาพโซเวียตในการประชุม ณ กรุงตรีโปลี และลงนามในปฏิญญาตรีโปลีในวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ. 1977 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าได้มีการลงนามร่วมกันเพื่อต่อต้านประธานาธิบดีชาติตัดรวมถึงเรียกร้องให้มีการขับไล่อียิปต์ออกจากสันนิบาตอาหรับแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้นำประเทศอาหรับอย่างอิรักและซีเรีย รวมถึงองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน³¹¹

ต่อมาหลังจากที่อียิปต์ได้ลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดกับอิสราเอล ณ แคมป์เดวิด แมรีแลนด์ ในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1978 สหภาพโซเวียตก็ได้ต่อต้านอย่างรุนแรง โดยผู้นำสหภาพโซเวียตคือนายเลโอนิด เบรจเนฟ ได้ประณามสหรัฐอเมริกาที่พยายามสร้างความแตกแยกในกลุ่มประเทศอาหรับและบังคับให้ประเทศอาหรับยอมรับในข้อตกลงดังกล่าว พร้อมกับประกาศที่จะฟื้นฟูแผนสันติภาพในแบบฉบับของสหภาพโซเวียตที่เรียกร้องให้อิสราเอลถอนกำลังและคืนดินแดนทั้งหมดของชาวอาหรับตามสถานะคงเดิมก่อนที่อิสราเอลยึดครองในสงคราม ค.ศ. 1967 รวมทั้งผลักดันให้มีการจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์ขึ้นมาในเขตเวสต์แบงก์และฉนวนกาซ่าเพื่อสร้างความพึงพอใจและเรียกร้องแรงสนับสนุนจากประเทศอาหรับในการต่อสู้กับอียิปต์ อิสราเอล และสหรัฐอเมริกา ทำให้ผู้นำประเทศอาหรับที่ต่อต้านข้อตกลงดังกล่าวรวมตัวกัน ณ กรุงดามัสกัส เพื่อประณามข้อตกลงดังกล่าวของอียิปต์กับอิสราเอล และประกาศถึงความชอบธรรมของชาวปาเลสไตน์เหนืออิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์ พร้อมทั้งแสดงความต้องการในการพัฒนาความสัมพันธ์กับระบบสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต ซึ่งตัวแทนองค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ นายโมฮัมเหม็ด ซาเออ ได้กล่าวว่า การรวมตัวเพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกา อิสราเอล และอียิปต์ดังกล่าวจะทำให้เกิดขบวนการรวมอาหรับต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมที่เข้มแข็งขึ้นในอนาคต” แต่ต่อมาในวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 1979 อียิปต์ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลอีกฉบับ ณ กรุงวอชิงตัน ทำให้ผู้นำประเทศอาหรับต่างๆ รวมถึงประเทศอาหรับที่เคยสนับสนุนตะวันตกอย่างซาอุดีอาระเบีย จอร์แดน และคูเวต ยกเว้นอียิปต์ได้เข้าร่วมประชุมฉุกเฉินภายใต้สันนิบาตอาหรับโดยการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต ณ กรุงแบกแดด ระหว่างวันที่ 27-31 มีนาคม ค.ศ. 1979 เพื่อประณามอียิปต์และขับไล่อียิปต์ออกจากการเป็นสมาชิก

³¹¹ Duncan, *Soviet Policy in the Third World* pp. 169-70.

สันนิบาตอาหรับ พร้อมกับตัดความสัมพันธ์ทางการทูตและคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ซึ่งสร้างความพึงพอใจให้กับสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก³¹²

ต่อมาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1981 ประธานาธิบดีซาตต์จิงได้ขับไล่เอกอัครราชทูตของสหภาพโซเวียตและที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจและเทคนิคของสหภาพโซเวียตประมาณ 1,000 คนออกจากอียิปต์³¹³ ด้วยข้อหาว่าแทรกแซงและมีส่วนร่วมต่อการสอดแนมและจารกรรมข้อมูลสำคัญภายในอียิปต์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศต้องยุติลงอย่างเป็นทางการ และในการให้สัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายของประธานาธิบดีซาตต์ก่อนโดนลอบสังหารในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1981 ประธานาธิบดีซาตต์ได้กล่าวว่า ระบบมาร์กซิสของสหภาพโซเวียตได้ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมาย และพลเมืองชาวโซเวียตเองก็ต้องเสียสละและอุทิศตนอย่างมากให้กับรัฐ พร้อมทั้งกล่าวหาว่าสหภาพโซเวียตคืออุปสรรคสำคัญในกระบวนการสร้างสันติภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางและเน้นว่าแผนสันติภาพดังกล่าวเกิดขึ้นได้หากปราศจากสหภาพโซเวียต แต่หากปราศจากสหรัฐอเมริกา การสร้างสันติภาพในตะวันออกกลางก็ต้องประสบกับความล้มเหลว³¹⁴

ด้านการทหาร เกิดความขัดแย้งในเรื่องความช่วยเหลือด้านอาวุธของสหภาพโซเวียตที่ไม่เพียงพอและผลตอบแทนที่ไม่เหมาะสมจากความเสียหายในสงคราม ค.ศ. 1973 รวมถึงสหภาพโซเวียตไม่พอใจอียิปต์ที่ขอความช่วยเหลือด้านอาวุธและเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกาแทนที่สหภาพโซเวียต กล่าวคือ สหภาพโซเวียตได้ดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวอียิปต์ โดยปฏิเสธการจัดส่งอาวุธให้กับอียิปต์เพื่อตัดขาดอียิปต์จากความช่วยเหลือภายนอก ประธานาธิบดีซาตต์จึงได้เข้าหาโลกตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านต่างๆ³¹⁵ ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็ได้ตอบรับการร้องขอความช่วยเหลือดังกล่าว ต่อมาหลังสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 อียิปต์ได้เข้าหาสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นเพื่อขอความช่วยเหลือในการฟื้นฟูปัญหาด้านเศรษฐกิจและการลงทุนภายในประเทศ ซึ่งในความคิดของประธานาธิบดีซาตต์มองว่าสหภาพโซเวียตไม่สามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของอียิปต์ได้ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกาพัฒนาขึ้น

³¹² Ibid., pp. 171-77.

³¹³ Whelan and Dixon, *The Soviet Union in the Third World: Threat to World Peace?*, p. 183.

³¹⁴ Kauppi and Nation, *The Soviet Union and the Middle East in the 1980s: Opportunities, Constraints, and Dilemmas*, p. 172.

³¹⁵ Robert O. Freedman, *Soviet Policy toward the Middle East since 1970* (New York: Praeger, 1978), p. 97.

อย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตกลับยิ่งเสื่อมถอยลงตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าระหว่างค.ศ. 1967-1976 การช่วยเหลือด้านอาวุธของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์มีมูลค่าประมาณ 2.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่หลังจากค.ศ. 1976-1980 มูลค่าการช่วยเหลือลดลงเหลือแค่ 20 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ และจะเห็นได้ว่าการค้าอาวุธระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ก็ลดน้อยลงตามลำดับ โดยจะเห็นได้จากตารางแสดงมูลค่าการค้าอาวุธระหว่างทั้งสองประเทศ ระหว่างค.ศ. 1955-1976³¹⁶ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงมูลค่าการค้าอาวุธระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1955-1976 (หลักล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

	1955-59	1960-66	1967-73	1974	1975	1976
มูลค่าการส่งออกอาวุธ (Arms Exports) ทั้งหมดของโซเวียตไปยังตะวันออกกลาง	546	987	2,958	849	738	155
มูลค่าการส่งออกอาวุธ (Arms Exports) ทั้งหมดของโซเวียตไปยังอียิปต์	223	536	1,769	-	218	0

ที่มา : Karen Dawisha, *Soviet Foreign Policy towards Egypt* (New York : St. Martin's Press, 1979), p. 180.

ด้านเศรษฐกิจ เกิดปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่ล่าช้าของอียิปต์ให้กับสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตไม่พอใจที่อียิปต์ขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาด้านการเงินและการลงทุนเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ กล่าวคือ อียิปต์มีหนี้กับสหภาพโซเวียตในปลายค.ศ. 1975 ประมาณ 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยสหภาพโซเวียตได้ปฏิเสธการขอผ่อนผันในการชำระหนี้ของอียิปต์และอียิปต์ต้องจ่ายกลับเต็มจำนวน ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตไม่ต้องการลงนามในพิธีสารทางการค้าระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตในค.ศ. 1976 แต่ในที่สุดสหภาพโซเวียตได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่าต้องการให้อียิปต์ลงนามในพิธีสารดังกล่าว จนนำไปสู่การลงนามร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1976 แต่ด้วยจำนวนเงินในการลงทุนเพียง 640 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่านั้น ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยกว่าการลงทุนครั้งก่อนๆ และด้วยความสัมพันธ์ที่เสื่อมถอยลงอย่างต่อเนื่องระหว่างทั้งสองประเทศทำให้รัฐบาลอียิปต์ยุติการส่งออกผ้าฝ้ายไปยัง

³¹⁶ Dawisha, *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*, p. 180.

สหภาพโซเวียตในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1977 ต่อมาหลังจากนั้นสองเดือนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1977 อียิปต์ได้ประกาศขอผ่อนผันการชำระหนี้กับสหภาพโซเวียตภายในระยะเวลา 10 ปี โดยเริ่มจากเดือนมกราคม ค.ศ. 1978 ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายมากยิ่งขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเลวร้ายลง จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังในตารางแสดงมูลค่าการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1954-1976³¹⁷ ดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางแสดงมูลค่าการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1954-1976 (หลักล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

	1954-70	1971	1972	1973	1974	1975	1976
มูลค่าการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจทั้งหมดของโซเวียตต่อประเทศกำลังพัฒนา	6,174	1,016	957	1,230	1,260	1,260	875
มูลค่าการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจทั้งหมดของโซเวียตต่ออียิปต์	1,844	313	511	130	218	125	0

ที่มา : Karen Dawisha, *Soviet Foreign Policy towards Egypt* (New York : St. Martin's Press, 1979), p. 169.

จะเห็นว่าจำนวนเงินสนับสนุนของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ลดลงอย่างมาก จากจำนวนเงินประมาณพันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในทศวรรษ 1950 และ 1960 ลดลงเหลือประมาณ 440 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ ในระหว่างค.ศ. 1975-1979 รวมถึงอัตราการส่งออกและการนำเข้าของอียิปต์ต่อสหภาพโซเวียตก็ลดลงอย่างมาก โดยการส่งออกของอียิปต์ลดลงจาก 50 เปอร์เซนต์ในช่วงแรกของทศวรรษ 1970 เหลือแค่ 15 เปอร์เซนต์จากจำนวนการส่งออกทั้งหมดของประเทศในค.ศ. 1975 และการนำเข้าของอียิปต์จากสหภาพโซเวียตลดลงจาก 25 เปอร์เซนต์ เหลือแค่ 10 เปอร์เซนต์จากจำนวนการนำเข้าทั้งหมดของอียิปต์ในค.ศ. 1975³¹⁸ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ในช่วงทศวรรษ 1970 ความสัมพันธ์

³¹⁷ Ibid., p. 169.

³¹⁸ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدولة العربية، ص. 271-272.

(โครานี และ เดชชวีกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 271-72.)

ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตจึงเกิดความไม่มั่นคงและเสื่อมถอยลงอย่างมาก ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกากลับพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จากตารางที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนครั้งของการปฏิสัมพันธ์และการพบปะหารือของคณะผู้แทนด้านต่างๆ ระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ ที่ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดในระหว่างค.ศ. 1970-1975³¹⁹ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงจำนวนครั้งของการปฏิสัมพันธ์และการพบปะหารือของคณะผู้แทนด้านต่างๆ ระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1970-1975

ปี	ด้านการเมือง		ด้านการทหาร		ด้านเศรษฐกิจ	
	โซเวียตไปยัง อียิปต์	อียิปต์ไปยัง โซเวียต	โซเวียตไปยัง อียิปต์	อียิปต์ไปยัง โซเวียต	โซเวียตไปยัง อียิปต์	อียิปต์ไปยัง โซเวียต
	1970	6	6	1	0	12
1971	4	6	0	1	13	10
1972	2	6	2	2	12	13
1973	4	4	1	2	11	8
1974	3	5	0	0	14	11
1975	1	1	0	0	2	1
ทั้งหมด	20	28	4	5	64	52

ที่ ม ๑ : Alvin Z. Rubinstein, *Red Star on the Nile: the Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War* (Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1977), p. 354.

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ได้เกิดความตึงเครียดและเสื่อมถอยลงตลอดช่วงทศวรรษ 1970³²⁰ เพราะสหภาพโซเวียตไม่ดำเนินนโยบายสนับสนุนอียิปต์ ทำให้ประธานาธิบดีชาติดัดเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายต่อ

³¹⁹ Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*, p. 354.

³²⁰ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدولة العربية، ص. ٢٦٥.

(โครานี และ เดชชวักี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 265.)

โลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียต ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับถดถอยลง โดยอียิปต์ลดการพึ่งพาโลกอาหรับและสหภาพโซเวียตและหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแทน

ศ.ดร. เดชชวีกี อาจารย์มหาวิทยาลัยโคโร ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวว่า “อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากการให้ความสนับสนุนสหภาพโซเวียตมาเป็นสนับสนุนสหรัฐอเมริกาแทนในยุคประธานาธิบดีชาตต์นั้นมิสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรกประธานาธิบดีชาตต์มองว่าสหภาพโซเวียตเป็นมหาอำนาจที่มีความอ่อนแอกว่าสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก และสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีความแข็งแกร่งในโลก ทำให้ประธานาธิบดีชาตต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยสนับสนุนสหภาพโซเวียตมาสนับสนุนสหรัฐอเมริกาแทน และประการที่สอง แม้ว่าสหภาพโซเวียตจะเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับอียิปต์มาตั้งแต่ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ แต่ในยุคประธานาธิบดีชาตต์สหภาพโซเวียตกลับสนับสนุนและช่วยเหลืออียิปต์น้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับการสนับสนุนและการช่วยเหลืออย่างมากมายของสหรัฐอเมริกาต่ออิสราเอล ซึ่งสร้างความไม่พอใจอย่างมากต่อประธานาธิบดีชาตต์และสร้างความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียต ปัจจัยดังกล่าวมีผลอย่างมากที่ทำให้ประธานาธิบดีชาตต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยสนับสนุนสหภาพโซเวียตมาสนับสนุนสหรัฐอเมริกาแทน ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับด้วยเช่นกัน เนื่องจากประธานาธิบดีชาตต์มองว่าไม่มีความจำเป็นที่อียิปต์ต้องพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากโลกอาหรับ โดยสหรัฐอเมริกามีผลอย่างมากที่เดียวที่สามารถตอบสนองความต้องการของอียิปต์ได้อย่างครอบคลุม และอียิปต์ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคซึ่งจะทำให้อียิปต์สูญเสียงบประมาณจำนวนมาก”³²¹

และจากบทสัมภาษณ์ ศ.ดร. โครานี อาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงโคโร ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเช่นกันว่า “สาเหตุที่อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยสนับสนุนสหภาพโซเวียตมาสนับสนุนสหรัฐอเมริกาแทนในยุคประธานาธิบดีชาตต์ เนื่องจากประธานาธิบดีชาตต์มองว่าสหภาพโซเวียตไม่เคยไว้ใจตนเองและไม่มีความจริงใจในการสนับสนุนอียิปต์ แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวอียิปต์ต้องสร้างสมดุลในความสัมพันธ์

³²¹ อาลี อี. ฮีลาล เดชชวีกี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา แต่ในทางปฏิบัติประธานาธิบดีชาติตะวันตกกลับให้ความสนใจกับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก และไม่ไว้วางใจสหภาพโซเวียต โดยจะเห็นได้ว่าในค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติตะวันตกได้ขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียต 21,000 คน ออกจากอียิปต์เพื่อสร้างความพอใจให้กับสหรัฐอเมริกาและขจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่มีอยู่ในอียิปต์ และในค.ศ. 1976 อียิปต์ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต และสำหรับสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีชาติตะวันตกมองว่าเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลในโลกและในโลกอาหรับ และเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างอาหรับและอิสราเอล ทำให้อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติตะวันตกได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยร่วมมือกับสหภาพโซเวียตไปเข้าหาและสร้างความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาแทน”³²²

กล่าวโดยสรุป คือ อียิปต์ภายใต้การนำของประธานาธิบดีชาติตะวันตกได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากที่เคยสนับสนุนสหภาพโซเวียต กลุ่มประเทศอาหรับ และการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับหันไปสนับสนุนโลกตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาแทนเพราะการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ กล่าวคือ³²³ ประการแรก สหภาพโซเวียตได้ดำเนินนโยบายไม่ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือทางทหารกับอียิปต์อย่างเต็มรูปแบบตามที่ประธานาธิบดีชาติตะวันตกต้องการ เมื่อเปรียบเทียบกับความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่ออิสราเอล ประการที่สอง สหภาพโซเวียตไม่ให้การสนับสนุนและไม่ให้การยอมรับกับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของชาติตน ทำให้ประธานาธิบดีชาติตะวันตกรู้สึกเป็นปฏิปักษ์และเกลียดชังสหภาพโซเวียต โดยประธานาธิบดีชาติตะวันตกมองว่าการไม่ให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์ของสหภาพโซเวียตเป็นผลมาจากสาเหตุหลักที่สำคัญคือ ความเกลียดชังของสหภาพโซเวียตที่มีต่อตนเอง ประการที่สาม สหภาพโซเวียตไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างชาติอาหรับกับอิสราเอลได้ ในขณะที่สหรัฐอเมริกากลับมีนโยบายที่น่าสนใจสำหรับประธานาธิบดีชาติตะวันตกในการแก้ไขปัญหาระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล โดยประธานาธิบดีชาติตะวันตกถูกโน้มน้าวจากรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นายคิสซิงเจอร์ ด้วยนโยบาย “การทูตก้าวทีละก้าว” ว่าสหรัฐอเมริกาสามารถให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธจำนวนมากกับอียิปต์มากกว่าสหภาพโซเวียตและสามารถยุติความขัดแย้งกับอิสราเอล พร้อมกับสามารถเรียกร้องดินแดนของอียิปต์ที่ถูกอิสราเอลยึดครองไปกลับคืนมา ทำให้ประธานาธิบดีชาติตะวันตกมองว่าสหภาพโซเวียตไม่มี

³²² บาทจัท โครานี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

³²³ Rubinstein, *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*, pp. 289-90.

ความสามารถเพียงพอในการตอบสนองความต้องการของอียิปต์ได้ ประการที่สี่ สหภาพโซเวียตไม่สามารถช่วยอียิปต์ในการทวงคืนคลองสุเอซซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่สร้างรายได้ให้กับอียิปต์ ทำให้เศรษฐกิจอียิปต์ย่ำแย่และขาดรายได้จำนวนมหาศาล ในขณะที่สหรัฐอเมริกากลับมีวิธีในการช่วยให้อียิปต์ได้คลองสุเอซกลับคืนมา พร้อมกับเสนอความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจให้กับประธานาธิบดีชาติต

ประการที่ห้า สหภาพโซเวียตไม่สามารถให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจกับอียิปต์ได้ ทำให้ประธานาธิบดีชาติตหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและสร้างสัมพันธ์กับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันและฝักใฝ่ตะวันตกอย่างซาอุดีอาระเบียและประเทศอาหรับแถบอ่าวเปอร์เซียแบบทวีภาคี โดยประธานาธิบดีชาติตมองว่าอียิปต์ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสหภาพโซเวียตและไม่ต้องการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาหรับฝักใฝ่สหภาพโซเวียตแบบพหุภาคี โดยเฉพาะอียิปต์ไม่จำเป็นต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับที่จะทำให้อียิปต์สิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมหาศาล และประการที่หก สหภาพโซเวียตพยายามดำเนินนโยบายการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับ โดยปราศจากการให้ความสำคัญและการสนับสนุนกับอียิปต์ซึ่งเป็นแกนหลักสำคัญที่จะทำให้เกิดเอกภาพในโลกอาหรับ แต่สหภาพโซเวียตกลับไปสนับสนุนซีเรีย ลิเบีย และประเทศอาหรับอื่นๆ แทน หรือแม้แต่พยายามสานสัมพันธ์กับประเทศอาหรับแถบอ่าวเปอร์เซีย ทำให้ประธานาธิบดีชาติตมองว่าการดำเนินนโยบายของอียิปต์เป็นเอกเทศและหันไปพึ่งพาสหรัฐอเมริกาแทนจะทำให้อียิปต์รอดพ้นจากอิทธิพลของสหภาพโซเวียตและบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงอียิปต์ไม่จำเป็นต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ

ด้วยเหตุนี้เอง การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ที่ลดความช่วยเหลือและไม่ให้การสนับสนุนต่อประธานาธิบดีชาติตดังกล่าวนี้จึงมีผลอย่างยิ่งต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ ทำให้ประธานาธิบดีชาติตมีนโยบายที่เน้นความสำคัญในการแสวงหาความช่วยเหลือจากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาแทน ซึ่งทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและในภูมิภาคตะวันออกกลางเสื่อมถอยลงโดยเฉพาะบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับ

4.4.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา

การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติคัต เมื่อวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาแล้วจะเห็นได้ว่า นโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางตั้งแต่อดีตจะเน้นการให้ความช่วยเหลือกับประเทศอาหรับต่างๆ ด้วยเป้าหมายที่สำคัญ คือ การรักษาผลประโยชน์สูงสุดแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาในดินแดนโลกอาหรับ เช่น น้ำมัน และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่สำคัญ การสนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประเทศพันธมิตรในสงครามเย็น และการสร้างสันติภาพในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยประเทศอาหรับต่างๆ เช่น อียิปต์ จอร์แดน เลบานอน เป็นต้น ที่ผ่านมามีได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาประมาณ 10 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปีในรูปแบบของอาหาร เงิน วัสดุดิบ และอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศอาหรับต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ที่สหรัฐอเมริกาเน้นความสำคัญอย่างมากต่อโลกอาหรับและอียิปต์ โดยเฉพาะหลังจากสหรัฐอเมริกาได้มีอิทธิพลเหนือสหภาพโซเวียตในโลกอาหรับ แม้กระทั่งในประเทศสังคมนิยมสายปฏิวัติ เช่น แอลจีเรียและซีเรีย เป็นต้น และสามารถจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตออกจากภูมิภาคได้³²⁴

สำหรับนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติคัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ประกอบด้วย 3 ช่วง คือ ช่วงแรกในยุคประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ระหว่างค.ศ. 1970-1974 ช่วงที่สองในยุคประธานาธิบดีเจอร์รัลด์ ฟอร์ด ระหว่างค.ศ. 1974-1977 และช่วงที่สามในยุคประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ ระหว่างค.ศ. 1977-1981 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในระหว่างค.ศ. 1970-1973 ในยุคประธานาธิบดีนิกสัน (ระหว่างค.ศ. 1970-1974) ประธานาธิบดีนิกสันได้กำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่เน้นความสำคัญกับการปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางและสานต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในยุคก่อนๆ คือ ประการแรก ยุติความขัดแย้งทางทหารและสร้างสันติภาพระหว่างประเทศอาหรับและอิสราเอล ประการที่สอง สกัดกั้นการขยายอิทธิพลและขัดขวางการตั้งฐานทัพทหารของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลาง ประการที่สาม สร้าง

³²⁴ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدولة العربية تحدى العولمة، ص. 281.

(โครานี และ เดชชวักี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 281.)

หลักประกันที่จะเข้าถึงแหล่งน้ำมันและสร้างความเชื่อมั่นต่อพันธมิตร เช่น ประเทศในยุโรปและญี่ปุ่น เป็นต้น ในกรณีถูกคว่ำบาตรและแทรกแซงโดยสหภาพโซเวียต ประการที่สี่ สนับสนุนพันธมิตรสำคัญของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง คือ อิสราเอล และประการที่ห้า ให้การสนับสนุนประเทศอาหรับสายกลาง เช่น ซาอุดีอาระเบียและจอร์แดน เพื่อช่วยปกป้องดูแลแหล่งน้ำมันให้กับสหรัฐอเมริกาและช่วยสกัดกั้นอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในโลกอาหรับ³²⁵ ในขณะเดียวกันก็สร้างความอ่อนแอให้กับประเทศอาหรับบางประเทศที่นิยมสายสังคมนิยมและสายปฏิวัติรวมถึงอียิปต์ด้วยการลดการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อขัดขวางและตัดกำลังโลกอาหรับในการก่อสงครามครั้งใหม่ หลังจากสงครามอาหรับ-อิสราเอลในยุคประธานาธิบดีนixonเซอร์ในค.ศ. 1967³²⁶

นอกจากนี้ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาอยู่ในช่วงของการตัดงบประมาณความช่วยเหลือและการสนับสนุนต่อประเทศกำลังพัฒนา ทำให้อียิปต์ในช่วงดังกล่าวไม่ได้รับความสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็อยู่ในสภาวะคลุมเครือโดยปราศจากความสัมพันธ์ทางการทูต ทำให้ในค.ศ. 1971 ประธานาธิบดีซาดัตจึงได้พยายามเจรจาและยื่นข้อเสนอต่อสหรัฐอเมริกาให้มีการจัดการพูดคุยเรื่องการสร้างสันติภาพกับอิสราเอลผ่านรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นายวิลเลียม โรเจอร์ และเรียกร้องให้เปิดคลองสุเอซอีกครั้งหลังจากถูกอิสราเอลยึดครองแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตตัดสินใจขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียตประมาณ 21,000 คนออกจากอียิปต์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 เพื่อสร้างความพึงพอใจต่อสหรัฐอเมริกาแต่ก็ไม่มีปฏิกิริยาตอบกลับจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ในที่สุดประธานาธิบดีซาดัตตัดสินใจทำสงครามและโจมตีอิสราเอลแบบสายฟ้าแลบผ่านคลองสุเอซในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 ซึ่งสร้างความตกใจให้กับทั้งสหรัฐอเมริกาและอิสราเอลเป็นอย่างมาก จนในที่สุดอียิปต์ก็สามารถเรียกร้องไปสู่การเจรจาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

และตั้งแต่หลังสงครามอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1973 จนถึงค.ศ. 1974 ประธานาธิบดีนixonจึงได้เปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายในรูปแบบใหม่ โดยยังคงเน้นความสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยการให้การสนับสนุนกับอิสราเอลและสกัดกั้นอิทธิพลของสหภาพโซเวียต แต่เพิ่มความช่วยเหลือและการสนับสนุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอียิปต์ซึ่งเป็นประเทศอาหรับที่มีอิทธิพลใน

³²⁵ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 1.

³²⁶ Scott Charles Gover, *U.S. Security Assistance to Egypt: A Source of Influence or Illusion?* (Monterey, California: Naval Postgraduate School, 1996), pp. 63-64.

ภูมิภาคตะวันออกกลางเพื่อต่อสู้กับฝ่ายสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น³²⁷ สำหรับประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับกับอิสราเอลหลังเกิดสงครามในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีนิกสันได้ใช้นโยบายการทูตก้าวที่ละก้าวของนายคิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกาในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1973 เป็นต้นมา จนทำให้บรรลุข้อตกลงซีนาย ครั้งที่ 1 ระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในเดือนมกราคม ค.ศ. 1974 ซึ่งอียิปต์ยอมลงนามในข้อตกลงดังกล่าวท่ามกลางความไม่พอใจของกลุ่มประเทศอาหรับและสมาชิกสันนิบาตอาหรับ³²⁸

ต่อมาในช่วงที่สองในยุครัฐบาลาธิบดีเจอร์รัลด์ ฟอร์ด ระหว่างค.ศ. 1974-1977 หลังจากการประกาศลาออกของประธานาธิบดีนิกสันในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1974³²⁹ ประธานาธิบดีฟอร์ดได้สานต่อนโยบายของประธานาธิบดีนิกสันด้วยการเพิ่มความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนกับอียิปต์ในด้านต่างๆ รวมถึงตอบรับคำร้องขอของประธานาธิบดีชาติัดในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล และสานต่อนโยบายการทูตก้าวที่ละก้าวของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล³³⁰ โดยรัฐบาลของประธานาธิบดีฟอร์ดมองว่าการให้ความช่วยเหลือต่ออียิปต์และการส่งเสริมแผนการสร้างสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลจะทำให้อียิปต์แยกตัวออกมาจากโลกอาหรับและลดบทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในกลุ่มประเทศอาหรับและในสันนิบาตอาหรับลงเพื่อสกัดกั้นการรวมตัวของชาติอาหรับภายใต้แนวคิดอาหรับนิยม รวมทั้งเพิ่มอิทธิพลครอบงำอียิปต์และประเทศอาหรับอื่นๆ เพื่อสร้างความมั่นคงต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาและอิสราเอลในภูมิภาคตะวันออกกลาง จนนำไปสู่การลงนามในข้อตกลงซีนาย ครั้งที่ 2 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1975 โดยหลังจากการลงนามในข้อตกลงดังกล่าวในค.ศ. 1975 นายคิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในนามตัวแทนรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้แถลงการณ์ถึงการเป็นสักขีพยานของสหรัฐอเมริกาในการทำข้อตกลงระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1974 และค.ศ. 1975 ตามลำดับ และเน้นว่าข้อตกลงต่างๆ ดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่

³²⁷ Abdul Karim Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* (Lewiston, NY: Mellen University Press, 1995), pp. 9-10.

³²⁸ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 4.

³²⁹ Gover, *U.S. Security Assistance to Egypt: A Source of Influence or Illusion?*, p. 64.

³³⁰ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 4.

จะเป็นการยุติวงจรของสงครามที่สร้างความเจ็บปวดต่อทั้งอาหรับและอิสราเอลมาอย่างยาวนาน รวมทั้งลดผลกระทบที่จะสร้างความเสียหายและเป็นภัยคุกคามต่อทั่วทั้งโลก

ต่อมา นายคิสซิงเจอร์ได้ดำเนินแผนการช่วยเหลืออียิปต์โดยการเพิ่มเงินช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ อียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 750 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และด้านอาหาร อียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือประมาณ 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การเพิ่มเงินช่วยเหลือดังกล่าวต่ออียิปต์มีมูลค่ามากกว่า 4 เท่าของเงินช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาเคยมอบให้กับอียิปต์หลังจากที่ได้ยุติความช่วยเหลือต่ออียิปต์ในช่วงระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ค.ศ. 1967-1973) และสหรัฐอเมริกายังให้การสนับสนุนด้านอาวุธอีกด้วย เช่น เครื่องมือสื่อสารและเครื่องตรวจจับ เป็นต้น

ต่อมาในระหว่างการเยือนกรุงวอชิงตันของประธานาธิบดีซาดัตในค.ศ. 1975 ประธานาธิบดีฟอร์ดก็ได้จัดทำข้อกำหนดเบื้องต้นเพื่อขายเครื่องบินปฏิกรณ์นิวเคลียร์ 2 เครื่องให้กับอียิปต์เพื่อนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าสำหรับการผลิตน้ำจืดจากน้ำทะเล³³¹ ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์อย่างเต็มที่ และแม้ว่าในระหว่างค.ศ. 1970-1973 อียิปต์กับสหรัฐอเมริกายังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างชัดเจนจนกระทั่งในค.ศ. 1974 ที่ได้มีการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้งสองประเทศ แต่หลังจากนั้นในระยะเวลา 3-4 ปีในระหว่างค.ศ. 1975-1977 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศก็ได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องและแน่นแฟ้นมากขึ้น และจากการที่อียิปต์ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา รวมถึงลงนามในข้อตกลงซื้อขายทั้งสองฉบับกับอิสราเอล ทำให้กลุ่มประเทศอาหรับเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมากและกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบในทางลบต่ออียิปต์จากสมาชิกสันนิบาตอาหรับด้วยการไม่ยอมรับและประณามการกระทำดังกล่าว³³²

ในช่วงที่สามในยุคประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ ระหว่างค.ศ. 1977-1981 ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ตอบรับและสนับสนุนการดำเนินนโยบายต่อโลกอาหรับและต่ออียิปต์ของประธานาธิบดีนิกสัน และของประธานาธิบดีฟอร์ด แต่เปลี่ยนนโยบาย “การทูตก้าวที่ละก้าว” ของรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเป็น “นโยบายที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น” ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและสร้างสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล³³³ โดยประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์อย่างเข้มข้น ซึ่งสหรัฐอเมริกามองว่าการให้ความช่วยเหลือกับอียิปต์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญของการ

³³¹ Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* pp. 10-11.

³³² Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 5.

³³³ *Ibid.*, p. 6.

สร้างสันติภาพและสหรัฐอเมริกาก็ยังมองว่าตนเองมีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือกับประเทศยากจนในโลกที่สามต่อไป แต่จะเน้นความสำคัญในเรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นพิเศษ

สำหรับอียิปต์ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้เพิ่มเงินสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือในด้านต่างๆ จำนวนมาก รวมถึงให้ความช่วยเหลือในด้านปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่มีผลต่อความยากจนของชาวอียิปต์ด้วยเช่นกัน การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์จำนวนมหาศาลดังกล่าวเป็นผลให้ประธานาธิบดีซาตต์เดินทางไปเยือนอิสราเอลเป็นครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1977 และยอมลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลในค.ศ. 1979 กล่าวคือ ในปีงบประมาณค.ศ. 1977 อียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามากถึง 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งมากกว่าเงินช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศอื่นๆ ในทวีปแอฟริกาและประเทศแถบลาตินอเมริการวมกัน และประธานาธิบดีคาร์เตอร์ยังได้ให้คำมั่นสัญญาที่จะเพิ่มเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจให้กับประธานาธิบดีซาตต์อีกด้วยเพื่อเป็นการโน้มน้าวและอำนวยความสะดวกต่ออียิปต์ในการทำข้อตกลงสันติภาพกับอิสราเอลในระหว่างค.ศ. 1977-1979 และในช่วงระหว่างการทำข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และการทำข้อตกลงสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ให้เงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจกับอียิปต์ประมาณ 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อเป็นหลักประกันต่อการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่รวมกับเงินช่วยเหลือ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ที่สหรัฐอเมริกามอบให้กับอียิปต์ในแต่ละปี

นอกจากนั้น ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ยังได้ให้เงินสนับสนุนด้านการทหารกับอียิปต์อีกประมาณ 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อช่วยเหลือประธานาธิบดีซาตต์ในการสร้างความเข้มแข็งของกองทัพอียิปต์ โดยสหรัฐอเมริกาองว่าจะทำให้ประธานาธิบดีซาตต์มีอิทธิพลทางการเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลางมากขึ้นและเป็นการโน้มน้าวประธานาธิบดีซาตต์ให้สร้างความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกต่อสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก³³⁴ อีกทั้งประธานาธิบดีคาร์เตอร์ยังมองว่าการให้ความช่วยเหลือด้านการทหารดังกล่าวกับอียิปต์จะทำให้สหรัฐอเมริกามีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศและพฤติกรรมของอียิปต์ในภูมิภาคตะวันออกกลางด้วยเช่นกัน³³⁵ โดยตั้งแต่ในค.ศ. 1978 เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับ

³³⁴ Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* pp. 12-13.

³³⁵ Gover, *U.S. Security Assistance to Egypt: A Source of Influence or Illusion?*, pp. 64-65.

อิสราเอลและเป็นผู้จัดหาอาวุธรายที่ใหญ่ที่สุด รวมทั้งเป็นผู้ช่วยเหลือหลักด้านเศรษฐกิจของอียิปต์³³⁶ ซึ่งอียิปต์ได้กลายเป็นประเทศผู้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามากที่สุดเป็นอันดับสองรองจากอิสราเอลตั้งแต่ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา

จะเห็นได้ว่าความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและด้านการทหารของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ดังกล่าวมีผลอย่างมากในการทำให้อียิปต์ดำเนินแผนการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอลและยอมลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอาหรับ-อิสราเอลในค.ศ. 1979 ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการมีอิทธิพลเหนืออียิปต์และแยกอียิปต์ออกจากกลุ่มประเทศอาหรับที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียต พร้อมกับลดบทบาทผู้นำอียิปต์ในการรวมตัวภายใต้สันนิบาตอาหรับ โดยปริมาณความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์จะเห็นได้จากรูปภาพแสดงเส้นกราฟของการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแบบทวีภาคีของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ระหว่างค.ศ. 1957-1987³³⁷ ดังนี้

รูปภาพที่ 4 รูปภาพแสดงเส้นกราฟของการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแบบทวีภาคีของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ ระหว่างค.ศ. 1957-1987

ที่มา : Abdul Karim Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* (Lewiston, NY: Mellen University Press, 1995), p. 1.

³³⁶ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. 273.

(โครานี และ เดซซวีกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 273.)

³³⁷ Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* p. 1.

รูปภาพดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ค.ศ. 1957 ในยุคประธานาธิบดีนixon เซอร์ จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1973 ในยุคประธานาธิบดีซาดัตของอียิปต์และในยุคประธานาธิบดีนixon ของสหรัฐอเมริกา ในช่วงก่อนสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอล การช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์น้อยมากและแทบจะไม่มี การช่วยเหลือใดๆ โดยเฉพาะในระหว่างค.ศ. 1967-1973 แต่ต่อมาในปลายยุค ประธานาธิบดีนixon และในยุคประธานาธิบดีฟอร์ดจนถึงยุคประธานาธิบดีคาร์เตอร์ของสหรัฐอเมริกา ระหว่างค.ศ. 1974-1981 ปริมาณความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมากขึ้นตามลำดับ³³⁸ ดังนั้น อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตจึงเป็นผู้รับความช่วยเหลืออันดับ ต่ำๆ จากสหรัฐอเมริกาและเป็นประเทศอาหรับที่สำคัญอย่างมากในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบาย ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง³³⁹

ในด้านของประธานาธิบดีซาดัตอย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าประธานาธิบดีซาดัตเองมี แนวความคิดในการสนับสนุนประเทศตะวันออกกลางตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เนื่องจาก ประธานาธิบดีซาดัตได้เคยไปเยือนสหรัฐอเมริกามาแล้วตั้งแต่ในค.ศ. 1966 และมีความประทับใจและ ชื่นชอบในแนวคิดเสรีและความเจริญเป็นอย่างมาก โดยประธานาธิบดีซาดัตมองว่าสหรัฐอเมริกาเป็น มหาอำนาจที่สามารถช่วยเหลืออียิปต์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ภายในประเทศได้ รวมทั้งสามารถ ช่วยเหลือในการเรียกร้องดินแดนคืนจากอิสราเอล พร้อมทั้งกู้ศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของอียิปต์กลับคืน มา³⁴⁰ และสามารถช่วยอียิปต์สร้างสันติภาพกับอิสราเอล อีกทั้งมองว่าสหรัฐอเมริกาสามารถช่วย ปกป้องผลประโยชน์ให้กับอียิปต์ในความขัดแย้งกับอิสราเอลได้³⁴¹ การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาต่อ อียิปต์ในการดำเนินแผนสันติภาพกับอิสราเอลโดยเฉพาะระหว่างค.ศ. 1974-1981 ทำให้อียิปต์กับ อิสราเอลบรรลุข้อตกลงสันติภาพร่วมกันในหลายฉบับ³⁴²

ศ.ดร. เดชชวัก อธิการมหาวิทยาลัยโคโร ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “สาเหตุที่ทำให้ ประธานาธิบดีซาดัตเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจากการสนับสนุนสหภาพโซ

³³⁸ Ibid., pp. 1-2.

³³⁹ Yuval Levin, *American Aid to the Middle East: A Tragedy of Good Intentions* (Washington, D.C.: Institute for Advanced Strategic and Political Studies, 2000), pp. 1-3.

³⁴⁰ William J. Burns, *Economic Aid and the American Policy toward Egypt, 1955-1981* (New York, Albany: State University of New York Press, 1985), pp. 176-77.

³⁴¹ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* p. 18.

³⁴² Bangura, *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987* p. 3.

เวียดนามอดีตไปเข้าหาสหรัฐอเมริกาแทนมี 2 ประการ คือ ประการแรก ประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่มีความแข็งแกร่งหนึ่งเดียวในโลก โดยมองว่าสหรัฐอเมริกามีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจมากกว่าสหภาพโซเวียต อีกทั้งประธานาธิบดีชาติตั้งมีความหลงใหลในระบบทุนนิยม วิถีชีวิต และวิสัยทัศน์ของสหรัฐอเมริกา ทำให้หลังสงคราม ค.ศ. 1973 ประธานาธิบดีชาติตั้งได้เชื่อมความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาตามที่ได้มีการปรึกษาหารือกับรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา นายคิสซิงเจอร์ เป็นการเฉพาะในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1973 เพื่อกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ และประการที่สอง ประธานาธิบดีชาติตั้งมองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลเหนืออิสราเอลมากที่สุด ซึ่งการที่อียิปต์จะสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับอิสราเอลได้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา”³⁴³

ด้วยเหตุนี้เอง การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาด้วยการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ต่ออียิปต์ พร้อมกับประธานาธิบดีชาติตั้งเองก็นิยมชมชอบสหรัฐอเมริกาและพยายามเข้าหาสหรัฐอเมริกาแทนสหภาพโซเวียต ทำให้ทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลทำให้นโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและทางการทูตในช่วงสามปีแรกของประธานาธิบดีชาติตั้ง ระหว่างค.ศ. 1970-1973 แม้สหรัฐอเมริกายังดำเนินนโยบายในการสนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบต่ออิสราเอลและสร้างความอ่อนแอให้กับประเทศอาหรับเพื่อขัดขวางและตัดกำลังโลกอาหรับในการก่อสงครามครั้งใหม่ แต่ประธานาธิบดีชาติตั้งก็ได้พยายามดำเนินนโยบายดังนี้ คือ

ประการแรก ประธานาธิบดีชาติตั้งดำเนินแผนการเชื่อมความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาด้วยการเจรจาต่อรองกับสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้งกับอิสราเอลและขับไล่อิทธิพลของสหภาพโซเวียตออกจากอียิปต์ เช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1971 อียิปต์ได้เรียกร้องให้มีการเปิดคลองสุเอซอีกครั้ง พร้อมกับเรียกร้องให้มีการลงนามในข้อตกลงสันติภาพกับอิสราเอล แต่กลับไม่มีปฏิกิริยาตอบกลับจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีชาติตั้งตัดสินใจขับไล่ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียตประมาณ 21,000 คน ออกจากอียิปต์ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นทั้งสองประเทศได้เริ่มมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันผ่าน 2 ช่องทางหลัก คือ กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยข่าวกรองแห่งชาติของทั้งสองประเทศ โดยการติดต่อสื่อสารผ่านหน่วยข่าวกรองของทั้งสองประเทศเป็นแนวคิดริเริ่มของประธานาธิบดีนิก

³⁴³ อาลี อี. ฮีลาล เดชซวกี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

สันของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อสื่อสารผ่านตัวกลางอย่างชาวคูดาอะเบียซึ่งเป็นประเทศอาหรับฝั่งฝั่งตะวันตก โดยเป็นผู้ประสานงานและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างอียิปต์กับสหรัฐอเมริกา จนนำไปสู่การเยือนสหรัฐอเมริกาของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอียิปต์นายชัยยิด ฮาฟิต อิสมาอิล ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงแห่งชาติอียิปต์ในค.ศ. 1973³⁴⁴

ประการที่สอง ประธานาธิบดีชาติได้พยายามละทิ้งบทบาทผู้นำในการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับและบทบาทผู้ขับเคลื่อนหลักในสันนิบาตอาหรับโดยการดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศเพื่อผลประโยชน์ของอียิปต์เป็นอันดับแรก กล่าวคือ หลังจากสงครามอาหรับ-อิสราเอล ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1973 นายคิสซิงเจอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้ใช้วิธีการทางการทูตแบบกระสวย³⁴⁵ เพื่อเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์ ซีเรีย กับอิสราเอล ทำให้อียิปต์ยอมลงนามในข้อตกลงสงบศึกหรือข้อตกลงซินาย ครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และสหรัฐอเมริกาได้ยกเลิกการควมคุมแหล่งน้ำมันของชาติอาหรับ และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1975 สหรัฐอเมริกาได้อนุญาตให้อียิปต์เปิดใช้คลองสุเอซอีกครั้งภายใต้ข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 ซึ่งการลงนามในข้อตกลงดังกล่าวระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลได้สร้างความไม่พอใจและสร้างความขัดแย้งให้กับประเทศอาหรับและสมาชิกสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก เนื่องจากอียิปต์ได้กระทำการดังกล่าวโดยปราศจากการปรึกษาหารือกับประเทศอาหรับอื่นๆ โดยเฉพาะไม่ทำการรายงานต่อสันนิบาตอาหรับให้รับทราบ

ต่อมาในค.ศ. 1977 ประธานาธิบดีชาติได้เดินทางไปเยือนนครเยรูซาเล็มเป็นครั้งแรกเพื่อแสวงหาแนวทางในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งสหรัฐอเมริกาเองในฐานะผู้ให้การสนับสนุนก็มองว่าตนเองไม่ใช่เพียงแค่ตัวกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเพียงเท่านั้น แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจาเพื่อให้บรรลุข้อตกลงระหว่างทั้งสองประเทศ ทำให้ประธานาธิบดีชาติเองรู้สึกชื่นชอบและเน้นความสำคัญต่อแนวคิดดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดีชาติเองก็ได้ใช้โอกาสดังกล่าวในการกระชับมิตรกับสหรัฐอเมริกาด้วยการใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับสื่อต่างๆ ผู้มีชื่อเสียง สมาชิกสภาองเกรส และผู้นำกลุ่มชาวยิว เป็นต้น การไปเยือนนครเยรูซาเล็มของประธานาธิบดีชาติไม่ได้มีอิทธิพลต่อประชาชนชาวอิสราเอลเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดและการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาอีกด้วย หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้แน่น

³⁴⁴ قرني ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. 274.

(โครานี และ เดชชวีกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 274.)

³⁴⁵ หรือการทูตแบบตัวกลาง (Shuttle Diplomacy) คือ วิธีการทางการทูตแบบหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้ทั้งสองประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันพยายามหาข้อยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน

แฟ้นมากยิ่งขึ้นผ่านการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอล จนทำให้ประธานาธิบดีชาติตัยยอมทำข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 ร่วมกับอิสราเอลหลังจากประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ในการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดข้อตกลงดังกล่าว และยอมลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 ด้วยเช่นกัน โดยสนธิสัญญาดังกล่าวได้เปิดทางไปสู่การขยายความร่วมมือทางด้านการทหารและทางด้านเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย³⁴⁶

การดำเนินนโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดีชาติตัยได้ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่มประเทศอาหรับ โดยเฉพาะในกลุ่มสมาชิกสันนิบาตอาหรับ เนื่องจากประธานาธิบดีชาติตัยไม่ทำการปรึกษาหารือและไม่รายงานเพื่อขอความยินยอมจากสันนิบาตอาหรับ โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอิสราเอล ซึ่งเป็นการขัดต่อกติกาการก่อตั้งสันนิบาตอาหรับที่กำหนดไว้ว่าชาติสมาชิกอาหรับทุกประเทศจะต้องทำการต่อต้านอิสราเอลซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของประเทศอาหรับเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวปาเลสไตน์ จนในที่สุดสันนิบาตอาหรับก็ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตและขับไล่อียิปต์ออกจากสันนิบาตอาหรับในค.ศ. 1979³⁴⁷

ในด้านเศรษฐกิจ หลังจากสงครามยเมคิப்பு์ในค.ศ. 1973 สหรัฐอเมริกาได้เพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจำนวนมหาศาลต่ออียิปต์ประมาณ 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ³⁴⁸ หลังจากประธานาธิบดีชาติตัยยอมรับข้อตกลงหยุดยิงของสหประชาชาติภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา และในค.ศ. 1979 หลังจากประธานาธิบดีชาติตัยได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล สหรัฐอเมริกาได้เพิ่มความช่วยเหลือภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวต่ออียิปต์และอิสราเอลประมาณ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยอียิปต์ได้รับเงินช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นประมาณ 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และเงินด้านการทหารอีกประมาณ 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ด้วยเป้าหมายเพื่อเพิ่มอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางและปกป้องสนธิสัญญาดังกล่าวระหว่างอียิปต์และอิสราเอล ซึ่งสหรัฐอเมริกามองว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวในภูมิภาคตะวันออก

³⁴⁶ قرن و دسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. 270-276.

(โครานี และ เดซซาวกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 275-76.)

³⁴⁷ Bradley, *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980* pp. 41-42.

³⁴⁸ Levin, *American Aid to the Middle East: A Tragedy of Good Intentions* pp. 4-5.

กลางโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับอียิปต์ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในโลกอาหรับจะทำให้สหรัฐอเมริกาได้รับการสนับสนุนจากประเทศอาหรับต่างๆ เป็นการตอบแทน³⁴⁹

อียิปต์เป็นประเทศอาหรับที่ได้รับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจจากต่างชาติมากที่สุด โดยตั้งแต่การปฏิวัติอียิปต์ในค.ศ. 1952 จนกระทั่งถึงกลางทศวรรษ 1970 อียิปต์ได้รับเงินประมาณ 37 เปอร์เซ็นต์จากการลงทุนทั้งหมดของต่างชาติในอียิปต์ และประมาณ 36 เปอร์เซ็นต์จากการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากต่างชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาอียิปต์ได้รับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจระหว่างค.ศ. 1946 ถึง ค.ศ. 1980 ประมาณ 7.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และได้รับเงินช่วยเหลืออีกประมาณ 6.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 94 เปอร์เซ็นต์จากความช่วยเหลือทั้งหมดของต่างชาติโดยเฉพาะในปลายทศวรรษ 1970 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาด้านเศรษฐกิจต่ออียิปต์จำนวนมากมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอียิปต์อย่างมาก โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ ซึ่งอียิปต์ได้ลดการพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสมาชิกสันนิบาตอาหรับน้อยลง โดยมองว่าการได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพียงพอสำหรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศและช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม โดยหน่วยงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Agency for International Development: USAID) ได้เคยระบุไว้ว่า ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาจำนวนมากต่ออียิปต์มีผลอย่างมากกับการริเริ่มของประธานาธิบดีซาอ์ดในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล โดยสหรัฐอเมริกามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนต่ออียิปต์อย่างต่อเนื่องผ่านการสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว³⁵⁰

ในด้านการทหาร เนื่องจากประธานาธิบดีซาอ์ดพยายามออกห่างจากสหภาพโซเวียตทั้งก่อนและหลังสงครามอาหรับ-อิสราเอล ค.ศ. 1973 ทำให้อียิปต์เปิดประตูต้อนรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา และสหรัฐอเมริกาเองก็มีนโยบายในการช่วยเหลือทางทหารต่ออียิปต์เพื่อเพิ่มอิทธิพลและการครอบงำของสหรัฐอเมริกาในอียิปต์ ทำให้สหรัฐอเมริกาและอียิปต์มีความร่วมมือทางทหารในหลายรูปแบบ เช่น จัดส่งอาวุธและเทคโนโลยีทางทหาร มอบสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และฝึกซ้อมรบร่วมกัน³⁵¹ กล่าวคือ ในค.ศ. 1975 หลังจากการลงนามในข้อตกลงซินายครั้งที่ 2 อียิปต์ได้รับความ

³⁴⁹ Ibid., pp. 5-6.

³⁵⁰ قرن ودسوقي، السياسات الخارجية للدول العربية، ص. 279.

(โครานี และ เดซซวีกี, นโยบายต่างประเทศของอียิปต์ต่อประเทศอาหรับ, หน้า 279.)

³⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 277-278.

ช่วยเหลือด้านการทหารจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก เช่น เครื่องบินลำเลียงซี-130 จำนวน 6 ลำ เครื่องบินสังหาร เฮลิคอปเตอร์ และซีปนาวุธ เป็นต้น แม้ว่าในช่วงก่อนการลงนามในข้อตกลงดังกล่าว ประธานาธิบดีซาตต์ได้แสดงความต้องการในการขอความช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกาและสหรัฐอเมริกาได้ล่าช้าในการตอบรับคำขอของอียิปต์ แต่หลังจากอียิปต์ได้ลงนามในข้อตกลงซีนายครั้งที่ 2 อียิปต์จึงได้รับความช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มรูปแบบ

ต่อมาในค.ศ. 1977 หลังจากการไปเยือนนครเยรูซาเล็มของประธานาธิบดีซาตต์ อียิปต์ได้รับเครื่องบินลำเลียงเพิ่มอีกจำนวน 14 ลำ และได้รับโดรนลาดตระเวนอีกจำนวน 12 ลำ ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1978 ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้เพิ่มความช่วยเหลือด้านการทหารต่ออียิปต์โดยการส่งเครื่องบินขับไล่ F-5Es ของสหรัฐอเมริกาจำนวน 50 ลำให้กับอียิปต์ และในค.ศ. 1979 อียิปต์กับสหรัฐอเมริกาได้ตกลงร่วมมือในการผลิตพาหนะหุ้มเกราะและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ร่วมกันอีกด้วย ซึ่งเมื่อประเมินมูลค่าการซื้อขายอาวุธยุทธโศปกรณ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและอียิปต์จะเห็นได้ว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจาก 68.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในค.ศ. 1976 เพิ่มขึ้นเป็น 937.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในค.ศ. 1979 และถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอียิปต์ตั้งแต่ค.ศ. 1955 ที่สหภาพโซเวียตไม่ใช่ผู้จัดหาอาวุธรายหลักให้กับอียิปต์แต่กลายเป็นสหรัฐอเมริกาแทน

ต่อมาในค.ศ. 1980 สหรัฐอเมริกาและอียิปต์ได้มีการฝึกซ้อมรบร่วมกันถึง 3 ครั้งในดินแดนของอียิปต์ คือ ครั้งที่ 1 ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1980 โดยสหรัฐอเมริกาและอียิปต์ได้มีการซ้อมรบร่วมกันเพื่อรับมือกับสถานการณ์ความไม่สงบจากทั้งอิหร่านและอัฟกานิสถาน ครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาและอียิปต์ได้ฝึกซ้อมรบร่วมกันภายใต้รหัสที่มีชื่อว่า “Proud Phantom” ซึ่งเป็นการฝึกโจมตีทางอากาศร่วมกัน และครั้งที่ 3 ในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน หน่วยพร้อมรบเคลื่อนที่เร็วของสหรัฐอเมริกาที่ประกอบด้วย 1,400 กองพลและเครื่องบินโจมตี A-7 อีก 8 ลำ ได้ฝึกซ้อมรบในดินแดนของอียิปต์โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 2 อาทิตย์ ภายใต้ภารกิจที่มีชื่อว่า “ดวงดาวที่ส่องสว่าง” ซึ่งถือเป็นครั้งแรกของหน่วยพร้อมรบเคลื่อนที่เร็วของสหรัฐอเมริกาที่ได้ฝึกซ้อมรบในทะเลทรายในดินแดนตะวันออกกลาง นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาโครงการการศึกษาและการฝึกอบรบทางทหารระหว่างประเทศ โดยมีทหารชาวอียิปต์จำนวน 260 คน เข้าร่วมการฝึกฝนกับสหรัฐอเมริกา ระหว่างค.ศ. 1978-1981 ซึ่งใช้งบประมาณ 2.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ³⁵²

³⁵² Gover, *U.S. Security Assistance to Egypt: A Source of Influence or Illusion?*, pp. 68-70.

การให้ความช่วยเหลือทางทหารดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ในยุคประธานาธิบดี ชาติัดไม่เพียงแต่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศให้แน่นแฟ้นมากขึ้น แต่ยังเพิ่มอิทธิพลและการครอบงำของสหรัฐอเมริกาเหนืออียิปต์อีกด้วย ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง ตามที่นายนิโคลาส เวลีโอเตส์ รองผู้ช่วยเลขาธิการหน่วยงานกิจการด้านตะวันออกไกลและเอเชียใต้ของสหรัฐอเมริกาได้เคยแถลงไว้ว่า ความช่วยเหลือทางทหารและเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และประสิทธิภาพทางกองทัพและอาวุธยุทโธปกรณ์จะช่วยสร้างหลักประกันและความมั่นคงในพื้นที่ผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของสหรัฐอเมริกาในการทำให้อียิปต์ยอมลงนามร่วมกับอิสราเอลในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และในสนธิสัญญาสันติภาพในค.ศ. 1979 เป็นผลมาจากความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ที่ทำให้อียิปต์ตัดสินใจลงนามในข้อตกลงสันติภาพต่างๆ ร่วมกับอิสราเอล โดยก่อนการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลประมาณ 2-3 อาทิตย์ รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา นายฮาโรลด์ บราวน์ ได้พบปะพูดคุยกับรัฐมนตรีกลาโหมของทั้งอียิปต์และอิสราเอลเพื่อเจรจาต่อรองเกี่ยวกับงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารที่ทั้งสองประเทศจะได้รับ ซึ่งอียิปต์ได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาวุธประมาณ 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และประธานาธิบดีคาร์เตอร์ได้ตกลงขายเครื่องบินทิ้งระเบิดรุ่น F-4E แพนธอม จำนวน 35 ลำ พร้อมกับขีปนาวุธทั้งแบบอากาศสู่อากาศและอากาศสู่พื้นดินอีกหลายร้อยลูกให้กับอียิปต์ ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 594 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นความเชื่อมโยงได้อย่างชัดเจนว่า ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์เป็นผลทำให้อียิปต์ตอบรับในการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ โดยทำให้ประธานาธิบดีชาติัดยอมร่วมมือกับอิสราเอลและหันหลังให้กับโลกอาหรับ โดยเฉพาะลดการพึ่งพาและความร่วมมือแบบพหุภาคีกับสมาชิกสันนิบาตอาหรับ ดังที่เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงไคโร นายเซอร์มันน์ เอลท์ ได้กล่าวไว้ว่า “ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลเป็นปัจจัยสำคัญที่ชักนำประธานาธิบดีชาติัดให้ตอบรับในการลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดและข้อตกลงสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล แม้ว่าสนธิสัญญาต่างๆ ดังกล่าวจะสร้างความไม่พอใจและสร้างความขัดแย้งในกลุ่มประเทศอาหรับก็ตาม” นอกจากนี้ ในค.ศ. 1981 ประธานาธิบดีชาติัดยังให้การตอบรับคำขอของ

สหรัฐอเมริกาในการตั้งฐานทัพในอียิปต์อีกด้วย ซึ่งประธานาธิบดีชาติต้องการตอบโต้ต่อการคว่ำบาตรและการถูกโดดเดี่ยวของอียิปต์จากสมาชิกสันนิบาตอาหรับในภูมิภาค³⁵³

เพราะฉะนั้น การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ อย่างมหาศาลจึงมีผลอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายของอียิปต์ โดยสหรัฐอเมริกาสามารถดึงความสนใจของอียิปต์ออกจากโลกอาหรับและทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในกลุ่มประเทศอาหรับรวมถึงผู้ขับเคลื่อนหลักในสันนิบาตอาหรับต้องเสื่อมถอยลง ดังที่ ศ.ดร. โครานี อาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร อียิปต์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ว่า “สหรัฐอเมริกามีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติ โดยสหรัฐอเมริกามองว่าอียิปต์มีความสำคัญอย่างมากในโลกอาหรับและเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยจัดอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคตะวันออกกลาง และประธานาธิบดีชาติตัวเองก็เชื่อว่าสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนสำคัญในนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ที่จะช่วยให้อียิปต์บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น การทวงคืนดินแดน การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล เป็นต้น”³⁵⁴

ดังนั้น การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับอียิปต์ในฐานะประเทศที่มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์และด้านนโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ จึงมีผลอย่างยิ่งต่อทิศทางการดำเนินนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติที่หันมาสนับสนุนโลกตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้บทบาทของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับถดถอยลง

สรุป

นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติมีความแตกต่างจากนโยบายของอียิปต์ในยุคก่อนๆ ระหว่างค.ศ. 1945-1970 อย่างมาก โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติระหว่างค.ศ. 1970-1981 มีทิศทางการดำเนินนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยนิยมสหภาพโซเวียตและมีบทบาทนำในโลกอาหรับโดยเฉพาะในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับไปนิยมประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาแทน รวมถึงสร้างสันติภาพกับอิสราเอลอีกด้วย ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับต้องเสื่อมถอยลง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้

³⁵³ Ibid., pp. 70-72.

³⁵⁴ บาทจัท โครานี, *สัมภาษณ์*, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดี ซาดัตนั้นมีทั้งหมด 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีซาดัต (ผู้นำอียิปต์) ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์

บทที่ 5

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 โดยชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้นโยบายต่างประเทศของอียิปต์เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศอาหรับและมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับซึ่งอียิปต์เคยมองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและการแสดงบทบาทผู้นำในภูมิภาคตะวันออกกลาง เปลี่ยนไปสนับสนุนประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาแทนสหภาพโซเวียตและลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและลดความสำคัญต่อสันนิบาตอาหรับลง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับเปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล (ผู้นำ) ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา

สันนิบาตอาหรับเป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่มีความเก่าแก่ที่สุดในโลกอาหรับ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1945 บนพื้นฐานทางชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรมอาหรับที่มีร่วมกัน โดยมีสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งทั้งหมด 7 ประเทศ คือ อียิปต์ อิรัก เลบานอน ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ทรานส์จอร์แดน (ปัจจุบันคือ จอร์แดน) และเยเมน เพื่อเรียกร้องเอกราชของประเทศอาหรับที่ยังไม่ได้รับเอกราชจากประเทศอาณานิคม เสริมสร้างความเป็นเอกภาพของกลุ่มประเทศอาหรับ และต่อต้านกระบวนการฟื้นฟูชาติยิว เพื่อไม่ให้จัดตั้งรัฐยิวในดินแดนปาเลสไตน์ รวมถึงเพื่อเพิ่มพูนอำนาจต่อรองทางการเมืองของกลุ่มประเทศอาหรับ ประสานนโยบายร่วมกัน และป้องปรามการรุกรานจากประเทศมหาอำนาจภายนอก สันนิบาตอาหรับมีความสำคัญอย่างมากในภูมิภาคตะวันออกกลางโดยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศอาหรับที่ช่วยปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาหรับมาตั้งแต่ที่มีการเริ่มก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1945 ซึ่งมีกิจกรรมและการดำเนินงานสำคัญๆ ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม รวมถึงมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาคอีกด้วย เป็นต้น

อียิปต์ตั้งแต่หลังก่อตั้งสันนิบาตอาหรับมาจนถึงยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ ระหว่างค.ศ. 1945-1970 ได้ให้ความสำคัญกับสันนิบาตอาหรับเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัสเซอร์ที่เป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับและมองว่าสันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือ

สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับของอียิปต์ ทั้งนี้เพราะประธานาธิบดีนัซเซอร์ให้ความสำคัญกับแนวคิดการรวมอาหรับและแนวคิดอาหรับชาตินิยมโดยมองว่าโลกอาหรับเป็นเขตอิทธิพลและความเป็นผู้นำตามธรรมชาติของอียิปต์ ซึ่งประธานาธิบดีนัซเซอร์ได้พยายามดำเนินนโยบายที่ทำให้อียิปต์เป็นศูนย์กลางของระบอบการรวมอาหรับที่ควบคู่ไปกับแนวคิดอาหรับชาตินิยมผ่านการมีบทบาทนำในสันนิบาตอาหรับ ทำให้อียิปต์ได้กลายเป็นผู้นำในโลกอาหรับและมีอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า สันนิบาตอาหรับเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยรักษาผลประโยชน์ของอียิปต์และเป็นเวทีสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เข้มแข็งของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีนัซเซอร์ในการมีบทบาทนำในภูมิภาคตะวันออกกลาง

ต่อมาในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ประธานาธิบดีชาติตได้เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายที่แตกต่างไปจากนโยบายของอียิปต์ในยุคก่อนๆ อย่างสิ้นเชิง ทั้งนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ ประธานาธิบดีชาติตได้ลดบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มประเทศอาหรับและออกห่างจากสันนิบาตอาหรับ รวมทั้งให้ความสำคัญกับแนวคิดชาตินิยมอียิปต์และนโยบายอียิปต์ต้องมาก่อนในการขับเคลื่อนนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ ประธานาธิบดีชาติตมองว่าเป้าหมายและผลประโยชน์แห่งชาติของอียิปต์มีความสำคัญมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศอาหรับ โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติตได้เข้าหาประเทศตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกาแทนสหภาพโซเวียต และมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างสันติภาพกับอิสราเอล ซึ่งอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติตได้แสดงบทบาทเป็นเอกเทศในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ทำให้บทบาทผู้นำในโลกอาหรับและบทบาทผู้ขับเคลื่อนหลักในสันนิบาตอาหรับถดถอยลง จนนำไปสู่การถูกขับไล่ออกจากสันนิบาตอาหรับหลังจากอียิปต์ได้ทำสนธิสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลในค.ศ. 1979

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติตได้เปลี่ยนแปลงไป วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ประการแรก เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับอย่างครอบคลุมจากที่เคยให้ความสำคัญกับการเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาหรับผ่านสันนิบาตอาหรับเป็นการสนับสนุนประเทศตะวันตกและลดบทบาทในการขับเคลื่อนสันนิบาตอาหรับลง และประการที่สอง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท

ผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าวของอียิปต์

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้เบื้องต้นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล (ผู้นำ) ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ภายนอก และผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของแมคโกแวนและซาปิโร ซึ่งได้อธิบายถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศเอาไว้หลายตัวแปรมาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง และตัวแปรทางเศรษฐกิจ รวมถึงตัวแปรภายนอกที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ เป็นต้น โดยผลของการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 มีทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล (ผู้นำ) ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือ ประธานาธิบดีซาดัต (ผู้นำอียิปต์) กล่าวคือ ประธานาธิบดีซาดัตเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญมากที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับ เนื่องจากประธานาธิบดีซาดัตเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากที่สุด โดยประธานาธิบดีซาดัตมีแนวคิดนิยมฝ่ายขวาที่เป็นประชาธิปไตย ให้การสนับสนุนตะวันตก และอนุรักษ์นิยมที่ให้ความสำคัญกับอียิปต์เป็นอันดับแรกแทนการให้ความสำคัญกับโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตเน้นการพึ่งพาและขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นหลักแทนสหภาพโซเวียต และเชื่อว่าอียิปต์ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาและพัฒนาความร่วมมือแบบพหุภาคีกับกลุ่มประเทศอาหรับ โดยเฉพาะภายใต้การขับเคลื่อนของสันนิบาตอาหรับที่ไร้ความสามารถและไร้ประสิทธิภาพในการช่วยเหลืออียิปต์ตามความต้องการของประธานาธิบดีซาดัต รวมทั้งประธานาธิบดีซาดัตมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่มีความอ่อนโยนและมีภาวะความเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ ทำให้ประธานาธิบดีซาดัตหันหลังให้กับอุดมการณ์การรวมอาหรับและโลกอาหรับ โดยมองความเป็นผู้นำของอียิปต์ในภูมิภาคว่าเป็นคุณลักษณะเชิงโครงสร้างที่ไม่ใช่เป็นการแสดงออกหรือแสดงบทบาทนำในลักษณะเชิงพฤติกรรม ซึ่งไม่มีชาติอาหรับใดสามารถมาแย่งชิงและปฏิเสธความเป็นผู้นำของอียิปต์ได้

ด้วยเหตุนี้ อียิปต์จึงไม่จำเป็นต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคและในโลกอาหรับ ทำให้ประธานาธิบดีชาติดัดลดความสำคัญของสันนิบาตอาหรับในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขยายอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางและลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับลง

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีชาติดัดยังได้รับอิทธิพลทางความคิดจากศาสนาอิสลามที่ทำให้ความสำคัญกับการสร้างสันติภาพ การประนีประนอม การยุติความขัดแย้ง และการให้ความสำคัญกับการเป็นมุสลิมมากกว่าการเป็นอาหรับ ทำให้การเป็นผู้นำของประธานาธิบดีชาติดัดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์มีความแตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากในยุคก่อนๆ โดยเฉพาะในปัญหาความขัดแย้งกับอิสราเอลที่ประธานาธิบดีชาติดัดมีความคิดที่จะสร้างสันติภาพและบรรลุข้อตกลงสันติภาพร่วมกับอิสราเอลแบบทวิภาคี ซึ่งขัดต่อหลักการและกติกาก่อตั้งสันนิบาตอาหรับที่ได้รับระบุว่าอิสราเอลเป็นศัตรูสำคัญของประเทศอาหรับและสันนิบาตอาหรับมีหน้าที่ในการขับไล่อิสราเอลออกจากดินแดนปาเลสไตน์ ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับเสื่อมถอยลง เพราะฉะนั้น บุคลิกลักษณะ มุมมอง และความคิดส่วนบุคคลของประธานาธิบดีชาติดัดดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่มีผลทำให้ทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับที่ประธานาธิบดีชาติดัดลดบทบาทการเป็นผู้นำและให้ความสำคัญน้อยลง

ปัจจัยด้านการเมือง คือ ความขัดแย้งภายในทางการเมือง กล่าวคือ ความขัดแย้งทางการเมืองภายในของอียิปต์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับเปลี่ยนแปลงไป เพราะประธานาธิบดีชาติดัดต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประธานาธิบดีชาติดัดไม่ได้รับการยอมรับและถูกต่อต้านจากกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์และจากสหภาพโซเวียต แม้ว่าประธานาธิบดีชาติดัดจะเป็นผู้สืบทอดอย่างชอบธรรมและได้รับคะแนนอย่างท่วมท้นจากการลงประชามติให้เป็นประธานาธิบดีก็ตาม โดยฝ่ายผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ต้องการให้ประธานาธิบดีชาติดัดอยู่ภายใต้การควบคุมและรับฟังคำแนะนำต่างๆ ในการบริหารประเทศตามแนวทางของประธานาธิบดีนัซเซอร์ แต่ประธานาธิบดีชาติดัดกลับแสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนว่าไม่ต้องการดำเนินรอยตามประธานาธิบดีนัซเซอร์ โดยประธานาธิบดีชาติดัดไม่มีอำนาจอย่างเต็มที่และถูกคุกคามจากกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มผู้ฝักใฝ่สหภาพโซเวียต ทำให้ประธานาธิบดีชาติดัดพยายามปฏิรูปการเมืองภายในประเทศเป็นอันดับแรกโดยการกวาดล้างกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์ที่มีอยู่จำนวนมากเพื่อสร้างความ

เข้มแข็งให้กับตนเอง ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนixon เซอร์และกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีชาติตลอดสมัยของประธานาธิบดีชาติ

นอกจากนี้ ประธานาธิบดีชาติยังมีความขัดแย้งกับกลุ่มภราดรภาพมุสลิมที่เกิดความไม่พอใจประธานาธิบดีชาติอย่างมาก เนื่องจากประธานาธิบดีชาติได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายเพื่อหาทางยุติการสู้รบและสร้างสันติภาพกับอิสราเอล จนนำไปสู่การทำข้อตกลงสันติภาพแบบทวีภาคีในหลายฉบับกับอิสราเอล เช่น ข้อตกลงซินาย ครั้งที่ 1 ในค.ศ. 1974 และข้อตกลงซินาย ครั้งที่ 2 ในค.ศ. 1975 การลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 เป็นต้น ซึ่งการลงนามในสนธิสัญญาต่างๆ ดังกล่าวทำให้เกิดความขัดแย้งภายในประเทศอย่างรุนแรงและต่อเนื่องระหว่างกลุ่มภราดรภาพมุสลิมกับประธานาธิบดีชาติ จนนำไปสู่การลอบสังหารประธานาธิบดีชาติโดยกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 1981

ดังนั้น สถานการณ์ความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมืองภายในของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติดังกล่าวจึงได้แสดงให้เห็นว่าประธานาธิบดีชาติต้องให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยเฉพาะนโยบายต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ โดยประธานาธิบดีชาติต้องลดบทบาทการเป็นผู้นำในโลกอาหรับและลดการปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศอาหรับอื่นๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลาง รวมถึงลดความสำคัญของสันนิบาตอาหรับลง เพราะอียิปต์ต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศอย่างต่อเนื่องซึ่งทำให้ประธานาธิบดีชาติต้องเน้นความสำคัญไปที่การปฏิรูปทางการเมืองภายในประเทศเป็นอันดับแรก ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำและการเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในสันนิบาตอาหรับต้องลดลง ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยด้านการเมืองจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ภาวะความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ปัญหาความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจภายในอียิปต์ถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้นโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับเปลี่ยนแปลงไป โดยอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติต้องประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอย่างหนักเนื่องจากการพ่ายแพ้ในสงครามระหว่างอาหรับ-อิสราเอลครั้งที่ 3 หรือสงคราม 6 วันใน ค.ศ. 1967 ในยุคประธานาธิบดีนixon เซอร์ ผลของสงครามดังกล่าวทำให้อียิปต์ต้อง

ขาดรายได้มหาศาลเนื่องจากการสูญเสียคลองสุเอซซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่สร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้กับอียิปต์ ทำให้เศรษฐกิจอียิปต์ซบเซา ขาดดุลงบประมาณ มีหนี้เพิ่มขึ้น และประชาชนประสบกับความยากจนและว่างงานจำนวนมาก ประธานาธิบดีชาติดัดจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญอย่างเร่งด่วนในการจัดการกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้ตั้งขึ้นเป็นอันดับแรก ทำให้ประธานาธิบดีชาติดัดริเริ่มนโยบาย “อัล-อินฟิตาห์” (Al-Infithah) คือนโยบายเปิดประตูเศรษฐกิจในค.ศ. 1973 ด้วยเป้าหมายหลักที่สำคัญคือ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากภายนอก โดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและลดภาระหนี้สิน ควบคู่ไปกับการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ จากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์แบบทวิภาคีอย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันอย่างซาอุดีอาระเบียเพื่อลดการพึ่งพาจากสหภาพโซเวียต ทำให้อียิปต์มองข้ามความร่วมมือแบบพหุภาคีกับประเทศอาหรับอื่นๆ โดยเฉพาะกับสมาชิกสันนิบาตอาหรับ โดยมองว่าความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจภายใต้สันนิบาตอาหรับไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของอียิปต์ได้ ทำให้อียิปต์เปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่อสันนิบาตอาหรับโดยลดความสำคัญของสันนิบาตอาหรับลง และเน้นความร่วมมือแบบทวิภาคีกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมันบางประเทศเท่านั้น

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียต กล่าวคือ การดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติดัด โดยสหภาพโซเวียตมองว่าประธานาธิบดีชาติดัดเป็นฝ่ายฝักใฝ่ตะวันตก ต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ ต่อต้านสหภาพโซเวียต และมีแนวคิดที่ต้องการให้อียิปต์แยกตัวออกจากโลกอาหรับ ซึ่งไม่เหมาะกับการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอียิปต์ โดยนโยบายของสหภาพโซเวียตต่ออียิปต์ในช่วงดังกล่าวคือ การให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มผู้สนับสนุนประธานาธิบดีนัซเซอร์และกลุ่มผู้ฝักใฝ่สหภาพโซเวียตเพื่อโค่นล้มประธานาธิบดีชาติดัด ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดีชาติดัดและสร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์และสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก ต่อมาสหภาพโซเวียตได้ดำเนินนโยบายในการโดดเดี่ยวอียิปต์โดยการปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ รวมถึงด้านอาวุธให้กับอียิปต์เพื่อตัดขาดอียิปต์จากการช่วยเหลือภายนอก ทำให้อียิปต์ได้เข้าหาโลกตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเพื่อขอความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แทนสหภาพโซเวียต

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตและอียิปต์ได้เกิดความตึงเครียดและเสื่อมถอยลงตลอดช่วงทศวรรษ 1970 การดำเนินนโยบายที่ไม่ให้การสนับสนุนอียิปต์ของสหภาพโซเวียตดังกล่าวทำให้ประธานาธิบดีชาติดัดเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะนโยบายต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ ซึ่งประธานาธิบดีชาติดัดไม่ให้การสนับสนุนกับการดำเนินนโยบายของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะนโยบายการสร้างเอกภาพในโลกอาหรับภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียต ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับถดถอยลง โดยอียิปต์ได้ลดการพึ่งพาโลกอาหรับและสหภาพโซเวียต และหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแทน

ปัจจัยเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ก็เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางการดำเนินนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติดัด โดยสหรัฐอเมริกามีนโยบายในการสนับสนุนและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับอียิปต์เพื่อต่อสู้กับฝ่ายสหภาพโซเวียตในช่วงสงครามเย็น ดังนั้น อียิปต์ในยุคประธานาธิบดีชาติดัดจึงเป็นผู้รับความช่วยเหลืออันดับต้นๆ จากสหรัฐอเมริกาและเป็นประเทศอาหรับที่สำคัญอย่างมากในยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคตะวันออกกลาง และในประเด็นความขัดแย้งระหว่างประเทศอาหรับกับอิสราเอล สหรัฐอเมริกาได้เป็นตัวกลางสนับสนุนอียิปต์และอิสราเอลในการสร้างสันติภาพและยุติความขัดแย้งที่มีต่อกันมาอย่างยาวนาน จนนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างทั้งสองฝ่ายหลายฉบับภายใต้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เช่น การลงนามในข้อตกลงแคมป์เดวิดในค.ศ. 1978 และในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในค.ศ. 1979 หลังจากสหรัฐอเมริกาเสนอความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและด้านการทหารต่ออียิปต์จำนวนมหาศาลซึ่งมีผลอย่างมากในการทำให้อียิปต์ดำเนินแผนการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอล เป็นต้น เพราะฉะนั้น การดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออียิปต์ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ จึงมีผลอย่างมากต่ออียิปต์ ซึ่งสหรัฐอเมริกามีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ โดยเฉพาะนโยบายของอียิปต์ต่อโลกอาหรับและสันนิบาตอาหรับ โดยสหรัฐอเมริกาสามารถดึงความสนใจของอียิปต์ออกจากโลกอาหรับและทำให้บทบาทการเป็นผู้นำของอียิปต์ในกลุ่มประเทศอาหรับ รวมถึงบทบาทผู้ขับเคลื่อนหลักในสันนิบาตอาหรับลดลงอย่างชัดเจน

ดังนั้น สมมติฐานที่ว่าปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในยุคประธานาธิบดีชาติดัดมีทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล (ผู้นำ

ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ ภายนอกนั้น ผลการวิจัยพบว่านโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคประธานาธิบดีซาดัต ระหว่างค.ศ. 1970-1981 เป็นผลมาจากบุคลิกลักษณะและมุมมองส่วนบุคคลของตัวผู้นำ ความขัดแย้งทางการเมืองภายใน ความเสื่อมถอยทางด้านเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายของมหาอำนาจภายนอกต่ออียิปต์คือ สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้ และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของแมคโกแวนและซาปิโรที่ได้อธิบายไว้ว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นมีทั้งตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง และตัวแปรทางเศรษฐกิจ รวมถึงตัวแปรภายนอกที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของประเทศอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับในช่วงดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแค่ปัจจัยเดียว แต่ประกอบไปด้วยหลายๆ ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบริบทของเปลี่ยนแปลงนโยบายของอียิปต์ต่อสันนิบาตอาหรับได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยมองว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคประธานาธิบดีซาดัตยังเป็นประเด็นสำคัญที่ปูพื้นฐานไปสู่การศึกษานโยบายต่างประเทศของอียิปต์ในยุคต่อไปได้อีก ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของอียิปต์ในโลกอาหรับในปัจจุบัน โดยในยุคประธานาธิบดีซาดัตถือเป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทความเป็นผู้นำที่เสื่อมถอยลงของอียิปต์ในโลกอาหรับในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ในยุคประธานาธิบดีซาดัตจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันอียิปต์ไม่ได้มีบทบาทโดดเด่นในการเป็นผู้นำขับเคลื่อนโลกอาหรับในภูมิภาคมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของซาอุดีอาระเบีย ตุรกี และอิหร่านที่มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนโลกอาหรับในปัจจุบัน โดยอียิปต์ในปัจจุบันแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับน้อยลงหรือแม้แต่ในสันนิบาตอาหรับเองก็ตามที่อียิปต์กลับมีอิทธิพลน้อยกว่าซาอุดีอาระเบีย ซึ่งซาอุดีอาระเบียถือเป็นประเทศอาหรับที่มีอำนาจมากที่สุดในโลกอาหรับในปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจในอนาคตว่าอียิปต์ยังจะสามารถกลับมาแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในโลกอาหรับได้อีกหรือไม่ และถ้าไม่ อะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้อียิปต์ไม่สามารถเป็นผู้นำในโลกอาหรับได้เหมือนในยุคประธานาธิบดีซาดัตระหว่างค.ศ. 1970-1981

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ. "องค์การสันนิบาตอาหรับ

(the Arab League) [ออนไลน์]. 2556. แหล่งที่มา:

<http://sameaf.mfa.go.th/th/organization/detail.php?ID=199>.

ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์. ภูมิภาคตะวันออกกลางในการเมืองโลก : ความต่อเนื่องและความ

เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.

"เปิดตำนาน “สงครามหกวัน” การรบที่ทำให้เหล่าชาติอาหรับ ‘ขายหน้า’ มากที่สุดครั้งหนึ่งในโลก

[ออนไลน์]. 2016. แหล่งที่มา: <https://www.catdumb.com/six-day-war-064/>

ศราวุฒิ อารีย์. สันนิบาตอาหรับ (Arab League): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.

ฮาลาลไลฟ์, Halalife:. "เชื่อมโยงผู้คนด้วยแนวคิดฮาลาล, สงครามหกวัน: ย้อนรอยเส้นทางอิสราเอล

ยึดครองปาเลสไตน์ [ออนไลน์]. 2017. แหล่งที่มา:

<https://www.halallifemag.com/six-day-war/>

ภาษาอาหรับ

العيوطي، أمين. مصر عبد الناصر والسادات : الاقتصاد السياسي في عهدين. القاهرة: الهلال، ١٩٨٦ .
القوصي، عطية، وبرنس أحمد رضوان. الحضارة الإسلامية وتاريخ العرب الحديث. القاهرة: مركز تطوير
المناهج والمواد التعليمية، ٢٠٠٩ .

سالم، أحمد، وأحمد خليل الجباس. جامعة الدول العربية في ستين عاما. القاهرة: معهد البحوث والدراسات
العربية، ٢٠٠٧ .

شليبي، السيد أمين. "نظرة على السياسة الخارجية المصرية في خمسين عاما." السياسة الدولية، العدد ١٤٩ ،
والمجلد ٣٧ (يوليو ٢٠٠٢): ٣١-٨ .

طالب، حسن أبو. علاقات مصر العربية ١٩٧٠-١٩٨١ (مرحلة السادات). بيروت: مركز دراسات

الوحدة العربية، ١٩٩٨.

- قيصري، آية محمود أحمد. موقف الجامعة العربية من أزمة العلاقات المصرية - العربية : ١٩٧٧-١٩٨٩ .
 القاهرة: كلية التربية قسم التاريخ، ٢٠١٥ .
 قرني، بهجت، وعلي الدين هلال دسوقي. السياسات الخارجية للدول العربية . القاهرة: مركز البحوث
 والدراسات السياسية، ١٩٩٤ .
 .———— السياسات الخارجية للدول العربية تحدى العولمة . القاهرة: المركز القومي للترجمة، ٢٠١٦ .

ภาษาอังกฤษ

- A.D. "The Arab League: Development and Difficulties." *The World Today* 7, no. 5 (May, 1951): 187-96.
- Armajani, Yahya. *Middle East: Past and Present*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1970.
- Ayubi, Shaheen. *Nasser and Sadat: Decision Making and Foreign Policy, 1970-1972*. Lanham: University Press of America, 1994.
- Bagley, F. R. C. "Egypt under Nasser." *International Journal* 11, no. 3 (Summer, 1956): 193-204.
- Baker, Raymond William. *Egypt's Uncertain Revolution under Nasser and Sadat*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1978.
- Bangura, Abdul Karim. *The Effects of American Foreign Aid to Egypt, 1957-1987*. Lewiston, NY: Mellen University Press, 1995.
- Bjorkman, W. *The Arab League: Its Origin — Purposes — Structure & Activities*. New York: The Arab Information Center, 1955.
- Bradley, C. Paul. *The Camp David Peace Process: A Study of Carter Administration Policies, 1977-1980*. Grantham, NH: Tompson & Rutter; Hamden, CT: Distributed by Shoe String Press, 1981.
- Brownlee, Jason. "Peace before Freedom: Diplomacy and Repression in Sadat's Egypt." *Political Science Quarterly* 126, no. 4 (Winter 2011-12): 641-68.
- Burns, William J. *Economic Aid and the American Policy toward Egypt, 1955-1981*. New York, Albany: State University of New York Press, 1985.
- Bush, Ray. *Economic Crisis and the Politics of Reform in Egypt*. Boulder, Colo.: Westview

- Press, 1999.
- Dakhlallah, Farah. "The League of Arab States and Regional Security: Towards an Arab Security Community." *British Journal of Middle Eastern Studies* 39, no. 3 (27 Nov 2012): 393-412.
- Danielson, Robert Eugene. *Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's Rise in Power*. Monterey, California: Naval Postgraduate School, 2007.
- Darwish, Housam. "Regime Survival Strategies and the Conduct of Foreign Policy in Egypt." *Middle East Review of IDE-Jetro* 2, no. 3 (2015): 44-64.
- Dawisha, A. I. *Egypt in the Arab World: The Elements of Foreign Policy*. London: Macmillan, 1976.
- Dawisha, Karen. *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*. London: Palgrave Macmillan Press, 1979.
- Duncan, W. Raymond. *Soviet Policy in the Third World*. New York: Pergamon press, 1980.
- El-Sadat, Anwar. *In Search of Identity: An Autobiography*. New York: Fontana, 1978.
- Fisher, Sydney Nettleton. *The Middle East: A History*. New York: Alfred A. Knopf, 1969.
- Freedman, Robert O. *Soviet Policy toward the Middle East since 1970*. New York: Praeger, 1978.
- G.E.K. "Iraq, Egypt, and the Arab League." *The World Today* 11, no. 4 (Apr., 1955): 145-51.
- Gover, Scott Charles. *U.S. Security Assistance to Egypt: A Source of Influence or Illusion?*. Monterey, California: Naval Postgraduate School, 1996.
- Hasou, Tawfig Y. *The Arab League in Egyptian Foreign Policy under Gamal Abdel-Nasser: A Study of International Regional Organization in the Foreign Policy of Small States*. Virginia: University of Virginia, 1979.
- . *The Struggle for the Arab World: Egypt's Nasser and the Arab League*. London: Routledge & Kegan Paul, 1985.
- Hassouna, Hussein A. *The League of Arab States and Regional Disputes: A Study of Middle East Conflicts*. New York: Oceana Publications, Inc., 1975.
- Hemaid, Rania Ahmed. *Egyptian Foreign Policy*. Madrid: University of Madrid, 2017.
- . *Egyptian Foreign Policy (Special Reference after the 25th of January Revolution)*. Madrid: University of Madrid, 2017.

- Hinnebusch, Raymond A. *Egyptian Politics under Sadat: The Post-Populist Development of an Authoritarian-Modernizing State*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- Hinnebusch, Raymond, and Anoushiravan Ehteshami. *The Foreign Policies of Middle East States*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- Hopwood, Derek. *Egypt: Politics and Society, 1945-1984*. Boston: Allen & Unwin, 1985.
- Hourani, Cecil A. "The Arab League in Perspective." *Middle East Journal* 1, no. 2 (Apr., 1947): 125-36.
- Jiryis, Sabri. "The Arab World at the Crossroads: An Analysis of the Arab Opposition to the Sadat Initiative." *Journal of Palestine Studies*, 7, no. 2 (Winter, 1978): 26-61.
- Kauppi, Mark V., and R. Craig Nation. *The Soviet Union and the Middle East in the 1980s: Opportunities, Constraints, and Dilemmas*. Lexington, MA: Lexington Books, 1983.
- Kettis, Andreas. *Eu-League of Arab States Relations: Prospects for Closer Parliamentary Cooperation*. Brussels: European Union, 2013.
- Khadduri, Majid. "The Arab League as a Regional Arrangement." *The American Journal of International Law* 40, no. 4 (Oct., 1946): 756-77.
- . "Towards an Arab Union: The League of Arab States." *The American Political Science Review* 40, no. 1 (Feb., 1946): 90-100.
- Korany, Bahgat, and Ali E. Hillal Dessouki. *The Foreign Policies of Arab States: The Challenge of Globalization*. New York: The American University in Cairo Press, 2010.
- Levin, Yuval. *American Aid to the Middle East: A Tragedy of Good Intentions*. Washington, D.C.: Institute for Advanced Strategic and Political Studies, 2000.
- Lorenz, Joseph P. *Egypt and the Arabs: Foreign Policy and the Search for National Identity*. Boulder: Westview Press, 1990.
- MacDonald, Robert W. *The League of Arab States: A Study in the Dynamics of Regional Organization*. Princeton, USA: Princeton University Press, 1965.
- Maddy-Weitzman, Bruce. *A Century of Arab Politics : From the Arab Revolt to the Arab Spring*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2016.
- Mayer, Thomas. "Arab Unity of Action and the Palestine Question, 1945-48." *Middle*

Eastern Studies 22, no. 3 (Jul., 1986): 331-49.

McGowan, Patrick J., and Howard B. Shapiro. *The Comparative Study of Foreign Policy: A Survey of Scientific Findings*. Beverly Hills, California: Sage Publications, Inc., 1973.

McLaurin, R.D., Don Peretz, and Lewis W. Snider. *Middle East Foreign Policy: Issues and Processes*. New York: Praeger, 1982.

Nahas, Maridi. "State-Systems and Revolutionary Challenge: Nasser, Khomeini, and the Middle East." *International Journal of Middle East Studies* 17, no. 4 (Nov., 1985): 507-27.

Official Documents. "Egypt-Iraq-Lebanon-Saudi Arabia-Syria-Transjordan-Yemen: Text of the Pact of the Arab League." *The American Journal of International Law* 39, no. 4 (Oct., 1945): 266-72.

———. "Joint Defence and Economic Co-Operation Treaty between the States of the Arab League." *The American Journal of International Law* 49, no. 2 (Apr., 1955): 51-54.

Pasha, A.K. *Egypt's Quest for Peace: Determinants and Implications*. New Delhi: National Publishing House, 1994.

Podeh, Elie. "The Struggle over Arab Hegemony after the Suez Crisis." *Middle Eastern Studies* 29, no. 1 (Jan., 1993): 91-110.

Rodriguez, Roberto M. . *The Successes and Failures of the Arab League*. Morrisville: Lulu Press, 2011.

Rubinstein, Alvin Z. *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton, N.J: Princeton Univ. Press, 1977.

———. *Soviet Foreign Policy since World War II : Imperial and Global* New York: Harper Collins, 1992.

Safy, Adel. "Sadat's Negotiations with the United States and Israel: From Sinai to Camp David." *The American Journal of Economics and Sociology* 50, no. 3 (Jul., 1991): 285-98.

Saliba, Najib E. "The Decline of Nasirism in Sadat's Egypt." *World Affairs* 138, no. 1 (Summer 1975): 51-59.

Simbar, Reza, Tohid Afzali, and Mohsen Asgarian. "Geopolitical Divergence in the League

- of Arab States from Neorealist Point of View." *Journal of World Sociopolitical Studies* 2, no. 2 (April 2018): 321-53.
- Singh, Sushil Chandra. "The League of Arab States." *The Indian Journal of Political Science* 26, no. 4 (October-December, 1965): 202-06.
- Stein, Ewan. *Conceptions of Israel and the Formation of Egypt Foreign Policy: 1952-1981*. Ann Arbor: ProQuest LLC, 2014.
- Tavares, Rodrigo. *Regional Security: The Capacity of International Organizations*. New York: Routledge, 2010.
- Thompson, Herbert M. *Studies in Egyptian Political Economy: Methodology Theory and Case Studies*. Cairo: American University in Cairo, 1979.
- Thornhill, Michael T. "Britain, the United States and the Rise of an Egyptian Leader: The Politics and Diplomacy of Nasser's Consolidation of Power, 1952-4." *The English Historical Review* 119, no. 483 (Sep., 2004): 892-921.
- Toffolo, Cris E. *The Arab League*. New York: Chelsea House, 2008.
- Torobin, Allan Jeffrey. *Egyptian Policy Towards the Arab World 1955-1958*. Quebec: McGill University Department of Political Science, 1967.
- U.S. Department of State. "The Baghdad Pact (1955) and the Central Treaty Organization (Cento) [Online]." 2009. Available from: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/lw/98683.htm>.
- Ulger, Irfan Kaya, and Joe Hammoura. "The Arab League: From Establishment to Failure." *E-Journal of Social and Legal Studies* 4, no. 1 (July 2018): 35-55.
- Waterbury, John. *The Egypt of Nasser and Sadat: The Political Economy of Two Regimes*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1983.
- Weinbaum, Marvin G. *Egypt and the Politics of U.S. Economic Aid*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1986.
- Whelan, Joseph G., and Michael J. Dixon. *The Soviet Union in the Third World: Threat to World Peace?*. Virginia: Pergamon-Brassey's International Defense Publisher, Inc., 1986.
- Zunes, Stephen, and Jesse Laird. "Egyptian Independence: 1919-22 [Online]." 2011. Available from: <https://www.nonviolent-conflict.org/egyptian-independence-1919-22/>

สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ *บาร์ทจิต โครานี*, อาจารย์ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐกิจการเมือง มหาวิทยาลัยอเมริกัน ณ กรุงไคโร, (วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562).

———. *อาลี อี. ฮีลาล เดชชวีกี*, อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยไคโร, (วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายอาลาอุดดีน กะดี๊ะ
วัน เดือน ปี เกิด	15 เมษายน พ.ศ. 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดสตูล
วุฒิการศึกษา	Bachelor of Arts (Arabic Language), Al-Azhar University กรุงไคโร สาธารณรัฐอาหรับอียิปต์ (โดยทุนการศึกษาของกองทุนคูเวต สำนักงานคูเวต ณ กรุงไคโร อียิปต์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY